

41
Протокол

Дня 25-го сѣчня 1939 г. Ревизионна Комиссія
при Товаристві Школярів історії і
Літератури Караймської Вілли со збѣ-
рала Школярів Товариства п. А. Службана
справили Каві і Кавіас Каві Товариства
з документаріи історіи і востановили
за час ад 1-го сѣчня 1937 г. до 1-го сѣчня 1939 г.
при цьому окремому сѣченні 1-го сѣчня 1937 г.
прозвучало со насче 9 руб. 55 коп., ад 1-го сѣчня
1937 г. до 1-го сѣчня 1939 г. зоплатило 6 руб. 90 коп.,
востановило со 7 руб. 50 коп. при 1-го сѣчня 1939 г.
прозвучало со насче 9 руб. 55 коп. і лоі
історіи історіи і востановили історіи і востановили

Karaimi wileńscy

— w okresie —
międzywojennym

**Protokoły z posiedzeń
organizacji karaimskich**

Edycja źródeł

Urszula Wróblewska

Karaimi wileńscy

==== **w okresie** ====
międzywojennym

**Protokoły z posiedzeń
organizacji karaimskich**

Edycja źródeł

Urszula Wróblewska

Karaimi wileńscy

==== **w okresie** ====
międzywojennym

**Protokoły z posiedzeń
organizacji karaïmskich**

Edycja źródeł

Urszula Wróblewska

Recenzent: dr hab. prof. UAM Piotr Gołdyn

Redakcja: Agata Samsel, Urszula Wróblewska
Korekta: Mirosław Piskorz, Magdalena Tomaszewicz
Projekt okładki: Mieczysław Rabczko

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana
15-328 Białystok, ul. Świerkowa 20
Tel./fax 857-457-286 zamówienia: tel. 857-457-423
<http://pip.uwb.edu.pl/transhumana>; e-mail: transhum@uwb.edu.pl

Wydanie I

Praca finansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki
przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS6/03480/

Wszystkie prawa zastrzeżone
All rights reserved

Białystok 2015

ISBN 978-83-64817-13-7

Druk i oprawa: druk-24h.com.pl, Białystok, ul. Zwycięstwa 10

Spis treści

Przedmowa	11
Wstęp	19

Dokumenty

CZĘŚĆ I

Protokoły z zebrań Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

<i>Nr 1</i>	Protokół z walnego zebrania członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 9 października 1923 r.	29
<i>Nr 2</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 20 września 1925 r.	38
<i>Nr 3</i>	Protokół z walnego zgromadzenia parafian wileńskiej kienesy – Wilno, 23 stycznia 1926 r.	42
<i>Nr 4</i>	Protokół z pierwszego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 7 [27] stycznia 1926 r.	45
<i>Nr 5</i>	Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 6 lipca 1926 r.	47
<i>Nr 6</i>	Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 23 października 1926 r.	48
<i>Nr 7</i>	Protokół z walnego zgromadzenia Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 18 grudnia 1926 r.	49
<i>Nr 8</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 13 marca 1927 r.	52
<i>Nr 9</i>	Protokół z pierwszego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 19 marca 1927 r.	56
<i>Nr 10</i>	Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 2 kwietnia 1927 r.	58
<i>Nr 11</i>	Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 3 maja 1927 r.	60
<i>Nr 12</i>	Protokół z czwartego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 14 maja 1927 r.	61
<i>Nr 13</i>	Protokół z piątego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 17 maja 1927 r.	64

<i>Nr 14</i>	Protokół z szóstego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 21 maja 1927 r.	66
<i>Nr 15</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 22 maja 1927 r.	67
<i>Nr 16</i>	Protokół z siódmego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 23 maja 1927 r.	69
<i>Nr 17</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 27 sierpnia 1927 r.	71
<i>Nr 18</i>	Protokół z zebrania Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 17 września 1927 r.	73
<i>Nr 19</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 8 października 1927 r.	77
<i>Nr 20</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 3 listopada 1927 r.	81
<i>Nr 21</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 25 lutego 1928 r.	83
<i>Nr 22</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 3 marca 1928 r.	85
<i>Nr 23</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 2 czerwca 1928 r.	87
<i>Nr 24</i>	Sprawozdanie z działalności zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 2 czerwca 1928 r.	91
<i>Nr 25</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 6 września 1928 r.	93
<i>Nr 26</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 23 marca 1929 r.	94
<i>Nr 27</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 7 lipca 1930 r.	95
<i>Nr 28</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 23 marca 1930 r.	97
<i>Nr 29</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 10 maja 1930 r.	98
<i>Nr 30</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 6 stycznia 1931 r.	99
<i>Nr 31</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 1 października 1931 r.	102
<i>Nr 32</i>	Protokół z połączonego posiedzenia zarządu i komisji rewizyjnej Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 1 listopada 1931 r.	104

<i>Nr 33</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 31 stycznia 1932 r.	106
<i>Nr 34</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 27 kwietnia 1932 r.	107
<i>Nr 35</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 17 grudnia 1932 r.	109
<i>Nr 36</i>	Protokół z pierwszego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 8 kwietnia 1933 r.	111
<i>Nr 37</i>	Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 29 kwietnia 1933 r.	112
<i>Nr 38</i>	Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 26 listopada 1933 r.	114
<i>Nr 39</i>	Protokół z czwartego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 10 lutego 1934 r.	115
<i>Nr 40</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 17 lutego 1934 r.	117
<i>Nr 41</i>	Protokół z piątego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 7 kwietnia 1934 r.	121
<i>Nr 42</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 7 listopada 1934 r.	122
<i>Nr 43</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 16 stycznia 1937 r.	124
<i>Nr 44</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 2 października 1937 r.	126
<i>Nr 45</i>	Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 16 lipca 1938 r.	127
<i>Nr 46</i>	Spis członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, uprawnionych do wyboru Hazzana Wileńskiej Kienesy – Wilno, 16–17 lipca 1938 r.	128
<i>Nr 47</i>	Protokół z ogólnego zebrania członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie – Wilno, 17 lipca 1938 r.	131

CZĘŚĆ II

Protokoły z zebrań Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej

<i>Nr 1</i>	Protokół z pierwszego organizacyjnego zebrania członków Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 24 kwietnia 1932 r.	135
<i>Nr 2</i>	Protokół z pierwszego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 24 kwietnia 1932 r.	139
<i>Nr 3</i>	Protokół z posiedzenia inauguracyjnego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 18 maja 1932 r.	140
<i>Nr 4</i>	Protokół z pierwszego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 26 czerwca 1932 r.	148
<i>Nr 5</i>	Protokół z drugiego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 29 sierpnia 1932 r.	149
<i>Nr 6</i>	Protokół z drugiego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 15 października 1932 r.	151
<i>Nr 7</i>	Protokół z trzeciego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 29 stycznia 1933 r.	152
<i>Nr 8</i>	Protokół z czwartego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 2 kwietnia 1933 r.	153
<i>Nr 9</i>	Protokół z trzeciego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 2 kwietnia 1933 r.	154
<i>Nr 10</i>	Protokół z czwartego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 24 października 1933 r.	155
<i>Nr 11</i>	Protokół z czwartego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej z okazji uczczenia pamięci poety karańskiego Szymona Kobeckiego – Wilno, 9 grudnia 1933 r.	157
<i>Nr 12</i>	Protokół z piątego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 7 lutego 1934 r.	159
<i>Nr 13</i>	Protokół z piątego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 13 października 1934 r.	160
<i>Nr 14</i>	Protokół z szóstego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 31 marca 1935 r.	162
<i>Nr 15</i>	Protokół z szóstego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 22 kwietnia 1935 r.	164
<i>Nr 16</i>	Protokół z siódmego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 22 kwietnia 1935 r.	166
<i>Nr 17</i>	Protokół z zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 1 stycznia 1936 r.	169

<i>Nr 18</i>	Protokół z dziesiątego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 27 grudnia 1936 r.	171
<i>Nr 19</i>	Protokół z jedenastego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 14 marca 1937 r.	172
<i>Nr 20</i>	Protokół z drugiego walnego zebrania Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 14 marca 1937 r.	173
<i>Nr 21</i>	Protokół z trzeciego walnego zebrania Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 4 kwietnia 1937 r.	175
<i>Nr 22</i>	Protokół z dwudziestego trzeciego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 5 maja 1937 r.	177
<i>Nr 23</i>	Protokół z posiedzenia zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 4 października 1937 r.	180
<i>Nr 24</i>	Protokół z walnego zebrania Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej – Wilno, 18 kwietnia 1938 r.	184
Aneks		187
Bibliografia		207
Skróty zastosowane w źródłach		218
Skróty zastosowane w legendzie i przypisach rzeczowych		219
Wyrazy karańskie zastosowane w źródłach		220
Indeks nazwisk		221
Содержание		228
Summary		229

Przedmowa

Oddaję do rąk Państwa wybór źródeł, który stanowi opracowany zespół protokołów z zebrań Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie i Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej (dalej Towarzystwo lub TMHiLK) – dwóch struktur organizacyjnych, które założyli Karaimi wileńscy w okresie międzywojennym. Publikowane dokumenty, które nie były do tej pory upowszechniane zdeponowane są w archiwach wileńskich, przez co dostęp do nich jest ograniczony.

Niniejsza edycja źródeł jest efektem kwerendy przeprowadzonej w latach 2006–2014 w ramach prac badawczych nad zagadnieniem dotyczącym działalności oświatowej Tatarów i Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej.

Prezentowany materiał źródłowy został opracowany w celu przybliżenia działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Wilnie oraz udostępnienia treści protokołów z zebrań karaimskiej gminy wyznaniowej i Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej. Podczas wieloletnich prac badawczych, poszukiwania źródeł dotyczących działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej sukcesywnie natrafiałam na kolejne protokoły z zebrań gminy wileńskiej i Towarzystwa. W wyniku ograniczanego dostępu do materiałów źródłowych zdeponowanych w archiwach wschodnich chciałam upowszechnić treści zawarte w protokołach, które świadczą o wielu zróżnicowanych formach działalności Karaimów. Świadomie dokonałam doboru dokumentów, celowo wybrałam zbiór protokołów z zebrań organizacji Karaimów wileńskich, zdeponowany w różnych zespołach archiwalnych, które uporządkowałam chronologicznie, co umożliwi odtworzenie działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Wilnie w okresie międzywojennym.

W niniejszej pracy nieprzypadkowo stosuję określenie Karaimi wileńscy, aby podkreślić specyfikę i znaczenie wyodrębnionej grupy, która kształtowała się w at-

mosferze międzywojennego Wilna i wyznaczała nowe kierunki w działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej. Karaimi wileńscy byli swoistym motorem napędzającym działalność kulturalno-oświatową Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej.

Moim zamiarem jest udostępnienie protokołów z zebrań, których treść świadczy o zróżnicowanych formach działalności społecznej i religijnej Karaimów wileńskich, która do tej pory nie była przedmiotem odrębnych zainteresowań badawczych.

W wyniku wytyczenia nowych granic i podziału terytorialnego po 1945 roku dowody potwierdzające aktywność, kreatywność i przedsiębiorczość Karaimów pozostały w dokumentach w archiwach wschodnich, przez co korzystanie z nich jest utrudnione. W pracy historyka daje się odczuć ciągły brak dostępności źródeł z obszaru Kresów Wschodnich, co ogranicza całościowe badanie dziejów Rzeczypospolitej. Szczególnie zaś brak materiałów źródłowych, które opisują działalność kulturalno-oświatową społeczeństwa w okresie międzywojennym i funkcjonowanie różnych grup społecznych, wyznaniowych i mniejszości narodowych. Celem niniejszej edycji tekstów źródłowych jest udostępnienie protokołów z zebrań organizacji karaimskich, co może ułatwić analizę działalności Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej.

Uwagi metodologiczne i techniczne do edycji źródeł

Praca edycyjna polegała na jak najlepszym przygotowaniu i opracowaniu tekstów źródłowych do druku przy jednoczesnym stworzeniu korzystnych warunków do jego odbioru przez czytelnika. W pełni należy się zgodzić z historykami specjalizującymi się w archiwistyce i edytorstwie źródeł historycznych, którzy podkreślają znaczenie i potrzebę edycji źródeł, ale również zwracają uwagę na trudności w przygotowywaniu tekstu do druku¹. Opracowując niniejsze wydanie źródeł napotkałam szereg problemów, począwszy od etapu zbierania i selekcji materiału do druku, poprzez krytykę tekstu, kopiowanie i kolacjonowanie, aż do ustalenia jego poprawnej i gotowej formy do publikacji. Najwięcej wątpliwości pojawiło się podczas redagowania publikacji źródłowej jak i w czasie procesu wydawniczego. W celu rzetelnego i precyzyjnego przygotowania materiału źródłowego posiłkowa-

¹ Na temat edytorstwa źródeł historycznych i trudności w edycji dokumentów nowożytnych i najnowszych zob. J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014; D. Bogdan, *Czy potrzebne jest opracowanie nowej kompleksowej instrukcji wydawniczej dla edycji nowożytnych źródeł historycznych (na marginesie tomu 1 „Studiów Edytorskich”?)*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2013, nr 1, s. 149–160.

łam się wskazówkami zawartymi w *Materiałach do instrukcji dla źródeł do dziejów najnowszych Polski*, opracowanych przez Stanisława Kolabińskiego i Feliksa Tycha². Protokoły z zebrań organizacji karaimek pochodzą z drugiej połowy lat 20. i 30. XX wieku, co uniemożliwiło korzystanie z propozycji edytorskich Ireneusza Ichnatowicza, który opracował *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*³. Ze względu na moją pierwszą próbę podjętą w zakresie wydawania dokumentów archiwalnych szczególnie cenna i pomocna była publikacja Janusza Tandeckiego i Krzysztofa Kopińskiego pt. *Edytorstwo źródeł historycznych*⁴, dzięki której poznałam tajniki warsztatu edycji tekstów źródłowych. Nadmienić jednak należy, że wymienione powyżej pozycje z zakresu edytorstwa źródeł historycznych ukierunkowały moje działania w opracowywaniu do druku materiału źródłowego ale nie „zwolniły” z poczucia badawczej rzetelności i odpowiedzialności za upowszechniane treści. Mam świadomość, że drobne odstępstwa od ogólnie przyjętych zasad wydawniczych nie mogą w pełni usatysfakcjonować grona historyków, ułatwiają jednak zbliżenie czytelnika do źródeł i umożliwiają korzystanie z materiału źródłowego również osobom zainteresowanym tematem, które nie zajmują się profesjonalnie historią.

Podstawę źródłową publikacji stanowią akta zgromadzone w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym w Wilnie (Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas, skrót: LCAP), Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich (Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka, skrót: BLAN). Dokumenty wytworzone przez Karaimów w ramach organizacji takich jak: Karaimecka Gmina Wyznaniowa w Wilnie i Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimeckiej stanowią zasadniczą część publikacji. Szczególną wartość badawczą mają dokumenty zgromadzone w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie im. Wróblewskich, z których wykorzystano dwie kolekcje dokumentów karaimeckich zachowanych, jako: Archiwum Seraji Szapszała i Archiwum Karaimeckiego Zarządu Duchownego. Publikowane źródła odnaleziono także w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym w Wilnie, gdyż dwa najprężniejsze ośrodki karaimeckie w Wilnie i Trokach podlegały pod urzędy w województwie wileńskim. W zespole organizacji niechrześcijańskich wyróżniono odrębny zbiór dokumentów sprawozdawczo-informacyjnych z działalności gminy karaimeckiej w Wilnie,

² S. Kolabiński, F. Tych, *Materiały do instrukcji dla źródeł do dziejów najnowszych Polski*, Warszawa 1958, [w:] J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł...*, s. 413–447.

³ I. Ichnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX w.*, „Studia Źródłoznawcze” 1962, t. 7, s. 99–124.

⁴ J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo...*

Stowarzyszenia Karaimów Wileńskich oraz Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej.

Ponadto w celu opracowania źródeł pod kątem merytorycznym korzystano z literatury dotyczącej Karaimów w okresie międzywojennym. W literaturze przedmiotu zagadnienie dotyczące działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej było omawiane przez kilku Autorów, ale miało charakter przyczynkarski⁵. Niewiele uwagi badawczej poświęcono samym Karaimom mieszkającym w Wilnie w Drugiej Rzeczypospolitej. Wątki działalności Karaimów wileńskich poruszone zostały przez Aleksandra Dubińskiego w artykule dotyczącym życia społecznego i kulturalnego Karaimów na Wileńszczyźnie lat międzywojennych, w którym Autor zwrócił jednak większą uwagę na działalność gminy karaimskiej w Trokach⁶. Działalność Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej założonego przez Karaimów w 1932 roku, opracował Stefan Gąsiorowski, który na podstawie materiałów archiwalnych scharakteryzował formy działalności TMHiLK⁷. Tak mały zasób tekstów naukowych dotyczących Karaimów wileńskich jest efektem ograniczonego dostępu do materiałów źródłowych. Prowadzone badania naukowe dotyczące działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej zwróciły moją uwagę na potrzebę opracowania i upowszechnienia materiału źródłowego, który może być wykorzystany przez osoby zainteresowane tematyką karaimską. Również Rafał Witkowski, który w „Almanachu Karaimskim” w 2015 roku przygotował i wydał drukiem kilka protokołów z posiedzeń organizacji karaimskich w Drugiej Rzeczypospolitej (1924–1928) stwierdził, że „Wymowa tych dokumentów, tak dla poznania prawnych warunków funkcjonowania Karaimów, jak i codziennej egzystencji jako wspólnoty religijnej i mniejszości społecznej, jest trudna do przecenienia. Wydaje

⁵ A. Dubiński, *Fragmety korespondencji prof. Tadeusza Kowalskiego z Aleksandrem Mardkowiczem (z okazji 40 rocznicy śmierci profesora)*, s. 91–98; *Życie społeczne i kulturalne Karaimów na Wileńszczyźnie lat międzywojennych*, s. 249–256; *Życia Karaimów trockich w okresie międzywojennym*, s. 257–264; *Karaimska wystawa Etnograficzna w Trokach*, Warszawa 1994, s. 265–268, [w:] tenże, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994; *Karaimi. Materiały z sesji naukowej Księży Werbistów w Pieniężnie*, A. Dubiński, E. Śliwka (red.), Pieniężno 1987; *Karaimi*, B. Machul-Telus (red.), Warszawa 2012; M. Abkowicz, *Działalność organizacyjna Karaimów z pierwszej fali emigracji rosyjskiej w przededniu II wojny światowej na podstawie korespondencji z hachanem Serają Szapszałem*, „Almanach Karaimski” 2014, nr 3, s. 7–24; Z. Abrahamowicz, *Dzieje Karaimów w Haliczu*, „Przegląd Orientalistyczny” 2001, nr 1–2, s. 3–16; W. Szabarowski, *Karaimi na Wołyniu. Szkic portretu tajemniczego narodu*, Łuck 2013; A. Zajączkowski, *Karaimi in Poland. Language. Folklore. Science*, Warszawa 1961, ss. 113; S. Szyszman, *Das Karäertum. Lehre und Geschichte*, Wien 1983, ss. 256; tenże, *Les Karäites d'Europe*, Uppsala 1989; *Karaj kiwirlari. Dziezdictwo narodu karaimskiego we współczesnej Europie*, M. Abkowicz, H. Jankowski (red.), Wrocław 2004.

⁶ A. Dubiński, *Z życia Karaimów trockich w okresie międzywojennym*, s. 257–264; *Karaimska wystawa Etnograficzna w Trokach*, s. 265–268, [w:] tenże, *Caraimica*....

⁷ S. Gąsiorowski, *Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie i jego członkowie w latach 1932–1939*, [w:] *Karaj kiwirlari*..., s. 71–83.

się zatem, że przygotowania zwartej edycji tego rodzaju dokumentów jest jednym z najpilniejszych zadań dla badaczy zainteresowanych przeszłością Karaimów⁸. Dokończenie prac edytorskich i wydanie niniejszego zbioru protokołów z posiedzeń Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie oraz Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej jest zatem zwieńczeniem mojej wieloletniej kwerendy archiwalnej.

Przydatne w opracowywaniu komentarzy i przypisów rzeczowych okazały się również czasopisma i publikacje wydawane przez Związek Karaimów Polskich, tj. „Almanach Karaimski” i „Awazymyz”, w których publikowano wspomnienia i relacje Karaimów wileńskich. Szczególnie pomocne były teksty autorstwa Zofii Dubińskiej, Marii Emilii Zajązkowskiej-Łopatto, Anny Sulimowicz, Marioli Abkowicz, Mariusza Pawelca czy Romualda Szpakowskiego, których tytuły zamieszczono w bibliografii. Niestety pomimo licznych i pasjonujących publikacji o charakterze wspomnieniowym, nadal działalność Karaimów wileńskich jest mało zbadana i wymagająca poszukiwań i weryfikacji badawczych. Niniejsza publikacja wypełnia lukę badawczą i mam nadzieję, że przyczyni się do dalszej eksploatacji naukowej.

Głównym kryterium doboru materiałów archiwalnych zamieszczonych w zbiorze jest potrzeba ukazania procesów i działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Wilnie w Drugiej Rzeczypospolitej. Ze względu na fakt, że działalność Karaimów była bardzo zróżnicowana i efektywna a w literaturze przedmiotu jest pominięta uważałam za badawczy obowiązek udostępnić odnaleziony materiał, do którego dostęp jest ograniczony ze względu na procedury korzystania ze źródeł obowiązujące w archiwach wschodnich.

Ze względu na temat publikacji świadomie pominięto protokoły gminy wyznaniowej w Trokach. Ograniczenie takie było konieczne ze względu na ilość materiału oraz ich różnorodny charakter. Pominięcie protokołów nie oznacza zignorowania aktywności Karaimów trockich, ale wskazuje na pilną potrzebę przygotowania kolejnej edycji materiałów źródłowych.

Poprzez zebranie w publikacji protokołów z zebrań, prezentujących wprawdzie jednostronne ujęcie tematu, stało się możliwe szersze zobrazowanie działań i decyzji podejmowanych przez Karaimów wileńskich w ramach gminy wyznaniowej i Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej.

Z materiałów przechowywanych w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie im. Wróblewskich i w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym

⁸ R. Witkowski, *Protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich w II Rzeczypospolitej (1924–1928)*, „Almanach Karaimski” 2015, nr 4, s. 183.

w Wilnie wybrano te protokoły, które dotyczyły intensywnej działalności kulturalno-oświatowej i religijnej Karaimów w Wilnie w latach 1923–1938. W czasie kwerendy można było dostrzec braki w kompletności źródeł, ich pomieszenie i lokowanie w innych zespołach.

Nadmienić należy, że dokumenty są w formie oryginałów, lecz w różnym stanie technicznym, część z nich jest pisana odręcznie a część na maszynie. W większości są czytelne, chociaż pisane skrótowo, sprawozdawczo i w formie relacji z przebiegu zebrania. Wybrane materiały uporządkowano chronologicznie, każdy dokument opatrzone numerem kolejnym, nagłówkiem oraz legendą. Ze względu na wartość materiału archiwalnego źródła publikowane są z zachowaniem odstępstwa od współczesnej normy językowej, nie wprowadzono interpunkcji, pozostawiono styl i kompozycję zdań. Wszelkie cyfry (arabskie, rzymskie, wyrażone słowami) oddano w druku cyframi arabskimi, z wyjątkiem numeracji miesięcy. Świadomie zachowano duże litery w tym też dla nazw urzędów i gmin karaimskich, instytucji, miejsc znaczących, tytułów i stanowisk osób, m.in.: hachan, hazzan, uflu hazzan, prezes, profesor, przewodniczący, skarbnik, kienes, komisja rewizyjna, komisarz, zarząd, zebranie. Ujednolicono zapis wprowadzając pisownię nazw miesięcy małą literą. Zgodnie z przyjętą praktyką edycji źródeł najnowszych zastosowano u współczesną ortografię, w takich wyrazach jak np.: artykuł – artykuł, protokuł – protokół, Jakób – Jakub. W tekście zamieniono „e” na „y” przykładowo w takich wyrazy jak.: celowem – celowym, czem – czym, dalszem – dalszym, dzisiejszem – dzisiejszym, gminnem – gminnym, huczniemi – hucznymi, innemi – innymi, kulturalnem – kulturalnym, naukowem – naukowym, powyższem – powyższym, przyczem – przy czym, poczem – po czym, swem – swym, tem – tym, walnem – walnym. Zamieniono w wyrazach „j” na „i”, np. biblijoteka – biblioteka, fotografi – fotografii, historji – historii, kuratorjum – kuratorium, kwestję materjalną – kwestię materialną, memorjał – memoriał, parafjan – parafian, patryjotyzm – patriotyzm, prezydjum – prezydium, religji – religii, substydjum – substydium, teologji – teologii, terytorjum – terytorium oraz w imionach, np. Ananjasz – Ananiasz, Eljasz – Elias, Ksenja – Ksenia, Marja – Maria, Owidjusz – Owidiusz. Skrótów literowych urzędów, instytucji, partii zapisano bez kropek (m.in.: BBWR, LOPP, MWRiOP, KOSW, RP, ZSRR). Zgodnie z obowiązującą normą ujednolicono zapis skrócony roku bieżącego - rb.; godziny – g., godz., poprzez stosowanie kropki na końcu skrótu, oraz pominięto kropki przy skrótach takich jak: gr, min, nr, zł. Wykaz stosowanych skrótów zamieszczono na końcu publikacji. Ze względu na zachowanie form grzecznościowych pozostawiono skrót t.j. b.p. (błogosławionej pamięci); J.E. (Jego Eksceleńcja) p. (pan, pani); p.p. (panowie, panie).

Miejsca zniszczone, nieczytelne, skrócenia nieprawidłowe zostały uzupełnione w nawiasach kwadratowych. W nawiasach kwadratowych rozwijano także skróty nie słownikowe oraz imiona. Przyjęto zasadę, że imię jest rozwijane zawsze na początku każdego nowego akapitu a w dalszej części pozostaje w zapisie oryginalnym. Z kolei wyróżnienia w tekście oryginalnym (np. wersaliki) zapisano za pomocą czcionki wytłuszczonej. Wszelkie podkreślenia i przekreślenia, treści pieczęci, podpisy, adnotacje odręczne umieszczono w przypisach tekstowych oznaczonych literami. W celu lepszego zrozumienia tekstu w przypisach rzeczowych umieszczono wyjaśnienia i odwołania do literatury. W przypisach rzeczowych zapisano wyjaśnienia do tekstu dokumentu, informacje dotyczące Karaimów wileńskich, m.in.: ich biogramy, które nie zawsze są satysfakcjonujące, z powodu braku danych. Zgodnie ze wskazówkami dotyczącymi edycji historycznych źródeł najnowszych koniec każdej strony w tekstach dłuższych zaznaczono liczbą kolejną w nawiasach kwadratowych umieszczoną w tekście.

Publikacja składa się z *Przedmowy* wprowadzającej do edycji źródeł omawiającej przedmiot, cel, zakres chronologiczny, terytorialny oraz dane o materiale źródłowym z uwagami metodycznymi i technicznymi dotyczącymi edytorstwa. Natomiast *Wstęp*, wprowadza w zagadnienie poprzez omówienie działalności społeczno-kulturalnej Karaimów w Wilnie w okresie międzywojennym. Podstawowy zrąb dzieła stanowią protokoły z zebrań dwóch niezależnych struktur organizacyjnych: Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie i Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, które podzielono na zasadnicze dwie części, którym nadano oddzielne tytuły i numerację dokumentów. Łącznie opracowano 71 dokumenty pochodzące z Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie im. Wróblewskich i z Litewskiego Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie, które uzupełniono aneksem z niepublikowanym dotąd *Statutem Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie* i *Statutem Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej* oraz dokumentami z gminy wileńskiej i TMHiLK.

Wstęp

Obecnie w Wilnie o efektywnej działalności kulturalno-oświatowej Karaimów świadczą jedynie miejsca pamięci w przestrzeni architektonicznej miasta. Przy ulicy Liubarto 6 w dzielnicy Zwierzyniec z codziennej rzeczywistości wyłania się niczym „bombonierka”, kienesa zbudowana w XX wieku w stylu mauretańskim, która jest niewątpliwie jednym z najciekawszych budynków Wilna. O świetności Karaimów w okresie międzywojennym poświadczyć mogą zachowane nagrobki na cmentarzu karaïmskim na Lipówce, na którym w 1961 roku został pochowany ostatni hachan i przywódca religijny Karaimów Hadży Seraja Chan Szapszał.

Okres międzywojenny w Polsce to etap szczególnie intensywnego rozwoju gospodarki i kultury, to czas nadrabiania pozaborowych deficytów, ujednociania struktur politycznych i ustanawiania roli Polski, jako sojusznika politycznego na arenie międzynarodowej. Ponadto około 36% społeczeństwa stanowiły mniejszości narodowe i wyznaniowe, co było konsekwencją dziejów Rzeczypospolitej, która nigdy nie była państwem monoetnicznym. W zróżnicowanej etnicznie strukturze społecznej, Karaimi byli jedną z najmniejszych grup etniczno-wyznaniowych. Najogólniej można wskazać, iż liczba Karaimów w okresie międzywojennym wynosiła w granicach od 800 do 1500 osób mieszkających głównie w województwie wileńskim, wołyńskim oraz stanisławowskim i organizujących swoje życie kulturalno-religijne w ramach gmin wyznaniowych w Trokach, Wilnie, Łucku i Haliczu¹.

Spółeczność karaïmska zajmowała największy liczebnie obszar w województwie wileńskim, w którego skład wchodziłi Karaimi zamieszkujący Troki i Wilno.

¹ T. Kowalski, *Sprawozdanie z wycieczki naukowej do Karaimów w Wilnie i Trokach, odbytej w dniach od 22 maja do 3 czerwca 1925 r.*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU” 1925, t. 30, nr 6, s. 25; *Wycieczka naukowa prof. U.J. dr T. Kowalskiego do Karaimów w Wilnie i Trokach*, „Myśl Karaïmska” 1926, t. 1, z. 3, s. 23.

Według danych szacunkowych Karaimskiego Zarządu Duchownego gmina trocka miała liczyć około 500 osób, a wileńska 250 Karaimów.

Wilno – miasto wielu kultur i religii, które jako stolica województwa wileńskiego dysponowało licznymi instytucjami urzędowymi, naukowymi, społecznymi i gospodarczymi, tym samym dawało więcej możliwości pracy i rozwoju zawodowego². W atmosferze międzywojennego Wilna kształtowało się kolejne pokolenie Karaimów, ukierunkowanych na pracę na rzecz swojej społeczności i Drugiej Rzeczypospolitej. Niewątpliwie najpopularniejszym ośrodkiem akademickim wśród Karaimów było Wilno. Miasto o zróżnicowanej strukturze wyznaniowej i narodowościowej przyciągało rzesze studentów, którzy korzystali z wielowiekowej tradycji naukowej Uniwersytetu Wileńskiego³. Ze względu na zamieszkującą Wilno inteligencję karaimską to głównie Karaimi z Wileńszczyzny zasilili grono młodzieży akademickiej wileńskiej *Alma Mater*.

Międzywojenne Wilno było miastem o wielonarodowej i wielowyznaniowej strukturze społecznej, oprócz Polaków i Żydów mieszkali tam także Litwini, Bia-

² Na temat sytuacji kulturalnej, społecznej i gospodarczej Wilna w okresie międzywojennym w serii „Biblioteki Pamięci i Myśli” ukazała się praca pod redakcją Anny Kiezuń pt. *Kultura międzywojennego Wilna*, Białystok 1994 oraz cenny poznawczo trzy serie materiałów z międzynarodowych konferencji w Białymstoku, które opracowywała Elżbieta Feliksiak: *Wilno – Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur: materiały I Międzynarodowej Konferencji, Białystok 21–24 IX 1989*, t. 1; t. 2, *Historia i pamięć*; t. 3, *Nuka i oświata*; t. 4, *Literatura i język*, E. Feliksiak (red.), Białystok 1992; *Wilno i Kresy Północno-Wschodnie: materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r.*, t. 1, *Historia i ludzkie losy*; t. 2, *Kultura i trwanie*; t. 3, *Polszczyzna kresowa*; t. 4, *Literatura*, E. Feliksiak, A. Mironowicz (red.), Białystok 1996; *Wilno i ziemia Mickiewiczowskiej pamięci: materiały III Międzynarodowej konferencji w Białymstoku, 9–12 IX 1998*, t. 1, *W kręgu spraw historycznych*; t. 2, *W kręgu literatury i sztuki*; t. 3, *W kręgu języka*, E. Feliksiak, E. Konończuk (red.), Białystok 2000; *Wilno i świat. Dzieje środowiska intelektualnego*, E. Feliksiak, M. Leś (red.), t. 1 i 2, Białystok 2002. Sytuacje społeczne i życie codzienne w przedwojennym Wilnie opisują autorzy pamiętników m.in.: M. Znamierowska-Prüfferowa, *Wilno – miasto sercu najbliższe*, Białystok 1997; S. Lewandowska, *Wilno 1921–44. Czasy i ludzie*, Warszawa 2009; F. Ruszczyk, *Dziennik, cz. 2: W Wilnie 1919–1932*, Warszawa 1996; R. Filipowicz, *Klische pamięci. Z wileńskiej ojczyzny*, Wrocław 2008; K. Czyrkowski, *Wspomnienia Wilnianina (1925–1946)*, Gdańsk 2009. Na temat sytuacji narodowościowej w wieloetnicznym międzywojennym Wilnie ukazały się artykuły naukowe m.in.: *Miasto polsko-żydowskie*, J. Wołkonowski (oprac.), „Karta” 2002, nr 34, s. 28–55; R. Miknys, *Sprawa Wilna a problemy narodowościowe według „Dziennika” Michala Rómera*, „Krasnogruda” 2001, nr 13, s. 145–147; V. Stravinskienė, *Stosunki międzyetniczne w Wilnie w latach 1920–1939*, „Biuletyn Historii Pogranicza: pismo Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Białymstoku” 2013, nr 13, s. 85–100.

³ Wileńskie środowisko akademickie było zróżnicowane pod względem wyznania (rzymskokatolickie, judaistyczne, greckokatolickie, prawosławne, muzułmańskie, karaimskie, staroobrzędowe, bezwyznaniowe) i narodowości (język polski, rosyjski, białoruski, litewski, tutejszy, węgierski, tatarski, czeski, niemiecki, karaimski, żydowski, ruski). Na Uniwersytecie Stefana Batorego byli też nieliczni Amerykanie, Gruzini, Czesi, Łotysze i Węgrzy. H. Wittlinowa, *Atlas szkolnictwa wyższego, Wilno – Wileńszczyzna*, t. 3, Warszawa 1937; A. Srebrakowski, *Studenci Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w świetle danych statystycznych*, „Acta Universitatis Wratislaviensis: Historia” 2002, nr 155, s. 55–67; Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie, Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (dalej LCAP), sygn. f. 175, ap. 3 IX B, b. 254, k. 3.

łorusini, Niemcy, Rosjanie, Tatarzy oraz Karaimi. W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości znaczna część inteligencji karaimskiej z byłego zaboru rosyjskiego mieszkała w Wilnie, nie tylko w dzielnicy Zwierzyniec, gdzie znajdowała się kienesa, lecz także i w innych częściach miasta⁴. W 1931 roku – według danych miejscowego urzędu wojewódzkiego – na 193 tys. mieszkańców Wilna 207 osób posługiwało się językiem karaimskim, Karaimi stanowili jedynie 0,1% społeczeństwa wileńskiego⁵.

Pomimo tego, że tak niewielki procent Karaimów nie wpływał zasadniczo na sytuację społeczną mieszkańców Wilna, to stał się znaczącym przykładem poprawnej relacji pomiędzy państwem a obywatelem. Ponadto, siedziba hachana znajdowała się w Wilnie, gdzie przyjeżdżały delegacje dyplomatyczne z kraju i zagranicy. Ze względu na potencjał kulturowy Karaimi wileńscy w znacznym stopniu nadawali rytm działań innym gminom i wyznaczyli kierunek działalności kulturalno-oświatowej.

Troki należały do jednej z najstarszych miejscowości, w której rozwinęło się początkowe osadnictwo Karaimów na terenach Wielkiego Księstwa Litewskiego. W XIV wieku wyznawcy karaimizmu zostali sprowadzeni razem z Tatarami przez Księcia Witolda z Półwyspu Krymskiego i osiedleni w celu rozwoju systemu gospodarczego i obronnego miast Litwy. Natomiast osadnictwo karaimskie w Wilnie miało charakter wtórny i wynikało ze zmian społeczno-gospodarczych. Karaimi stopniowo przeprowadzali się do miasta nad Wilią, które szczególnie w połowie XIX wieku, z chwilą uruchomienia kolei warszawsko-petersburskiej, oferowało więcej możliwości pracy, sprzyjało rozwijaniu własnych interesów handlowych i umożliwiało nawiązywanie kontaktów gospodarczych, kulturalnych i religijnych z Karaimami mieszkającymi w Rosji. Społeczeństwo wileńskie zasilali karaimscy fabrykanci, inżynierowie, adwokaci, ziemianie, którzy zdobywali wykształcenie na Uniwersytetach w Wilnie, Moskwie, Kijowie czy Petersburgu. Na skutek większego napływu ludności karaimskiej do Wilna, Karaimi zaczęli organizować strukturę gminy wyznaniowej (*dżymat*), a od 1911 roku rozpoczęli budowę świątyni (*kienesy*) przy ulicy Grodzkiej, na działce, którą otrzymali z magistratu miasta⁶. Zbieraniem składek i budową zarządzał specjalnie powołany Komitet Budowy Kienesy, którego przewodniczącym był Feliks Malecki, któremu pomagali m.in.: Józef Łopatto, Romuald Łopatto, bracia M. i A. Zajączkow-

⁴ W sprawie stosunku Karaimów do Rządu, organizacji duchownych władz karaimskich oraz wewnętrznego ustroju gmin karaimskich, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 7; LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 21.

⁵ Rocznik Statystyczny Wilna 1931, Wilno 1933, s. 12.

⁶ E. K. (Emanuel Kobecki), *Kienesa Karaimska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 23.

scy oraz A. Szpakowski. Budowę świątyni w znacznym stopniu finansowo wspierali właściciele fabryki tytoniowej Mojżesz Duruncza i A. Pilecki. Bracia Łopatto ufundowali budowę domu gminnego przy kienesie, który był miejscem spotkań kulturalno-oświatowych. W atmosferze przedrewolucyjnej Karaimi korzystając z kontaktów z współwyznawcami z Imperium Rosyjskiego, z doświadczeń zdobywanych poza granicami guberni wileńskiej podejmowali działania, których celem był rozwój i podnoszenie świadomości narodowej. W Wilnie od lipca 1913 do czerwca 1914 roku wydawany był w języku rosyjskim miesięcznik „Karaimskoje Słowo” (*Караимское слово*), który stanowił kontynuację wydawanego wcześniej w Moskwie pisma „Karaimskaja Žizn”. Czasopismo o charakterze społecznym i historyczno-literackim, którego redaktorami byli: A. Szpakowski i Owadia Pilecki, wydawane przez Karaimów w zachodniej guberni Imperium adresowane było do wszystkich skupisk ludności karaimskiej w ówczesnej Rosji. Niemal w ciągu roku ukazało się dwanaście numerów czasopisma, w których publikowano materiały publicystyczne, felietony, fragmenty prozy i poezji autorów karaimskich oraz kronikę wydarzeń z różnych gmin karaimskich. Autorami artykułów, byli m.in.: Tobiasz Lewi-Babowicz, Aron Katyk, Ksenia Abkowicz, Mojżesz Pilecki, Feliks Malecki, Borys Kokenaj, Abraham Szyszman, Mojżesz Firkowicz – osoby, które były zaangażowane w działalność kulturalno-oświatową i rozumiały potrzebę rozbudzania świadomości narodowej wśród Karaimów.

Tuż przed wybuchem pierwszej wojny światowej Wilno z różnorodną mozaiką narodowości stało się miejscem kulturotwórczym, w którym kształtowała się grupa inteligencji karaimskiej ukierunkowująca działania kulturowe wśród swojej społeczności. Rozwijające się potrzeby i aspiracje oświatowe zostały przerwane wybuchem pierwszej wojny światowej. Na skutek działań wojennych wstrzymano budowę wileńskiej kienesy, przerwano wydawanie czasopisma karaimskiego, mężczyźni powołano do służby wojskowej a ludność cywilna opuściła swoje domy, do których powróciła dopiero po ustabilizowaniu się sytuacji politycznej. Jeszcze w 1915 roku w obawie przed wojskami niemieckimi część ludności karaimskiej ewakuowała się z Wileńszczyzny i szukała bezpieczeństwa w różnych miastach rosyjskich i państwach europejskich⁷. Powrót do rodzinnych miejscowości utrudniały ruchy rewolucyjne i tocząca się wojna domowa w Rosji, którą w 1920 roku zakończyło zajęcie Krymu przez Armię Czerwoną. Jednak dopiero podpisanie *Traktatu ryskiego* w marcu 1921 roku między Rzeczpospolitą Polską a sowiecką Rosją i Ukrainą umożliwiło powrót Karaimów oraz odzyskanie części archiwum

⁷ E. I. Lebediewa, *Karaimi w Rosji podczas I wojny światowej (w okresie 1914–1916)*, [w:] *Karaj kiuwłari...*, s. 118–125.

gminy trockiej i Zarządu Duchownego. W 1921 roku, jednym z pierwszych repatriantów był Emanuel Kobecki, który po powrocie z Petersburga zorganizował w Wilnie stowarzyszenie skupiające Karaimów wileńskich i reprezentujące interesy mniejszości wobec władz państwowych⁸. *Statut Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów* został zarejestrowany w Departamencie Spraw Wewnętrznych b. Litwy Środkowej dnia 20 kwietnia 1921 roku⁹, a na pierwszym walnym zgromadzeniu do zarządu wybrano: Emanuela Kobeckiego (przewodniczący), mecenasa Izaaka Zajączkowskiego (wiceprezes), Ananiasza Rojeckiego (sekretarz) oraz Borysa Szyszmana i Ksenię Abkowiczównę¹⁰. Celem Stowarzyszenia była organizacja inicjatyw o charakterze kulturalno-oświatowym i dobroczynnym skierowanych do Karaimów z Wileńszczyzny. W praktyce jednak, ze względu na brak prawnego reprezentanta, Stowarzyszenie uwzględniało potrzeby wszystkich Karaimów i zamierzało skonsolidować społeczność karaimską w Drugiej Rzeczypospolitej. Jednym z istotnych zadań było opracowanie statutów regulujących funkcjonowanie gmin karaimskich, a także napisanie projektu ustawy regulującej status prawny Karaimskiego Związku Religijnego.

Działalność kulturalno-oświatowa, ustalenie kwestii prawnych, przygotowanie założeń programowych wymagało konsolidacji całego społeczeństwa karaimskiego i dlatego Emanuel Kobecki w czerwcu 1921 roku pojechał do Karaimów do Halicza, aby uzgodnić treść projektu przepisów *O stosunku władz polskich do Karaimskiego Związku Religijnego* i przedyskutować kwestie dotyczącą statutu gmin wyznaniowych. Wileńskie Stowarzyszenie Karaimów organizowało wspólne spotkania przedstawicieli organizacji i gmin karaimskich. W pierwszej konferencji zorganizowanej w Wilnie 30 listopada 1924 roku, wzięli udział przedstawiciele wszystkich czterech gmin karaimskich: członkowie Duchownego Zarządu Karaimskiego w Trokach: S. Firkowicz, A. Zajączkowski; członkowie prezydium zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów: E. Kobecki, I. Zajączkowski, A. Rojecki; zastępca gminy karaimskiej w Haliczu: Z. Nowachowicz; przedstawiciele wileńskiego społeczeństwa karaimskiego: E. Aronowicz, E. Jutkiewicz, J. Jutkiewicz, E. Kalfa, A. Kobecki, E. Kobecki, J. Kozyrowicz, J. Łobonos; przedstawiciele trockiego społeczeństwa: R. Abkowicz, D. Nowicki, J. Nowicki, J. Zajączkowski. Interesy Karaimów

⁸ M. Pawelec, *Karaimi polsko-litewscy wobec przynależności Wileńszczyzny w 1922*, „Awazymyz” 2014, nr 1 (42), s. 24.

⁹ E. K. (Emanuel Kobecki), *Z Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 24.

¹⁰ M. Pawelec, *Karaimi polsko-litewscy...*, s. 24

z Łucka reprezentowało Stowarzyszenie wileńskie¹¹. Wówczas Karaimi zjednoczyli swoje siły i wspólnie przyjęli propozycje *Statutu Karaimekiej Gminy Wyznaniowej*, która obowiązywała we wszystkich dżymatach karaimekich w Polsce a ujednoliconą formą ułatwiła dalszą działalność kulturalno-oświatową¹².

Karaimi wileńscy inicjowali spotkania, których celem było zintegrowanie społeczności oraz organizowali wybory zwierzchnika religijnego (hachana) i koordynowali działania zmierzające do uregulowania ich sytuacji prawnej. Reprezentowali społeczność karaimeką podczas uroczystości państwowych, spotkań z przedstawicielami zagranicznych gmin karaimekich oraz czuwali nad wypełnianiem obowiązków wobec państwa polskiego. W 1928 roku zaangażowali się również we współorganizację ingresu hachana Seraji Szapszała, który formalnie nadał Gminie Karaimekiej w Wilnie prawa zboru karaimekiego. Ukończona w 1922 roku budowa kienesy, która stała się centralnym miejscem modlitw, wokół której skoncentrowane było życie religijne gminy karaimekiej, po sześciu latach uzyskała autonomię i prawa gminy karaimekiej.

Omawiając działalność kulturalno-oświatową Karaimów w Wilnie nie sposób pominąć aktywności Koła Pań Karaimekich, które organizowały bale i spotkania towarzyskie, których celem była integracja społeczności karaimekiej jak i pozyskanie funduszy na pomoc i wsparcie potrzebującym. Równie aktywna była młodzież karaimeka, zaangażowana w działania upowszechniające kulturę i chętnie brała udział w pracach koła teatralnego.

Aktywność Karaimów wileńskich, ich zaangażowanie i doświadczenia zdobyte przed 1918 rokiem różnicowała formy ich działalności kulturalno-oświatowej. W wyniku różnych wizji aktywności i chęci do podejmowania nowych działań wśród Karaimów w Wilnie wyłoniły się dwie grupy, jedna z mecenasem Izakiem Zajączkowskim, którego popierała młodzież i postępowi Karaimi a druga pod przewodnictwem Eliasza Jutkiewicza skupiała ortodoksów, ludzi starszych i religijnych¹³.

Pomimo zmian personalnych i konfliktów wewnątrz gminy wobec strategicznych form działalności kulturalno-oświatowej Karaimi przyjmowali jednakowy kierunek działania. Wyrazicielem potrzeby wspólnej pracy było czasopismo „Myśl Karaimeka”, w którym redakcja w pierwszym numerze w 1924 roku apelowała do społeczności karaimekiej o przystosowanie się do nowych warunków stworzonych przez Drugą Rzeczpospolitą. „Myśl Karaimeka” wydawana od 1924 roku

¹¹ E. K., *Z konferencji przedstawicieli organizacji karaimekich*, „Myśl Karaimeka” 1925, z. 2, s. 33–36; „Myśl Karaimeka” 1926, z. 3, s. 24.

¹² Tamże.

¹³ LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 79, k. 41; f. 53, ap. 23, b. 726, k. 55.

przez zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, jako kwartalnik w języku polskim i karaimskim poświęcony był nauce, literaturze i sprawom społecznym Karaimów, a od 1932 roku, była wydawana, jako organ Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej¹⁴. Początkowo redaktorem był Ananiasz Rojecki a od 1930 roku pismo redagował Ananiasz Zajączkowski przy wsparciu merytorycznym profesora Tadeusza Kowalskiego i hachana Seraji Szapszała¹⁵.

Również w Wilnie, na początku lat 30. XX wieku, z inicjatywy hachana S. Szapszała zorganizowano Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej. Celem Towarzystwa było rozbudzenie zainteresowania Karaimów w obszarze języka, historii, kultury i literatury karaimskiej¹⁶. W ramach działalności TMHiLK organizowano odczyty i wykłady, inicjowano badania naukowe, wydawano czasopismo, prowadzono własną bibliotekę oraz czytelnię, utrzymywano kontakty z przedstawicielami rządu polskiego, naukowcami z kraju i z zagranicy oraz ze społecznością karaimską mieszkającą poza granicami Drugiej Rzeczypospolitej¹⁷.

Pomimo funkcjonowania dwóch struktur organizacyjnych: gminy karaimskiej i TMHiLK oraz aktywności w różnych obszarach, działalność Karaimów była spójna i zawsze ukierunkowana na kwestie związane z upowszechnianiem treści religijnych i kulturowych.

Ze względu na wieloletnie kwerendy archiwalne i rozumienie potrzeby badań nad dziejami Wileńszczyzny zależy mi, aby niniejsza publikacja wypełniła po części lukę i była pożyteczną pozycją wykorzystywaną w badaniach interdyscyplinarnych nad kulturą karaimską.

Wobec nieuchronności upływającego czasu dzieje Karaimów wileńskich zachowane w dokumentach sporządzonych przez przedwojennych mieszkańców Wilna stanowią obraz codzienności życia społeczno-kulturowego najmniejszej mniejszości.

Mam nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do dyskusji i wspomnień podczas karaimskich spotkań rodzinnych. Zainicjuje i będzie podstawą dalszych badań nad mniejszością karaimską, która pomimo tego, że jest z nami od ponad sześciu stuleci nadal pozostaje mało znaną grupą etniczną.

¹⁴ LCAP, sygn. f. 51, ap. 23, b. 1711, k. 1.

¹⁵ Nad poziomem merytorycznym tekstów czuwał Ananiasz Zajączkowski, który ze względu na swój wyjazd do Warszawy prace redakcyjne powierzał hachanowi S. Szapszałowi. *Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszała i Aleksandra Mardkowicza*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2.

¹⁶ „Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój” 1933, t. 17, s. 198; S. Gąsiorowski, *Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury...*, s. 222–234.

¹⁷ *Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej*, LCAP, sygn. f. 289, ap. 1, b. 1, k. 1.

Dokumenty

CZĘŚĆ I

Protokoły z zebrań Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Nr 1

1923 październik 9, Wilno – Protokół z walnego zebrania członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

1^a

Protokół

walnego zgromadzenia członków gminy Karaïmskiej w Wilnie, które odbyło się w dniu 9 października 1923 r. od godziny 8 m[inut] 45 do godziny 11 wieczór w domu gminnym przy ul. Grodzkiej Nr 6.

Walne zgromadzenie zostało zwołane przez Zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów¹, występujący, jako tymczasowy organ reprezentacyjny i gospodarczy Wileńskiej gminy karaïmskiej (uchwała walnych zgromadzeń członków gmin oraz członków Stowarzyszenia z dnia 22 stycznia 1923 r., przyjęte do wiadomości przez Pana Delegata Rządu w Wilnie w piśmie do Zarządu Stowarzyszenia z dnia 26 IX 1923 L2635/I). Zawiadomienie Zarządu Stowarzyszenia do Komisarza Rządu na m. Wilno w przedmiocie zwołania walnego zgromadzenia zostało przyjęte przez Komisarza do wiadomości 9 października r.b. [1923]².

^a Numer strony protokołu zapisano w prawym górnym rogu.

¹ Wileńskie Stowarzyszenie Karaïmów (dalej Stowarzyszenie) zostało powołane 26 września 1923 r., funkcjonowało, jako pierwszy formalny organ reprezentujący interesy społeczno-kulturowe Karaïmów w II RP. Celem Stowarzyszenia była integracja Karaïmów, wspieranie ich intelektualnego i moralnego rozwoju oraz pomoc materialna, lekarska i prawnicza. W myśl własnego Statutu Stowarzyszenie mogło zakładać szkoły, kluby, biblioteki, muzea, internaty, jadłodajnie, artele pracy; organizować kursy naukowe, wystawy, zebrania publiczne, wykłady, wycieczki, odczyty, pogadanki, wieczorki, przedstawienia teatralne; prowadzić badania nad kulturą karaïmską oraz wydawać periodyki oraz wspierać pieniężnie i rzeczowo potrzebujących Karaïmów. Stowarzyszenie mogło organizować zjazdy, konferencje i spotkania z Karaïmami w Polsce i spoza jej granic. Do zasług Stowarzyszenia należało opracowanie projektów prawnych, które na konferencji przedstawiciele organizacji i gmin karaïmskich w 1924 r. zostały zaopiniowane a projekty *Tymczasowych przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego i o zarządzaniu sprawami duchownymi Karaïmów* oraz *Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej* zostały przesłane do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej MWRiOP) – propozycje były wytycznymi, które umożliwiły przygotowanie i zatwierdzenie w 1936 r. *Ustawy o stosunku Państwa do Karaïmskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej* oraz *Statutu Karaïmskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej*. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 86, 88–101.

² Ze względu na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa wszystkie stowarzyszenia, organizacje, instytucje kultury, związki wyznaniowe itp. mogły organizować zebranie, spotkanie czy bale towarzyskie pod warunkiem, że wcześniej zgłosiły planowaną imprezę oraz otrzymały zgodę na jej organizację od komisarza miasta lub organu odpowiadającego za bezpieczeństwo w danej miejscowości.

Zebranie zagałę o godzinie 8 min 45 wieczorem Prezes Zarządu Stowarzyszenia p. E.[manuel] Kobecki³, nadmieniając, iż walne zgromadzenie nie mogło dojść do skutku w wyznaczonej godzinie 6 wieczór z powodu niestawienia się przepisowej liczby członków, wobec czego powtórne zgromadzenie wyznaczone na godzinę 8 prawomocne [jest] przy dowolnej ilości członków.

Po zagajeniu zebrania prezes zarządu zwrócił się do obecnych z propozycją wyboru przewodniczącego zgromadzenia.

Na przewodniczącego zgromadzenia został jednogłośnie wybrany p. Eliaz Kalfa⁴.

P. E. Kalfa zajął miejsce przewodniczącego, na jego wniosek na sekretarza zgromadzenia został powołany p. Nowicki Szymon⁵.

Przewodniczący wyłonił następujący porządek dzienny walnego zgromadzenia.

- 1) Sprawa wyboru członków Zarządu Stowarzyszenia Karaimów i zastępców w zamian ustępujących
- 2) Sprawy związane z przyjazdem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej⁶
- 3) Wolne wnioski [1]^b

Walne zgromadzenie jednogłośnie zatwierdza porządek dzienny.

³ Emanuel Kobecki (1863–1927), wiceprezes Wileńskiej Okręgowej Izby Kontroli, aktywny społecznik i pionier w organizacji powojennych struktur gmin karaimskich, sekretarz Tymczasowego Duchownego Zarządu w Trokach, prezes Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Trokach, inicjator powołania w 1921 r. Stowarzyszenia Karaimów w Wilnie. Zasłużony w kwestii uregulowania sytuacji prawnej gdyż opracował projekt *Statutu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej i Tymczasowe przepisy o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaimskiego i o zarządzaniu sprawami duchownymi Karaimów*. W celu upamiętnienia jego zasług, po jego śmierci w 1927 r. żona Beata Kobecka założyła przy gminie karaimskiej w Wilnie Kasę Samopomocy im. b.p. (błogosławionej pamięci) Emanuela Kobeckiego, której celem było udzielanie zapomóg potrzebującym członkiniom gmin wileńskiej i trockiej, zakładanie i prowadzenie wszelkiego rodzaju instytucji o charakterze dobroczynnym i kulturalno-oświatowym. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 139, 141, 143; f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; b. 1504, k. 17–18; Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie im. Wróblewskich (dalej: BLAN), sygn. f. 301–361, k. 5–6; 9–10; *Statut Kasy samopomocy imienia b.p. Emanuela Kobeckiego przy gminie Karaimskiej w Wilnie*, BLAN, sygn. f. 301–385, k. 38; „Myśl Karaimska” 1928, z. 4–5, t. 1, s. 10–12.

⁴ Eliaz Kalfa, zajmował się handlem, jako przedstawiciel wileńskiego społeczeństwa karaimskiego brał udział w konferencji karaimskiej zorganizowanej przez Wileńskie Stowarzyszenie Karaimów (30 lipca 1924 r., Wilno); zaangażowany w działalność Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej (dalej TMHiLK), gdzie w 1937 r. był członkiem komisji rewizyjnej. BLAN, sygn. f. 301–463, k. 39; E. K., *Z konferencji przedstawicieli organizacji karaimskich*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2, s. 33–36; „Myśl Karaimska” 1926, z. 3, s. 24.

⁵ Szymon Nowicki, urzędnik państwowy, sekretarz w Tymczasowym Zarządzie Gminy Wileńskiej, brał udział w karaimskich inicjatywach kulturalno-oświatowych, wiosną 1932 r. uczestniczył w wycieczce Karaimów wileńskich do Trok. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 32; BLAN, sygn. f. 301–451, k. 11; f. 301–222, k. 65.

⁶ Chodzi o Stanisława Wojciechowskiego, który był Prezydentem RP od 20 grudnia 1922 do 14 maja 1926 r., Prezydent odwiedził Wilno w dn. 13–14 października 1923 r. „Słowo Wileńskie” 1923, nr 228; T. Górski, *Pasterz zwaśnionych narodów*, [w:] tenże, *Kościół moja ojczyzna. Artykuły o bł. Jerzym Matulewiczu*, Warszawa 1999, s. 143–161.

^b *Na dole, na środku strony znajduje się parafa.*

Przewodniczący proponuje przystąpić do załatwienia punktu pierwszego porządku dziennego – sprawy wyboru członków Zarządu Stowarzyszenia i zastępców.

Prezes Zarządu Stowarzyszenia p. E.[manuel] Kobecki oświadcza, iż jedni członkowie zarządu i zastępcy członków ustąpili ze swego stanowiska, inni zaś zapowiedzieli swoje ustąpienia⁷.

Wobec tego iż Zarząd nie jest w komplecie, mogą być wybrani nowi poszczególni członkowie w zamian ustępujących lub może być wybrany na nowo cały Zarząd. Biorąc pod uwagę istniejące wśród członków gminy prądy byłoby celowym, aby został wybrany nowy Zarząd, Zarząd porozumienia. W porozumieniu przywódców dwóch ugrupowań została nawet ułożona lista kandydatów na członków Zarządu Porozumienia⁸.

Przewodniczący walnego zgromadzenia ogłasza następującą listę kandydatów na członków Zarządu porozumienia:

⁷ Wobec braku prawnego reprezentanta i propozycji projektów ustaw karaïmskich, w styczniu 1923 r. walne zgromadzenie członków Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów podjęło decyzję, aby zarząd Stowarzyszenia reprezentował społeczność karaïmską w sprawach kulturalno-oświatowych, wyznaniowych, majątkowych i dobroczynnych do czasu legalizacji gmin wyznaniowych. Organizowanie struktur instytucji karaïmskich na początku lat 20. XX w. wywoływało konflikty personalne. W Wilnie przez pierwsze lata trwał konflikt pomiędzy Stowarzyszeniem a hazzanem Feliksem Maleckim i jego zwolennikami. W konsekwencji w listopadzie 1923 r. hazzan zrezygnował z funkcji pełniącego obowiązki hachana i prezesa Duchownego Zarządu Karaïmskiego w Trokach. Natomiast ze względu na brak efektywności działań delegat rządu na Ziemię Wileńską 13 grudnia 1923 r. rozwiązał Tymczasowy Zarząd Duchowny i zaakceptował kandydaturę Szymona Firkowicza na pełniącego obowiązki hachana.

⁸ W celu usprawnienia praktyk religijnych i działań kulturalno-oświatowych Karaïmi wileńscy połączyli swoje siły i od 21 stycznia 1923 do 2 lutego 1924 r. gminę i Stowarzyszenie reprezentował jeden wspólny zarząd.

⁹ Izaak Zajączkowski, syn Achiezera i Emilii z Bezekowiczów (ur. 1889, Troki – zm. ok. 30 marca 1945, Wilno), absolwent Wydziału Prawa na Uniwersytecie w Petersburgu, mecenas. Prezes zarządu Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie oraz zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej. Zaangażowany w działalność kulturalno-oświatową na rzecz społeczności karaïmskiej, do czasu objęcia funkcji hachana przez Seraję Szapszala reprezentował Karaïmów podczas spotkań z przedstawicielami władz państwa polskiego i inicjował oraz współorganizował liczne spotkania karaïmskie. Współuczestniczył w wyborach hachana, przygotowywał ingres i był najbliższym jego współpracownikiem, brał udział w pracach komisji rządowej nad przygotowaniem ustaw i statutów karaïmskich, uporządkował prawne funkcjonowanie gminy karaïmskiej w Wilnie. Był członkiem komitetu redakcyjnego „Myśli Karaïmskiej” i został prezesem Towarzystwa MHiLK. Zaangażowany w życie społeczne Wilna, jako członek Czerwonego Krzyża, Koła Przyjaciół Harcerstwa i sekretarz Kasy Samopomocy Rady Adwokackiej w Wilnie inspirował społeczność karaïmską do aktywnego udziału w życiu społeczno-politycznym kraju. Przygotowywał akademie z okazji świąt państwowych, agitował do udziału w wyborach, organizował zbiórki na cele dobroczynne, współorganizował Koło Miejscowe Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwważowej (dalej LOPP) przy Gminie Karaïmskiej w Wilnie. W dniu 19 grudnia 1937 r. otrzymał Złoty Krzyż Zasługi za działalność na rzecz Karaïmskiego Związku Religijnego RP. Jego mieszkanie przy ul. Gimnazjalnej w Wilnie było swoistą instytucją, miejscem spotkań otwartym dla wszystkich, w którym tętniło życie wileńskich Karaïmów. 13 lutego 1945 r. został uwięziony przez NKGB, przyczyna jego uwięzienia i data śmierci nie jest dokładnie znana. *Życiorys i praca społeczna Izaaka Zajączkowskiego*, BLAN, sygn. f. 301–440; M. E. Zajączkowska-Łopatto, *Obowiązek i ofiara. Życie i działalność mecenasa Izaaka Zajączkowskiego*, „Awazymyz” 2015, nr 1 (46), s. 4–8.

¹⁰ Borys Szyszman, właściciel nieruchomości, w latach 1924/1925 skarbnik w Tymczasowym Komitecie Wykonawczym Gminy Karaïmskiej w Wilnie, uczestniczył w karaïmskich inicjatywach

P. Em.[anuel] Kobecki, p. Izaak Zajączkowski⁹, p. Borys Szyszman¹⁰, p. Ksenia Abkowiczówna¹¹, p. Noj Robaczewski¹², p. Owadiusz [Owidiusz] Pilecki¹³, i Alfons Pilecki¹⁴ i na zastępców p. Szymon Nowicki¹⁵ i p. Emanuel Aronowicz¹⁶. Innych kandydatów nie zgłoszono, następnie walne zgromadzenie jednomyślnie zatwierdziło zgłoszoną listę.

Na wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło, iż z wyborem nowego Zarządu wygasają uprawnienia obecnej Komisji Rewizyjnej w zamian, której jednocześnie z wyborem zarządu winna być wybrana nowa Komisja.

Stosownie do zgłoszonych na walnym zgromadzeniu kandydatów przewodniczący ustalił następującą listę kandydatów na członków komisji i zastępców.

Walne zgromadzenie listę kandydatów do Komisji Rewizyjnej jednomyślnie zatwierdziło 1) I. O. Kobecki¹⁷, 2) I. Abkowicz, 3) N. Jutkiewicz¹⁸. Przewodniczącą p. O. Kobecki.

kulturalno-oświatowych, wiosną 1932 r. brał udział w wycieczce do Trok. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; b. 1504, k. 17–18; f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36; BLAN, sygn. f. 301–222, k. 65.

¹¹ Ksenia Abkowicz (1886–1945), córka Rafała. Adwokatka, poetyka, publicystka, filantropka. Absolwentka Wyższych Kursów Żeńskich im. Bestużewa w Petersburgu. W okresie międzywojennym prowadziła kancelarię adwokacką w Landwarowie i broniła, często nieodpłatnie osoby uciśnione i potrzebujące pomocy prawnej. Jedną z bardziej aktywnych uczestniczek karaïmskiego życia społeczno-kulturalnego. Pełniła funkcję skarbnika w zarządzie Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów oraz sekretarza w Karaïmskiej Gminie Wyznaniowej w Wilnie i Duchownym Karaïmskim Zarządzie. Działała w *Katyn Odzwały* (Kolo Pań) organizując liczne inicjatywy kulturalne i bale świąteczne dla dzieci, udzielała się w Towarzystwie MHiLK. M. E. Zajączkowska-Łopatto, *Ksenia Abkowicz. Utalentowana poetka i prawniczka czuła na ludzką niedolę*, „Awazymyz” 2014, nr 3 (44), s. 8–10; Z. Dubińska, *Zachowane w pamięci*, „Awazymyz” 2009, nr 1 (22), s. 3–8; BLAN, sygn. f. 301–390, k. 84.

¹² Noe Robaczewski, pełnił funkcje w Tymczasowym Komitecie Wykonawczym Gminy Karaïmskiej w Wilnie, jako prezes (1924/1925) i sekretarz w komisji rewizyjnej (1926). Od 1926 do czerwca 1927 r. był wiceprezesem w zarządzie Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Trokach. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36; f. 53, ap. 23, b. 726, k. 32; BLAN, sygn. f. 301–451, k. 21, 56.

¹³ Owidiusz Pilecki, działacz karaïmski, zaangażowany w ruch kulturalno-oświatowy Karaïmów przed pierwszą wojną światową. W czerwcu 1927 r. wydał w Wilnie pierwszy numer czasopisma w języku rosyjskim „Sahyszymyz” („Nasza Myśl”), które nie zostało zaakceptowane przez Karaïmów. A. Sulimowicz, *Czasopisma karaïmskie*, „Awazymyz” 1999, nr 2 (3), s. 13–14.

¹⁴ Alfons Pilecki, w 1924 r. pełnił funkcję członka Tymczasowego Komitetu Wykonawczego Gminy Karaïmskiej w Wilnie. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36.

¹⁵ Szymon Nowicki, zob. przyp. 5, s. 30.

¹⁶ Emanuel Aronowicz, urzędnik w Dyrekcji Kolei Państwowych w Wilnie, członek rezerwowy w zarządzie Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów (1923 r.) i w zarządzie wileńskiej gminy karaïmskiej (1931 r.), gdzie w 1933 r. pełnił funkcję sekretarza. Od 1932 r. przewodniczący komisji rewizyjnej w zarządzie TMHiLK. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 2, 50; b. 1504, k. 17–18; f. 51, ap. 4, b. 569, k. 4; f. 53, ap. 23, b. 1504, k. 2, 5; BLAN, sygn. f. 301–489, k. 32 r; f. 301–385, k. 38; „Myśl Karaïmska” 1926, t. 1, z. 3, s. 28.

¹⁷ Prawdopodobnie chodzi o Aleksandra Kobeckiego, który pracował, jako urzędnik w dyrekcji Kolei Państwowych w Wilnie. „Myśl Karaïmska” 1926, t. 1, z. 3, s. 28.

¹⁸ Prawdopodobnie chodzi o Nauma Rafała Jutkiewicza (1872–1953), s. Efima.

Następnie wywiązała się dyskusja w kwestiach formalnych i co do porządku wyborów, w której brali udział p.p. [1v]^c

N.[oe] Robaczewski, I.[zaak] Zajączkowski, E.[liasz] Jutkiewicz, A.[naniasz] Rojecki, A.[lfons] Pilecki, O.[widiusz] Pilecki, E.[manuel] Kobecki i inni.

Jedni mówcy proponowali ustalić, aby przedmiotem głosowania była wyłącznie zatwierdzana przez walne zgromadzenie lista, inni zaś bronili prawa członków zgromadzenia do wypowiedzenia się za poszczególne osoby, czy to umieszczane na liście czy też nie. W toku dyskusji wobec zgromadzenia ograniczono czas przemówień do 3 minut. Po ^d zawieszeniu ^d zamknięciu dyskusji reasumując wnioski poszczególnych mówców przewodniczący postawił na głosowanie wniosek następujący:

Walne zgromadzenie uchwala, iż wybory członków Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej i ich zastępców odbywają się kartkami, przy czym członkom zgromadzenia przysługuje prawo głosowania lub za listę kandydatów jako całość przez adnotację w kartce Nr 1 lub za poszczególne osoby, wystawione na liście lub nie, z tym, iż z zapisanych na kartki kandydatów nie będą uwzględniani ci, którzy będą zapisani ponad ^d listę ^d liczbę osób podlegających wyborom.

Po zarządzonej przerwie odbyło się głosowanie kartkami, dla podliczenia, których byli proszeni p. Zofia Kobecka¹⁹, p. Józef Jutkiewicz²⁰ i p. Ananiasz Zajączkowski²¹.

Przewodniczący ogłasza wyniki wyborów:

1) p. Emanuel Kobecki 45 gł.	6) p. Alfons Pilecki 40 gł.
2) p. Izaak Zajączkowski 42 gł.	7) p. Owadiusz [Owidiusz] Pilecki 41 gł.
3) p. Borys Szyszman 43 gł.	Kandydaci
4) p. Ksenia Abkowicz 44 gł.	8) p. Szymon Nowicki 41 gł.
5) p. Noe Robaczewski 41 gł.	9) p. Emanuel Aronowicz 37 gł.

^c Na dole, na środku strony znajduje się parafa.

^{d-d} Wyras skreślono.

¹⁹ Zofia Kobecka (prawdopodobnie: 1887–1956, córka Romualda Kapłanowskiego). W latach 20. XX w. zajmowała się biblioteką, którą zorganizowano przy Wileńskim Stowarzyszeniu Karaimów. *Z sekcji Kulturalno-Oświatowej Wil. S-nia Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2, s. 37–38.

²⁰ Prawdopodobnie chodzi o Józefa Jutkiewicza kupca wileńskiego lub Józefa Jutkiewicza (1910–1987), syna Efima.

²¹ Ananiasz Zajączkowski (ur. 12 października 1903, Troki – zm. 6 kwietnia 1970, Rzym), wybitny polski turkolog. W 1929 r. obronił doktorat na Uniwersytecie Jagiellońskim, w 1933 r. habilitował się w Katedrze Turkologii Uniwersytetu Warszawskiego. Mianowany profesorem zwyczajnym w 1935 r. został kierownikiem Katedry Turkologii na Uniwersytecie Warszawskim. Twórca polskiej orientalistyki, autor ponad 300 prac naukowych, działacz karaimski, członek wielu czołowych polskich stowarzyszeń naukowych m.in.: Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności. Na temat życia naukowego i społecznej działalności A. Zajączkowskiego, zob. S. Kałużyński, *Ananiasz Zajączkowski 1903–1970*, „Nauka Polska” 1971, R. 19, z. 2, s. 198–203; A. Sulimowicz, *Polscy turkolodzy Karaimi. Od przedmiotu do podmiotu badań*, [w:] *Karaimi...*, s. 119–144.

Listę odczytała Komisja Rewizyjna i uzyskano akceptację walnego zgromadzenia poprzez aklamację.

Na porządku dziennym punkt 2 – sprawy związane z pobytem w m. Wilnie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej.

P. Elias Jutkiewicz²² oświadcza, iż na ubiegłym walnym zgromadzeniu p. Izaak Zajączkowski zrezygnował ze swej kandydatury na zastępcę przedstawiciela gminy na uroczystości, związane z pobytem Pana Prezydenta. Mówca prosi p. [Izaaka] Zajączkowskiego [aby] cofnął swą rezygnację, na co p. Zajączkowski wyraża swą zgodę, po czym na [2]^e wniosek p. Jutkiewicza i p. Izaaka Zajączkowskiego została ^f ogłoszony^f wybrana kandydatura przedstawiciela gminy.

Co do innych spraw, związanych z pobytem w Wilnie Pana Prezydenta, walne zebranie uchwaliło sprawy te przekazać Zarządowi Stowarzyszenia, który winien działać w porozumieniu z wybranym przedstawicielem.

Na porządku dziennym p. 3 – wolne wnioski

- 1) Na wniosek p. Eliasza Jutkiewicza walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło pozostawić w sile uchwały poprzednich walnych zgromadzeń iż w skład Zarządu Stowarzyszenia wchodzi z prawem decydującego głosu – p. Józef Łopatto²³ Honorowy Prezes Gminy oraz Habbajowie²⁴ gminy²⁵.
- 2) Na porządek dzienny przez kilka członków zgromadzenia postawiono kwestie zaangażowania p. Rafała Abkowicza²⁶ do gminy w charakterze nauczyciela religii i języka karaïmskiego.

²² Elias Jutkiewicz (ur. 25 grudnia 1883 – zm. 30 lipca 1937) syn Johana i Beaty z Kobeckich, aktywny działacz karaïmski. Pomocnik adwokata przysięgłego, członek Komitetu Budowy Kienesy Wileńskiej, pełnił funkcję wiceprezesa Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów (1926 r.), był prezesem tymczasowego zarządu gminy wileńskiej. Od 1932 r. członek Towarzystwa MHiLK. Został odznaczony srebrnym Krzyżem Zasługi za dokonania na polu pracy społecznej na rzecz Karaïmów. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 139; f. 53, ap. 23, b. 726, k. 2, 32, 50; b. 1504, k. 17–18; „Myśl Karaïmska” 1934, z. 10, s. 118.

^e *Na dole, na środku strony znajduje się parafa.*

^{f-f} *Wyraz został skreślony.*

²³ Józef Łopatto (ur. 1860, Poniewież – zm. 1945, Kraków), ziemianin, oficer, wieloletni skarbnik gminy wileńskiej, członek – założyciel powołanego w 1922 r. Komitetu Odbudowy Kienesy i wspólnie z bratem Romualdem sfinansował budowę domu gminnego przy kienesie wileńskiej. Zaangażowany w działalność Tymczasowego Komitetu Wykonawczego Gminy Karaïmskiej w Wilnie (wiceprezes 1924; skarbnik 1926). Przez wiele lat pełnił funkcję skarbnika (gabbaj kienesy) i wchodził w skład zarządu wileńskiej gminy karaïmskiej. Uczestniczył w pracy zarządu Funduszu b.p. Emanuela Kobeckiego, jako przedstawiciel zarządu gminy karaïmskiej w Wilnie. Od 1 kwietnia 1935 r. był członkiem Towarzystwa MHiLK. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 2, 21, 32; f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36, 83; E. K., *Kienesa karaïmska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Myśl Karaïmska” 1924, z. 1, s. 23; BLAN, sygn. f. 301–385, k. 38.

²⁴ *Gabbaj* (w tekście źródłowym stosowano także określenie: *habbaj*) – skarbnik w gminie karaïmskiej.

²⁵ Chodzi o Karaïmską Gminę Wyznaniową w Wilnie.

²⁶ Rafał Abkowicz (ur. 16 marca 1896 – zm. 12 września 1992), syn Abrahama Szemoela, pochodził ze starej rodziny karaïmskich hazzanów. Był hazzanem i nauczycielem religii karaïmskiej. W 1911 r. ukończył

Walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło sprawę tę przekazać według kompetencji Zarządowi Gminy prosząc go zająć się tą sprawą na pierwszym swym posiedzeniu.

- 3) W związku ze sprawą zaangażowania nauczyciela p. Izaak Zajączkowski zaznaczył, że gmina Wileńska, mając już swą Kienesę²⁷, nie posiada własnego prawnego Hazzana²⁸. Na wniosek p. [Izaaka] Zajączkowskiego walne zgromadzenie uchwaliło polecić Zarządowi Stowarzyszenia w terminie miesięcznym załatwić sprawy przygotowawcze związane z wyborem Hazzana Wileńskiej Kienesy Karaimskiej.
- 4) p. Eliasz Jutkiewicz podnosi zasługi przed gminą p. Józefa Łopatto, już mającego godność Honorowego Prezesa Gminy, wystąpił z propozycją wybrania p. Łopatto również na Honorowego Dożywotniego Habbaja [Gabbaja] Gminy. Po krótkiej dyskusji walne zgromadzenie uchwaliło uwzględniając zasługi przed gminą p. Józefa Łopatto Honorowego Prezesa Gminy [Wileńskiej], nadać mu również godność Honorowego Dożywotniego Habbaja Gminy [Wileńskiej]. [2v]⁸
- 5) p. Izaak Zajączkowski prosi walne zgromadzenie zająć stanowisko w kwestii, kto jest uprawniony do kwaterowania w domu gminnym²⁹.

Na koniec dyskusji wyłonił się następujący wniosek:

Walne zgromadzenie uchwaliło, iż w domu gminnym nikt nie ma prawa zamieszkiwać bez zezwolenia Zarządu Gminy. Wniosek ten walne zgromadzenie przyjęło jednomyślnie.

czteroklasową szkołę karaimską z językiem rosyjskim, uczęszczał na zajęcia teologiczne przy Duchownym Zarządzie Karaimskim w Trokach. Przed pierwszą wojną światową pracował w powiatowej kasie skarbowej i przygotowywał się do egzaminu z zakresu szóstej klasy gimnazjalnej. W lipcu 1915 r., jako ochotnik zgłosił się do armii rosyjskiej, ukończył szkołę oficerską w Moskwie, był dowódcą kompanii 177. Izborskiego pułku piechoty. W 1918 r. po demobilizacji armii rosyjskiej powrócił do Trok, gdzie zorganizował pierwsze lekcje w szkole karaimskiej. Był nauczycielem religii i języka karaimskiego w karaimskiej szkole powszechnej w Trokach (1919–1920), w wileńskiej gminie karaimskiej (1928–1929) i w gminie w Łucku (1930–1938). Pełnił funkcję hazzana w Łucku (1930?–1938), Wilnie (1938–1946) i po przyjeździe do Polski od 1946 r. we Wrocławiu. R. Abkowicz, *Wspomnienia*, „Awazymyz” 1999, nr 1(2), s. 4–5.

²⁷ *Kienesa* – karaimski dom modlitwy.

²⁸ *Hazzan* – duchowny karaimski. Do zadań hazzana należało, m.in.: prowadzenie modlitw w kienesie, wykonywanie czynności duchownych, zaspokajanie religijnych potrzeb wiernych z gminy wyznaniowej poprzez odprawianie nabożeństw, wypełnianie posług religijnych, nadawanie imion, udzielanie ślubów i przygotowywanie pogrzebów. Hazzana wybierał ogół dorosłych członków gminy wyznaniowej. Hazzan musiał cieszyć się autorytetem w społeczności, mieć ukończone 25 lat, być żonaty, znać *Stary Testament*, karaimską liturgię i praktyki religijne. Zob. § 20, 22, 25 *Statutu Karaimskiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej*. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

⁸ *Na dole, na środku strony znajduje się parafa.*

²⁹ Dom gminny Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie wybudowano przy kienesie przy ul. Grodzkiej 6. W domu gminnym mieściła się siedziba Stowarzyszenia oraz sekcji kulturalno-oświatowej, odbywały się niedzielne lekcje religii, spotkania oraz zebrania społeczności karaimskiej. W marcu 1928 r., ze względu na ciężki stan zdrowia w jednym z pokoiów przebywał hazzan Feliks Malecki. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; BLAN, sygn. f. 301–454, k. 38, 49.

- 6) Na porządku dziennym oświadczenie na piśmie p. Johonadawa Rojeckiego³⁰. Przewodniczący ogłasza oświadczenie, w którym p. Rojecki komunikuje, iż prace nad odbudową Kienesy już są zakończone³¹, rezygnuje ze stanowiska członka Komitetu Odbudowy [Kienesy] oraz Honorowego Szamasza³² Kienesy.

P. Elias Jutkiewicz w gorących słowach podnosi [podkreśla] ciężką, owocną pracę p. Rojeckiego około [wokół] odbudowy Kienesy i proponuje gminie wyrazić p. Rojeckiemu podziękowanie i proponuje gminie wybrać go na Habbaja [gabbaja] gminnego. Przemówienia p. Jutkiewicza wywołało huczne oklaski na cześć ustępującego członka Komitetu Odbudowy i Honorowego Szamasza.

Walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło wyrazić p. Rojeckiemu podziękowanie za niestrudzoną pracę wybrać go na Habbaja [gabbaja] gminnego.

- 7) Na wniosek p. [Eliasa] Jutkiewicza walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło polecić Zarządowi Stowarzyszenia uwzględnić sposoby uczczenia pana Johonadawa Rojeckiego za jego pracę dla gminy.

- 8) Prezes Zarządu Stowarzyszenia p. E.[manuel] Kobecki oświadcza, iż w związku z przyjęciem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej w Trokach będą kilku milionowe rozchody [wydatki] na ofiarowanie talerza i ręcznika pod chleb – [i] sól. Troczanie³³ zebrali na ten cel zaledwie 700 tysięcy marek³⁴, wobec tego Wilnianom³⁵ należy urządzić składkę na pokrycie rozchodów [wydatków].

Na tym porządek dzienny wyczerpano, poczym o godzinie 11-iej [3]^h

wieczór przewodniczący zakrył [zamknął] walne zgromadzenie. Na wniosek p. E.[manuela] Kobeckiego zgromadzenie hucznymi oklaskami dziękowało p. Elia-szowi Kalfie za odpowiednią pracę zgromadzenia.

³⁰ Jahud Rojecki, zaangażowany w działalność społeczną, odbudowywał strukturę gminy karańskiej w Wilnie, członek Tymczasowego Komitetu Wykonawczego Gminy Karańskiej w Wilnie. W 1924 r. wspólnie z Borysem Szyszmanem był skarbnikiem, samodzielnie pełnił funkcję gabbaja kienesy wileńskiej. Prawdopodobnie wspólnie z Michałem Tynfowiczem wydawał w 1939 r. w Poniewieżu trzeci numer czasopisma w języku karańskim „Onarmach” („Rozwój”). LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36.

³¹ Kienesę w Wilnie Karaimi zaczęli budować w 1911 r., dzięki społecznym zbiórkom finansowym i przy wsparciu rządu polskiego prace nad kienesą zakończono we wrześniu 1923 r. E. K., *Kienesy Karańska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Myśl Karańska” 1924, z. 1, s. 23.

³² Szamasz – pomocnik hazzana. Do obowiązków szamaszów należało: asystowanie hazzanom w świątyni i pomoc w odprawianiu nabożeństw, komunikowanie prośb wiernych hazzanowi, pomoc w wykonywaniu posług religijnych wewnątrz świątyni, jak również nadzór nad porządkiem i czystością świątyni. Zob. § 21, *Statutu Karańskiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej*. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

³³ Chodzi o Karańską Gminę Wyznaniową w Trokach.

³⁴ Marka polska – waluta obowiązująca od 9 grudnia 1916 do 29 kwietnia 1924 r. na terenach Królestwa Polskiego okupowanych przez Cesarstwo Niemieckie. W wyniku reformy pieniężnej została zastąpiona polskim złotym.

³⁵ Chodzi o Karańską Gminę Wyznaniową w Wilnie.

^h Na dole, na środku strony znajduje się parafa.

Przewodniczący Walnego Zgromadzenia: Eliasz Kalfaⁱ
Sekretarz Szymon Nowickiⁱ
Prezes Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów E.[manuel] Kobecki^j
Członkowie Zarządu ustępującego oraz obranego^j

Poprawki:

Na stronie trzeciej: należy czytać zamiast „liczba” – „lista”, zamiast „zamieszczenie” itd. [zv]^k

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 1-3 rv; rps, napisany atramentem.

ⁱ⁻¹ Podpis nieczytelny.

^j Podpisy nieczytelne.

^k Na dole, na środku strony znajduje się parafta.

Nr 2

1925 wrzesień 20, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Walnego Zgromadzenia parafian Wileńskiej Kienesy Karaimskiej dn. 20 września 1925 r.

Walne Zgromadzenie parafian Karaimskiej Kienesy w Wilnie w dniu 20 września 1925 zagał Habbaj [gabbaj] p. Józef Łopatto o godz. 7 m[inut] 20 w obecności 33 osób uprawnionych do brania udziału na Walnych Zgromadzeniach parafian, oświadczył, iż Zgromadzenie jak powtórnym, liczy się przy dowolnej ilości obecnych, albowiem pierwsze Zgromadzenie było wyznaczone o godz. 6 tego samego dnia i nie doszło do skutku wobec niestawienia się przewidzianej prawem ilości członków i zaproponował, wybrać przewodniczącego oraz Sekretarza Zgromadzenia. Walne Zgromadzenie przez akklamację powołało na Przewodniczącego mecenasa Izaaka Zajączkowskiego, na Sekretarza zaś p. Ananiasza Rojeckiego¹.

Przewodniczący ogłasza porządek dzienny zgodnie z pismem Komisarza Rządu z dn 17 IX 25 L. 4137/v/SPW/25, który Walne Zgromadzenie akceptuje bez zmian.

P. Mojżesz Łopatto², sekretarz Walnego Zgromadzenia dn. 12 września 1925 r., ogłasza protokół poprzedniego Zgromadzenia parafian (dn. 12 IX 25) p. A.[naniasz]

¹ Ananiasz Rojecki (ur. 19 lipca 1896, Wilno – zm. 19 listopada 1978, Warszawa), syn Eleazara i Zefiry ny ze Szpakowskich. Meteorolog, geofizyk, działacz karaimski. W latach 1915–1917 służył w armii rosyjskiej, dochodząc do stopnia podporucznika; kilka kolejnych lat spędził w Wilnie i w Eupatorii. W okresie międzywojennym zaangażowany w działalność na rzecz społeczności karaimskiej. Prezes sekcji kulturalno-oświatowej prowadzonej w ramach Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, w którym pełnił także funkcję członka zarządu (sekretarz – 1923 r.); w latach 1924–1929 redagował pismo „Myśl Karaimska”. A. Rojecki zasłużył się w również rozwoju geofizyki. W okresie międzywojennym ukończył studia matematyczne na USB, gdzie od 1931 r. pracował w Zakładzie Meteorologii i był wiceprezesem aeroklubu wileńskiego. Uczestnik kampanii wrześniowej. Od 1941/1942 do końca okupacji hitlerowskiej wspólnie z Władysławem Dziwulskim, Heleną Straszynską i Janiną Hlebowiczówną kierował Uniwersyteckim Ośrodkiem Zorganizowanego Polskiego Szkolnictwa Tajnego w Wilnie. Po drugiej wojnie światowej współtworzył komitet w ramach Karaimskiego Związku Religijnego, który organizował życie religijne Karaimów. Pracował, jako asystent na Uniwersytecie Toruńskim, następnie w Państwowym Instytucie Hydrologiczno-Meteorologicznym, dochodząc do stanowiska zastępcy dyrektora. W 1959 r. został adiunktem w Zakładzie Geofizyki PAN. Poza stałymi etatami prowadził zleczone wykłady i ćwiczenia z meteorologii, klimatologii i oceanografii na Politechnice Warszawskiej i Uniwersytecie Warszawskim. W 1947 r. współzałożył Polskie Towarzystwo Hydrologiczno-Meteorologiczne, był autorem licznych publikacji o tematyce hydrologicznej i członkiem komitetów redakcyjnych pism geofizycznych. Za swoje zasługi został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim Orderem Odrodzenia Polski. BLAN, sygn. f. 301–399, k. 105; J. Hanik, *Ananiasz Rojecki*, [w:] *Polski Słownik Bibliograficzny* 1989, t. 31.

² Mojżesz Łopatto, członek Tymczasowego Komitetu Wykonawczego Gminy Karaimskiej w Wilnie, w 1924 r. pełnił funkcję sekretarza. Od 1934 r. wchodził w skład komisji rewizyjnej w wileńskiej gminie karaimskiej. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 36; BLAN, sygn. f. 301–459, k. 9; f. 301–447, k. 44.

Rojecki wskazuje, że p. Alfons Pilecki³ nie cofnął kandydatury na stanowisko Habbaja [gabbaja], jak wynika i napisano w protokole. W protokół nie wpisano, że na poprzednim Zgromadzeniu w czasie dyskusji o legacie po b.p.⁴ M. Duruncza⁵ A. Rojecki zaproponował wyrazić wotum nieufności przewodniczącemu Zgromadzenia p. E.[liaszowi] Jutkiewiczowi, który został przez W.[alne] Zgr[omadzenie] odrzucony większością głosów przeciwko 2, przy tym głosowanie nad tym wnioskiem odbyło się jeszcze w obecności i pod przewodnictwem p. Eliasza Jutkiewicza i wyraża zdanie, że protokół należy sporządzić bardziej szczegółowo. Mecenas Izaak Zajączkowski wskazuje, że merytorycznie protokół odpowiada rzeczywistości, ^a należy wprowadzić poprawki^a, zaigaił Zgr[omadzenie] dn. 12 IX [1925] nie p. Zajączkowski, ^b lecz ^b p. Alfons Pilecki, że zamiast wyrażenia „spadek po b.p. M. Duruncza”, należy użyć wyrażenia „legat po b.p. M. Duruncza”, oraz przypuszcza, że ze względów praktycznych należy w protokole dn. 12 IX podać tylko bez szczegółów uchwał. Walne Zgromadzenie większością głosów przychyli się do zdania mecenasa Iz[aa]ka Zajączkowskiego akceptuje protokół w brzmieniu zaproponowany przez p. M[o]jzesza Łopatto oraz upoważnia mecenas Iz[aa]ka Zajączkowskiego wraz z prezydium poprzedniego Walnego Zgromadzenia ostatecznie zrehabilitować protokół z dn. 12 IX 1925 r. [34]

Na porządku dziennym sprawozdanie byłych Habbajów [gabbajów] Kienesy p.p.: Iz. Abkowicza, J. Dubińskiego oraz A.[lfonsa] Pileckiego o stanie kasy.

P. A. Pilecki oświadcza, że na dzisiejsze zgromadzenie niestety sprawozdania nie zdołał przygotować, że księgi kasowe do końca są sprawdzane przez Kom[isję] Rew[izyjną] dziękuje parafianom za zaufanie w czasie pełnienia obowiązków habbaja[gabbaja]; nawiązuje do słów p. A.[n]anasza Rojeckiego w czasie dyskusji o zatwierdzeniu protokołu, że „pan Rojecki powiedział, iż mi wyrzucili i dziękuje, lecz mnie książkami nie zastąpić. Sprawa księgi i sprawy przekazania do 2 X. Przewodniczący oświadczył, że p. Rojecki tego nie powiedział. Wpływają wnioski, co do terminu przekazania ksiąg Habbajowi p. I.[J]ózefowi Łopatto.

³ Alfons Pilecki, zob. przyp. 14, s. 32.

⁴ B.p. – Błogosławionej pamięci.

⁵ Mojżesz Duruncza (ur. 1873, Wilno – zm. 26 września 1923, Bawaria) współwłaściciel znanej fabryki tytoniowej w Wilnie „Szyzman i Duruncza”, którą odziedziczył po ojcu. Wspólnie z Józefem i Borysem Szyzmanami prowadzili interes tytoniowy do 1926 r., do chwili ustawowego przejęcia przez Polski Monopol Tytoniowy. A. Sulimowicz, *Konwersja i kontrowersja*, „Awazymyz” 2013, 3 (4), s. 4–5; *Materiały do historii P.P.S. i ruchu rewolucyjnego w zaborze rosyjskim od r. 1893–1904*, t. 1, 1893–1897, Warszawa 1907, s. 109; „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1923, nr 307 (5 grudnia); „Dziennik Łódzki” 1890, nr 181, s. 181; „Goniec Częstochowski” 1910, nr 121, s. 5.

^{a-a} Zwrot dopisano.

^{b-b} Wyraz dopisano.

- 1) Księgi przekazać do 2 X r.b. [1925]
- 2) Księgi przekazać w ciągu ^c trzech dni ^c tygodnia
- 3) Księgi i sprawy przekazać w ciągu dni trzech. Ostateczny [termin].

Wniosek wnioskodawców p. A.[nianas] Rojecki wskazuje, że jest bardzo zdziwiony, że księgi prowadzone będą przez p. A.[lfonsa] Pileckiego, że potrzeba kilka tygodni czasu zanim księgi byłyby uporządkowane. Wyjaśnienie p. Pileckiego, że książki nie zdołał zakończyć do dnia dzisiejszego ^d z powodu terminu czasu ^d nie mogą być przyjęte pod uwagę, ponieważ p. Pilecki pracuje gratis ze zrozumiałych przyczyn nie może być wzięty pod uwagę.

Przy głosowaniu został przyjęty wniosek. Pani Jakubowiczowa proponuje walnemu zgromadzeniu wyrazić podziękowanie p. A.[lfonsowi] Pileckiemu za pracę, co zostaje przez [zgromadzenie] przyjęte.

Wtedy przewodniczący mecenas [Izaak] Zajączkowski proponuje wyrazić podziękowanie również za pracę p.p. Abkowiczowi A.⁶ i Dubińskiemu J.⁷ co również przez aklamację zostaje przyjęte.

P. A.[lfons] Pilecki w swym przemówieniu powiada, że pracowali nie, dlatego, żeby otrzymać podziękowanie lecz dla dobra społeczeństwa. Wyraża myśl, że [jak] niegdyś „dla uratowania gminy” znowu ich powołują do czynnej pracy. [34v]

Na porządku dziennym sprawa o legacie po b.p. M. Duruncza⁸ Referuje mecenas Iz[aa]k Zajączkowski.

Z referatów Habbaja i członków Rew.[izyjnej] Kom.[isji] wynika, że habbaj i członkowie komisji rewizyjnej odbyli wspólną naradę z Zarządem Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów i proponuje ^e jeden z referentów przyjąć bez dyskusji wnioski albo odrzucić^e. Walne zgromadzenie uchwała, że fundusz, przeznaczony przez b.p. M. Duruncza należy do Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów. Za wypowiedziało się 14, przeciw 8, wstrzymało się 6. Przewodniczący ogłasza 10 – minutową przerwę.

^{c-c} *Fragment skreślono.*

^{d-d} *Fragment skreślono.*

⁶ Prawdopodobnie chodzi o Aleksandra Abkowicza (zm. 1943, Wilno), emerytowanego pułkownika carskiej armii, poetę, autora pieśni karaimskich publikowanych w „Karaj Awazy”, drugiego męża Raisy Ławreckiej z Jutkiewiczów.

⁷ Prawdopodobnie chodzi o Józefa Dubińskiego.

⁸ Chodzi o kwestie testamentu i spadku po śmierci Mojżesza Durunczy, który był kawalerem i miał dwie córki ze swoją gospodynią Marią Stankiewicz, która usiłowała zalegalizować związek w celu zabezpieczenia finansowego dzieci. Pomimo zaangażowaniu hazzanów i prawników karaimskich oraz przyjęcia przez M. Stankiewicz karaimizmu nie otrzymała ona spadku po śmierci M. Durunczy. Sytuacja testamentu Duruncza była precedensowa, skomplikowana, wykorzystywana w konfliktach personalnych i wyraźnie podzieliła na dwa obozy społeczność karaimską. Na ten temat zob. A. Sulimowicz, *Konwersja i kontrowersja*, „Awazymyz” 2013, 3 (4), s. 4–5.

^{e-e} *Fragment dopisano.*

Po przerwie poddaje ten wniosek głosowaniu po raz drugi. Wypowiedziało się za 13, przeciw 10, wstrzymało się od głosowania 10. Mecenas Iz.[aak] Zajączkowski w imieniu zarządu W.S.K. [Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów] oznajmia, że wobec nieznacznej większości zarząd zrzeka się tego legatu na rzecz gminy [wileńskiej].

Następnie po krótkiej dyskusji ^f uchwała się zaproponować habbajowi wraz z komisją rewizyjną złożyć podanie do Izby Skarbowej ^f z prośbą o zwolnienie gminy od podatku od legatu.

Wpływają wnioski.

I Przekazać załatwienie sprawy habbajowi łącznie z komisją rewizyjną

II Przekazać sprawę komisji, wybranej ad hoc

Na członków komisji powołać

Panów F.[eliksa] Maleckiego, E.[liasza] Jutkiewicza, A.[lfonsa] Pileckiego

P. Jutkiewicz E.[liasz] oznajmia, że według jego zdania praca Komisji nie da porządnych wyników, gmina nie jest prawną jednostką. Należy przywrócić status quo z 1923 r. [35]

Zostaje przyjęty wniosek większością 32 contra/6 głosów. Następnie p. E. Jutkiewicz i Iz. Zajączkowski referują sprawę arecha. Po krótkiej dyskusji projekt arecha zostaje przyjęty z mocą ustanowiony od dnia 1 IX 1924 r.

W sprawa[ch] bieżących

A. 1) ustalono, że uposażenie p.o hazzana od dnia 1 IX 1924 do odwołania w wysokości 100 zł miesięcznie

2) zaległości po haz[zanie] opłacać stopniowo w miarę możliwości

3) wydać jemu jednorazową renumerację w wysokości 100 zł.

B. W sprawie zebranych przed świętami zaliczek i kwot arecha i czedaki uchwalić, że te zaliczki zaliczał, jako arecha ewent[ualnie] ofiara w zależności od życzenia osoby wpłacającej zaliczkę.

O godz. 10.00 zostało zamknięte [zebranie] po wyczerpaniu porządku dziennego.

[36]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 34-36, rps, napisany atramentem.

^{f-f} Fragment skreślono.

Nr 3

1926 styczeń 23, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia parafian wileńskiej kienesy*

PROTOKÓŁ

Walnego zgromadzenia parafian Wileńskiej Kienesy odbytego w dniu 23 stycznia 1926 roku, w domu gminnym, na zasadzie zezwolenia pana komisarza rządu na m. Wilno z dnia 21 – 1 r.b. L.2796.

Zebranie zagań o godz. 8 m. 30 wiecz[orem] w imieniu zarządu Stowarzyszenia Karaimów w Wilnie gabaj kienesy pan Józef Łopatto.

Na przewodniczącego jednogłośnie powołano pana Eliasza Jutkiewicza, na sekretarza zaś pana Szymona Nowickiego.

Przewodniczący oświadczył, iż w Wilnie osób uprawnionych do brania udziału w zebraniach [jest] – sto trzydzieści cztery.

Ponieważ na pierwsze zebranie wyznaczone na godzinę siódmą wiecz[orem] nie zgłosiła się wymagana przez Statut Gminy jedna trzecia uprawnionych, przeto powtórne zebranie jest ważne przy dowolnej ilości członków. Lista obecnych wykazuje – 42 osoby.

Jednogłośnie został zatwierdzony następujący porządek dzienny: 1) zatwierdzenie protokołu poprzedniego zebrania. 2) wybory władz gminnych i 3) wolne wnioski.

- 1) Po przeczytaniu przez pana I.[zaaka] Zajączkowskiego protokołu poprzedniego zebrania, takowy został jednomyślnie zatwierdzony z tym, iż wykonanie uchwał poprzedniego zebrania poleca się przyszłemu zarządowi gminy.
- 2) Pan I.[zaak] Zajączkowski oznajmił zebrany [informacje] z zakresu działalności zarządu gminy oraz wskazał, iż zgodnie ze Statutem gminy, wybory władz gminnych odbywają się drogą tajnego głosowania. Następnie została przyjęta propozycja pana A[naniasza] Rojeckiego o przeprowadzenie wyborów drogą podwójnego głosowania, to jest przy pierwszym głosowaniu będą wskazani pożądanymi kandydaci, z pośród których będą wybrane władze gminne. Przy czym został zatwierdzony wniosek przewodniczącego, iż, osoby, które otrzymają przy próbnym głosowaniu mniej niż pięć głosów nie będą poddane powtórnemu głosowaniu.

Wyniki pierwszego głosowania następujące: p.p. J.[ózef] Łopatto, I.[zaak] Zajączkowski, E.[liasz] Jutkiewicz, Sz.[ymon] Nowicki, A.[wenir] Kobecki¹, B.[orys] Szysz-

* Protokół został opublikowany przez R. Witkowskiego jako jeden z kilku tekstów z okresu sprzed ingresu S. Szapszała. Ze względu na ciągłość dokumentów pozostawiono go w niniejszej edycji. Zob. R. Witkowski, *Protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich w II Rzeczypospolitej (1924–1928)*, „Almanach Karaimski” 2015, t. 4, s. 195–197.

¹ Awenir Kobecki, w 1937 r. był członkiem w zarządzie wileńskiej gminy karaimskiej. BLAN, sygn. f. 301–459, k. 9.

man, R.[omuald] Kobecki², E.[manuel] Aronowicz, J.[ózef] Kozyrowicz³, Z.[ofia] Kobecka, N.[oe] Robaczewski otrzymali znaczną większość głosów ponad pięć głosów, inni zaś otrzymali mniej niż pięć głosów.

Przy powtórnym tajnym głosowaniu wyniki [były] następujące: a) Do Zarządu zostali powołani.

1) Eliasz Jutkiewicz, urzędnik bankowy	40 głosów
2) p. Józef Łopatto, właściciel ziemski	31 gł.
3) p. Awenir Kobecki, urzędnik państwowy	28 gł.
4) p. Szymon Nowicki, urzędnik państwowy	27 gł.
5) Izaak Zajączkowski, adwokat	25 gł. [1]

Feliks Malecki⁴, jako duchowny kienesy [wileńskiej] – członek Zarządu z urzędu zgodnie z par.[agrafu] 20 Statutu⁵.

Wobec tego, iż pozostałe osoby otrzymały mniej niż połowę głosów obecnych na zebraniu, przewodniczący zarządził ponowne głosowanie w wyniki, którego były następujące [wyniki]:

a) Kandydaci do Zarządu.

1) p. Zofia Kobecka, urzędniczka państwowa	34 gł.
2) p. Emanuel Aronowicz, urzędnik dykcji
PKP [Polskie Koleje Państwowe] ⁶	26 gł.

² Romuald Kobecki urzędnik państwowy, prezes komisji rewizyjnej Tymczasowego Zarządu Gminy Wileńskiej (1926 r.); w latach 20. XX w. był skarbnikiem w zarządzie gminy karaimekiej w Trokach i Wilnie; członek powołanego w 1937 r. Komitetu Budowy Muzeum Karaimekiego. LCAP, sygn. f. 20, ap. 1, b. 110, k. 85, 87; f. 53, ap. 23, b. 726, k. 32; BLAN, sygn. f. 301–482, k. 8, 12, 41; f. 301–250, k. 20, 24–26.

³ Józef Kozyrowicz, kupiec wileński, członek komisji rewizyjnej w zarządzie Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimeów (1923 r.) i w zarządzie karaimekiej gminy wileńskiej (1937 r.). LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; b. 1504, k. 17–18; BLAN, sygn. f. 301–459, k. 9.

⁴ Feliks Malecki (ur. 1854, Troki – zm. kwiecień 1928, Wilno), syn Arona Abramowicza. Duchowny karaimeki, w 1894 r. jako hazzan i nauczyciel przebudował budynek szkolny w Trokach. Na początku lat 20. XX w. pełnił obowiązki hachana trockiej karaimekiej kienesy, wieloletni hazzan kienesy wileńskiej.

⁵ Według tymczasowego *Statutu gminy karaimekiej* oraz formalnie zatwierdzonego przez ministerstwo w 1936 r. *Statutu Karaimekiego Związku Religijnego RP* do zarządu karaimekiej gminy wyznaniowej z urzędu wchodził hazzan z danej gminy. Zob. par. 26 *Statutu Karaimekiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej*. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

⁶ 24 września 1926 r. rozporządzeniem prezydenta RP I. Mościckiego utworzono Polskie Koleje Państwowe, które wprowadzono do państwowego rejestru handlowego, majątek PKP otrzymał zarząd Ministerstwa Nieruchomości w użytkowanie wieczyste, przy czym jego właścicielem pozostał Skarb Państwa. Zwolniono PKP od podatków, danin i opłat publicznych, przyznano prawo do krótkoterminowych pożyczek, ustalono cenniki za wszelkie usługi kolejowe oraz oddano je w zarząd ministrowi Komunikacji działającemu w porozumieniu z ministrem Spraw Wojskowych. M. Wilczek-Karczewska, *Rozwój kolei żelaznych na ziemiach polskich w ujęciu historycznoprawnym*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 1(4), s. 113 <http://ikar.wz.uw.edu.pl/numery/24/pdf/100.pdf> [dostęp 20.08.2015].

- b) Do Komisji Rewizyjnej Gminnej wybrani:
- 1) pan Romuald Kobecki, urzędnik państwowy 25 gł.
 - 2) Noe Robaczewski, pułkownik rezerwy W.P.
[Wojsko Polskie] 25 gł.
 - 3) Józef Kobecki, emeryt państwowy 22 gł.

K a n d y d a t

- 1) p. Józef Kozyrowicz, kupiec 32 gł.

Po ogłoszeniu wyników wyborów przewodniczący p. Eliaz Jutkiewicz w imieniu nowo obranego zarządu gminy, wyłuszczył [przedstawił] historię powstania gminy karaimskiej w Wilnie i podkreślił wybitną i znaczną rolę w pracach przygotowawczych znacznego i szlacheckiego rodaka naszego p. Emanuela Kobeckiego, prezesa gminy karaimskiej w Trokach, wyraził hołd całej jego działalności społecznej i zaproponował ogólnemu zebraniu nadanie panu Emanuelowi Kobeckiemu godności honorowego dożywotniego członka gminy Karaimskiej w Wilnie, propozycja została przyjęta przez aklamację wszystkich zgromadzonych na zebraniu. O powyższej uchwale polecono prezydium zebrania zakomunikować p. E. Kobeckiemu. Walne zgromadzenie na wniosek I.[zaaka] Zajączkowskiego poleciło prezydium zebrania złożyć odpis niniejszego protokołu do Urzędu Wojewódzkiego⁷.

Wobec wyczerpania porządku dziennego przewodniczący o godzinie 11-j[edena-stej] wiecz[orem] zamknął zebranie.

Prezydium Walnego Zgromadzenia
E.[liaz] Jutkiewicz, Sz.[ymon] Nowicki^a [1v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 1 rv, mps.

⁷ Karaimi byli zobowiązani do informowania urząd wojewódzki o zmianach personalnych w zarządzie. Obowiązek ten obowiązywał wszystkie związki, stowarzyszenia i instytucje.

^a *Własnoręczne podpisy nieczytelne.*

Nr 4

1926 styczeń 7 [27], Wilno – Protokół z pierwszego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w w Wilnie

Protokół nr 1^a

Posiedzenia zarządu gminy karańskiej w dniu 7 [27]¹ stycznia 1926 r.^b

Porządek dzienny

Wybory ogólne zarządu

- 1) Jednogłośnie wybrano na prezesa Zarządu pana E.[liasza] Jutkiewicza, na wiceprezesa pana I.[zaaka] Zajączkowskiego, na skarbnika pana J.[ózefa] Łopatto i na Sekretarza p. S.[zymona] Nowickiego.
- 2) Zebranie zarządu zwołuje w miarę potrzeby prezes zarządu.
- 3) Bieżące sprawy rozpatruje prezydium względnie prezes w porozumieniu z gabbajem.
- 4) Ustala się miesięczną gażę p. Feliksa Maleckiego w kwocie 70 złotych, pana J. Poziemskiemu² 15% od sum zebranych bezpośrednio przez niego, nie podlegają procentowaniu jednorazowe ofiary oraz sumy wypłacone bezpośrednio gabbajowi³.
- 5) Polecono prezesowi zawiadomić władze wojewódzkie o zorganizowaniu gminy w Wilnie.
- 6) Polecono prezesowi i gabbajowi prowadzenie pertraktacji ze spadk[ku] po b.p. Durunczy⁴.
- 7) Uchwalono prosić komisję rewizyjną o zrewidowanie ksiąg i kasy gminnej za czas od września 1925 r. do 1 II 1926 r.
- 8) Polecono prezydium urządzić na święto Purym⁵ zabawę taneczną dla dorosłych oraz uchwalono prosić p.p. E.[lżbietę] Dubińską⁶ i Z.[ofię] Łopatównę⁷ o urządzenie na Purym zabawy dziecięcej.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^b Na środku strony zapisano tytuł protokołu.

¹ W dokumencie zapisano niepoprawną datę posiedzenia, która świadczy, że zebranie zarządu odbyło się po walnym zebraniu z dn. 23 stycznia. Zob. dokument nr 3, s. 42.

² Prawdopodobnie chodzi o Jakuba Poziemskiego (1874–1947), syna Marka.

³ Zob. przyp. 24, s. 34.

⁴ Mojżesz Duruncza, zob. przyp. 5, s. 39.

⁵ *Purim* – święto obchodzone przez Karaimów w miesiącu *Siuwiuncz-aj* (*Adar*) tzw. „miesiącu radości” w celu upamiętnienia uchronienia wyznawców judaizmu od zagłady perskiej, do którego przyczyniła się siostrzenica Judei Mordochaja Estera, żona króla perskiego. Wśród uratowanych byli Żydzi i Karaimi, a wydarzenie to zostało zapisane w biblijnej *Księdze Estery*. W tradycji karańskiej święto obchodzone bardzo radośnie, rozdawano prezenty dla przyjaciół, krewnych, ubogich i dzieci.

⁶ Elżbieta Dubińska (ur. b.d. – zm. 1946), żona właściciela ziemskiego, aktywna działaczka w Kole Pań w Wilnie. A. Zajączkowski, *Pamięci tych co odeszli*, „Myśl Karańska” 1945–1946, t. 23, s. 140.

⁷ Zofia Łopatto (ur. 1899, Wilno – zm. 1982, Wrocław), była najmłodszą z sześciorga dzieci Raisy z Juchniewiczów i Józefa Łopatto. Angażowała się w działalność Koła Pań Karańskich w Wilnie. Z. Łopatto,

- 9) Rozchody związane z zabawą dziecinną poręczyć drogą dobrowolnych świad-
czeń.
- 10) Polecono prezydium urzędzić periodycznie, nie mniej jednak jak jeden raz na
miesiąc zabawę dla młodzieży karańskiej.

Prezes Zarządu E.[liaz] Jutkiewicz^c

S.[zymon] Nowicki

Sekretarz

I.[zaak] Zajączkowski

J.[ózef] Łopatto [11]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 11, rps.

Samochodem z Wilna do Florencji 1933 r., List Zofii Łopatto do siostry Zinaidy opisujący podróż z Wilna do Florencji (około 2100 km) odbytą Fiatem 522 koloru granatowego prowadzoną przez Michała Łopatto, brata Zofii i Zinaidy, (tł.) E. i E. Łopatto, „Awazymyz” 2008, 1 (18), s. 5-7.

^c *Podpisy nieczytelne.*

Nr 5

1926 lipiec 6, Wilno – Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 2^a

Z posiedzenia Zarządu Gminy Karaïmskiej w dniu 6 lipca 1926 r.^b

- 1) Wysłuchano sprawozdanie Prezesa z działalności jego za ubiegły czas i ze spraw załatwionych przez niego w porozumieniu z Gabbajem. Akceptowano
- 2) Zatwierdzono sprawozdanie Skarbnika. Saldo kasy na dzień dzisiejszy wynosi zł 71 Amer[ykańskich] dolarów 20.
- 3) Polecono Prezydium zażądać kategorycznie od p. [Marii] Stankiewiczowej¹ wpłacenia do kasy gminnej 300 Am.[erykańskich] dolarów. W razie nie wpłacenia sprawę przekazać na drogę sądową.
- 4) Wobec oświadczenia p. Łopatto, iż p. [Izaak] Zajączkowski nie podejmuje się prowadzenia sprawy przeciwko p. Stankiewiczowej, uchwalono powierzyć prowadzenie sprawy adwokatowi wybranemu przez p. Prezesa Gminy.
- 5) Zatwierdzono wniosek p. [Eliasa] Jutkiewicza o obstalowanie drzwi kratowanych wejściowych do Kiensa [kienes], cena 100 zł.
- 6) Poproszono p. [Feliksa] Maleckiego o wydanie w porozumieniu z p. [Eliaszem] Jutkiewiczem kalendarza² Karaïmskiego na pięć lat, ewentualne rozchody przyjąć na Zarząd Gminy.

Prezes Zarządu^c [12]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 12, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^b Na środku strony zapisano tytuł protokołu.

¹ Zob. przyp. 8, s. 40.

² Karaimi posługują się kalendarzem księżycowym, w którym rok ma 354 dni, 8 godzin i 48 minut. Kalendarz ten wprowadzono w XV w., po reformie systemu dokonanej przez Eliasa Baszjaczi z Adrianopola, który oparł swój system na cyklu księżycowym Metona (greckiego astronoma z V w. p.n.e.). System kalendarzowy Baszjacziego został zatwierdzony przez astronoma Izaaka, hazzana karaïmskiego z Czufut-Kale i w 1912 r. w St. Petersburgu wydano tablice kalendarzowe Ju. D. Kokizova, według których do dziś ustala się kalendarz.

^c Nieczytelne podpisy zarządu gminy karaïmskiej w Wilnie.

Nr 6

1926 październik 23, Wilno – Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 3^a

Z posiedzenia Zarządu Gminy karaimskiej w dniu 23 października 1926 r.^b

- 1) Wysłuchano i zatwierdzono sprawozdanie Prezesa załatwionych przezeń spraw, oraz sprawozdanie Gabbaja.
- 2) Prezes Zarządu postawił wniosek o urządzenie w domu Gminnym Radiotelefonicznego aparatu. Cena aparatu wynosiłoby do 600 złotych. Na razie potrzebne byłoby zapłacić 200 złotych, reszta zaś weksłami na termin sześciu miesięcy. Cały rozchód wg[według] obliczeń Pana Prezesa będzie pokryty w ciągu najdłużej 6 miesięcy drogą pobierania wejściowych od 10 do 20 groszy od każdego słuchacza koncertów. Wniosek nie został definitywnie rozpatrzony wobec sprzeciwu p. [Feli]ksa] Maleckiego.
- 3) Polecono p. Gabbajowi urządzić zabawę taneczną w dniu 29 października r.b. [1926]
- 4) Wpłynął wniosek p. F. Maleckiego o wydrukowanie i przetłumaczenie w języku rozmownym Karaimskim „Awtora”¹. Uchwalono ^c urządzić ^c zebrać potrzebną sumę w kwocie do 10 00 złotych drogą dobrowolnych ofiar, jednak nie mniej niż 5 złotych (cena pojedynczego egzemplarza [13] od każdego ofiarodawcy).

W porozumieniu z Komisją Rewizyjną wyznaczono na dzień 27 października r.b. posiedzenie Zarządu celem przeprowadzenia rewizji Kasy Gminnej oraz Kasy Cmentarza Karaimskiego.

Prezes Zarządu^d [13v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 13 rv, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^b Na środku strony zapisano tytuł protokołu.

¹ Może chodzić o akronim *Tory*. Karaimi uznają tylko tradycję pisaną, tj. *Tonach*, w szczególności *Pięcioksiąg Mojżeszowy*, określani byli, jako kontynuatorzy odłamu saduceuszy, co ich odróżniało od rabinów, jako kontynuatorów tradycji faryzejskiej. Zob. M. Tomal, *Z dziejów antyrabiniźnej polemiki karaimskiej w X wieku*, „Studia Judaica” 2003, t. 3, s. 161–168; *Karaite Judaism. A Guide to Its History and Literary Sources*, M. Polliack (red.), Brill 2003; W. H. Rule, *History Of The Karaite Jews*, Published by Forgotten Books 2015; *Karaj kiuilari...*; G. Pełczyński, *Karaimi Polscy*, Poznań 2004; S. Szyszman, *Karaimizm. Historia i doktryna*, Wrocław 2005.

^{c-c} Wyraz skreślono.

^d Nieczytelne podpisy.

Nr 7

1926 grudzień 18, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

walnego zgromadzenia wyznaniowej karaimskiej gminy w Wilnie, w dn 18 XII 1926 r., w lokalu gminnym przy ulicy Grodzkiej nr 6, na mocy uzwolenia [pozwolenia] Komisarza Rządu na m. Wilno z dn...^a

Wobec niestawienia się w godz. 18 odpowiedniej ilości członków, wymaganych przez statut, walne zgromadzenie zostało otwarte w g[odzinie] 19 w obecności 47 członków.

Walne zgromadzenie zagał p. Prezes Zarządu Gminy Eliasz Jutkiewicz, na przewodniczącego jednogłośnie powołano p. [Noe] Robaczewskiego na sekretarza E. Szpakowskiego. Ogłoszono porządek dzienny:

- 1) Sprawozdanie Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej.
- 2) Wybory Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej.
- 3) O urządzenie Radio odtwórczej stacji w lokalu Gminy.
- 4) Wolne wnioski

Porządek dzienny został przez walne zgromadzenie przyjęty.

1. a). Sprawozdaniem Zarządu Gminy referował p. Prezes Eliasz Jutkiewicz, który podkreślił owocną pracę gminy, za czas ubiegły (23 I – 1 XII 26 r.), wskazał ofiarowanie parafian i umiejętną pracę Skarbnika (Gabbaja) p. J.[ózefa] Łopatto

1. b). Sprawozdaniem Komisji Rewizyjnej referował p. Noj [Noe] Robaczewski, który szczegółowo oznajmił wobec zgromadzenia o dochodach i rozchodach Zarządu za 10 miesięcy.

Wpływy.

Wyплаты.

1) Opał

Elektryczność

^bGacham ^bFeliks Malecki

Szamasz [Jakub] Poziemski

Remonty kieniesa [kienesy]

-----"----- inwentarza

-----"----- domu miesz[kalnego]

-----"----- pok.[pokoju] p. Maleckiego

-----"----- ogrodu

^a Brak wpisanej daty, miejsce zostało wykropkowane.

^{b-b} Wyraz skreślono.

-----"----- ogrodzenia i płotu

Razem.....

Razem.....

Saldo na 1 grudnia wynosi zł gr..... Komisja Rewizyjna stwierdza, że wydatki były przez Zarząd^c umiejętnie i^c oszczędnie wydawane i podkreśla, że działalność Zarządu [14] w ciągu 10 miesięcy była wyjątkowo dodatnia i proponuje walnemu zgromadzeniu złożyć podziękowanie Skarbnikowi (Gabbajowi) J.[ózefowi] Łopatto, co zebranie licznymi oklaskami uczyniło, dziękując za uciążliwą, bezinteresowną i owocną pracę.

Na propozycję p. Przewodniczącego, o podjęcie dyskusji w sprawie sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej głosu nikt nie zabrał, wobec czego sprawozdanie Zarządu Komisji Rewizyjnej zostało przez walne zgromadzenie przyjęte do wiadomości.

2). I.[zaak] Zajączkowski ogłasza pismo wystosowane przez główną odpowiednią ilość członków do Zarządu z żądaniem o wyznaczenie wyborów nowego Zarządu przy tym p. Prezes Zarządu E.[liaz] Jutkiewicz oświadcza[przypomina] o złożeniu obowiązków przez wszystkich członków Zarządu Gminy, motywując, że do skończenia ich pełnomocnictwa pozostał tylko jeden miesiąc, a więc korzystając z prawomocności obecnego zgromadzenia prosi o przeprowadzenie wyborów nowego Zarządu. Zebranie z motywami p. Prezesa zgadza się i uchwała przeprowadzenie wyborów, p. A[leksander] Abkowicz składa wniosek o pozostawienie starego Zarządu i Komisji Rewizyjnej „in corpore”¹ na rok następny p. J.[ózef] Nowicki² składa wniosek o przeprowadzenie nowych wyborów. P. Is.[aj] Rojecki³ powołując [się] na artykuł statutu żąda, aby przeprowadzenie wyborów było uskutecznione w sposób tajnego głosowania. P. I.[zaak] Zajączkowski dla skrócenia procedury tajnych wyborów, zaproponował wstępne tajne głosowanie za pomocą kartek z napisami „Stary” i „Nowy” – Zarząd i tym samym w razie większości głosów otrzymanych na korzyść starego Zarządu pozostawić stary, jako prawomocnie wybrany na następny rok, zaś w razie otrzymania większości głosów za nowy Zarząd, przeprowadzić nowe wybory zwykłą procedurę sposobem tajnego głosowania. Ostatni wniosek p. Zajączkowskiego, jako obej-

^{c-c} *Fragment skreślony.*

¹ *In corpore* (łac.) – wspólnie, w komplecie.

² Józef Nowicki, kupiec wileński, członek komisji rewizyjnej w Wileńskim Stowarzyszeniu Karaimów (1923 r.) i w Towarzystwie MHiLK (1932 r.). BLAN, sygn. f. 301–489, k. 32 r; LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 569, k. 4; f. 53, ap. 23, b. 1504, k. 2, 5; b. 1504, k. 17–18.

³ Isaj Rojecki, urzędnik Dyrekcji Pocht i Telegrafów. Sekretarz (1931 r.) i członek zarządu (1937 r.) karaimskiej gminy wileńskiej. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 32; BLAN, sygn. f. 301–447, k. 58; f. 301–459, k. 9.

mający wszystkie poprzednie – walne zgromadzenie przyjmuje i dla [przygotowania] kartek ogłoszono przerwę 10 minutową. [14v]

Po upływie 10 minut p. Przewodniczący ogłosił ponowne otwarcie walnego zgromadzenia i proponuje wybory 3 członków dla sprawdzenia kartek, składanych przez członków gminy, zgodnie z listą obecnych członków. Do Komisji zostali powołani: p.p. B.[orys] Szyszman, J.[ózef] Kozyrowicz, A.[leksander] Abkowicz. Wynikiem tajnego głosowania wniosek o przystąpienie do wyborów nowego Zarządu uzyskał większość 24 gł.[osów] przeciwko 13 gł.[osów] uzyskanych przez wniosek o zostawienie starego Zarządu na rok następny ^d przy 10 wstrzymujących się członków Zarządu i Komisji Rew.[izyjnej]^d. p. Przewodniczący ogłasza przerwę 5 min dla zgłoszenia kandydatów. Po przerwie było ogłoszono 21 kand[ydatów] na członków Zarządu, na pytanie, zaś przewodniczącego o zgodę, odmówiło 16 [osób]. Wobec ujemnego wyniku zgłoszenia kandydatur p. Przewodniczący proponuje odłożyć wybory Zarządu do nowego Zebrania, wniosek ten walne zgromadzenie przyjmuje. Natomiast p. Prezes E[liasz] Jutkiewicz oświadcza, że Zarząd „in corpore” nadal nie chce pozostać wobec nieufności do starego Zarządu czego dowodem jest wynik ostatniego głosowania. p. Przewodniczący podkreśla, że ostatnie tajne głosowanie nie jest ^e dowodem ^e nieufnością do starego Zarządu w całym swym składzie, co stwierdza przyjęcie przez walne zgromadzenie sprawozdanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej do wiadomości i uroczyste podziękowanie złożone p. Skarbnikowi J[ózefowi] Łopatto, nadmieniając przy tym że obowiązkiem Zarządu jest pozostać na swoim stanowisku do chwili ponownych wyborów nowego Zarządu. Walne zgromadzenie z dowodami p. Przewodniczącego zgadza się, lecz powtórnie p. E. Jutkiewicz stwierdza, że sprawować nadal swoich obowiązków Zarząd nie będzie. Na wniosek p.p. [Noe] Robaczewskiego walne zgromadzenie uchwała przekazać wszystkie sprawy gminie p. Skarbnikowi J[ózefowi] Łopatto, polecając jemu zwołanie walnego zgromadzenia na dzień 6 stycznia 1927 r., co zaś dotyczy następnych punktów porządku dziennego [15]^f nie rozpatrywać z powodu nie wystarczającego czasu i przeniesienia na porządek dzienny następnego zebrania. O godz. 22 walne zgromadzenie zostało zamknięte.

Nieczytelne podpisy

Wilno dn. 18 XII 1926 r. [15v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 14-15 rv, rps, napisany atramentem.

^{d-d} *Fragment dopisano.*

^{e-e} *Słowo dopisano.*

^f *W prawym dolnym rogu słowo: verte.*

Nr 8

1927 marzec 13, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie*

PROTOKÓŁ^a

WALNEGO ZGROMADZENIA członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie z dn. 13 marca r. 1927.

Lista wykazuje obecność osób uprawnionych [do głosowania]: 54.

Prezes Zarządu Kar[aimskiej] Gminy Wyznaniowej p. Eliasz Jutkiewicz o godz. 19 m[inut] 50 zagał obrady walnego zgromadzenia, oświadczając, że w myśl Statutu Gminy obecne walne zgromadzenie, wyznaczone na godz. 19-tą, jako p o w t ó r n e, ważne jest przy dowolnej ilości obecnych członków. Następnie p. E.[liasz] Jutkiewicz ogłasza porządek dzienny obrad, przyjęty do wiadomości przez Urząd Komisarza Rządu na m. Wilno pismem z dn. 8 marca r. b. za Nr 653/V/SPW/27:

- 1) Wybory Zarządu Gminy,
 - 2) O wyegzekwowaniu legatu b.p. M. Durunczy¹,
 - 3) Sprawy bieżące
- i proponuje obrąć Prezydium Zgromadzenia.

Do Prezydium Zgromadzenia zostali obrani przez aklamację:

na przewodniczącego: p. Ananiasz Rojecki i na sekretarza: p. Michał Kobecki².

Na wniosek Przewodniczącego, Zgromadzenie uczciło pamięć honorowego członka Wil.[eńskiej] Kar.[aimskiej] Gminy Wyzn.[aniowej] b.p. Emanuela Kobeckiego przez powstanie z miejsc.

Następnie przystąpiono do obrad nad punktem pierwszym przyjętego porządku dziennego.

Na wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego, Zgromadzenie uchwaliło jednogłośnie przy 2-ch wstrzymujących się [głosach] ustalić liczbę członków Zarządu, powołanych z wyboru, w ilości s z e s c i u, co łącznie z jednym członkiem Zarządu, wchodzącym doń *ex officio*³, daje liczbę nieparzystą członków: 7.

Przewodniczący otwiera listę kandydatów do Zarządu Gminy.

* Protokół został opublikowany przez R. Witkowskiego jako jeden z kilku tekstów z okresu sprzed inwazji S. Szapszała. Ze względu na ciągłość dokumentów pozostawiono go w niniejszej edycji. Zob. R. Witkowski, *Protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich...*, s. 195–197.

^a Słowo: protokół zapisano drukowanymi literami, podkreślone podwójnie przerywanymi liniami.

¹ Mojżesz Duruncza, zob. przyp. 5, s. 39.

² Michał Kobecki (ur. 1903, Wilno – zm. 29 sierpnia 1939), syn Aleksandra. Prawnik, urzędnik w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Wilnie. Członek w zarządzie karaimskiej gminy wileńskiej i TMHiLK, gdzie w 1937 r. zasiadał w komisji rewizyjnej. BLAN, sygn. f. 301–459, k. 9, f. 301–497, k. 10; f. 301–489, k. 37.

³ *Ex officio* (łac.) – z urzędu, urzędowo.

Po zgłoszeniu przez zgromadzonych dwunastu kandydatów, lista na wniosek p. Michała Kobeckiego została zamknięta.

Do Prezydium wpłynął wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego o niebranie pod uwagę odmów kandydatów p r z e d przeprowadzeniem wyborów, kwestię zaś zgody podjąć dopiero po ogłoszeniu wyników głosowania. Po krótkiej dyskusji powyższy wniosek został przyjęty przez Zgromadzenie.

Na wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego Przewodniczący ustala sposób głosowania, [16] a mianowicie: każdy z wyborców winien umieścić na kartce 6 nazwisk osób, wysuwanych na członków Zarządu Gminy i 2 nazwiska osób, wysuwanych na kandydatów do powyższych członków.

Do Komisji obrachunkowej Prezydium Zgromadzenia powołało: p. Marię Dubińską⁴ i p.p. Szymona Nowickiego i Eliasza Szpakowskiego⁵.

W celu wypełnienia kartek ogłoszono 5-ciominutową przerwę.

Wyniki głosowania przedstawiały się, jak następuje:

Imię i Nazwisko	Ilość otrzymanych głosów	
	Na członka	Na kandydata
1. p. Izaak Zajączkowski	44	0
2. p. Józef Łopatto	41	3
3. p. Eliaz Jutkiewicz	37	1
4. p. Ananiasz Rojecki	37	1
5. p. Isaj Rojecki	24	6
6. p. Noe Robaczewski	22	10
7. p. Awenir Kobecki	19	10
8. p. Ksenia Abkowiczówna	18	13
9. p. Emanuel Aronowicz	10	10
10. p. Romuald Kobecki	8	10
11. p. Owidiusz Pilecki	8	10
12. p. Aleksander Tynfowicz	3	7

Wobec tych wyników zachodzić miały dwie komplikacje:

⁴ Prawdopodobnie chodzi o Marię Dubińską (ur. 1896 – zm. b.d.), córkę Ananiasza Dubińskiego.

⁵ Eliaz Szpakowski (ur. 1910, Wilno – zm. 2001, Montreal), syn Emanuela i Doroty z Pileckich, absolwent Gimnazjum Państwowe im. A. Mickiewicza w Wilnie, odbywał służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Zambrowie, w 1934 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Stefana Batorego na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Działal w konspiracji wojennej w okręgu wileńskim AK. Zatrzymany w więzieniu politycznym Gestapo w Pradze Czeskiej, które opuścił w 1947 r. i wyemigrował do Belgii, gdzie został członkiem Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych w Belgii. Po nieudanym interesie w branży dziewiarskiej wyjechał do Kanady, gdzie pracował w fabryce samolotów w Montrealu. BLAN, sygn. f. 301–459, k. 108; R. Szpakowski, *Rodzinne wspomnienia*, „Awazymyz” 2009, 1 (22), s. 17–19.

- 1) Zakwestionowano przez p. Izaaka Zajączkowskiego, że tylko czterej członkowie Zarządu otrzymali kwalifikowaną większość głosów, pozostali zaś z braku tejże nie mają prawa na objęcie godności członkowskiej jak również kandydaci.
- 2) Wysunięto przez p. Michała Kobeckiego brak logiczności w przeprowadzonych wyborach, widoczny stąd, że na kandydatów zostali obrani ci, którzy mieli zaledwie 13 głosów kandydackich, wtedy gdy mający 19 lub 18 głosów członkowskich nie liczą się wybranymi nawet na kandydatów.

Powyższe kwestie wywołały długą i ożywioną dyskusję, w której brali udział p.p. I.[zaak] Zajączkowski, E.[liasz] Jutkiewicz, p. E.[liasz] Szpakowski, p. N.[oe] Robaczewski, zarówno jak i członkowie Prezydium Zgromadzenia.

Po dyskusji Przewodniczący ogłasza, że wybranymi zostali:

na członków Zarządu: p.p. Izaak Zajączkowski, Józef Łopatto, Eliasz Jutkiewicz i Ananiasz Rojecki. P.p. E. Jutkiewicz i A. Rojecki nie przyjmują wyboru. P. I. Zajączkowski przyjmuje wybór warunkowo, p. J. Łopatto przyjmuje [16v] wybór bez zastrzeżeń. Wobec tego Przewodniczący zarządza dodatkowe wybory. P.p. Zajączkowski i Łopatto, aby ułatwić ułożenie wspólnej listy, zrzekają się swego wyboru.

Wpłynęły dwa wnioski:

- 1) Wniosek p. Michała Kobeckiego o unieważnienie wyborów i o zamknięcie obrad z odroczeniem nowych wyborów do następnego Zgromadzenia. Wniosek ów został dopełniony przez p. Eliasza Jutkiewicza z tym, aby następne zgromadzenie odbyło się dn. 20 b.m. [marca]
- 2) Wniosek p. Noego Robaczewskiego o przeprowadzenie natychmiastowych wyborów z unieważnieniem poprzednich.

Za 1-ym [pierwszym] wnioskiem głosowało osób 13, a za drugim 24, reszta się wstrzymała przed głosowaniem, przeto wniosek pierwszy upadł.

Celem omówienia kandydatur ogłoszono 10-ciominutową przerwę, po których upłynięciu przewodniczący wznowił obrady Zgromadzenia.

Na wniosek p. Eliasza Jutkiewicza uchwalono uzyskać zgodę kandydatów przed głosowaniem. Z listy, składającej się z 12 nazwisk żaden z kandydatów nie udzielił swej zgody na objęcie godności członka zarządu w razie ewentualnego obrania. Po długich próbach ułożenia listy kandydatów, zgłoszona została przez pewną grupę wyborców lista wyborcza nr 1, składająca się z 8 osób, wysuwanych do Zarządu Gminy i 3-ch osób do Komisji Rewizyjnej. Uzyskano zgodę kandydatów, prócz wystawionego do Kom.[isji] Rew.[izyjnej] G.[abriela] A.[leksandra] Kobeckiego⁶, nieobecnego na zgromadzeniu.

⁶ Gabriel Aleksander Kobecki (1858–1939), syn Osipa Kobeckiego, asesora kolegiального. Z. Dubińska, *Zachowane w pamięci*, „Awazymyz” 2009, 1 (22), s. 3–8.

Po przeprowadzeniu tajnych wyborów, Przewodniczący ogłosił wyniki:
za listą nr 1 głosowało 35 wyborców (w tym trzech za tą listą wyłączając kandydata Szymona Nowickiego) przeciw jedna osoba, białych kartek 5.

Obranymi do Zarządu zostali

Na członków p.p.:

1. Izaak Zajączkowski
2. Józef Łopatto
3. Noe Robaczewski
4. Romanowa Kobecka
5. Isaj Rojecki
6. Emanuel Aronowicz

Na kandydatów p.p.:

1. Szymon Nowicki
2. Zachariasz Tynfowicz⁷

Do Komisji Rewizyjnej: p.p.:

1. Gabr.[iel] Aleks.[ander] Kobecki
2. Owadiusz Pilecki
3. Ksenia Abkowiczówna

Zgromadzenie przyjęło oklaskami ogłoszony wynik głosowania.

Na wniosek p. M.[ichała] Kobeckiego rozpatrzenie pozostałych punktów porządku dziennego obrad przeniesiono na następne zgromadzenie, które ma zwołać [17] świeżo powołany Zarząd Gminy.

O godz. 23.05 zgromadzenie zostało zamknięte

Sekretarza M.[ichał] Kobecki^b [17v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 16-17 rv, mps.

⁷ Zachariasz Tynfowicz, właściciel domu w Wilnie, członek zarządu wileńskiej gminy karańskiej (1931 r.). LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 2; BLAN, sygn. f. 301-457, k. 5.

^b *Podpis nieczytelny.*

Nr 9

1927 marzec 19, Wilno – Protokół z pierwszego z posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 1^a

Z posiedzenia Zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 19 marca 1927 r.

- Porządek dzienny: 1) Wybory Prezydium
2) Sprawy ogólne Zarządu

Posiedzenie zagał w imieniu Wileńskiej Karańskiej Gminy^b o godzinie 8 wieczorem p. Izaak Zajączkowski. Na przewodniczącego posiedzenia został powołany p. Izaak Zajączkowski i na sekretarza p. Emanuel Aronowicz. Po ogłoszeniu porządku dziennego przystąpiono do wyborów Prezydium nowego Zarządu. Przewodniczący – p. Izaak Zajączkowski postawił wniosek o przeprowadzenie wyborów Prezydium tajnym głosowaniem, wniosek został przyjęty jednogłośnie. Wyniki głosowania następujące: większością głosów został obrany na Prezesa p. Izaak Zajączkowski, Wice-Prezesa – p. Noe Robaczewski, Skarbnika – p. Józef Łopatko i Sekretarza – p. Emanuel Aronowicz. Jednogłośnie uchwalony wniosek p. I. Zajączkowskiego o zakomunikowaniu o składzie nowego Zarządu Gminy Karańskiej do Urzędu Wojewódzkiego i Komisarza Rządu, następnie do Duchownego Zarządu Karańskiego w Trokach i do Zarządu Gmin Karamiskich w Trokach, Łucku i Haliczu. Przyjęto do wiadomości referat p. I. Zajączkowskiego o złożeniu w dniu dzisiejszym w imieniu Wileńskiej Karańskiej Gminy na ręce p. Wojewody Raczkiewicza¹ powinszowania w dniu imienin pierwszego Marszałka Rzeczypospolitej – p. Józefa Piłsudskiego².

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^{b-b} Wyras dodano.

¹ Władysław Raczkiewicz (ur. 28 stycznia 1885 w Kutaisi w Gruzji – zm. 6 czerwca 1947 w Ruthin w Walii), działacz społeczny, polityczny i wojskowy w II RP. Minister spraw wewnętrznych w latach 1921, 1925–1926, 1935–1936; marszałek Senatu III (1930–1935); wojewoda nowogródzki, wileński, krakowski, pomorski; Prezydent RP na uchodźctwie w latach 1939–1947. *Dzienniki czynności Prezydenta RP Władysława Raczkiewicza 1939–1947*, (oprac.) J. Piotrowski, Wrocław 2004, t. 1, ss. 645, t. 2, ss. 675.

² Tradycję obchodzenia w dniu 19 marca imienin komendanta J. Piłsudskiego rozpoczęli legionści podczas pierwszej wojny światowej w 1915 r. w Grudzynach (koło Jędrzejowa). Oficerowie ofiarowali mu wtedy złoty zegarek z napisem „Kochanemu Komendantowi – korpus oficerski”, a III batalion ofiarował album, przechowywany potem w Muzeum Belwederskim. W okresie międzywojennym, co roku 19 marca organizowano uroczystości związane z imieninami Marszałka Józefa Piłsudskiego. Karaimi z tej okazji uczestniczyli w akademiach, które były organizowane nawet po śmierci J. Piłsudskiego. 18 marca 1933 r. hachan S. Szapaszał został zaproszony przez dr medycyny Wiktora Maleszewskiego, prezydenta m. Wilna do auli Kolumnowej USB na akademię z okazji uczczenia pierwszego marszałka Józefa Piłsudskiego. W 1939 r. KOP Batalion Troki połączył uroczystości imienin marszałków J. Piłsudskiego i Edwarda Śmigłego Rydza, 18 marca odbyły się nabożeństwo w trockich kościołach i świątyniach innych wyznań religijnych, w tym w kienesie trockiej. BLAN, sygn. f. 143–1008, k. 9; f. 301–248, k. 272; W. Kalicki, *Powrót do*

Postanowiono zebranie [22] Zarządu zwoływać nie mniej jak raz w miesiącu po pierwszym każdego miesiąca w pierwszą sobotę, ewentualnie w razie potrzeby zwoływać zebranie nadzwyczajne. Polecić Gabajowi p. J.[ózfewi] Łopatto i p. N.[oe] Robaczewskiemu przeprowadzić pertraktację z Magistratem m. Wilna o wykup ziemi oddanej przez Magistrat pod Kienesę i dom Gminny i o rezultacie przedstawić sprawozdanie do Zarządu Gminy³. Dla zatwierdzenia spraw związanych z gospodarką Kienesy stworzyć Komisje w składzie p.p. F.[eliksa] Maleckiego, J. Łopatto, N. Robaczewskiego i E.[manuela] Aronowicza, którym poleca się zaprowadzić książkę inwentarzową dla obecnego majątku ruchomego Wileńskiej Karańskiej Kienesy i domu Wileńskiej Karańskiej Gminy i w tym zakomunikować do Zarządu Gminy.

O godzinie 10 wieczorem przewodniczący zamknął posiedzenie.

Prezes^c

Członkowie^d

Sekretarz^e [22v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 22 rv, rps, napisany atramentem.

Sulejówka, Warszawa 2001; A. Piłsudska, *Wspomnienia*, Warszawa 1989; M. Wrzeszcz, *Imieniny Marszałka*, „Miejsca Święte” 2007, nr 11.

³ Chodzi o trzy działki (dwie przy ul. Grodzkiej nr 6, gdzie wybudowana była kienesa i dom gminny oraz działkę ziemi na Lipówce wydzielonej z majątku Kuprianiszki, gdzie od 1913 r. położony był cmentarz karański). Od połowy lat 20. XX w. Karaimi chcieli uregulować kwestie własności ziem przekazanych społeczności karańskiej na cele religijne już w 1909 r. W 1935 r. nieruchomości zostały formalnie przekazane Karaimom przez Magistrat Miasta Wilna. BLAN, sygn. f. 301-446, k. 33, 36.

^c *Podpis nieczytelny.*

^d *Podpisało czterech członków, podpisy nieczytelne.*

^e *Podpis nieczytelny.*

Nr 10

1927 kwiecień 2, Wilno – Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 2^a

Posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karańskiej gminy Wyznaniowej, odbytego w dniu 2 kwietnia 1927 r.

Obradom przewodniczył Wice-Prezes Zarządu gminy p. Noe Robaczewski.

Obecni członkowie p. Józef Łopatto, p. Zofia Kobecka, p. Emanuel Aronowicz i zastępca członka p. Zachariasz Tynfowicz i przedstawiciel z Urzędu Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karańskiej Kienesy p. Finees [Feliks] Malecki.

Przewodniczący Wice-Prezes Zarządu gminy p. N. Robaczewski otworzył posiedzenie o godzinie 8 wieczorem i odczytał następujący porządek dzienny.

- 1) Odczytanie protokołu poprzedniego posiedzenia Zarządu w dniu 19 marca r.b. [1927]
- 2) Sprawozdanie członków Zarządu gminy p. Józefa Łopatto i p. Noe Robaczewskiego o przeprowadzonych pertraktacjach z Magistratem m. Wilna w sprawie wykupu ziemi danej pod Kienesę i dom gminny¹.
- 3) Referat o otrzymaniu Skarbnikiem (Gabbajem) Zarządu p. Józefa Łopatto od Duchownego Zarządu w Trokach plenipotencji na prowadzenie spraw sądowych w celu otrzymania od p. Marii Stankiewiczowej spadku B.p. Mojżesza Durunczy².
- 4) O uczynienie należytych kroków przed Kuratorium Wileńskim o nauczanie Karańskich dzieci religii karańskiej we wszystkich szkołach³.
- 5) Wolne wnioski

Punkt 1 porządku dziennego.

Sekretarz i członek Zarządu p. Emanuel Aronowicz ogłosił protokół poprzedniego posiedzenia Zarządu gminy, który bez zastrzeżeń [został] przyjęty [23] przez Zarząd do wiadomości.

Punkt 2 porządku dziennego

Na zasadzie konkretnych danych wyjaśnionych na posiedzeniu, sprawę o wykupienie ziemi danej pod Kienesę i dom Gminy odroczyć do jesieni r.b. [1927]

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

¹ Zob. przyp. 3, s. 57.

² Zob. przyp. 8, s. 40.

³ Zob. przyp. 29, s. 35.

Punkt 3 porządku dziennego

Na podstawie plenipotencji polecić Skarbnikowi (Gabajowi) p. J.[ózefowi] Łopatto wytoczyć powództwo przeciw Marii Stankiewiczowej w sprawie spadku B.p. Mojżesz Durunca.

Punkt 4 porządku dziennego

Poprosić Halicką Karaimską Gminę Wyznaniową o nadesłaniu programu o wykładanych w obecnej chwili w szkołach Kuratorium Stanisławowskiego, dla karaimskich dzieci religii i języka Karaimskiego⁴.

Punkt 5 porządku dziennego (wolne wnioski)

- a) Wniosek członka Zarządu Gminy p. Zofii Kobeckiej o organizację przy gminnym domu szkoły niedzielnej, dla nauczania Karaimskich dzieci religii i języka Karaimskiego

Zarząd Gminy uchwalił wystosować w tej sprawie odezwę do Kuratorium Wileńskie[go] od Karaimskiej Kienesy i [po]prosić o organizowanie przy Wileńskiej Karaimskiej Gminie wyznaniowej Damski Komitet o współdziałaniu organizacyjnym w tej sprawie.

- b) Wniosek Skarbnika (Gabaja) p. J. Łopatto o pieniężnej pomocy J. Szpakowskiemu uchwalono wydawać miesięcznie po 30 zł z ogólnej Kasy Gminy do 1 maja r.b., a następnie wydać wyżej skazanemu Szpakowskiemu 40 zł na wyjazd do Warszawy dla znalezienia sobie pracy.

Przewodniczący po sprawdzeniu, że porządek dzienny został wyczerpany zamknął posiedzenie o godzinie 11 wieczorem.

Przewodniczący^a

Członkowie Zarządu^b

Sekretarz^c [23v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 23-24 rv, rps, napisany atramentem.

⁴ W 1924 r. zarząd gminy karaimskiej w Haliczu ogłosił konkurs na stanowisko nauczyciela religii w siedmioklasowej szkole w Haliczu, którym został od 1 września Leon Eszwowicz. Karaimi w Haliczu musieli od początku rozpocząć organizację szkółki wyznaniowej, co wiązało się z przygotowaniem odpowiedniego lokalu, przekonaniem większości członków gminy karaimskiej o potrzebie finansowania szkoły. Izaak Abrahamowicz dołożył wszelkich starań, aby pokonać trudności i już 19 kwietnia 1925 r. została otworzona karaimska szkoła wyznaniowa w Haliczu. Początkowo szkoła mieściła się w domu Izaaka Szulimowicza, uczęszczały do niej wszystkie dzieci w wieku szkolnym. Karaimi halicycy podjęli działania, aby wybudować gminny dom karaimski, gdzie planowano urządzić szkołę. „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 34; Z. Z., *Nauczanie religii karaimskiej*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2, s. 41; z. 3, s. 26.

^a *Nieczytelny podpis.*

^b *Podpisało się czterech członków zarządu, podpisy nieczytelne.*

^c *Nieczytelny podpis.*

Nr 11

1927 maj 3, Wilno – Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 3^a

Z nadzwyczajnego posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karańskiej gminy wyznaniowej, odbytego w dniu 3 maja 1927 r.

Obradom przewodniczył Prezes Zarządu gminy p. Izaak Zajączkowski.

Obecni członkowie p. Józef Łopatto, p. Emanuel Aronowicz, p. Noe Robaczewski i przedstawiciel z Urzędu Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karańskiej Kienesy p. Finees [Feliks] Malecki.

Przewodniczący Prezes Zarządu gminy p. I. Zajączkowski otworzył posiedzenie o godzinie 12 po południu i odczytał następujący porządek dzienny:

- 1) referat o propozycji Halickiej Karańskiej gminy wyznaniowej w sprawie wydelegowania upoważnionych delegatów na 15 maja r.b. [1927] na konferencję dla wyboru Hachana i ustalenia ostatecznego brzmienia statutów.
- 2) Wolne wnioski

Punkt 1 porządku dziennego

Po długiej dyskusji uchwalono propozycje Halickiej Karańskiej Gminy wyznaniowej o zwołaniu konferencji w Haliczu zgodzić się, a termin zwołania konferencji^b odroczyć^b zaproponować na 15 czerwca r.b. [1927]¹, o czym zakomunikować Karańskim gminom wyznaniowym w Trokach, Haliczu i Łucku i Duchownemu Zarządowi Karańskiemu w Trokach.

Przewodniczący po sprawdzeniu że porządek [25]^c został wyczerpany zamknął posiedzenie o godz. 1 po południu.

Podpisy^d [25v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 25 rv, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^{b-b} Wyraz skreślono.

¹ W dniach od 11 do 12 czerwca 1927 r. w Haliczu odbyła się konferencja przedstawicieli gmin karańskich, podczas której omówiono kwestie wyboru hachana oraz sprawy oświatowe związane z nauką religii i czasopismami karańskimi. W karańskiej ogólnopolskiej konferencji udział wzięli przedstawiciele Karaimów z czterech gmin wyznaniowych: mecenas Izaak Zajączkowski i hazzan Feliks Malecki z Wilna, Józef Zajączkowski i Dawid Nowicki z Trok, Aleksander Firkowicz i Zachariasz Szpakowski z Łucka oraz dr Zachariasz Nowachowicz z Halicza wraz z członkami tamtejszego zarządu: hazzanem Izaakiem Abrahamowiczem i Markiem Leonowiczem. *Program konferencji gmin karańskich w Polsce z dnia 11 czerwca 1927 roku*, BLAN, sygn. f. 301-385, k. 99, 301-455, k. 2; *Protokół konferencji gmin karańskich w Haliczu*, BLAN, sygn. f. 301-466, k. 1-3; *Program konferencji...*, BLAN, sygn. f. 301-451, k. 37; f. 301-466, k. 5.

^c Na dole strony jest parafr.

^d Podpisy nieczytelne.

Nr 12

1927 maj 14, Wilno – Protokół czwartego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 4^a

posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karaimskiej gminy wyznaniowej, odbytego w dniu 14 maja 1927 r.

Obradom przewodniczył Wice-Prezes Zarządu p. Noe Robaczewski.

Obecni członkowie: p. J.[ózef] Łopatto, p. E.[manuel] Aronowicz, zastępca członka Zarządu – p. Z.[achariasz] Tynfowicz i przedstawiciel z Urzędu [Zarządu] Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karaimskiej Kienesy – p. F.[eliks] Malecki.

Przewodniczący, Wice – Prezes Zarządu – p. N. Robaczewski otworzył posiedzenie o godzinie 8 wieczorem i odczytał następujący porządek dzienny:

- 1) Odczytanie protokołu poprzedniego posiedzenia Zarządu.
- 2) O szkołę niedzielną i nauczaniu religii i języka macierzystego
- 3) Referat p. J.[ózef] Łopatto w sprawie wynajęcia adwokata p. Wiszniewskiego, dla prowadzenia sprawy Sądowej przeciw Marii Stankiewiczówny o spadku B.p. p. M. Duruncza¹.
- 4) Referat – p. N.[oe] Robaczewskiego w sprawie propozycji gminy Karaimskiej w Haliczu o zwołanie w Haliczu konferencji dla uzgodnienia brzmienia statutów o Karaimskich gminach wyżej wymienionych i o delegowaniu na ten cel delegatów². [26]^b
- 5) Rewaloryzacja
- 6) Referat p.o. Hazzana p. F. Maleckiego w sprawie wydawnictwa haftanałów³
- 7) Wolne wnioski

Ogłoszony porządek dzienny zebrani przyjęli bez zmian, następnie przystąpiono do kolejnego rozpatrzenia poszczególnych punktów:

Punkt 1 porządku dziennego

Sekretarz i członek Zarządu p. E.[Manuel] Aronowicz ogłosił protokół poprzedniego posiedzenia Zarządu Gminy, który bez zastrzeżeń został przyjęty przez Zarząd do wiadomości.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

¹ Mojżesz Duruncza, zob. przyp. 24, s. 34.

² Zob. przyp. 1, s. 60.

^b Na środku, na dole strony jest parafa.

³ Haftarałar (kar. zakończenie) – fragment z Biblii odczytywany podczas zakończenia ceremonii czytania Tory.

Punkt 2 porządku dziennego

Uchwalono stanowisko niedzielnej szkoły Karaimskiej w Wilnie zaproponowanej p. I. Firkowiczowi⁴, o czym poleca się p. N. Robaczewskiemu prowadzić w tej sprawie z p. I. Firkowiczem pertraktacje.

Punkt 3 porządku dziennego

Referat p. J.[ózefa] Łopatto o przekazaniu adwokatowi p. Wiszniewskiemu sprawy Sądowej przeciw M[arii] Stankiewiczówny o spadek B.p. M[ojżesza] Duruncza uchwalić.

Punkt 4 porządku dziennego

Z propozycja Halickiej Karaimskiej gminy wyznaniowej, o zwołanie w Haliczu konferencji i o delegowaniu na ten cel delegatów w sprawie rozpatrzenia brzmienia statutów o Karaimskich gminach wyznaniowych [26v] zgodzić się, zawnazsa zażądać od Halickiej Karaimskiej gminy wyznaniowej nadesłania odpisu protokołu przesłanego do Duchownego Zarządu Karaimskiego w Trokach, o życzeniu przyłączyć się do tutejszych Karaimów⁵.

Punkt 5 porządku dziennego

Uchwalono święteczne renumerację, wydanie p. J[ózefowi] Łobanosu⁶ 30 zł i Szamaszowi Jakubowi Poziemskiemu⁷ 40 zł, o czym [należy] zakomunikować p. J[ózefa] Łopatto.

Punkt 6 porządku dziennego

Poleca się p. J. Łopatto sporządzić wykaz wszystkich członków Wileńskiej Karaimskiej Gminy, a szamaszowi p. J.[akubowi] Poziemskiemu uzyskać ofiary od członków gminy dla wydawnictwa haftarała⁸.

⁴ Józef Firkowicz, pracownik Izby Skarbowej w Wilnie; wiceprezes gminy trockiej (1932 r.). BLAN, sygn. f. 301–411, k. 34.

⁵ Przyłączenie się parafii halickiej, na mocy decyzji parafian z dnia 22 lutego 1927 r., do Zarządu Duchownego w Trokach usunęło rozbieżność przepisów prawnych regulujących sprawy wyznaniowe gminy w Haliczu (były zabór austriacki) a pozostałych trzech gmin: w Trokach, Wilnie i Łucku (były zabór rosyjski). LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 79, k. 58; E. K., *W sprawie stosunku Karaimów do Rządu, organizacji duchownych władz oraz wewnętrznego ustroju gmin karaimskich*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 7–8; I. Zajączkowski, *Akty Ustawodawcze o Karaimskim Związku Religijnym w Rzeczypospolitej Polskiej*, „Myśl Karaimska” 1938, z. 12, s. 73–78.

⁶ Józef Łobanos, od 1928 r. pełnił formalnie funkcję młodszego hazzana z prawami hazzana (proboszcza parafialnego). LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 117, k. 27.

⁷ Jakub Poziemski (1874–1947), prawdopodobnie syn Marka. Do 25 listopada 1932 r. pełnił duchowną funkcję szamasza w karaimskiej gminie wileńskiej, od 1932 r. był stróżem kienesy i pobieraczem *cedaki* i *arecha* od członków gminy wileńskiej. BLAN, sygn. f. 301–457, k. 11; Z. Dubińska, *Zachowane w pamięci*, „Awazymyz” 2009, 1 (22), s. 8.

⁸ Zob. przyp. 3, s. 61.

Przewodniczący po sprawdzeniu, że porządek dzienny został wyczerpany zamknął posiedzenie o godzinie 11 wieczorem.

Przewodniczący ^a

Członkowie Zarządu^b

Sekretarz ^c [27]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 26-27, rps, napisany atramentem.

^a *Brak podpisu.*

^b *Podpisy nieczytelne.*

^c *Podpis nieczytelny.*

Nr 13

1927 maj 17, Wilno – Protokół z piątego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 5^a

posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karaimskiej gminy wyznaniowej, odbytego w dniu 17 maja 1927 r.

Obradom przewodniczył Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski.

Obecni członkowie – p. J.[ózef] Łopatto, p. Z.[ofia] Kobecka, p. E.[manuel] Aro-nowicz, p. N.[oe] Robaczewski, przedstawiciel z Urzędu Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karaimskiej Kienesy p. F.[eliks] Malecki i delegat od Halickiej Karaimskiej gminy wyznaniowej – p. Nozrach Abrahamowicz.

Przewodniczący Prezes Zarządu – p. I.[zaak] Zajączkowski otworzył posiedzenie o godzinie 8 wieczorem i odczytał następujący porządek dzienny:

- 1) Referat p. I. Zajączkowskiego w sprawie przybycia delegata od Halickiej Karaimskiej gminy – p. Nozracha Abrahamowicza z propozycją zwołania Konferencji w Haliczu na dzień 12 czerwca r.b. [1927] i odczytanie programu obrad tej Konferencji.
- 2) Wolne wnioski

Odczytany porządek dzienny zebrani przyjęli bez zmian, następnie przystąpiono do kolejnego rozpatrzenia poszczególnych punktów.

Punkt 1 porządku dziennego

Przewodniczący Prezes Zarządu Izaak Zajączkowski zaproponował ogłosić mandat wydany przez Halicką Karaimską [28]^b gminę z dnia 14 maja 1927 r. na imię p. N. Abrahamowicza po ogłoszeniu, którego w imieniu Wileńskiej Karaimskiej gminy braciom Karaimom był oddany hołd przez wstawanie. Następnie p. N. Abrahamowicz w imieniu Halickiej Karaimskiej gminy braciom Karaimom w Wilnie oddał wzajemny hołd przez wstawanie. Zatem p. I.[zaak] Zajączkowski ogłosił opracowany przez Halicką Karaimską gminą program obrad mającej się odbyć konferencji, który całkowicie został uchwalony oprócz punktu E¹. Wyznaczeniem w tej sprawie człon-

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^b Na dole strony parafa.

¹ Prawdopodobnie chodziło o kwestie związaną z udziałem kobiet w wyborach. Wyboru duchownych przedstawicieli oraz przedstawicieli zarządu gmin dokonywali mężczyźni uprawnieni do głosowania podczas walnego zebrania członków gmin wyznaniowych. W kwestii uprawnień kobiet do głosowania negatywne stanowisko reprezentowali Karaimi z Trok, powołując się na względy dogmatyczne. „Myśl Karaimska” 1925, z. 2, s. 34.

ków Wileńskiej Karaimskiej gminy celem zreferowania całej sprawy o mającej się odbyć Konferencji w Haliczu ogólnemu zebraniu i o wyborze w tej sprawie delegatów.

Wszelkie starania na pozwolenie odbycia tej Konferencji upoważnia się Halicką Karaimską gminę.

Przewodniczący po sprawdzeniu, że porządek dzienny został wyczerpany zamknął posiedzenie o godzinnie 11 wieczorem.

Przewodniczący ^c

Członkowie Zarządu^d

Sekretarz^e [28v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 28 rv, rps, napisany atramentem.

^c *Podpis nieczytelny.*

^d *Podpisało trzech członków zarządu, podpisy nieczytelne.*

^e *Podpis nieczytelny.*

Nr 14

1927 maj 21, Wilno – Protokół z szóstego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 6^a

posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karaimskiej Gminy wyznaniowej, odbytego w dniu 21 maja 1927 r.

Obradom przewodniczył Prezes Zarządu p. I.[zaak] Zajączkowski.

Obecni członkowie p. J.[ózef] Łopatto, p. E.[manuel] Aronowicz, p. N.[oe] Robaczewski, p. Z.[ofia] Kobecka i zastępcy – p. Z.[ahariasz] Tynfowicz i Sz.[ymon] Nowicki i z Urzędu Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karaimskiej Kienesy – p. F.[eliks] Malecki.

Przewodniczący Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski otworzył posiedzenie o godzinie 8 wieczorem i odczytał następujący porządek dzienny

- 1) Wyznaczenie kandydatów dla ogólnego zebrania dla wyborów delegatów dla wyjazdu na konferencję do Halicza i asygnowanie na to kredytu.
- 2) Wolne wnioski

Ogłoszony porządek dzienny zebrani przyjęli bez zmian, następnie przystąpiono do kolejnego rozpatrzenia poszczególnych punktów.

Punkt 1 porządku dziennego

Większością głosów kandydatami na ^b wyjazd na ^b konferencję w Haliczu zostali wybrani – p.o. Hazzana Wileńskiej Karaimskiej Kienesy – p. F.[eliks] Malecki i Prezes Zarządu – p. I.[zaak] Zajączkowski. Przy tym na ten cel wyasygnowano 200 zł, z ogólnych sum gminy. Zamknął posiedzenie o 9 w[ieczorem] [29]

Przewodniczący ^c

Członkowie Zarządu ^d

Sekretarz ^e [29v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 29 rv, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^{b-b} Fragment skreślono.

^c Podpis nieczytelny.

^d Podpisało trzech członków zarządu, podpisy nieczytelne.

^e Podpis nieczytelny.

Nr 15

1927 maj 22, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Walnego Zgromadzenia Członków Wileńskiej Karańskiej Gminy Wyznaniowej w dn. 22 maja 1927 roku

O godz. 8-mej p.p. [popołudniu] w obecności 38-miu członków Gminy Zgromadzenie zostało otwarte przez Prezesa Zarządu Gminy p. mec. [Izaak] Zajązkowskiego.

Na wniosek p. prezesa do Prezydium Zgromadzenia zostali powołani:

na przewodniczącego: [Eliasz] Kalfa
na sekretarza: Michał Kobecki

Przyjęto do wiadomości następujący porządek dzienny: 1) wybory delegatów na Zjazd Karański w Haliczu.

2) Wolne wnioski

W imieniu Zarządu p. prezes mec. [Izaak] Zajązkowski zreferował sprawę zwołania Zjazdu Karańskiego w Haliczu oraz zgłosił do Prezydium Zgromadzenia wniosek Zarządu Gminy treści następującej:

„Po przesłuchaniu motywów, podanych przez Prezesa Zarządu Gminy a [44] dotyczących się zwołania Zjazdu Karańskiego w Haliczu, Walne Zgromadzenie członków Gminy Wyznaniowej w Wilnie uchwaliło:

- 1) przychylić się do wniosku Gminy w Haliczu, co do zwołania w Haliczu w czasie od 12 do 14 czerwca r.b. Konferencji delegatów wszystkich gmin karańskich Rzeczyp.[ospolitej] Polskiej
- 2) nadać wspomnianej konferencji charakter li tylko obrad, związanych z ustaleniem regulaminu wyborów wyższej karańskiej Władzy Duchownej
- 3) wybory tej Władzy przeprowadzić na Ogólnopolskim Zjeździe Karańskim, który zwołać w Trokach lub Wilnie w terminie przez Konferencję w Haliczu ustalonym
- 4) sprawę statutów na Konferencji w Haliczu nie poruszać, natomiast jej rozstrzygnięcie pozostawić kompetencji przyszłego Hachama Karańskiego [44v]
- 5) wydelegować 2-ch przedstawicieli gminy na wspomnianą Konferencję w Haliczu
- 6) asygnować na pokrycie wydatków, związanych z podróżą delegacji do Halicza, z Kasy Zarządu zł 200 (dwieście)

Wniosek powyższy został przyjęty jednomyślnie.

Dodatkowo na wniosek p. E.[Iiasza] Jutkiewicza, zgromadzenie uchwaliło 27 głosami przeciw 3 głosy „Uzyskać wspomnianą sumę zł 200 z realizacji części funduszu stałego \$ 40 będącego w posiadaniu Zarządu Gminy”.

Następnie przystąpiono do wyborów delegacji.

Na kandydatów ^a podano ^a zgłoszono:

- 1) Feliksa Maleckiego
- 2) Izaaka Zajączkowskiego
- 3) Eliasza Jutkiewicza

Ostatni cofnął kandydaturę. Pozostałych zatwierdzono jednogłośnie. [45]

Bezpośrednio po wyborach na salę przybył Hazzan Trocki p. [Szymon] Firkowicz¹.

Mec. [Izaak] Zajączkowski, dziękując Zgromadzeniu za zaszczyt obrania go na przedstawiciela, oświadczył, że koszty, związane z jego delegacją przyjmuje na siebie. Następnie zwrócił się z gorącym apelem do przedstawicieli gminy Trockiej w osobach Hazzana Trockiego p. [Szymona] Firkowicza i członka Zarządu Gminy Trockiej p. Abkowicza z tym, aby Gmina Trocka poszła w ślady Wileńskiej, wysyłając swych przedstawicieli do Halicza, przez co wzmocniłyby się węzły, łączące Karaimów z różnych dzielnic Kraju.

W wolnych wnioskach była omawiana sprawa utworzenia szkoły języka ojczystego i religii dla dzieci karaimskiej w Wilnie.

Hazzan Trocki p. [Szymon] Firkowicz wygłosił przemówienie w języku karaimskim, [45v] w którym podkreślił potrzebę pielęgnowania religii i języka macierzystego; dążenie do zachowania swej indywidualności kulturalno-religijnej winno się stać myślą przewodnią wszelkich poczynań Organizacji Karaimskich.

Sprawa szkoły została wyczerpana przez ogłoszenie odezwy Rady Rodzicielskiej Szkoły do wszystkich braci i sióstr, familijnych czy bezdzietnych, by ci się przyczynili do utworzenia funduszu szkoły.

Zgromadzenie zamknięto o godz. 9 m.[inut] 10 p.p.[popołudniu]

Przewodniczący: ^b

Sekretarz Kobecki ^b [46]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 44-46 r; 301-466, k. 14 rv, rps, napisany atramentem.

^{a-a} *Wyraz skreślono.*

¹ Szymon Firkowicz (ur. 1897, Troki – zm. 1982, Wilno), karaimski duchowny w trockiej kienesie, w 1920 r. został wybrany na hazzana, w latach 1922–1928 pełnił obowiązki hachana a od 1929 r. otrzymał tytuł honorowy uflu hazzana. Działacz społeczny, pisarz i poeta, autor ponad 200 utworów literackich. Był kierownikiem karaimskiej szkoły państwowej w Trokach, radnym miasta Troki, prezesem Rady Nadzorczej Spółdzielni Spożywców, założycielem i prezesem karaimskiego kółka rolniczego oraz wiceprezesem rady nadzorczej Banku w Trokach. Angażował się w działalność naukową i kulturalną jako członek Zarządu Historycznego Towarzystwa Zabytków Miasta Trok, komitetu redakcyjnego „Myśli Karaimskiej” oraz Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. Za działalność na rzecz Karaimskiego Związku Religijnego został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. A. Dubiński, *Szymona Firkowicza twórczość literacka w języku karaimskim*, „Przegląd Orientalistyczny” 1993, nr 3/4, s. 204–210.

^{b-b} *Podpis nieczytelny.*

Nr 16

1927 czerwiec 23, Wilno – Protokół z siódmego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 7^a

Posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karaimskiej gminy wyznaniowej, odbytego w dniu 23 czerwca 1927 r.

Obradom przewodniczył Prezes Zarządu p. I.[zaak] Zajączkowski

Obecni członkowie – p. J.[ózef] Łopatto, E.[manuel] Aronowicz, p. Z.[ofia] Kobacka, p. I.[saj] Rojecki i z Urzędu Duchownego p.o. Hazzana Wileńskiej Karaimskiej Kienesy – p. F.[eliks] Malecki i zastępca na członka Zarządu – p. Z.[achariasz] Tynfowicz.

Przewodniczący Zarządu – p. I.[zaak] Zajączkowski otworzył posiedzenie o godzinie 8 wieczorem i odczytał następujący porządek dzienny:

- 1) Referat – p. I. Zajączkowskiego o odbytej konferencji w Haliczu dnia 11 i 12 czerwca r.b. [1927]
- 2) Ogłoszenie podania Wice-Prezesa Zarządu – p. N.[oe] Robaczewskiego o zrzeczeniu się obowiązków Wice-Prezesa i członka Zarządu.
- 3) Wolne wnioski

Ogłoszony porządek dzienny zebrania przyjęli bez zmian, następnie przystąpiono do kolejnego rozpatrzenia poszczególnych punktów.

Punkt 1 porządku dziennego

Ogłoszony memoriał o odbytej konferencji przyjęto do wiadomości.

Punkt 2 porządku dziennego

Podanie Wice-Prezesa Zarządu – p. N.[oe] Robaczewskiego o zrzeczeniu się obowiązków Wice-Prezesa i członka Zarządu przyjęto do [30] wiadomości następnie przystąpiono do wyborów nowego Wice-Prezesa Zarządu. Większością głosów uchwalono zastępców na członków Zarządu p.p. Z.[achariasza] Tynfowicza i Sz.[ymona] Nowickiego przenieść na rzeczywistych członków Zarządu przy tym na Wice-Prezesa Zarządu został wybrany obecny Sekretarz Zarządu E.[manuel] Aronowicz, a na Sekretarza p. Sz.[ymon] Nowicki.

Przewodniczący po sprawdzeniu, że porządek dzienny został wyczerpany zamknął posiedzenie o godzinie 11 wieczorem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

Przewodniczący I.[zaak] Zajączkowski ^b

Członkowie Zarządu ^c

Sekretarz ^d [30v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 30 rv, rps, napisany atramentem.

^b *Podpis nieczytelny.*

^c *Pięć podpisów nieczytelnych.*

^d *Podpis nieczytelny.*

Nr 17

1927 sierpień 27, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 27 VIII r.b. [1927]

Na posiedzeniu obecni byli Prezes [Izaak] Zajączkowski, sekretarz [Szymon] Nowicki, członkowie p.p. Kobecki Awenir, Kobecka Zofia, F.[eliks] Malecki i Z.[achariasz] Tynfowicz i p. [Józef] Łopatto.

O godzinie 8 wieczór Prezes Gminy p. Zajączkowski zagał zebranie z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Kwestia otrzymania zapomogi na prowadzenie kursów do nauczania religii i języka macierzystego dzieci karaimskich.
- 2) Sprawozdanie Prezesa o przyjęcie przez Rząd do wiadomości regulaminu o wyborach Gachama [Hachama]¹.
- 3) Prośba Karaimskiej Gminy w Trokach o przekazanie ołtarza ze starej Kienesy karaimskiej do Trockiej Kienesy z powodu zbyteczności takowego dla Wilnian.

- 1) Kwestia otrzymania zapomogi na prowadzenie kursów nauczania religii i języka karaimskiego dla dzieci karaimskich².
- Uchwalono: upoważnić p. Prezesa gminy Zajączkowskiego łącznie z p. Borysem Szyszmanem z wyjściem z odpowiednim wnioskiem do Kuratorium Szk[olnego] Okręgu Wileńskiego o zapomogę na ten cel.

¹ *Hachan* (w niniejszych źródłach używane także: *hacham*, *chacham*, *gacham*) – tytuł najwyższego duchownego Karaimów, który sprawował pieczę nad gminami karaimskimi (*dżymatami*). Gminy karaimskie na Litwie i Wołyniu na początku XIX w. podlegały jurysdykcji Hachana Tauryzko-Odeskiego oraz Karaimskiemu Zarządowi Duchownemu w Eupatorii, zaś od 1863 r. korzystały z powołanego urzędu Hachana i Zarządu Duchownego w Trokach. W 1936 r. Hachanat Trocki został potwierdzony na mocy *Ustawy o stosunku Państwa do Karaimskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej*. W okresie międzywojennym, od 1928 roku funkcję hachana sprawował Hadży Seraja Szapszał, który wcześniej był zwierzchnikiem hachanatu w Eupatorii (1915–1919).

² Pomimo tego, że w 1927 r. w szkołach wileńskich uczyło się około 40 dzieci wyznania karaimskiego w Wilnie nie było nauczyciela języka i religii karaimskiej. Karaimska gmina wyznaniowa w Wilnie 20 września 1927 r. poprosiła Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego (dalej KOSW) o przydzielenie odpowiedniej kwoty celem stworzenia etatu dla nauczyciela religii karaimskiej przy wileńskich szkołach powszechnych i średnich. Gmina ze swej strony zaproponowała lokal na lekcje w domu gminnym. Zarząd karaimskiej gminy wyznaniowej w Wilnie na nauczyciela religii karaimskiej rekomendował Rafała Abkowicza, którego kandydatura została zaakceptowana przez Duchowny Zarząd Karaimski. Od dnia 1 stycznia 1928 r. w Wilnie R. Abkowicz, jako nauczyciel rozpoczął formalnie lekcje religii dla dzieci wyznania karaimskiego w wymiarze sześciu godzin tygodniowo. Następnie na nauczyciela lekcji karaimskich gmina wileńska wybrała Józefa Kobeckiego, który uczył przez kolejne sześć lat (1 stycznia 1929 – 1 listopada 1935). BLAN, sygn. f. 301–454, k. 14, 20–21, 23; f. 301–385, k. 165; f. 301–456, k. 4; f. 301–249, k. 75.

2) Sprawozdanie Prezesa Gminy o przyjęcie przez Rząd do wiadomości regulaminu o wyborach Gachama [hachan].	Zwrócić się do Zarządu Gmin Karaimskich w Haliczu, Łucku, w Trokach i do Zarządu Duchownego Karaimskiego w Trokach z propozycją zwołać zjazd na wybory Gachama[hacham] na dzień 12 października r.b. [1927 r.] w m. Trokach ³ . [47]
3) Prośba Karaimskiej Gminy w Trokach o przekazanie ołtarza ze starej Kienesy karaimskiej do Trockiej Kienesy z powodu zbyteczności takiego dla Wilnian.	Zakomunikować Zarządowi Gminy Karaimskiej w Trokach, iż kwestia o ołtarz zostanie rozstrzygnięta na pierwszym walnym zebraniu o decyzji, której Zarząd zostanie powiadomiony.
4) Kwestia wykupu ziem Magistrackiej pod Kienesę karaimską w Wilnie	Upoważnia się Przewodniczącego p. [Izaak] Zajączkowskiego i p. [Józefa] Łopatto do podjęcia rokowań w tej sprawie.

O godzinie 9 posiedzenie zostało zamknięte za wyczerpaniem obrad.

Prezes Zarządu I. Zajączkowski
Sekretarz Szymon Nowicki [47v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 47 rv, rps, napisany atramentem, brak numeracji.

³ W dniu 23 października 1927 r. podczas Pierwszego Ogólnopolskiego Zjazdu Karaimów w Trokach delegaci wcześniej wybrani na walnych zgromadzeniach gmin karaimskich, jednogłośnie przyjęli kandydaturę Seraja Szapszała na hachana. Wybór najwyższego dostojnika karaimskiego ukierunkował działania kulturalno-oświatowe i wzmocnił pozycję społeczną i polityczną Karaimów wobec władz polskich i Karaimów na świecie.

Nr 18

1927 wrzesień 17, Wilno – Protokół z zebrania Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

zebrania Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 17 września 1927 r.

O g. 19 m.[inut] 30 walne zebranie zagał p. Prezes I.[zaak] Zajączkowski, oświadczając, że 1-e[pierwsze] zebranie wyznaczone na g.[odzine] 18 nie doszło do skutku, z powodu niestawienia się dostatecznej ilości członków, wobec czego otwiera zebranie powtórnie przy obecności 48 członków.

Na przewodniczącego powołano, przez aklamację, p. Sz.[ymona] Nowickiego na sekretarza p. El.[iasza] Szpakowskiego.

p. Przewodniczący ogłosił porządek dzienny:

- 1) Sprawozdanie z konferencji odbytej w Haliczu
 - 2) Sprawa zaofiarowania małego ołtarza Gminie karaimskiej w Trokach
 - 3) Sprawa podwyższenia poborów p.o. Hazzana p. [Feliksa] Maleckiego
 - 4) Sprawa przyszłego Zjazdu Karaimskiego
 - 5) Wolne wnioski
- na który nikt nie zgłosił sprzeciwu.

1) Sprawozdanie z konferencji odbytej w Haliczu

Przystępując do porządku dziennego p. Prezes I.[zaak] Zajączkowski zapoznał walne zgromadzenie z regulaminem wyborów Hachama, opracowanym na konferencji, oraz uchwałom powziętym w sprawach społecznych. Jednocześnie p. referendarz oświetlił działalność Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie za okres ubiegły (jak to: pertraktacje z Urzędem Wojewódzkim, projekt budżetu Duchownego Zarządu e.t.c. [et cetera, i tak dalej]). Sprawozdanie przyjęto do wiadomości oraz wyrażono podziękowanie p. Zajączkowskiemu. [15]^a

^a W prawym dolnym rogu słowo: verte.

2) Sprawa zaofiarowania małego ołtarza Gminie Karaimskiej w Trokach

Referował p. [Izaak] Zajączkowski, który odczytał prośbę Gminy Karaimskiej w Trokach, zaznaczając, że posiadany mały ołtarz, przez Gminę Wileńską jest zbyt cenny, natomiast w Trokach gdzie zimową porą odbywają się nabożeństwa w budynku szkolnym posiadanie ołtarza, przez Gminę Trocką jest nieodzowną koniecznością. Powzięto dyskusję: Walne zgromadzenie prosi p. [Feliksa] Maleckiego o wyświeślenie tej sprawy pod względem religijnym. p. Malecki oświadczył, że rzeczywiście Gmina Trocka odczuwa dotkliwie brak ołtarza, który mógłby być ofiarowany przez Gminę Wileńską, lecz wyraził obawę o nieposzanowanie ołtarza przez urządzenie zebrań, wieczorków tanecznych e.t.c. P. [Eliasz] Jutkiewicz podkreślając doniosłość sprawy dla Gminy Trockiej prosił walne zgromadzenie o ofiarowanie ołtarza, zapewniając, iż członkowie Gminy Trockiej uszanują relikwię religijną. p. [Ananiasz] Rojecki wniósł poprawkę „nie ofiarować, lecz pożyczyć” p. [Feliks] Malecki natomiast oświadczył, że ołtarz może być tylko ofiarowany nigdy zaś nie pożyczony wobec czego p. Rojecki cofnął swoją poprawkę. Walne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło: Ofiarować mały ołtarz Gminie Karaimskiej w Trokach. [15v]

3) Sprawa podwyższenia poborów p. [Feliksa] Maleckiego

Referował p. Prezes [Izaak] Zajączkowski, który zaznajomił Walne zgromadzenie o krytycznych warunkach materialnych p. [Feliksa] Maleckiego oraz Kasy Gminnej i w imieniu Zarządu złożył wniosek o podwyższenie poborów p. Maleckiego

do 150 zł miesięcznie, przez automatyczne zwiększenie składek (Arecha)¹. Zabierali głosy p.p. A.[leksander] Kobacki, Sz.[ymon] Juchniewicz, [Aleksander] Abkowicz, [Józef?] Dubiński i E.[liasz] Jutkiewicz. Wynikiem dyskusji uchwalono: Podwyższenie poborów p. [Feliksa] Maleckiego do 150 zł miesięcznie z dn. 1 października 1927 r. do czasu otrzymania subwencji rządowych oraz uposażenia Zarząd Gminy do opracowania nowej listy stałych składek miesięcznych.

4) Sprawa przyszelego Zjazdu Karaimskiego w Trokach

Pan Prezes I.[zaak] Zajązkowski prosi walne zgromadzenie o wyznaczenie terminu wyborów ^b (Hachama) ^b delegata na ogólny Zjazd Karaimski i oświadcza, że konferencja nie powzięła żadnej uchwały, co do udziału kobiet w wyborach delegata. Powzięto dyskusje: p. [Feliks] Malecki oświadczył, że tam gdzie chodzi o bezpośrednie wybory osób duchownych, kobiety w myśl St.[arego] Testamentu nie mają czynnego prawa wyborczego, ale tam gdzie chodzi o wybory delegata na Zjazd [16] udział kobiet jest dozwolony (nie posiadają natomiast prawa biernego). Walne zgromadzenie przyjęło wyjaśnienie p. Maleckiego za wyczerpujące.

Co do terminu wyborów delegata złożono dwa wnioski:

- 1) Wniosek Zarządu o wyznaczenie wyborów na dz.[ień] 8 października

¹ *Arecha* – ustalone składki finansowe wpłacane przez członków gminy na rzecz utrzymania gminy karaimskiej.

^{b-b} *Wyraz skreślono.*

- 2) Wniosek p. [Ananiasza] Rojeckiego o wyznaczenie terminu wyborów, po uprzednim porozumieniu się z Gminą Trocką w jednym dniu. Przy głosowaniu 2-gi wniosek upadł.

5) Wolne wnioski

I Wniosek p. Prezesa I.[zaaka] Zajączkowskiego o poparciu materialnym instytucji społecznych, które nadesłały listy ofiar, znaczki, nalepki e.t.c.

II Wniosek p. [Eliasa] Jutkiewicza o upoważnienie Zarządu do przedsięwzięcia natychmiastowej akcji zbiórki ofiar na rzecz powodzian z Małopolski, a zebrane składki wraz z odpowiednim pismem przesłać do Województwa².

III Wniosek Zarządu o uczczenie II rocznicy otwarcia Kienesy w Wilnie 24 IX 1927.

p. Prezes oświadczając, że do niego, jako do Prezesa Zarządu wpłynęło kilka listów składek na rzecz pewnych Instytucji społecznych, popieranie, których jest obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej Polski, prosił obecnych o złożenie swoich składek. Na apel p. Prezesa liczni członkowie złożyli swoje ofiary.

Walne zgromadzenie przyjęło wniosek p. Jutkiewicza i Prezydium przystąpiło natychmiast do zbierania składek na rzecz powodzian z Małopolski. Zebrano ogółem 70 zł, które wręczono Skarbnikowi Zarządu p. J.[ózefa] Łopatto. [16v]³

Walne zgromadzenie przyjęło wniosek Zarządu i uchwaliło upoważnić Zarząd do zbierania dobrowolnych składek na ten cel.

O g. 21 m[inut] 05 Zebranie zostało zamknięte

Przewodniczący^c

Sekretarz^c

Wilno dn 17 września 1927 r. [18]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-466, k. 15-18, rps, napisany atramentem.

² Do protokołu dołączono listę obecnych na zebraniu ogólnym w dniu 17 września 1927 r. gminy karaimskiej w Wilnie. Lista zawiera 48 nieczytelnych podpisów zapisanych ołówkiem. BLAN, sygn. f. 301-466, k. 17.

³ Karaimi w Wilnie zebrali 70 zł dla powodzian w Małopolsce i 19 września 1927 r. przekazali kwotę Wileńskiemu Wojewódzkiemu Komitetowi Pomocy Ofiarom Powodzi. BLAN, sygn. f. 301-454, k. 11, 15.

^{c-c} *Podpis nieczytelny.*

PROTOKÓŁ

Walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 8-go października r. 1927.

O godz. 18 m. 45 p. [Izaak Zajączkowski] Prezes Zarządu Gminy Wyznaniowej zagaił obrady zgromadzenia członków Gminy, przystępując do wyborów prezydium Zgromadzenia.

Na przewodniczącego Zgromadzenia powołano przez aklamację p. Eliasza Kalfę¹, na sekretarzy zaś p.p. Owadiusza Pileckiego² i Michała Kobeckiego³.

Przyjęto porządek dzienny składający się z następujących punktów:

1. Wybory delegata na Ogólnopolski Zjazd Karaimów w Trokach⁴
2. Wolne wnioski

Przed rozpoczęciem obrad nad porządkiem dziennym zabrał głos p. prezes I.[zaak] Zajączkowski w sprawie obchodu rocznicy wyzwolenia Wilna przez Wojska Polskie. Na wniosek Zarządu Gminy jednomyślnie powzięto następującą uchwałę, oraz polecono p. prezesowi I. Zajączkowskiemu złożyć ją na ręce pana Wojewody na przyjęciu w Urzędzie Wojewódzkim: „Walne Zgromadzenie członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w przeddzień rocznicy wyzwolenia prastarego grodu Giedyminów Wilna z przemocy litewskiej oraz faktycznego połączenia tej ziemi, od wieków zamieszkałej przez naszych przodków, z Macierzą, składamy na ręce JW. Pana Wojewody Wileńskiego Wł.[adysława] Raczkiewicza wyrazy hołdu i przywiązania dla osoby Pana Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego oraz wyrazy wielkiego uznania dla Bohaterów, którzy dokonali ten świetny czyn i dla przedstawicieli Rządu Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, którzy umożliwili Karaimom rozwój ich życia kulturalno-religijnego w najszerszym zakresie. Niech żyje P o l s k a”. P. Prezes Zarządu

* Protokół został opublikowany przez R. Witkowskiego jako jeden z kilku tekstów z okresu sprzed ingresu S. Szapszała. Ze względu na ciągłość dokumentów pozostawiono go w niniejszej edycji. Zob. R. Witkowski, *Protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich...*, s. 195–197.

¹ Eliasz Kalfa, zob. przyp. 4, s. 30.

² Owadiusz Pilecki, zob. przyp. 13, s. 32.

³ Michał Kobecki, zob. przyp. 2, s. 52.

⁴ Ogólnopolski Zjazd Karaimów odbył się 23 października 1927 r. *Protokół pierwszego ogólnopolskiego zjazdu Karaimów w Trokach, odbytego dnia 23-go października 1927 roku*, BLAN, sygn. f. 301–455, k. 9–10; f. 143–988, k. 10–11.

⁵ Chodzi o rocznicę związaną z upozorowaną niesubordynacją generała Lucjana Żeligowskiego (tzw. „bunt Żeligowskiego”) wobec J. Piłsudskiego, w konsekwencji, której w 1920 r. doszło do zajęcia Wilna przez Pierwszą Dywizję Litewsko-Białoruską pod dowództwem gen. L. Żeligowskiego i utworzenia przez

oznajmił, iż w dn. 9 b.m. [października] odbędzie się uroczyste nabożeństwo w Kie-
nesie wileńskiej z okazji rocznicy wyzwolenia Wilna⁵.

Następnie zabrał głos p. Eliaz Jutkiewicz w celu poinformowania Zgromadzenie
o wymianie listów między p.o. Hachama Karaimskiego p. Szymonem Firkowiczem
w Trokach a Wojewodą Wileńskim p. [Wł.] Raczkiewiczem [21] z powodu choroby
przebytej przez p. Wojewodę⁶.

Po wysłuchaniu powyższych informacji Zgromadzenie przystąpiło do obrad nad
punktem pierwszym porządku dziennego.

Na wniosek p. Ananiasza Zajączkowskiego przyjęto następujący regulamin wybo-
rów delegata na zjazd: „Walne Zgromadzenie uchwała następujący tryb postępowania
wyborów delegata na Zjazd: 1) Otwiera się lista kandydatów na delegata, przy czym
po wyczerpaniu zgłoszonych nazwisk zostaje zamknięta. 2) Każdy z obecnych kandy-
datów na delegata wygłasza swój program, dotyczący przyszłego Zjazdu. Czas prze-
mówienia ogranicza się [do] 20 min. 3) Otwiera się nad tymi przemówieniami dysku-
sja, w której nie mogą brać udziału kandydaci na delegata. 4) Po wyczerpaniu dysku-
sji udziela się głosu kandydatom na delegata dla odpowiedzi na poprzednią dyskusję.
Czas przemówienia ogranicza się do 10 min. 5) Po wybraniu Komisji dla liczenia gło-
sów ogłasza się przerwa 10-cio minutowa, po czym następuje tajne głosowanie, celem
wyboru delegata na zjazd karaïmski dn. 23 X”.

Przyjęto również poprawkę do punktu 4-go o ograniczeniu czasu przemówienia
do 10 minut i ilości przemawiań dla jednej osoby do dwóch razy.

P. Eliaz Jutkiewicz zapytuje Zarząd gminy, czy nie będzie wygłoszony referat
w sprawie zjazdu. P. Prezes Zarządu, odpowiadając z urzędu, oświadcza, że wspo-
mniany referat był wygłoszony na poprzednim zgromadzeniu informacyjnym.

W myśl przyjętego regulaminu otwarto listę kandydatów, na którą zgłoszono
dwie kandydatury:

- 1) p. Izaaka Zajączkowskiego i
- 2) p. Eliasza Jutkiewicza.

Pan Izaak Zajączkowski w swem exposé oświadczył, że na Zjeździe, podczas
wyborów Hachama, będzie popierał kandydaturę p. Szapszała (Seraja-Beja) znanego

niego Litwy Środkowej. 20 lutego 1922 r. Sejm Wileński przegłosował przyłączenie miasta do Polski i w
konsekwencji inkorporowano ziemię Wileńszczyzny w obszar II RP.

⁶ Pełniący obowiązki hachana Szymon Firkowicz 10 września 1927 r. odprawił nabożeństwo w kie-
nesie trockiej, podczas którego Karaimi modlili się o zdrowie i pomyślność wojewody wileńskiego W. Raczk-
kiewicza. BLAN, sygn. f. 301–385, k. 167.

⁷ Seraja Chan Szapszał (ur. 8 maja 1873, Bachczysaraj – zm. 18 listopada 1961, Wilno). Pochodził z ro-
dziny karaïmskiej, z którą jako ośmiolatek przeprowadził się do Symferopola, gdzie do jedenastego roku
życia uczęszczał do szkoły wyznaniowej karaïmskiej, posługiwał się wówczas językiem karaïmskim i uczył
się języka starohebrajskiego. W wieku jedenastu lat wyjechał do swojego brata do Petersburga, gdzie uczył

działacza społecznego karaimskiego, byłego Hachama Karaimów Krymskich, obywatela Państwa Perskiego, zamieszkałego obecnie w Konstantynopolu⁷.

Pan Elias Jutkiewicz wypowiedział się również za kandydaturę p. [Seraja] Szapszała z zastrzeżeniem, że popierać ją będzie tylko w razie przyrzeczenia przez p. Szapszała ścisłej współpracy na stanowisku Hachama z p. Feliksem Maleckim obecnie p.o. Hazzana Kienesy Wileńskiej. [21v]

Po przemówieniach kandydatów wywiązała się dyskusja między członkami zgromadzenia, którą po przemówieniu szeregu osób, zamknięto na wniosek p. Aleksandra Kobeckiego.

Do Komisji skrutacyjnej powołano p.p. Aleksandra Abkowicza, Józefa Łabanosa, Ananiasza Rojeckiego i Eliasza Szpakowskiego.

się języka rosyjskiego, aby rozpocząć w 1886 r. naukę w prywatnym Gimnazjum Gurewicza w Petersburgu, które ukończył w 1894 r. Następnie rozpoczął studia na Wydziale Języków Wschodnich na Uniwersytecie Petersburskim, uczęszczał na wykłady z języka hebrajskiego, specjalizował się w językach perskim, tureckim i tatarskim. W czasie studiów nawiązał ścisłe kontakty z wybitnymi przedstawicielami świata muzułmańskiego, nauki wschodniej i poselstwem w Turcji i Persji. Po ukończeniu studiów pracował na uniwersytecie, jako zastępca profesora. W 1899 r. odwiedził po raz pierwszy Troki. W tym samym roku, w grudniu, w wyniku niesprzyjającej sytuacji politycznej wyjechał z Rosji do Persji, gdzie został wydelegowany na wychowawcę perskiego następcy tronu i otrzymał honorowy tytuł Chana czyli „szlachcica”, „nauczyciela Cesarza”. Do 1906 r. mieszkał w rezydencji swojego ucznia w Tabrizie, natomiast przez kolejne dwa lata przebywał w Teheranie, gdzie jako cesarz urzędował już jego uczeń Mochamed Ali-Szach. S. Szapszał w 1908 r. opuścił skonfliktowaną wewnątrz Persję i powrócił do Rosji, gdzie od wiosny do jesieni 1909 r. pracował, jako lektor języka tureckiego na Uniwersytecie Petersburskim. Jednocześnie pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, gdzie od 1910 r. pełnił dodatkowo funkcję wykładowcy Działu Naukowego w Ministerstwie. Za swoje wybitne osiągnięcia naukowe, badania historii i języków wschodnich został wybrany na wiceprezesa Stowarzyszenia Rosyjskich Orientalistów i prezesa sekcji Bliższego Wschodu. W Petersburgu interesował się historią i językiem karaimskim, dlatego też nawiązał znajomość z Karaimami z Polski m.in.: Emilem i Emanuelem Kobeckimi. W 1910 r. po śmierci hachana trockiego Romualda Kobeckiego na zjeździe Karaimów w Trokach przedstawiciele gmin karaimskich w Trokach, Wilnie, Łucku i Poniewieżu jednogłośnie wybrali S. Szapszała na swojego przedstawiciela duchownego, jednak wówczas nie przyjął tej funkcji ze względu na swój młody, 37-letni wiek. W 1911 r., gdy zmarł hachan taurydzki S. Pampułow, gminy karaimskie w Rosji wystawiły kandydaturę Szapszała, wówczas również odmówił. W maju 1915 r. na zjeździe delegatów dziewiętnastu gmin karaimskich został obrany na funkcję hachana. Jednak ze względu na 13 głosów przeciw nie przyjął funkcji, w związku z tym wybory powtórzono i jesienią 1915 r. jednogłośnie hachanem taurydzkim został S. Szapszał, którego wybór zatwierdziły władze rosyjskie w październiku 1915 a w maju 1916 r. odbył się uroczysty ingres w Czufut-Kale. Jako hachan taurydzko-odeski usunął ze szkół karaimskich język rosyjski i zastąpił go ojczystym, roztoczył opiekę moralną i materialną nad współwyznawcami, założył bibliotekę „Karaj Bitikligi”, która liczyła 4000 woluminów, zorganizował narodowe muzeum karaimskie oraz seminarium duchowne w Eupatorii. Udzielił pomocy materialnej i moralnej oraz przeznaczył część swojej siedziby Karaimom, którzy byli ewakuowani z terenów Polski w 1915 r. W 1918 r. w wyniku aresztowań przez władze bolszewickie był zmuszony opuścić Krym i zamieszkać w Konstantynopolu, a od 1919 r. przyjął obywatelstwo perskie. Majątek stracił w Rosji, ze względu na trudności finansowe rozpoczął pracę w Banku Turecko-Perskim. Do Polski przyjechał w 1928 roku wraz z żoną Wierą, która była z zawodu okulistką. Później w 1938 r. dołączył do nich szwagier S. Szapszała, Borys Egiz, artysta malarz, który wcześniej korzystał z azylu w Stambule. LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 79, k. 25; f. 51, ap. 4, b. 117, k. 1–2; *Przybycie Hachama Seraji Chana Szapszała*, „Słowo” 1928, nr 105; U. Wróblewska, *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Białystok 2015, s. 118–120.

Po 10-minutowej przerwie ^a przystąpiono ^a do tajnych wyborów kartkami, których wyniki są następujące:

z obecnych 87 członków gminy brało udział w głosowaniu kartkami 87.

Za kandydaturą p. Izaaka Zajączkowskiego złożono głosy 49 (czterdzieści dziewięć) osób a za kandydaturą p. Eliasza Jutkiewicza 38 (trzydzieści osiem) osób.

Ogłoszono wyniki wyborów, mocą których został obrany na delegata p. Izaak Zajączkowski na zastępcę p. Eliasza Jutkiewicza.

Ogłoszenie wyborów przyjęte zostało hucznymi oklaskami.

Wolne wnioski

P. Owadiusz Pilecki, jako członek Komisji rewizyjnej Gminy, prosi o wybranie dwóch członków Komisji na miejsce p. G.[abriela] – A.[leksandra] Kobeckiego⁸, który nie udzielił swej zgody na pełnienie powyższych obowiązków i panny Kseni Abkowiczówny⁹, która wyjechała z Wilna.

Przez aklamację obrano p.p. J.[ózefa] Kozyrowicza¹⁰ i p. E. Kobeckiego.

O godz. ^b 22-j^b zgromadzenie zostało zamknięte.

PRZEWODNICZĄCY

Elias Kalfa^c

SEKRETARZE^d [22]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 50; 301-466, k. 21-22 r, mps.

^{a-a} Wyraz dopisano na maszynie.

⁸ Aleksander Kobecki, zob. przyp. 6, s. 54.

⁹ Ksenia Abkowicz, zob. przyp. 11, s. 32.

¹⁰ Józef Kozyrowicz, zob. przyp. 3, s. 43.

^{b-b} Wpisano atramentem.

^c Podpis odręczny.

^d Brak podpisów.

Nr 20

1927 listopad 3, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

walnego zgromadzenia Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dn. 3 XI b.r. [1927]

P. Prezes Gminy I. Zajęczkowski zagał zebranie oświadczeniem, że wobec niestawienia się o g. 17-ej dostatecznej ilości członków 2-gie zebranie o g. 19-ej jest prawnym przy dowolnej ilości członków.

Na liście obecnych zostało złożone 35 podpisów.

Na przewodniczącego powołano p. E.[liasza] Kalfa na sekretarza E.[liasza] Szpakowskiego przez aklamację.

p. Przewodniczący ogłosił porządek dzienny

- 1) Sprawozdanie Zarządu z Zjazdu Karańskiego w Trokach¹
- 2) Zatwierdzenie listy dobrowolnych składek (Arecha)²
- 3) Wolne wnioski

na który nikt nie zgłosił sprzeciwu

1) Sprawozdanie Zarządu ze Zjazdu w Trokach referował p. I.[zaak] Zajęczkowski, który w krótkich słowach oznajmił walne zgromadzenie z przebiegu prac Zjazdu w Trokach w dn. 23.10. b.r. [1927] Poprzedziło akt wyborów i ogłoszenia ich rezultatu odprawiono nabożeństwo w kienesie, na którym obecnym był p. Wojewoda [Wł. Raczkiewicz] w otoczeniu przybyłych z nim przedstawicieli władz administracyjnych i prasy. Z kienesy udano się do sali wyborów, gdzie wygłoszono cały szereg przemówień. Natychmiast też wysłane zostały depesze do p. Prezydenta, marszałka [J.] Piłsudskiego i te odczytano później nadesłane do Prezydium Zjazdu depesze nadesłane przez ministrów p.p. [Gustawa Karola] Dobrudzkiego³, [Sławoja Felicjana] Składkowskiego⁴ [Aleksandra] Majsztowicza⁵.

¹ Zjazd Karański w Trokach odbył się 23 października 1927 r., wówczas delegaci gmin karańskich wcześniej wybrani na walnych zgromadzeniach gminnych, jednogłośnie przyjęli kandydaturę Seraji Szapszała na hachana.

² Zob. przyp. 1, s. 75.

³ Gustaw Karol Dobrucki (ur. 4 kwietnia 1873, Mizuń pow. doliński – zm. 12 czerwca 1943, Warszawa), polski chirurg, ginekolog, polityk, minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (9 stycznia 1927 – 27 czerwca 1928), senator I kadencji w II RP. M. Smogorzewska, *Posłowie i Senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939; Słownik biograficzny*, t. 1, Wydawnictwo Sejmowe 1998; *Kto był kim w II Rzeczypospolitej*, J. M. Majchrowski (red.), Warszawa 1994.

⁴ Sławoj Felicjan Składkowski (ur. 9 czerwca 1885, Gąbino – zm. 31 sierpnia 1962, Londyn), lekarz legionowy, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, zwolennik sanacji, generał dywizji Wojska Polskiego, premier w II RP (15 maja 1936 – 30 września 1939). Trzykrotny minister spraw wewnętrznych (2 października – 29 grudnia 1926, 3 czerwca 1930 – 23 czerwca 1931, 15 maja 1936 – 30 września 1939), drugi

Zatem delegaci oddalili się do konferencyjnego pokoju po narady i po niedługim czasie wywiesili [7] solidarną i jednomyślną rezolucję.

Z wyboru powołany został na stanowisko Hachana p. Seraja Bey Szapszał. Gmina Karaimska w Trokach podejmowała obradami p. Wojewodę i z jego otoczenia delegatów tudzież zaproszonych gości. Wygłoszono cały szereg toastów. Zjazd upoważnił p. [Izaaka] Zajączkowskiego do przeprowadzenia pertraktacji z p. Szapszałem i Rząd⁶ wysłało depezę do p. [Seraja] Szpszała z powiadomieniem o wyniku wyborów, za parę dni otrzymano odpowiedź i zgodę na objęcie stanowisko Hachana.

Wniosek p. [Eliasz] Kalfy – o podziękowaniu p. [Izaakowi] Zajączkowskiemu i innym delegatom oraz Gminie Karaimskiej w Trokach.

Walne zgromadzenie licznymi oklaskami wyraziło podziękowanie p. Zajączkowskiemu i upoważniło p. Prezesa Zajączkowskiego do wystosowania depeż do innych delegatów i do Gminy Karaimskiej w Trokach.

Zatwierdzenie listy dobrowolnych składek – referował p. [Izaak] Zajączkowski, który ogłosił projekt listy dobrowolnych składek miesięcznych (Arecha). Walne zgromadzenie jednomyślnie zatwierdziło listę i upoważniło Zarząd do ściągania zaległych składek.

Wolne wnioski

O g.[odzinie] ^a 19 ^a 21 m[inut] 38 walne zgromadzenie zostało zamknięte

Przewodniczący^b

Sekretarz E.[iasz] Szpakowski^c

Wilno dn. 5/XI 1927 r. [57v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 57 rv, rps.

wiceminister spraw wojskowych i szef Administracji Armii (od 24 czerwca 1932 do 15 maja 1936). *Polski Słownik Biograficzny*, t. 38; A. Chojnowski, P. Wróbel, *Prezydenci i premierzy Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1992; M. Czarniawski, *Sławoj Składkowski w legendzie*, Białystok 2007; S. Głabiński, *Rządy sanacji w Polsce (1926–1939)*, Warszawa 2004, s. 8; J. Majchrowski, *Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1994; M. Sioma, *Obcy wśród swoich: losy gen. dyw. Sławoja Felicjana Składkowskiego w latach 1939–1941*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Lublin 2005, s. 193–207; F. S. Składkowski, *Nie ostatnie słowo oskarżonego*, Warszawa 2003.

⁵ Aleksander Meysztowicz (8 grudnia 1864, Pojoście, okolice Poniewieża – 14 lutego 1943, Rzym), polski ziemianin, prezes Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej (1921–1922), minister sprawiedliwości w rządzie Józefa Piłsudskiego i Kazimierza Bartla. Od 1933 r. tajny szambelan papieski. R. Jurkowski, *Aleksander Meysztowicz – fragment „wspomnień”*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2004, nr. 21.

⁶ Chodzi o Ministerstwo Spraw Zagranicznych, które koordynowało sprawę przyjazdu hachana z Konstantynopola.

^{a-a} Numer skreślono.

^b Podpis nieczytelny.

^c Podpis odręczny.

1928 luty 25, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

walnego zgromadzenia parafian Gminy Wyznaniowej Karaimskiej w Wilnie¹

Działo się w dniu 25 lutego 1928 roku o godzinie 7 p.p. [po południu] Prezes Gminy Karaimskiej p. I.[zaak] Zajączkowski ogłosił, iż zebranie jest otwarte i wobec tego prosi walne zgromadzenie obrać sobie przewodniczącego i sekretarza. Na stanowisko Przewodniczącego jednogłośnie obrano p. Eliasza Jutkiewicza na Sekretarza p. Szymona Nowickiego.

P. Przewodniczący walnego zgromadzenia ogłosił porządek dzienny następujący:

- 1) O przyszłych wyborach do ciał Ustawodawczych i o akcesie Gminy do Bloku Bezpartyjnego Współpracy z Rządem.
- 2) O uzyskanie środków celem kuracji p.o. Hazzana p. F.[eliksa] Maleckiego.
- 3) Wybory zastępcy p.o. hazzana i nauczyciela religii.
- 4) Wolne wnioski.

1) o przyszłych wyborach do ciał ustawodawczych i akcesie gminy do Bloku Bezpartyjnego Współpracy z Rządem²

Przewodniczący walnego zgromadzenia p. E.[liasz] Jutkiewicz w krótkiej swojej mowie wyjaśnił walnemu zgromadzeniu znaczenie wyborów do ciał ustawodawczych i podkreślił, że żaden Karaim nie powinien w dzień wyborów być gdzie indziej zaś tylko przy urnie wyborczej i głosować tylko za Nr 1 (pierwszym) [63]. Natomiast opracowana została rezolucja, że walne zebranie akceptuje akces Zarządu Gminy do Bloku Bezpartyjnego Współpracy z Rządem, która została przegłosowana i przyjęta większością wszystkich głosów przeciw 2.

2) O uzyskanie środków celem kuracji p.o. Hazzana p. F. Maleckiego

Walne zgromadzenie prosi i upoważnia p.p. [Ananiasza] Rojeckiego i [Józefa] Łopatto do omówienia sprawy pobytu w szpitalu p. F.[eliksa] Maleckiego celem obniżenia opłaty dziennej za leczenie szpitalne³. Jednocześnie walne zgromadzenie prosi

¹ Na liście obecności znajdują się podpisy 28 osób. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 4.

² Karaimi, podobnie jak Związek Kulturalno-Oświatowy Tatarów RP również poparli działalność Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. 17 stycznia 1928 r. gmina karaimska wileńska zgłosiła swój akces do Komitetu BBPR wspierając tym samym reformy i uznając, że tylko ten blok może zapewnić dalszą owocną współpracę z rządem. BLAN, sygn. f. 301–454, k. 29.

³ Gmina upoważniła Ananiasza Rojeckiego i Józefa Łopatto do prowadzenia rozmowy z prof. Michałem Reicherem (wybitny anatom i antropolog pochodzenia żydowskiego, w okresie międzywojennym twórca i kierownik Zakładu Anatomii Prawidłowej na USB, od 1934 r. dziekan Wydziału Lekarskiego, prowadził badania nad uwarunkowaniami antropologicznymi Karaimów) i omówienia kwestii pobytu p.o. Hazzana Feliksa Maleckiego w klinice USB na Antokołu. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 4.

p. Łopatto o zbieranie w/g listy ofiar na leczenie p. o. Hazzana p. F. Maleckiego.

Walne zgromadzenie upoważnia Zarząd Gminy do wystosowania listów z prośbą o zaofiarowanie jednorazowe na kurację szpitalną dla p.o. Hazzana p. F.[eliksa] Maleckiego listy mogą być wystosowane do wszystkich Karaimów mieszkających na terenie Rzeczypospolitej. [63v]

Przyjmując pod uwagę wielkie zasługi p.o. Hazzana F.[eliksa] Maleckiego walne Zgromadzenie prosi i upoważnia Prezesa Gminy karaimskiej p. Zajązkowskiego o wydanie 120 złoty opiekującym się chorym p. F. Maleckim na jego dalszą kurację w szpitalu z zebranych jednorazowych składek w/g listy ofiar suma ta winna być zwróconą p. Zajązkowskiemu⁴.

3) Wybory zastępcy p.o. hazzana i nauczyciela religii

Po długich przemówieniach kilku osób walne zgromadzenie ^awynioskowało ^a skonstatowało, że Nauczyciel religii p. [Rafał] Abkowicz zrzekł się swego stanowiska wobec tego zdecydowało wybrać czasowo nauczyciela religii ^b przy kienesie Karaimskiej ^b dla młodzieży Karaimskiej zapłatę nie wyżej 110 złotych w miesiącu wraz z sumami asygnowanymi przez Kuratorium Okręgu Szkolnego oraz [funduszu] szkolnego⁵ i jednocześnie stawia warunek, że osoba wybrana na nauczyciela religii musi za te same wynagrodzenie pełnić obowiązki nauczyciela mitpatela⁶ do czasu wyzdrowienia [64] p.o. Hazzana p. F. Maleckiego.

Wobec tego, że Komitet Rodzicielski wystosował list do p. [Rafała] Abkowicza i odpowiedzi dotychczas nie otrzymał prosi o przeniesienie wyborów nauczyciela religii na dzień 3 marca r.b. [1928]⁷ i Zarząd Gminy prosi o liczniejsze stawienie się wszystkich parafian.

Na tym obrady zakończono i zebranie przez p. Przewodniczącego zamknięto.

Przewodniczący^c

Sekretarz^c [64v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 63-64 rv, mps; f. 301-447, k. 4 rv, rps, napisany atramentem.

⁴ Gmina karaimska wileńska pomagała Feliksowi Maleckiemu, w czasie jego choroby. Zarząd gminy organizował pobyt Maleckiego w klinice chirurgicznej USB i pokrywał koszty jego leczenia. BLAN, sygn. f. 301-454, k. 30.

^{a-a} *Wyraz skreślono.*

^{b-b} *Fragment dopisano.*

⁵ Przy gminach karaimskich powoływano komitety rodzicielskie i organizowano zbiórki funduszy z przeznaczeniem na naukę i cele szkolne.

⁶ *Mitpallel* – „cudowny śpiewak w kienesie”, przydomek nadawany Karaimom w uznaniu za ich zdolności w śpiewaniu psalmów i pieśni religijnych.

⁷ Na nauczyciela religii karaimskiej i mitpallela wybrano Józefa Łobanosa. Wyniki głosowania były następujące 16 za J. Łobanosem i 15 za R. Abkowiczem przy dwóch białych kartkach. BLAN, f. 301-447, k. 4.

^{c-c} *Podpis nieczytelny.*

Nr 22

1928 marzec 3, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

obrad Walnego Zgromadzenia członków Wileńskiej Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej odbytych w dniu 3-go marca 1928 w lokalu Gminy przy ul. Grodzkiej Nr 6.

Obecnych na zebraniu w/g listy 65-ciu członków.

Obrady otwiera w imieniu Zarządu Gminy Prezes Zarządu p. mec. [Izaak] Zajączkowski o godz. 19 m[inut] 30.

Na przewodniczącego zebrania powołuje się przez akklamację p. Eliasza Jutkiewicza, na sekretarza p. Michała Kobeckiego.

Przyjęto porządek dzienny ustalony przez Zarząd Gminy treści następującej:

- 1) Wybory zastępcy p.o. Hazzana i nauczyciela religii
- 2) Wolne wnioski

Na wstępie prezes Zajączkowski w krótkim przemówieniu wspomina o 10-tej rocznicy rzezi Karaïmów na Krymie¹, uczynionej przez bolszewików oraz proponuje uczcić przez powstanie z miejsc pamięć ofiar poległych podczas tej rzezi.

Po odczytaniu i przyjęciu do wiadomości protokołu poprzedniego zebrania² przystąpiono, poza porządkiem dziennym, do przesłuchania sprawozdania delegacji, wyłonionej na poprzednim zebraniu, a mającej za zadanie wyjednanie ulg w opłatach za kurację p. Maleckiego³. Po przesłuchaniu delegacji w osobach p.p. Józefa Łopatko i Ananiasza Rojeckiego, na wniosek prezesa [Izaaka] Zajączkowskiego [69] powołana została komisja w składzie:

- p. Zofii Romanowej Kobeckiej
- p. Józefa Nowickiego

¹ Na początku stycznia 1918 r. rozpoczęła się bolszewicka inwazja na niepodległą Krymską Republikę Ludową, aresztowano przedstawicieli organizacji tatarskich (m.in.: Milli Firka, Związek Studentów Krymu, Dżafara Sejdamet, Ameta Ozenbasze), w ciągu sześciu miesięcy oddziały CzeKa pod dowództwem Beli Kuna zabiły 60–70 tysięcy mieszkańców Krymu. Po krwawych partyzanckich walkach 18 października 1921 r. utworzona została Krymska Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka, która stała się integralną częścią Rosji Radzieckiej. D. Sejdamet, *Krym. Przeszłość, teraźniejszość i dążenia niepodległościowe Tatarów Krymskich*, Warszawa 1930; A. Soysal, *Z dziejów Krymu. Polityka – Kultura – Emigracja*, Warszawa 1938; S. Chazbijewicz, *Tatarzy krymscy: walka o naród i wolną ojczyznę*, Poznań – Września 2001.

² Protokół z poprzedniego zebrania odczytał Szymon Nowicki. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 5–6.

³ Ananiasz Rojecki zrelacjonował przebieg wizyty u prof. Michała Reichera, na której był wspólnie z Józefem Łopatko. Podczas zebrania Zofia Kobecka Romanowa wyjaśniła, że lekarze orzekli, iż Feliks Malecki musi być w szpitalu. Abraham Szyszman oświadczył, że niemożliwe jest pozostawienie F. Maleckiego w domu ze względu na koszty i pogarszające się zdrowie. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 5–6.

która przy poparciu p. prezesa ma zająć się sprawami dotyczącymi kuracji [Feliksa] Maleckiego.

Przystąpiono, zatem do obrad nad punktem 1 porządku dziennego.

Zgromadzenie 19 głosami przeciw 16 wypowiedziało się za rozpatrywaniem oddzielnie sprawy wyboru p.o. Hazzana a oddzielnie sprawy wyboru nauczyciela religii.

Wobec oświadczenia Zarządu, iż p. [Józef] Łobanos już został powołany przez Zarząd do pełnienia obowiązków Hazzana do czasu powrotu do zdrowia p. [Feliksa] Maleckiego, zgromadzenie 32-ma głosami przeciw 20-tu przy 5-ciu wstrzymujących się zatwierdziło decyzję Zarządu.

Następnie wysłuchano wyjaśnień p. Abkowicza Rafała⁴, w sprawie jego nieobecności na szeregu lekcji religii, po czym na wniosek p. prezesa Zajączkowskiego uchwalono:

„Po wysłuchaniu wyjaśnień p. Rafała Abkowicza przyjmuje się do wiadomości i uważa się, że p. Abkowicz pozostaje w dalszym ciągu nauczycielem”.

W wolnych wnioskach poruszona została sprawa urządzenia zabawy dla dzieci z sum ofiarowanych na ten cel przez Jego Ekscelencję Hachana Seraja Beja Szapszała⁵ i ustalono, że zabawa ta ma się odbyć w sobotę dn. 10 maja r.b. [1928] w mieszkaniu gościnnym ofiarowanemu przez p.p. Szyszmanów⁶. [69v]

na tym obrady zakończono.

Przewodniczący [Eliasz] Jutkiewicz^b

Sekretarz [Michał Kobecki]^b [70]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 69-70 r, rps, napisany atramentem; f. 301-447, k. 5-6, dokument w formie brudnopisu, napisany ołówkiem.

⁴ Podczas zebrania Rafał Abkowicz oświadczył, że uważa siebie nadal za nauczyciela i poprosił o przesłanie w najbliższą niedzielę dzieci do szkoły. BLAN, sygn. f. 301-447, k. 5-6.

⁵ Hachan S. Szapszała przeznaczał odpowiednią kwotę pieniędzy na organizację zabawy dla dzieci z okazji święta *kynysz* (*purym*).

⁶ Chodzi o rodzinę Szyszmanów, właścicieli fabryki tytoniu, domów w Wilnie i w Warszawie. Wśród społeczności karaimskiej byli szanowani nie tylko z powodu majątności, ale głównie z racji swojej dobroczynności. Udzielali wsparcia i pomocy finansowej swoim współwyznawcom. Zob. A. Szpakowska, *Życie w trosce o ludzi*, „Awazymyz” 2010, nr 1 (26), s. 17-18; A. Sulimowicz, *Konwersja i kontrowersja*, „Awazymyz” 2013, 3 (4), s. 4-5.

^{b-b} Podpisy nieczytelne.

Nr 23

1928 czerwiec 2, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie*

Protokół

obrad Walnego Zgromadzenia członków Wileńskiej Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej z dnia 2 czerwca 1928 r. w lokalu Gminy przy ul. Grodzkiej 6.

Zebranie otwiera w obecności 93-ch członków Gminy prezes Zarządu p. mec. [Izaak] Zajączkowski o godz. 20 m.[inut] 15. Na przewodniczącego zebrania większością głosów obrano p. I.[zaaka] Michajłowicza¹, na zastępców przewodniczącego powołano przez aklamację p.p. A.[brahama] Szyszmana² i d-ra [doktora medycyny] K.[onstantego] Łopatto³, na sekretarza p. M.[ichała] Kobeckiego.

Po przyjęciu do wiadomości porządku dziennego, składającego się z punktów:

- 1) Sprawozdanie Zarządu Gminy za rok ubiegły;
- 2) Wybory Zarządu Gminy;
- 3) Kwestia nadania Wil[eńskiej] Kienesie praw zboru parafialnego, zaprowadzenia osobnych ksiąg metrycznych dla Gminy Wileńskiej;

* Protokół jak i sprawozdanie z działalności zarządu zostały opublikowane przez R. Witkowskiego. Zob. R. Witkowski, *Protokoły z posiedzeń organizacji karaïmskich...*, s. 195–197.

¹ Izaak Michajłowicz (1873–1963), adwokat, obrońca sądowy, wiceprezes wileńskiej gminy karaïmskiej (1931 r.). LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 2; Z. Dubińska, *Opowieści Pani Zosi*, „Awazymyz” 2015, nr 1 (46), s. 13.

² Abraham Szyszman (1879–1946, Wilno), syn Jakuba, inżynier, wydawca modlitewników karaïmskich, wspierał finansowo działania oświatowe Karaïmów, udzielał pożyczki na wydawanie „Myśli Karaïmskiej”, od 1932 r. skarbnik Towarzystwa MHiLK. S. Gąsiorowski, *Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej w Wilnie i jego członkowie w latach 1932–1939*, [w:] *Karaj kiułlari...*, s. 81.

³ Konstanty Łopatto (ur. 15 września 1896, Troki – zm. 1974, Wilno), syn Romualda. Studiował w Petersburgu w Wojskowej Akademii Medycznej, po wybuchu pierwszej wojny światowej został powołany do wojska i skierowany na front. Studia medyczne na USB ukończył w 1925 r. i uzyskał stopień doktora nauk lekarskich. Przez około dwa lata pracował na wsi w okolicy Oran (Varéna). Najwyższy stopień specjalizacji osiągnął, jako ginekolog położnik i chirurg. Pracował w Wilnie w pogotowiu ratunkowym, w szpitalu św. Jakuba, w szpitalu kolejowym. W 1938 r. wyjechał wraz z żoną i córeczką Nadią do Baranowicz, gdzie pracował, jako ordynator oddziału położniczo-ginekologicznego. W czasie drugiej wojny światowej nie przerwał swojej pracy lekarskiej, z narażeniem życia pomagał wszystkim potrzebującym żołnierzom, Polakom i Żydom. Współpracował z Armią Krajową, w czasie akcji „Burza” dostarczał materiały opatrunkowe i lekarstwa, leczył i ukrywał rannych. Po zakończeniu wojny został kierownikiem oddziału położniczo-ginekologicznego szpitala kolejowego w Wilnie, a następnie pracował w dawnym szpitalu św. Jakuba, przemianowanym na Pierwszy Sowiecki Szpital. Angażował się w działalność społeczną Karaïmów wileńskich, był autorem pracy dotyczącej kwestii higieniczno-medycznej Karaïmów, która była jedyną pracą, w której uwzględniono ówczesne dane statystyczne. K. Łopatto, *Krótki zarys higieny Karaïmów w Polsce (według danych Karaïmskiego Zarządu Duchownego w Trokach i Rocznika Statystycznego za rok 1934)*, „Myśl Karaïmska” 1936, z. 11, s. 77–79; M. E. Zajączkowska-Łopatto, *Z wileńskiego rodu*, „Awazymyz” 2014, nr 4 (45), s. 8–12.

⁴ Gmina karaïmska w Wilnie swoją autonomię formalnie uzyskała 21 czerwca 1928 r., kiedy hachan S. Szapszał nadał prawo zboru parafialnego Kienesie Karaïmskiej w Wilnie oraz wyznaczył na stano-

- 4) Kwestia obsadzenia stanowiska i uposażenia p.o. Hazzana w Wilnie;
- 5) Wolne wnioski, odczytano i przyjęto protokół poprzedniego zebrania z dn. 3 maja 1928 r.

Sprawozdanie Zarządu złożył prezes p. mec. [Izaak] Zajączkowski, rozszerzając w przemówieniu zasadnicze punkty sprawozdania załączonego do niniejszego protokołu. Wobec tego, że pełnomocnictwa Zarządu już wyczerpały się, prezes w imieniu własnym oraz kolegów składa dymisję. Na wniosek przewodniczącego p. [Izaaka] Michajłowicza zebranie wyraża gorące podziękowanie ustępującemu Zarządowi.

Wybory Zarządu. Na wniosek p. mec. [Izaaka] Zajączkowskiego ustala się liczbę wybieranych członków Zarządu w ilości 6 osób przy 2 kandydatach. Po długiej dyskusji dotyczącej technicznej strony wyborów przystąpiono do głosowania. Zebranie wysuwa następujących kandydatów: Iz.[aak] Zajączkowski, Józ.[ef] Łopatto, Iz.[aak] Michajłowicz, Ks.[enia] Abkowiczówna, Iz.[aj] Rojecki, [Zachariasz] Tynfowicz, Zofia Kobecka, A.[braham] Szyszman, O.[widiusz] Pilecki i E.[liasz] Aronowicz, którzy udzielili zgody na prace w Zarządzie. Do komisji wyborczej Prezydium powołano pp. Zenaidę Łopattównę⁵, Lidie Szolównę⁶, R.[omualda] Kobeckiego i A.[nianasza] Rojeckiego. Zarządzono 10-cio minutową przerwę celem wypełnienia kartek. Po wznowieniu obrad ogłoszono wyniki wyborów, wg [według] których na członków Zarządu zostali obrani pp. Iz.[aak] Zajączkowski, Józ.[ef] Łopatto, Ksenia Abkowiczówna, Iz.[aak] Michajłowicz, Ab.[raham] Szyszman i Isaj Rojecki oraz na kandydatów p.p. Z.[achariasz] Tynfowicz i Zofia Kobecka.

Do punktu 3-go porządku dziennego w imieniu Zarządu referował [83] p. mec. [Izaak] Zajączkowski, którego wniosek jednomyślnie przyjęto: „Walne Zgromadzenie członków Wileńskiej Karańskiej Gminy Wyznaniowej prosi Jego Ekscelencję Hachana Karańskiego [Seraja Szapszała] o nadanie Kienesie Wileńskiej praw Zboru Parafialnego wraz z prawem prowadzenia ksiąg stanu cywilnego. Podczas dyskusji nad kwestią obsadzenia stanowiska p.o. Hazzana w Wilnie większość mówców wypowiedziało się za wyborami pełniącego obowiązki Hazzana [Józefa Łobanosa].

wisko młodszego hazzana Józefa Łobanosa, któremu powierzył prowadzenie ksiąg metrykalnych i pełnienie religijnych obowiązków parafialnych. LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 117, k. 27.

⁵ Zenaida Łopatto, członkini zarządu Stowarzyszenia Karaimów Wileńskich. LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 139.

⁶ Lidia Karakas-Szole (ur. 25 lutego 1896, Petersburg – zm. 1943, Warszawa). W 1914 r. ukończyła Gimnazjum im. Ks. Oboleńskiej w Petersburgu, studiowała na Wydziale Sztuk Pięknych USB i w renomowanej Akademii Sztuk Pięknych (Académie des Beaux-Arts). Angażowała się w działalność kulturalną Karaimów, brała udział w organizacji występów artystycznych i w działalności teatru młodzieży karańskiej w Wilnie. W 1923 r. była członkiem Stowarzyszenia Karaimów Wileńskich, w 1932 r. została wybrana na sekretarza Towarzystwa MHiLK. LCAP, sygn. f. 175, ap. 9, b. 41; f. 728, ap. 1, b. 2, k. 2; f. 51, ap. 15, b. 96, k. 139; M. Pawelec, *Plomień zgasły przedwcześnie, Lidia Karakas-Szole (1896–1943)*, „Awazymyz” 2011, nr 1 (30), 12–14.

Zgromadzenie zaakceptowało powyższą propozycję szeregu mówców, przyjmując większością głosów przeciw 17-stu przy 1 powstrzymującym się następujący wniosek: „Walne Zebranie przechodzi do ustalenia wysokości uposażenia Hazzana oraz wyborów tegoż”.

Na wniosek Zarządu ustępującego jednomyślnie uchwalono ustalić od dnia 1 czerwca 1928 r. wysokość uposażenia miesięcznego dla Hazzana w Wilnie w sumie 100 zł z jednoczesnym upoważnieniem Zarządu Gminy do powiększenia tego uposażenia zależnie od okoliczności.

Wybory Hazzana. Wystawiono dwie kandydatury: p. Józefa Łobanosa i p. Rafała Abkowicza. Na wniosek p. El.[iasza] Jutkiewicza 47 głosami przeciw, 40-toma uchwalono przystąpić do omawiania kandydatur. Prezydium otwiera listę mówców, zamykając ją przed udzieleniem głosu pierwszemu z mówców. Przemawiali p.p. E.[iasz] Jutkiewicz, [Józef] Łopatto, Sz.[ymon] Nowicki, Sł.[Saul] Kapłanowski, Dubiński, Iz.[aak] Zajączkowski i powtórnie, jako wstawiający kandydatury p.p. [Józef] Łopatto i El.[iasz] Jutkiewicz. Podczas długiej dyskusji, przerywanej przywoływaniem zgromadzonych i mówców do porządku, udzielono pierwszego ostrzeżenia ze wpisaniem do protokołu panu M. Łopatto za nieparlamentarne wyrazy, skierowane pod adresem kandydata p. [Józefa] Łobanosa. Po wyczerpaniu list mówców przystąpiono do głosowania. Po przerwie komisja wyborcza w składzie podanym wyżej przystąpiła do odbierania kartek. W trakcie wyborów grupa obecnych na czele z p. Łopatto wysunęła wniosek o unieważnienie wyborów z powodu nieprawidłowego składania kartek. Na mocy uchwały Prezydium po przerwie ogłoszono nowe wybory.

Wyniki głosowania dały: białe kartki 2,

Na kandydaturę p. [Józefa] Łobanosa	padło	42 głos.
Na “ “ p. [Rafała] Abkowicza	“	“	35 “

Przewodniczący ogłosił wyniki wg [według] których na Hazzana w Wilnie obrany został p. [Józef] Łobanos.

W wolnych wnioskach Zgromadzenie obrało przez aklamację Komisję [83v] Rewizyjną w składzie p.p. Józefa Kozyrowicza⁷, O.[widiusza] Pileckiego i E.[iasza] Aronowicza.

⁷ Józef Kozyrowicz (1875–1943), syn Marka, był kupcem. W 1923 r. wchodził w skład komisji rewizyjnej w Wileńskim Stowarzyszeniu Karaimów, brał udział w ogólnopolskiej konferencji gmin karaimskich w Haliczu (11–12 czerwiec 1927 r.), jako przedstawiciel wileńskich Karaimów. W 1937 r. był w zarządzie wileńskiej gminy karaimskiej. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; b. 1504, k. 17–18. *Z konferencji przedstawicieli organizacji karaimskich*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2, s. 33–36; „Myśl Karaimska” 1926, z. 3, s. 24; BLAN, sygn. f. 301–459, k. 9.

O godz. 12 m.[inut] 37 w nocy obrady zamknięto.
Przewodniczący /-/ I.[zaak] Michajłowicz.
Zastępcy przewodniczącego /-/ Dr. [Konstanty] Łopatto.
Sekretarz /-/ Michał Kobecki [84]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-449, k. 83-84 r, mps.

SPRAWOZDANIE

z działalności Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie, złożone walnemu zgromadzeniu w dniu 2 czerwca 1928 r.

Zarząd Gminy w okresie sprawozdawczym 1927–1928 oprócz zwykłej bieżącej roboty wykonał następujące zadania:

- 1) Brał czynny udział w przygotowaniu i w pracach Konferencji Gmin karaimskich w Haliczu w dn. 10–11 czerwca 1927 r.
- 2) Prezydium Zarządu gminy na mocy uchwał Konferencji w Haliczu interweniowało u władz w sprawie wyjednania ryczałtowych i stałych dotacji z sum skarbowych na cele kulturalno-religijne całego społeczeństwa karaimskiego.
- 3) Zarząd Gminy wspólnie z Duchownym Zarządem zorganizował i zwołał pierwszy ogólnopolski zjazd karaimski w Trokach, który odbył się w dniu 23 października 1927 r.
- 4) Prezes Zarządu [Izaak Zajączkowski] z polecenia Zjazdu prowadził nadal pertraktacje z Jego Ekscelencją Hachanem Karaimskim, oraz reprezentował nadal społeczeństwo karaimskie wspólnie z Duchownym Zarządem przed władzami do czasu przyjazdu J.E. [hachana Seraja Szapszała] do Polski¹.
- 5) Zarząd Gminy wspólnie z Duchownym Zarządem i przedstawicielami społeczeństwa karaimskiego miał zaszczyt witać Pana Prezydenta Rzeczypospolitej [Ignacego Mościckiego] w Wilnie i w Trokach², oraz Pana Wojewodę [Władysława]

¹ Hachan S. Szapszał przyjechał do Polski dopiero rok po wyborach, w 1928 r. W związku z jego nieobecnością delegaci gmin podczas zjazdu w Trokach upoważnili mec. Izaaka Zajączkowskiego do reprezentowania interesów gmin karaimskich w MWRiOP. Zajączkowski do czasu przyjazdu S. Szapszała kontaktował się z nim i negocjował kwestie finansowe, pisał podania do MWRiOP o zwiększenie dotacji na pokrycie kosztów związanych z organizacją zjazdu wyborczego i działalnością kulturalno-oświatową Karaimów. LCAP, sygn. f. 51, ap. 4, b. 79, k. 5.

² Szymon Firkowicz p.o. hachana trockiego, Izaak Zajączkowski prezes gminy karaimskiej w Wilnie i Eliasz Jutkiewicz, jako delegaci trockiej i wileńskiej gminy wyznaniowej brali udział w powitaniu Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego w dniu 1 lipca 1927 r. Świadczy o tym fakt, że otrzymali przepustki od komisarza rządu m. Wilna. Wizyta Prezydenta RP w Wilnie związana była z koronacją cudownego obrazu NMP Matki Miłosierdzia w Ostrej Bramie. W dniu uroczystości, 2 lipca 1927 r. obecni byli przedstawiciele najwyższych władz państwowych wraz z marszałkiem Józefem Piłsudskim i prezydentem Ignacym Mościckim. BLAN, sygn. f. 301–451, k. 55; *Koronacja Cudownego Obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej*, „Słowo” 1927, nr 148.

Raczkiewicza przy zwiedzaniu przez niego m. Trok i karaimejskiej gminy w szczególności³. ^aNieprawda. Robił wyłącznie p. Eliaz Jutkiewicz ^a.

- 6) Zarząd Gminy organizował spotkanie J.E. na dworcu Wileńskim oraz w Kienesie Wileńskiej⁴.
- 7) Zarząd Gminy wyjednał u Magistrata m. Wilna zarządzenia ułożenia chodnika od ulicy Grodzkiej do Kienesy i poczynił kroki przed tymże Magistratem, zmierzające ku wybrukowaniu tejże ulicy i otrzymaniu na własność działek ziemi zajętych pod Świątynią i cmentarz karaimejski⁵.
- 8) Zarząd Gminy wyjednał u Kuratorium O[kręgu] Sz[kolnego] wyznaczenie nauczyciela religii karaimejskiej⁶.

b

[76]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 49; f. 301-449 r, k. 76, mps.

³ Wojewoda wileński Władysław Raczkiewicz odwiedził Troki w październiku 1927 r. Prawdopodobnie było to podczas Pierwszego Ogólnopolskiego Zjazdu Karaimów w Trokach (23 października 1927), wówczas obecni byli m.in.: wojewoda wileński W. Raczkiewicz, naczelnik wydziału administracyjnego Włodzimierz Dworakowski, naczelnik wydziału bezpieczeństwa Stefan Kirtiklis, dyrektor robót publicznych Stefan Siła-Nowicki, kierownik oddziału wyznaniowego Wiktor Piotrowicz, sekretarz Kazimierz Stankiewicz, prezes syndykatu dziennikarzy wileńskich Czesław Jankowski oraz burmistrz miasta Trok, Bolesław Łakowicz. *Protokół pierwszego ogólnopolskiego zjazdu Karaimów w Trokach, odbytego dnia 23-go października 1927 roku*, BLAN, sygn. f. 301-455, k. 9-10; f. 143-988, k. 10-11; *Wielki dzień w życiu Karaimów polskich*, „Kurier Wileński” 1927, nr 244 (993), s. 2.

^{a-a} *Fragment dopisano ołówkiem.*

⁴ Hachan Seraja Szapszał przyjechał do Wilna z Konstancynopola 9 maja 1928 r. W czasie podróży hachan odwiedził przy okazji gminę karaimejską w Haliczu. Następnie z Białegostoku w asyście hazzana Szymona Firkowicza i Izaaka Zajączkowskiego przyjechał do Wilna, o czym informowała prasa codzienna. 19 maja 1927 r. odprawił pierwsze uroczyste nabożeństwo za pomyślność RP w kienesie wileńskiej. B. S., *Przybycie Hachama Seraja Chana Szapszała*, „Słowo” 1928, nr 105, s. 2.

⁵ Kienesę w Wilnie, ze względu na reprezentacyjne znaczenie hachana, który tam urzędował, odwiedzali przedstawiciele rządu polskiego i dyplomacji zagranicznej, dlatego Karaimi zadbali o uporządkowanie przestrzeni architektonicznej wokół świątyni. W 1928 r. w wyniku wcześniejszych petycji, z 1926 r. do magistratu, wyłożono brukiem ulicę Grodzką, która prowadziła do Parku Miejskiego i przy której wybudowana była kieneska karaimejska. Posadzono także drzewa przy niniejszej ulicy, co dodatkowo podnosiło walory turystyczne miejsca. BLAN, sygn. f. 301-446, k. 35; f. 301-451, k. 7; f. 301-454, k. 126.

⁶ Rafałowi Abkowiczowi od dnia 1 stycznia 1928 r. powierzono funkcję nauczyciela w Wilnie. Rozpoczął formalnie lekcje religii dla dzieci wyznania karaimejskiego w wymiarze sześciu godzin tygodniowo, które były opłacane z funduszu Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego przekazanego przez MWRiOP. BLAN, sygn. f. 301-454, k. 23.

^b *Nieczytelne podpisy.*

Nr 25

1928 wrzesień 6, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 6 września 1928 r.

Obecni: [Izaak] Zajączkowski, [Izaak] Michajłowicz, [Abraham] Szyszman, [Józef] Łopatto, Hazzan [Józef] Łobanos.

Porządek dzienny:

1. Kwestia deklaracji Nowickiego i Kozyrewicza¹ o zmniejszeniu „arecha”²
Zwołać po ingresie³ specjalne walne zgromadzenie dla ustalenia arecha
2. Kwestia obsadzenia stanowiska nauczyciela religii w Wilnie⁴
Zwrócić się do J.E. Hachana z prośbą o obsadzenie stanowiska nauczyciela religii

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 92 rv.

¹ Ze względu na trudną sytuację finansową Karaimi zwracali się z prośbą do zarządu wileńskiej gminy karaimskiej o zmniejszenie opłaty obowiązkowej składki (*arecha*) na rzecz gminy.

² Por. przyp. 1, s. 75.

³ *Ingres* (łac. *ingredi* – wchodzić), u Karaimów było to uroczyste objęcie władzy duchownej przez hachana, które odbyło się 11 września 1928 r. Niecodzienne wydarzenie w życiu religijnym Karaimów, wzbogacone licznymi ceremoniałami karaimskimi, w którym uczestniczyli przedstawiciele władz państwowych opisywała prasa codzienna. *Uroczystość ingresu J. E. Hachana Karaimów, Seraja Ben Szapszala*, „Słowo” 1928, nr 208 (1255), s. 2.

⁴ Lekcje religii pomimo wyznaczonego nauczyciela nie odbywały się regularnie. Rafał Abkowicz na lekcje religii musiał dojeżdżać z Wilna, co związane było z dodatkowymi kosztami, których nie mogło pokryć KOSW, ze względu na brak podstaw prawnych do przydzielenia ryczałtowego uposażenia. BLAN, sygn. f. 301–454, k. 19.

1929 marzec 23, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 23 marca 1929 r.

Obecni: Hazzan J.[ózef] Łobanos, p.p. I.[zaak] Zajączkowski, J.[ózef] Łopatto, J.[ózef] Kozyrowicz, B.[orys] Szyszman, K.[senia] Abkowiczówna

1. Kwestia wydania p. Zofii Kobeckiej 240 zł, jako pieniędzy zebranych na leczenie b.p. F.[eliksa] Maleckiego¹

Potwierdza się uchwałę z poprzedniego posiedzenia zarządu gminy o wypłaceniu Z. Kobeckiej 240 zł oraz uchwalono zwrócić się do wszystkich członków gminy celem zebrania potrzebnych pieniędzy.

2. Kwestia budowy pierwszego pietra w Domu Gminnym²

Nabyć materiał budowlany z funduszków testamentowego przez bł. p. M. Duruncza³, przystąpić do zakupu w najbliższym czasie.

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 96 rv.

¹ Feliks Malecki, zob. przyp. 4, s. 43.

² W 1928 r. gmina wileńska starała się o pożyczkę w Banku Gospodarstwa Krajowego dla wybudowania nowego domu gminnego lub rozbudowania starego budynku, ponieważ „w chwili obecnej, gdy gmina karaimska w Wilnie znacznie powiększyła się liczebnie, dom gminny jest za ciasny i za mały wobec rozszerzających się potrzeb kulturalno-społecznych i religijnych”. BLAN, sygn. f. 301–446, k. 36.

³ Mojżesz Duruncza, zob. przyp. 5, s. 39.

1930 lipiec 7, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 7 sierpnia 1930 r.

Obecni: [Izaak] Zajączkowski, Hazzan, J.[ózef] Łobanos, A.[braham] Szyszman, I.[zaak] Rojecki

1. Prezes ogłosił treść pisma p. E.[liasza] Jutkiewicza i Prezesa Zarządu Gminy w Trokach w kwestii uczczenia jubileuszu U.[Hłu]-Hazzana¹ Sz.[ymona] Firkowicza
Zwołać walne zgromadzenie i uznać, że jubileusz U.[Hłu] H.[azzana] Sz. Firkowicza² należy uczcić uroczyście³
2. Wyznaczenie opieki nad małoletnią Raisą Duruncza-Stankiewiczówną⁴

Do
Pana P r e z e s a
Zarządu Gminy Karaimskiej

W październiku roku bieżącego upływa 10 lat pracy i działalności na stanowisku Hazzana Trockiego, a obecnie uflu Hazzana i członka Duchownego Zarządu – Szymona Firkowicza.

Biorąc pod uwagę, jakie zasługi i korzyści dla całego społeczeństwa karaimskiego w Polsce i rozstrzygnięcia sprawy wyznania karaimskiego dała postać Hazzana Firkowicza oraz charakter działalności i postępowania na zajmowanym stanowisku parafian do działalności przyszedłego jubilata, w dniu 20 b.m. zwołało Walne Zgromadzenie na którym został wyłoniony Komitet wykonawczy dla przeprowadzenia akcji uczczenia jubilata.

¹ *Uflu hazzan* – starszy duchowny karaimski. Godność nadawana przez hachana hazzanowi za długoletnią i efektywną pracę duchowną.

² W okresie międzywojennym ze względów finansowych ograniczono liczbę duchownych. Wśród duchowieństwa karaimskiego był tylko jeden uflu hazzan. W 1929 r. rozporządzeniem hachana Szymon (Szemaja) Firkowicz został mianowany uflu hazzanem, czyli starszym hazzanem. „Myśl Karaimska” 1929, z. 2, t. 2, s. 41.

³ 12 października 1930 r. społeczność karaimska w dowód wdzięczności za aktywną działalność religijną i pracę społeczną zorganizowała uflu hazzanowi S. Firkowiczowi uroczysty jubileusz z okazji 10-lecia jego posługi religijnej.

⁴ Prawdopodobnie chodzi o nieślubną córkę przedsiębiorcy Mojżesza Durunczy, która po śmierci swojego ojca (1923 r.) miała być adoptowana przez Jezierskiego, za którego wyszła jej matka Maria Stankiewiczowa, która zmarła w 1933 r. Zob. przyp. 5, s. 39.

Pragnąc, aby obchód jubileuszu nosił charakter ogólnokaraïmski, Zarząd prosi pana zakomunikować, jak ma Gmina reagować na wyraźne nurtujące w społeczeństwie karaïmskim dążenie, aby uczcić jubilata oraz wydelegować jednego przedstawiciela do Komitetu wykonawczego, ewentualnie wysłać upoważnienie dla jednego z naszych członków, który reprezentować będzie gminę Panów.

Uważam, że nie będzie zbyt trudnym, gdy zakomunikuję myśl naszą, co do programu dnia jubileuszu.

- 1) Dziękczynne nabożeństwo celebrowane przez J.E. Hachana Karaïmskiego
- 2) Złożenie powinszowania oraz upominków od każdej gminy.
- 3) Uroczysta akademicka.
 - a) złożenie adresu od wszystkich gmin wspólnie, jako p.o. Przewodniczącego Karaïmskiego Duchownego Zarządu w ciągu szeregu lat.
 - b) złożenie adresu przez młodzież.
 - c) odśpiewanie przez dzieci okolicznościowych piosenek
- 4) R a u t⁵.

Komunikując o powyższym, upraszam o podanie do wiadomości waszej Gminy i o powziętą decyzję, jak najrychlej zawiadomić Zarząd tutaj. Gminy.

Łączę wyrazy wysokiego szacunku i poważania.

^a

Prezes Zarządu^b [Józef Zajączkowski]^b

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 107–108 rv, rps.

⁵ *Raut* – oficjalne przyjęcie wieczorne, zazwyczaj bez tańców, forma powszechna w Polsce w okresie międzywojennym.

^a *Nad podpisem pieczętka o treści:* Karaïmska Gmina Wyznaniowa w m. Trokach.

^b *Podpis nieczytelny.*

⁶ Józef Zajączkowski, od 1922 r. był sekretarzem w Zarządzie Trockiej Karaïmskiej Gminy, w 1930 r. pełnił funkcję prezesa. LCAP, sygn. f. 20, ap. 1, b. 110, k. 85, 87.

Nr 28

1930 marzec 23, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 23 marca 1930 r.

Obecni: Prezes I.[zaak] Zajączkowski, vice-prezes A.[braham] Szyszman, Skarbnik – J.[ózef] Łopatto, sekretarz K.[senia] Abkowiczówna, Hazzan J.[ózef] Łobanos

1. Podział czynności między członków Zarządu.
Pozostawić dotychczasowy podział pracy
2. O ile [Maria] Stankiewiczowa nie spłaci kwoty z umowy z 21 XII 1928, ściągnąć sądownie¹
3. Zbiórka dla biednych członków Gminy Wileńskiej²
[Józef] Łopatto celem dokonania zbiórki ofiar wspólnie z p. A.[brahamem] Szyszmanem skarbnikiem Stowarzyszenia Wileńskiego³ podzielili kwoty między biednych.

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 103–105 rv.

¹ Zob. przyp. 8, s. 40.

² Gminy karaimskie przeznaczały fundusze na stałą i doraźną pomoc biednym Karaimom, które były zasilane przez obowiązkową składkę zwaną *czedaka* na cele dobroczynne.

³ Chodzi o Wileńskie Stowarzyszenie Karaimów.

1930 maj 10, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół posiedzenia Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie z dnia 10 maja 1930 r.

Obecni: [Izaak] Zajączkowski, [Abraham] Szyszman, [Józef] Łopatto, [Józef] Łobanos, Z.[achariasz] Tynfowicz

1. Remont kienesy¹ – przeprowadzić remont dachu i ogólnie niezbędny remont. Określić wartość remontu dachu na 600 zł i zwrócić się do J.E. Hachana [Seraja Szapszała] o wygospodarowanie z kwot MWRiOP na remont i konserwację kienesy w Polsce.

Na resztę ściągnąć długi i ofiary zbierze skarbnik [Józef] Łopatto, vice-prezes [Abraham] Szyszman i członek zarządu Z.[achariasz] Tynfowicz

2. Kwestia urlopu Prezesa Zarządu I.[zaaka] Zajączkowskiego.

Przyjąć do wiadomości, że Prezes z błogosławieństwem J.E. Hachana wyjeżdża na urlop dla kuracji do 15 VI r.b. [1930] i prosi wice-prezesa² A.[brahama] Szyszmana o pełnienie obowiązków.

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–449, k. 106 rv.

¹ W okresie międzywojennym pomimo tego, że kienesa wileńska została oddana do użytku w 1922 r. to wymagała stałych prac remontowych. W 1937 r. podjęła prowizoryczny remont kopuły w celu zabezpieczenia stropów przed zawaleniem. Remont zrobiono ze składek członków gminy wileńskiej, gdyż wydział społeczno-polityczny w urzędzie wojewódzkim dostrzegając pilną potrzebę remontu, ale nie posiadał funduszy. E. K., *Kienesa karaimska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1, s. 23; BLAN, sygn. f. 301–490, k. 159, 164.

² Podczas nieobecności prezesa I. Zajączkowskiego jego obowiązki przejął wiceprezes zarządu gminy karaimskiej w Wilnie Abraham Szyszmana.

Nr 30

1931 styczeń 6, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Walnego Zebrania członków Wileńskiej Gminy Karaïmskiej w dniu 6 stycznia 1931 roku.

Zebranie otwarte zostało o godz. 4 m.[inut] 40 po południu, w obecności 44 osób. Na przewodniczącego powołano p. Michajłowicza Izaaka, na sekretarza p. Kobeckiego Michała s. Eliasza. Na wniosek przewodniczącego Zebranie jednogłośnie wyraziło życzenie, aby na Zebraniu był obecny Jego Ekscelencja Hachan Karaïmski, który się zgodził zaszczyścić swoją obecnością Zebranie.

Porządek dzienny zawierał:

- A) oświadczenie prezesa zarządu I.[zaaka] Zajączkowskiego o zrzeczenie się godności członka i prezesa zarządu
- B) sprawozdanie prezesa oraz skarbnika zarządu i komisji rewizyjnej
- C) wybory zarządu gminy i komisji rewizyjnej
- D) wolne wnioski

Ad. p. A) Ze względu na nieobecność prezesa gminy p. I.[zaaka] Zajączkowskiego, oświadczenie o zrzeczenie się godności członka i prezesa zarządu odczytuje p. Ks.[enia] Abkowiczówna, zgłaszając jednocześnie i swoje ustąpienie ze stanowiska członka i sekretarza zarządu. W trakcie przemówienia p. Al.[eksandra] Abkowicza Jego Ekscelencja Hachan opuszcza Zebranie. P. Al.[eksander] Pilecki¹, któremu nie był udzielony głos przez przewodniczącego, zaproponował na znak protestu z powodu opuszczenia przez J.E. Zebrania również opuścić Zebranie. Po kilku minutowej przerwie przewodniczący konstatuje obecność na sali znacznej większości podpisanych na liście obecnych i na wniosek p. E. [Eliasz] Kalfa – kontynuuje Zebranie. Na wniosek p. E. Jutkiewicza Zebranie jednogłośnie poleca przewodniczącemu wyrazić J.E. Hachanu [Hachanowi] szczerze ubolewanie Zebrania z przyczyny opuszczenia przez J.E. Zebrania i w razie ewentualnej potrzeby przeprosić Go w imieniu Zebrania.

Na wniosek przewodniczącego Zebranie większością głosów również wyraża p. I.[zaakowi] Zajączkowskiemu podziękowania za jego dotychczasową pracę na stanowisku prezesa zarządu gminy.

Ad. p. B) p. Ks.[enia] Abkowiczówna odczytuje sprawozdanie z działalności prezesa i skarbnika zarządu gminy. P. Józef Łopatto składa oświadczenie o zrzeczenie

¹ Aleksander Pilecki, pracował w Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie. „Mysł Karaïmska” 1926, t. 1, z. 3, s. 28.

się godności gabbaja. Na wniosek p. E.[liasz] Jutkiewicza – Zebranie jednogłośnie wyraża najserdeczniejsze podziękowania p. J. Łopatto za jego owocną na rzecz gminy pracę i nie przyjmuje do wiadomości zrzeczenie go, [14] przypominając mu, iż jest on na zasadzie uchwały plenarnego zebrania gminy dożywotnym gabbajem² gminy, z działalności, którego jak dotychczas wszyscy bez wyjątku parafianie kienesy są zadowoleni. Sprawozdanie zaś gabbaja na skutek prośby tego ostatniego zebranie przekazuje do Komisji Rewizyjnej.

Ad. p. C) p. E.[liasz] Jutkiewicz proponuje prosić pozostałych członków zarządu gminy o dalsze, chociażby w ciągu dwóch tygodni, pełnienie swych obowiązków z tym, że w przeciągu tego czasu przeprowadzą pertraktacje z poszczególnymi grupami i osobami z pośród karaimskiego społeczeństwa, celem ustalenia listy członków przyszłego zarządu gminy, wybór których nastąpiłby na walnym zebraniu, zebrany po osiągnięciu pożądaných rezultatów. P. Jutkiewicz uzasadnia swój wniosek niemożnością na dzisiejszym zebraniu dokonania wyborów zarządu z tych powodów, że niektórzy członkowie gminy czując się zniechęconymi w danej chwili do wyborów w ogóle nie byłoby w stanie wyłonić zarządu, który mógłby reprezentować rzeczywistą wolę gminy.

P.p. [Eliasz] Kalfa i Ks.[enia] Abkowiczówna proponują natychmiastowe przeprowadzenie wyborów zarządu. Większością 21 głosów przeciwko 10, wniosek pp. Kalfa i Abkowiczówny został przyjęty. Na wezwanie przewodniczącego zgłoszono następujące kandydatury na członków zarządu:

Kalfa Eliasz, Zajączkowski Izaak, Rojecki Isaj, Kobecki Michał s. Aleksandra, Szpakowski Eliasz, Kozyrowicz Józef, Aronowicz Emanuel, Jutkiewicz Eliasz, Szyszman Abram[Abraham], Michajłowicz Izaak, Kobecki Awenir³ i Abkowicz Izaak⁴.

Po umotywowaniu i zrzeczeniu się wszystkich wyżej wymienionych, na wniosek p. E.[liasz] Jutkiewicza zebranie jednogłośnie przyjęło następującą uchwałę:

„Wobec odmowy wszystkich zgłoszonych kandydatów na członków zarządu oraz upływu kadencji dotychczasowego zarządu, Walne Zebranie przekazuje do decyzji Jego Ekscelencji Hachana [Seraja Szapszała] kwestię tymczasowego zarządzenia sprawami gminy wyznaniowej w Wilnie oraz zwołanie walnego zebrania celem wyboru nowego zarządu”.

Zreferowanie J.E. powyższej sprawy polecono przewodniczącemu zebrania p. I.[zaakowi] Michajłowiczowi.

² Zob. przyp. 24, s. 34.

³ Awenir Kobecki (1883–1940), syn Juliana, urzędnik wileński.

⁴ Izaak Aleksander Abkowicz, zob. przyp. 6, s. 40.

Wobec wyczerpania porządku dziennego przewodniczący o godz. 8 m.[inut] 20 zamknął zebranie.

Za zgodność Przewodniczący: Izaak Michajłowicz^a Sekretarz: Michał Kobecki^a
[14v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 14 rv, mps.

^{a-a} *Podpis nieczytelny.*

Nr 31

1931 październik 1, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Walnego zebrania członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 1 października 1931 r.

– O godz. 20-ej Hazzan [Józef] Łobanos zagaił zebranie, oświadczając, iż zostało ono zwołane na zasadzie zezwolenia Starostwa Grodzkiego L. 2256/III/31¹. Na sali obecnych jest 34 osoby, przy czym zebranie zostało zwołane na godz. 19-tą. Jednogłośnie uznano zebranie za prawomocne do rozstrzygnięcia spraw, stojących na porządku dziennym.

– Na przewodniczącego jednogłośnie powołano p. Eliasza Jutkiewicza, który na asesorów zaprosił p. I.[zaaka] Michajłowicza i I.[zaaka] Rojeckiego.

– Zatwierdzono następujący, podany w zaproszeniach, porządek obrad: 1) Obecna sytuacja w gminie, 2) Wybory Zarządu Gminy na lata 1931/32, 3) Wybory Komisji Rewizyjnej na tenże okres czasu, oraz 4) Wolne wnioski

Ad pkt. 1

– wobec nieprzybycia na zebranie członków Prezydium poprzedniego Zarządu, Przewodniczący proponuje odczytać memoriał o sytuacji w gminie, złożony na ręce J.E. Hachana przez p. [Izaaka] Michajłowicza, jako przewodniczącego ostatniego Plenarnego Zebrania w dniu 6-go stycznia r.b. [1931] (patrz załącznik). Po odczytaniu memoriału i dyskusji nad tymże, Przewodniczący poddaje pod głosowanie zgłoszone w toku dyskusji wnioski: 1) dokonać wyboru Zarządu niezwłocznie i 2) wyboru Zarządu nie dokonywać, natomiast prosić J.E. Hachana o mianowanie na przeciąg 6-ciu miesięcy 3-ch członków Zarządu, którzy po upływie tego terminu zwołaliby Plenarne Zebranie, celem dokonania wyboru Zarządu.

– W głosowaniu jednogłośnie przy 4-ch wstrzymujących się przyjęto pierwszy wniosek o natychmiastowym wyborze Zarządu.

Ad pkt. 2

– Przewodniczący wnosi o ustalenie ilości członków Zarządu, biorąc pod uwagę, iż z urzędu do Zarządu wchodzi Hazzan Wileńskiej Kienesy², oraz, iż p. Łopatto Józef jest dożywotnim [11] honorowym skarbnikiem Gminy p. [Izaak] Michajłowicz wnosi o wyborze 3-ch członków, p. [Eliasz] Jutkiewicz o wyborze 5-ciu członków. Za wnioskiem p. Michajłowicza oddano 15 głosów, przeciw 19-tu – wniosek upadł. Za

¹ Zob. przyp. 2, s. 29.

² Chodzi o Józefa Łobonosa, hazzana karaimskiej gminy w Wilnie.

wnioskiem p. Jutkiewicza oddano 24 głosy, przeciw 10 – wniosek przyjęto. Przewodniczący prosi o zgłoszenie kandydatury. Wymieniono osoby: p.p. [Eliasz] Jutkiewicza, I.[zaaka] Michajłowicza, E.[manuela] Aronowicza, I.[saja] Rojeckiego i Z.[achariasza] Tynfowicza. Przewodniczący zgłasza wniosek o dokonanie wyborów w trybie tajnym. Wniosek odrzucono i zgłoszone kandydatury przyjęto przez aklamację. W ten sam sposób na zastępcę wybrano p. I. Nowickiego.

Ad pkt. 3

– p. [Isaj] Rojecki zgłasza wniosek o wyborze do Komisji Rewizyjnej również nieobecnych. Większością 33 głosów wniosek przyjęto. Przez aklamację do Komisji Rewizyjnej wybrano p.p. A.[brahama] Szyszmana, J.[ózefa] Kozyrowicza i A.[wenira] Kobeckiego. Na zastępcę wybrano p. A. Szpakowskiego

Ad pkt. 4

– Wobec niezgłoszenia wolnych wniosków Przewodniczący zamyka zebranie.
a

Asesorzy: Isaj Rojecki^b

przewodniczący E.[iasz] Jutkiewicz^b

[11v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 11 rv, rps.

^a W lewym dolnym rogu pieczęć Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie.

^{b-b} Podpis nieczytelny.

Nr 32

1931 listopad 1, Wilno – Protokół z połączonego posiedzenia zarządu i komisji rewizyjnej Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

połączonego posiedzenia Zarządu i Komisji Rewizyjnej Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dn. 1 XI 1931 r.

Obecni

Członkowie Zarządu: pp. [Eliasz] Jutkiewicz, [Izaak] Michajłowicz, [Isaj] Rojecki, [Zachariasz] Tynfowicz, Hazzan [Józef] Łobanos i Zastępca członka – Nowicki oraz Członkowie Kom.[isji] Rewizyjnej: p.p. [Abraham] Szyszman, [Józef] Kozyrowicz i [Awenir] Kobecki

- Nieobecność usprawiedliwił p. [Emanuel] Aronowicz

Ad pkt 1

- Zatwierdzono protokoły Plenarnego Zebrania i poprzedniego posiedzenia Zarządu

Ad pkt. 2

- p. A.[wenir] Kobecki w imieniu Komisji Rewizyjnej składa sprawozdanie z wyników rewizji działalności poprzedniego Zarządu za ubiegły rok. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej zostało przyjęte do akceptującej wiadomości z tym, iż sprawozdanie to będzie przedłożone do akceptacji najbliższemu Walnemu Zgromadzeniu członków Gminy.
- Polecono Prezesowi Gminy wraz z sekretarzem złożyć na ręce b.[yłego] Prezesa Zarządu p. mec. [Izaaka] Zajączkowskiego podziękowanie poprzedniemu Zarządowi za owocną pracę.

Ad pkt. 3

- Po zapoznaniu się z treścią deklaracji b.[yłego] Skarbnika gminy p. [Józefa] Łopatto o ustąpieniu Zarządu, uchwalono większością 6 głosów przeciwko 3-em prosić p. Łopatto o dalsze kontynuowanie obowiązków skarbnika Gminy.

Ad pkt. 4

- Na wniosek p. [Eliasz] Jutkiewicza uchwalono dokooptować do Zarządu p. A.[brahama] Szyszmana, który propozycję tą przyjął. Na miejsce p. Szyszmana do Komisji Rewizyjnej wchodzi p. A. Szpakowski.

Ad pkt. 5

- Na wniosek p. [Eliasz] Jutkiewicza uchwalono:
 - 1) umorzyć p. Nowickiemu zaległe składki „Arecha” do dnia 1 X r.b. [1931]
 - 2) sprawdzić listę składek „Arecha” i skorygowaną listę, przedstawić do akceptacji najbliższemu Plenarnemu Zebraniu

3) zdjęć z Rodałów tablicę srebrną, ofiarowaną w imieniu p.b. Erinczek i przekazać tablicę na przechowanie do Skarbca; [17]

Ad pkt. 6

– po omówieniu zreferowanej przez p. [Eliasz] Jutkiewicza sprawy budżetu na rok 1932-gi uchwalono:

- 1) odroczyć sprawę do chwili wyjaśnienia możliwości otrzymania zakupu do Magistratu m. Wilna na cele szkolne;
- 2) zaakceptować rachunki na sumę 193 zł 30 gr przedstawione przez p. J.[ózefa] Nowickiego tytułem wydatków na uporządkowanie cmentarza.
- 3) prosić p. J. Nowickiego o dalsze zaopiekowanie się cmentarzem z jednoczesnym wyrażeniem mu podziękowania za dotychczasową działalność
- 4) iż ustalenie miejsca dla pogrzebów zmarłych członków Gminy na cmentarzu należy do wyłącznej kompetencji Hazzana Kienesy, działającej w tych wypadkach w porozumieniu z Prezesem Gminy
- 5) wypłacać Hazzanowi miesięcznie wynagrodzenie w kwocie 100 zł z tytułu, iż opał i światło mieszkania Hazzana będzie opłacała Gmina.

Ad pkt. 7

Wyasygnowano 132 zł na rozchody, związane z urządzeniem nowej instalacji elektrycznej w Domu Gminnym.

Ad pkt. 8

Po wysłuchaniu sprawozdania z działalności Komitetu Rodzicielskiego uchwalono zwrócić się do J. Ekscelencji Hachana [Seraja Szapszała] z prośbą o wygłoszenie szeregu odczytów z dziedziny historii karaimskiej i religii.

Ad pkt. 9

Uchwalono zwrócić się do J.E. Hachana z prośbą o przydzielenie przedostatniego rzędu ławek z lewej strony w Kienesie dla obcych, z tym, iż Karaimi zajmujący miejsca w tym rzędzie zajmą ławę z prawej strony Kienesy. Sprawę ustalenia miejsca dla młodzieży uczącej się odroczyć do 1-go z najbliższych posiedzeń.

– Posiedzenie trwało od godz. 18-tej do 21-ej.

Prezes Gminy: Elias Jutkiewicz¹

Sekretarz: Isaj Rojecki^a

[17v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k 17 rv, mps.

¹ Erinczek z Durunczów Anastasija-Nazły (ur. 10 kwietnia 1868 – zm. 15 kwietnia 1938).

^{a-a} *Podpis nieczytelny.*

Nr 33

1932 styczeń 31, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

walnego zgromadzenia członków karaimskiej gminy wyznaniowej, które odbyło się w dniu 31 stycznia 1932 r. w lokalu gminy przy ul. Grodzkiej Nr 6 przy 50 obecnych zgodnie z zezwoleniem Wileńskiego Starostwa Grodzkiego z dnia 31 I 1932 r L. dz. 280/III.

O godz. 17 walne zgromadzenie zagaił p. Prezes Zarządu gminy Eliasz Jutkiewicz proponując wybranie na przewodniczącego Eliasza Szpakowskiego i na sekretarza Michała Kobeckiego, których obrano przez akklamację. Pan Przewodniczący odczytał porządek dzienny obrad, na który żadnych sprzeciwów nie zgłoszono, wobec czego sekretarz Zarządu gminy I.[saj] Rojecki odczytał protokół z poprzedniego zebrania z dnia 1 X 1931 r. następnie p. Prezes gminy Eliasz Jutkiewicz złożył ogólne sprawozdanie o działalności Zarządu nadmieniając, iż sytuacja finansowa Zarządu w związku z ogólnym kryzysem i zwiększonymi wydatkami znajduje się w położeniu krytycznym, wobec czego wzywał członków do regularnego uiszczania należności „Arecha”¹ oraz pokrycia powstałych zaległości. W toku dyskusji podniesiono niecelowość zwiększenia wydatków rzeczowych gminy, wobec czego walne zgromadzenie postanowiło: 1) Uchwałę Zarządu dotyczącą udzielania Hazzanowi bezpłatnie opału i światła unieważnić (większością 25 głosów przeciw 11 i 4 wstrzymujących się) 2) polecić komitetowi rodziców rozpatrzyć sprawę ewentualnego dodatkowego wynagrodzenia Hazzanowi [Józefowi Łobansowi] za naukę religii karaimskiej (większością 17 gł., przeciw 12 i 11 wstrzymujących się).

Wobec zapadłych uchwał p. Prezes [Eliasz] Jutkiewicz sprawę podwyższenia stawek „Arecha” zdjął z porządku dziennego i zapewnił walne zgromadzenie, że wydatki gminy będą pokryte z bieżących wpływów bez deficytu. Na podniesioną kwestię ewentualnego zrewidowania listy dobrowolnych składek miesięcznych „Arecha” p. Prezes Zarządu oświadczył, iż podobna uchwała w tej sprawie już zapadła na zebraniu Zarządu w dniu 1 XI 31 r. i prace w tym kierunku są w toku.

Wobec wyczerpania porządku dziennego p. Przewodniczący zamknął walne zgromadzenie o godzinie 20 min 15.

Przewodniczący^a

Sekretarz^a

[18]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 18 r, mps.

¹ Zob. przyp. 1, s. 75.

^{a-a} Podpis nieczytelny.

Protokół

posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 27 kwietnia 1932 r.

Obecni członkowie Zarządu: Hazzan [Józef] Łobanos, p.p. E.[manuel] Aronowicz, J.[ózef] Łopatto, E.[liasz] Jutkiewicz, N.[aum] Jutkiewicz. Panowie J.[saj] Rojecki, Z.[achariasz] Tynfowicz usprawiedliwili swą nieobecność.

Prezes Zarządu p. [Eliasz] Jutkiewicz otwierając posiedzenie, oznajmia, iż po ostatnim walnym zebraniu Gminy zdecydował ustąpić ze stanowiska Prezesa i członka Zarządu. Motywuje swoją decyzję, jak następuje: zawsze był zwolennikiem przekonania rozstrzygnięcia ważniejszych spraw na walnym zebraniu, lecz zawsze był również przekonania, iż ilości prawa odpowiada ilości obowiązków. W Gminie Wileńskiej natomiast wytworzyła się sytuacja, iż Karaimi na swoich barkach niosący ciężar utrzymania kienesy i domu gminnego, najwięcej płacący arecha i w ogóle udzielający ofiar na rzecz kienasy są majoryzowani¹ na walnych zebraniach przez ludzi albo płacących literalnie groszy, albo w ogóle niepłacących, do kienasy nie uczęszczających, lecz – przychodzących na walne zebrania – w sposób demagogiczny decydujących o losie kienasy i całej gminy. Na ostatnim zebraniu uchwały Zarządu przyjęte jednocześnie w Zarządzie, zostały odrzucone przez walne zebranie, co służy dowodem, że Zarząd nie cieszy się zaufaniem w Gminie. Nie chcąc być igraszką w ręku ludzi, zdaniem Prezesa, niepowołanych do decydowania o losach Gminy, zdecydował ustąpić, lecz ulegając wskazaniom J.E. Hachan [Seraja Szapszał] decyzje tą odroczył. Ostatnio zaszły wypadki, które zmusiły go do definitywnego wycofania się z czynnej pracy w Gminie, wobec czego oświadcza, z dniem dzisiejszym, że występuje z Zarządu i prosi wybrać Prezesa. Następnie odczytuje pismo p. [Izaaka] Michajłowicza: Wice Prezesa Zarządu (vide zał.), w którym p. Michajłowicz również zrzeka się godności członka Zarządu.

Po omówieniu sprawy Zarząd oświadczenia p. [Eliasz] Jutkiewicza ni przyjął do wiadomości, prosząc go o pozostanie na dotychczasowym stanowisku. W odpowiedzi p. [Eliasz] Jutkiewicz oświadczył, iż decyzja jego jest ostateczna i z dniem dzisiejszym występuje ze składu Zarządu i prosi o wyznaczenie członka Zarządu, który zaopiekowałby się dniem 3 maja i przywitał przedstawiciela Rządu².

¹ *Majoryzować* – dominować, dystansować, mieć przewagę.

² Karaimi rokrocznie 3 maja z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji, organizowali w kienesie uroczyste nabożeństwo, na które przychodził przedstawiciel administracyjnych władz wileńskich. Obowiązek organizacji nabożeństw z okazji świąt państwowych obowiązywał we wszystkich wyznaniach.

Następnie Zarząd polecił p. N.[aumowi] Jutkiewiczowi pełnienie funkcji Gabbaja³ na czas nieobecności p. [Józefa] Łopatto w Wilnie.

Sprawę wyboru Prezesa oraz ustosunkowanie się Jutkiewicza odłożono do czasu zebrania.

Prezes^a

Sekretarz^a

Członkowie Zarządu^a

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 20-21 rv.

³ Zob. przyp. 24, s. 34.

^{a-a} *Brak podpisów.*

Nr 35

1932 grudzień 17, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

z posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, odbytego w dniu 17 grudnia 1932 r. o godz. 6-tej wieczorem w gminnym Domu z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Sprawa pozostawienia p. Poziemskiego Jakoba miziaratem¹
- 2) Sprawa zwiększenia powierzchni ^a [domu] ^a karaimskiego

Na zebraniu obecni byli:

- 1) p. Szyszman Abram
- 2) p. Tynfowicz Zachariasz
- 3) p. Aronowicz Emanuel
- 4) p. Nowicki Józef oraz
- 5) Hazzan Łobanos Józef

Ad 1. Uchwalono pozostawić p. Jakoba [Jakuba] Poziemskiego, mieszuretem [miziaratem] na jeden rok, do 31 grudnia 1933 r., przy Kienesie w Wilnie na następujących warunkach: 1) wynagrodzenie miesięczne od duchownego Zarządu 40 zł (czterdzieści złotych) na mocy pisma Duchownego Zarządu L.² z dnia 28 listopada 1932 r. 2) 20% od zainkasowanych cedaka i arecha² od członków Gminy, 3) Mieszkanie z opalem i światłem oraz 4) pod warunkiem etycznego postępowania i sumiennego wykonywania ciążących obowiązków³.

Co się jeszcze tyczy sprawy p. Jakoba Poziemskiego, pan Abram Szyszman, vice prezes Zarządu Gminy, pozostając przy swym zdaniu, mając na względzie zbliżający się termin wygaśnięcia kadencji obecnego Zarządu, proponował sprawę tę zostawić do rozpatrzenia Nowemu Zarządowi Gminy.

Ad 2. Uchwalono złożyć podanie do Magistratu m. Wilna o nadanie odpowiedniego gruntu, jednocześnie upoważniając p. Józefa Nowickiego do popierania takowego.

¹ Może chodzić o osobę zajmującą się cmentarzem karaimskim zwanym *zierat*.

^{a-a} *Słowo nieczytelne.*

² Członkowie gmin karaimskich wpłacali obowiązkowe składki na cele dobroczynne (*cedaka*) i utrzymanie gminy (*arecha*).

³ Decyzją Karaimskiego Zarządu Duchowny w Trokach (pismo z dnia 30 listopada 1932 r.) w wyniku niezadowolenia członków gminy wileńskiej i po dokładnym przeanalizowaniu sprawy *szamasz* kienesy wileńskiej J. Poziemski za nieetyczne wykonywanie służby został pozbawia stanu duchownego od dnia 25 listopada 1932 r. Wobec krytycznych warunków bytu jego rodziny Zarząd Duchowny przeznaczał gminie wileńskiej 40 zł miesięcznie dla J. Poziemskiego, który pracował w charakterze stróża kienesy i pobierał *cedaka* i *arecha* od członków gminy wileńskiej. BLAN, sygn. f. 301-457, k. 11.

Poza tym uchwalono zwołać Walne Zebranie Członków Gminy na dzień 5 stycznia 1933 r. z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Sprawozdanie ustępującego Zarządu Gminy
- 2) Wybory nowego Zarządu Gminy
- 3) Wybory Szamasza⁴
- 4) Wolne wnioski

Vice prezes Zarządu: Abram Szyszman^b

Członkowie Zarządu

E.[manuel] Aronowicz^b,

J.[ózef] Nowicki^b,

Z.[achariasz] Tynfowicz^b

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 35 rv, rps.

⁴ Zob. przyp. 32, s. 36.

^{b-b} Podpisy nieczytelne.

Nr 36

1933 kwiecień 8, Wilno – Protokół z pierwszego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 1^a

posiedzenia Zarządu Wileńskiej Karańskiej Gminy Wyznaniowej dnia 8 kwietnia 1933 r.

Obecni p.p. Izaak Zajączkowski, Abraham Szyszman, Emanuel Aronowicz, Hazzan Józef Łobanos i honorowy Gabbaj Józef Łopatto.

Na porządku dziennym podział pracy na nowo wybranym Zarządzie:

Wybrano na Prezesa Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego, na Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana i na Sekretarza p. Emanuela Aronowicza, z tym, że w razie nieobecności Prezesa pierwszym zastępcą będzie p. A. Szyszman, zaś drugim p. E. Aronowicz. Odczytane zostało sprawozdanie honorowego Gabbaja Józefa Łopatto, przy czym zostało oświadczone, że są dodatkowe długi, które nie zostały uwidocznione w pierwotnym sprawozdaniu. Długi te uwidocznione na osobnej kartce i wynoszą razem z pierwotnymi długami 1 083 zł 34 gr, którą tę sumę Zarząd Gminy sprawdził i przyjął do wiadomości. Jednocześnie Zarząd przyjął do wiadomości oświadczenie honorowego Gabbaja p. Józefa Łopatto, że zrzeka się na rzecz Gminy sumy 196 zł 81 gr, którą tą sumę Zarząd Gminy był dłużen p. Łopatto, za tę hojny dar Zarząd Gminy złożył p. Józefowi Łopatto podziękowanie. Zarząd Gminy uchwalił, że od 1 kwietnia r.b. rozchodowanie wpływających sum powinno być czynione w następującym porządku: w pierwszą kolejną – płacić za elektryczność i podatki; w drugą – pobory Hazzanowi p. Józefowi Łobanosowi miesięczną kwotę 100 zł i mieszczaretiowi p. Jakubowi Poziemskiemu 20% od sum zebranych w poprzednim miesiącu, następnie płacić stare długi w tym połowę na spłatę zaległości poborów, a drugą połowę na długi. Zarząd Gminy po wysłuchaniu [36] Prezesa gminy p. Izaaka Zajączkowskiego o potrzebie oszczędzania, na konto struża cementarnego uchwaili prosić p. Skarbnika A. Szyszmana i p. Józefa Nowickiego o prowadzenie pertraktacji ze stróżem cementarza, co do wysokości jęgo poborów i warunków pracy.

Członkowie zarządu [Izaak] Zajączkowski, [Abraham] Szyszman, [Józef] Łobanos^b

[36v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 36 rv, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

^b Podpisy nieczytelne, zapisane w nawiasie.

Nr 37

1933 kwiecień 29, Wilno – Protokół z drugiego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 2^a

posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie dnia 29 kwietnia 1933 r.

Obecni p.p. Izaak Zajączkowski, Abraham Szyszman, Emanuel Aronowicz, Hazzan Józef Łobanos.

Posiedzenie zajął Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski.

Na porządku dziennym: ogłoszenie protokołu poprzedniego posiedzenia, kwestie finansowe i wolne wnioski.

Sekretarz Zarządu Emanuel Aronowicz odczytał protokół poprzedniego posiedzenia Zarządu, który przyjęto do wiadomości.

Wysłuchano referat Skarbnika Zarządu Abrahama Szyszmana o sprawach finansowych gminy, które okazały się w bardzo katastroficznym stanie a mianowicie: Gmina winna jest 1 083 zł 34 gr, a od parafian należy różnych zaległości 713 zł, wobec tego uchwalono zwrócić się do parafian Kienesy wezwaniem o zapłacenie wszystkich zaległych długów. Za tym postanowiono zwrócić się do Jego Ekscelencji Hachana [Seraja Szapszała], o pozwolenie ażeby przy wydawaniu wszelkich zaświadczeń i dokumentów jak przed Hazzanem tak i Zarządem Gminy potrzebuje się od parafian Kienesy przedstawienia oświadczenia Skarbnika (Gabbaja) Zarządu, że żadnych zaległości pieniężnych w Gminie za nimi niema. Przesłuchano podanie p. Kapłanowskiego o zmniejszenie jego arecha od 3 zł na 1 zł, które przyjęto do wiadomości.

Wysłuchano sprawozdania Skarbnika Zarządu [37] p. Abrahama Szyszmana w sprawie stróża cmentarnego i na wnioszek p. Prezesa [Izaaka] Zajączkowskiego:

- 1) prosić p. Józefa Nowickiego, aby przyjął na siebie nadzór nad porządkiem i ochronę cmentarza.
- 2) uznać, że dozorca nad cmentarzem jest potrzebny i prosić p. Józefa Nowickiego, aby prowadził pertraktacje z obecnym dozorcą Korsakiem w sprawie zaległej jego pensji od 15 grudnia 1932 r. do 1 maja 1933 r.
- 3) Organizować pomiędzy członkami Wileńskiej Karaimskiej Gminy specjalny fundusz na rzecz utrzymania cmentarza drogą składek jednorazowych lub miesięcznych.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

Wysłuchano oświadczenie Hazzana Józefa Łobanosa w sprawie opalu i światła, uchwalono większością głosów uznać zobowiązującym postanowienie ogólnego zebrania od 31 stycznia 1932 r. w sprawie opalu i światła dla Hazzana.

Po wyczerpaniu porządku dziennego o godzinie 23 posiedzenie zamknięto.

Członkowie Zarządu^b

[37v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 37 rv, rps, napisany atramentem.

^b *Nieczytelne cztery podpisy.*

Nr 38

1933 listopad 26, Wilno – Protokół z trzeciego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 3^a

posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie dnia 26 listopada 1933 r.

Obecni Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski, Skarbnik (Gabbaj) p. Abraham Szyszman, Sekretarz p. Emanuel Aronowicz, W.[ielki] Hazzan Józef Łobanos i Honorowy Gabbaj p. Józef Łopatto.

Posiedzenie zagał Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski.

Na porządku dziennym: ogłoszenie protokołu poprzedniego posiedzenia Zarządu, kwestia zapisywania się na członków LOPP¹, sprawy finansowe Gminy i wolne wnioski.

Sekretarz Zarządu p. Emanuel Aronowicz odczytał protokół poprzedniego posiedzenia Zarządu, który został przyjęty do wiadomości.

Wysłuchano:

- 1) odpis pisma Wileńskiego Komitetu Wojewódzkiego Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej na imię Jego Ekscelencji Hachana Karaimów w Polsce w sprawie nawoływania do stworzenia kół LOPP przy gminach wyznaniowych, przy czym Prezes Gminy p. Izaak Zajączkowski oświadczył, że Jego Ekscelencja prosi Zarząd Gminy o gorące poparcie działalności Gminy [38] na terenie LOPP
- 2) oświadczenie Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana o opłakanym stanie kasy Gminy.

Uchwalono: w sprawie LOPP zwołać na 9 grudnia r.b. [1933] walne zgromadzenie członków Gminy celem poinformowania o celach i zadaniach Ligi i nawoływania do zapisywania się do jej członków, a w sprawie oświadczenia Gabbaja o kasie Gminy, przyjąć wszelkie środki na uzyskanie zaległości od członków Gminy drogą rozsyłania napomnień.

Po wyczerpaniu porządku dziennego o godzinie 23 posiedzenie zamknięto.

Członkowie Zarządu^b [38v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–447, k. 38 rv, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

¹ W odpowiedzi na pismo Wileńskiego Komitetu Wojewódzkiego Ligii Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej wystosowane do hachana S. Szapszała zarząd Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie dnia 26 listopada 1933 r. podczas walnego zebranie członków uchwalił decyzje o zorganizowaniu oddziału LOPP przy gminie wyznaniowej. W r. 1933/1934 do LOPP zapisanych było około pięćdziesięciu Karaimów z Wilna. BLAN, sygn. f. 301–463, k. 2, 32, 34, 39.

^b Nieczytelne cztery podpisy.

Nr 39

1934 luty 10, Wilno – Protokół z czwartego posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 4^a

posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie dnia 10 lutego 1934 r.

Obecni Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski, Skarbnik (Gabbaj) p. Abraham Szyszman, W[wielki] Hazzan Józef Łobanos i Sekretarz Zarządu p. Emanuel Aronowicz.

Posiedzenie zagał i przewodniczył Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski.

Na porządku dziennym: ogłoszenie protokołu poprzedniego posiedzenia Zarządu, kwestie uznania 27 zł 50 gr wniesionych przez Prezesa Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego, jako pożyczka na zapłacenie opłat stemplowych za obywatelstwo [Georgija] Ławrynowicza¹, sprawa o wyznaczenie walnego zgromadzenia członków Gminy dla wyborów nowego Zarządu Gminy i wolne wnioski.

Sekretarz Zarządu p. Emanuel Aronowicz odczytał protokół poprzedniego posiedzenia Zarządu, który został przyjęty do wiadomości.

Wysłuchano: wnioski Prezesa Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego 1) w sprawie uznania wniesionych przez niego do kasy Gminy Karaimskiej w Trokach 27 zł 50 gr, jako pożyczka na opłacenie opłat stemplowych za obywatelstwo nadane [Georgija] Ławrynowiczowi. 2) w sprawie zwołania walnego zgromadzenia członków Gminy dla wyborów nowego Zarządu, ponieważ obecny Zarząd był obrany tylko na rok 1933. 3) w sprawie przyrzeczonej ofiary przez p.p. Szpakowskich na rzecz Karaimskiej Gminy w Wilnie.

Sprawozdanie Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana w sprawie cmentarza i stróża cmentarnego. Po wysłuchaniu wyżej wskazanych wniosków Prezes Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego i Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana sprawozdanie w sprawie cmentarza Zarząd Wileńskiej Karaimskiej Gminy Wyznaniowej uchwalił:

- 1) Aproprowizować dane przez Prezesa Zarządu p. I.[zaaka] Zajączkowskiego 27 zł 50 gr jako pożyczka od Ławrynowicza na uiszczenie opłat stemplowych za nadanie mu obywatelstwa

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

¹ Georgija Ławrynowicz (ur. 8 czerwca 1906, Troki), dentysta, mieszkał w Harbinie. W 1936 r. prosił konsulat RP w Harbinie o nadanie mu obywatelstwa polskiego, motywując to faktem, że pochodzi z karaimskiej rodziny, a jego rodzice wyjechali do Chin w celach zarobkowych. G. Ławrynowicz utrzymywał kontakty z Karaimami z Warszawy, Wilna i Trok. Pisał do Karaimskiego Zarządu Duchownego w celu otrzymania świadectwa urodzenia oraz rekomendacji ze strony władz duchownych. Żona jego, Helena z Dubińskich posiadała obywatelstwo państwa polskiego. BLAN, sygn. f. 301–467, k. 1.

- 2) Zwołać walne zgromadzenie członków Gminy na dzień 17 luty r.b. z następującym porządkiem dziennym: ogłoszenie sprawozdania kasowego i o działalności zarządu Gminy za 1933 r., wybory nowego Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej i wolne wnioski.
- 3) Upoważnić Prezesa Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego o wystosowanie do p.p. Szpakowskich w imieniu całego Zarządu Gminy pismo o zafiksowanie wysokości ofiary przyrzeczonej przez nich na rzecz Gminy.
- 4) Zbierane na rzecz cmentarza miesięczne składki muszą być zachowane u Skarbnika (Gabbaja) Gminy p. Abrahama Szyszmana, jako osobny fundusz na potrzeby i uporządkowanie cmentarza.
- 5) W miarę możliwości przesadzić istniejące już na cmentarzu drzewa i zasadzić nowe drzewa.
- 6) Upoważnić p. Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana zawrzeć ustną umowę z nowym dozorcą cmentarza.
- 7) Upoważnić p. Prezesa Zarządu Gminy do podjęcia odpowiednich kroków przed odpowiednimi władzami w porozumieniu z Gminą Muzułmańską o uporządkowanie drogi do cmentarza i stanu sanitarnego gruntów przyległych do cmentarza.

Po wyczerpaniu porządku dziennego posiedzenia, o godzinie 23 zamknięto.

I.[zaak] Zajączkowski, A.[braham] Szyszman, J.[ózef] Łobanos, E.[Manuel] Aro-nowicz

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 39-40, rps, napisany atramentem.

1934 luty 17, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

PROTOKÓŁ

Walnego Zebrania Członków Gminy Karaimskiej w Wilnie, odbytego dnia 17 lutego 1934 r. o godz. 20.15 w obecności 51 członków Gminy uprawnionych do głosowania.

Na wniosek p. mec. I.[zaaka] Zajączkowskiego na przewodniczącego wybrano p. Szymona Nowickiego, na sekretarza zaś p. M.[arka] Szulimowicza¹.

Pan S. Nowicki odczytał porządek dzienny:

- 1) Sprawozdanie ustępującego Zarządu i kasowe oraz Komisji Rewizyjnej
- 2) wybory Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej
- 3) Wolne wnioski

Porządek dzienny przyjęty bez poprawek.

Ad 1. Pan Abr.[aham] Szyszman – Gabbaj Gminy złożył sprawozdanie kasowe za rok 1933, w którym stwierdził, że dochody Gminy nie pokrywają wydatków, skutkiem czego Gmina stale jest zadłużona. Część długu pokryto dzięki ofiarności p. E.[liasza] Łopatto² z Paryża.

Następnie p. I.[zaak] Zajączkowski Prezes gminy składa sprawozdanie z działalności Zarządu Gminy w roku 1933. Podkreśla, że Zarząd pracę swą przyjął, w momencie, kiedy stan finansowy Gminy był bardzo opłakany. Gmina Wileńska jest b.[ardzo]

¹ Marek Sulimowicz (Szulimowicz) (1911–1993) studiował na trzyletniej wyższej uczelni zawodowej w Instytucie Nauk Handlowo-Gospodarczych w Wilnie, a od 1937 r. pracował w Ubezpieczalni Społecznej. W 1936 r. ożenił się z wileńską Karaimką, Walentyną Łobanosówną. Po wojnie emigrował się wraz z żoną i synem, urodzonym w Haliczu Bogusławem (1939–2011). Po rozwodzie zamieszkał w Olsztynie, gdzie pracował w banku, zaś Walentyna z Bogusławem zamieszkali w Gdyni. *Instytut Nauk Handlowo-Gospodarczych w Wilnie. Uczelnia egzystuje od 1924 roku*, Wilno 1935; BLAN, sygn. f. 143–1080, k. 2; M. Abkowicz, *Losy Karaimów halickich w Polsce po 1945 r.*, „Awazymyz” 2014, nr 2 (43), s. 4–8.

² Elias Łopatto (ur. 10 sierpnia 1874, Troki – zm. 9 sierpnia 1934, Paryż), syn Aarona. Wybitny przemysłowiec, działacz społeczny i filantrop. W wieku 14 lat wyjechał z Trok do Moskwy, gdzie pracował w sklepie tytoniowym swojego wujka. W 1898 r. był już właścicielem niewielkiej manufaktury tytoniowej w Moskwie. W 1904 r. przeniósł się do Harbinu, gdzie po pięciu latach wspólnie z bratem Abrahamem, specjalistą od procesów technologicznych, otworzyli firmę „Dom Handlowy Synowie A. Łopato”, którą w 1912 r. przekształcili w „Towarzystwo Akcyjne Synowie A. Łopato”. W wyniku udziałów Brytyjsko-Amerykańskiego Koncernu Tytoniowego BAT (British American Tobacco) w 1913 r. firma ponownie zmienia nazwę na „Brytyjskie Towarzystwo Akcyjne Synowie A. Łopato”. Rozwijające się przedsiębiorstwo objęło rynki Mandżurii, Mongolii i południowych Chin. W latach 1919–1920 w centrum nowoczesnej części Harbinu zostaje wzniesiony nowy budynek fabryki. Firmowe produkty zdobywają nagrody i medale na wystawach w Moskwie, Londynie i Paryżu. Pod koniec lat 20. XX w. rodzina przeniósła się do Paryża. E. Łopatto korzystając ze swojego kapitału finansowego pomagał potrzebującym, zakładał instytucje charytatywne, brał udział w pracach ponad szesnastu organizacjach społecznych. Wspierał finansowo działalność religijną i kulturalno-oświatową Karaimów mieszkających w Polsce. L. Kopycińska, M. Abkowicz, W. Abkowicz, *Z Dalekiego Wschodu do... Szczecina*, „Awazymyz” 2012, nr 2 (35), s. 4–10.

ofiarna, że zawsze członkowie szli na spotkanie poczynaniem Zarządu, z pewnymi jednak wyjątkami, i że ciężary Gminy ponoszą tylko nieliczne osoby, reszta członków zachowuje się biernie, lub z obowiązków swych wywiązuje się nie należycie. Przypominam, że obowiązkiem każdego członka jest wspieranie Kienesy, która jako Dom Boży potrzebna jest każdemu Karaimowi, że wszyscy powinni liczyć się z przyszłością. W tym miejscu słyszymy liczne oklaski. Dalej p. Zajączkowski stwierdza, że Zarząd niemało pracy musiał położyć na uporządkowanie spraw Gminnych i tu składa podziękowanie członkom Zarządu Gminy za ofiarną pracę.

Pan S.[zymon] Nowicki – przewodniczący – odczytuje protokół Komisji Rewizyjnej. Protokół ten przyjęto i przyjęto dwa wnioski Komisji Rewizyjnej:

- 1) Uchwalono przyjąć sprawozdanie Prezesa i Gabbaja
- 2) Uchwalono, że Walne Zebranie upoważnia Nowy Zarząd, aby w jakikolwiek sposób, a zwłaszcza przez mozolny przymus [43] pobudził Członków Gminy do regularnego płacenia Arecha³ i ściągnął zaległości od tych, co wcale nie płacą lub płacą, ale b.[ardzo] mało.

Wniosek ten poddano pod głosowanie i w rezultacie głosowanie przeszło jednoznacznie, sprzeciwów nie było.

Na wniosek p. Mojżesza Łopataty odczytano nazwiska członków Gminy zalegających z opłatą Arecha.

Hazzan Wileński [Józef Łobonos] zabiera głos i wyjaśnia na podstawie Biblii, kiedy w jaki sposób powstały opłaty na rzecz Kienesy. Dalej przypomina uchwałę ostatniego Zebrania gminy, kiedy to odebrano mu opał i światło, a w zamian uchwalono wynagrodzenie pieniężne, którego do dziś dnia nie otrzymał. ^a Por.[ównaj] protokół z dn. 31 I 1932, poz. 2^a

Ad 2. Przystąpiono do punktu drugiego porządku dziennego t.j. do wyboru Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej.

Na wstępie postanowiono poprosić ustępujący Zarząd o przyjęcie funkcji Nowego Zarządu. Między innymi p. [Mojżesz] Łopatto⁴ zapytuje p. I.[zaaka] Zajączkowskiego, czy widzi kogoś, kto by mógł [go] zastąpić. Pan Zajączkowski podaje kilka nazwisk. Mimo to postanowiono poprosić p. Zajączkowskiego o przyjęcie funkcji prezesa na okres nowej kadencji.

Celem porozumienia się w powyższej sprawie zarządzono 10 minutową przerwę o godz. 21.20.

Po przerwie, o godz. 21.30 rozpoczęto na nowo zebranie.

³ Zob. przyp. 1, s. 75.

^{a-a} Fragment dopisano odręcznie.

⁴ Mojżesz Łopatto, zob. przyp. 2, s. 38.

Hucznyymi oklaskami wybrano Zarząd Gminy w dotychczasowym składzie. Pan A.[braham] Szyszman – Gabbaj, przyjmuje wybór, pod warunkiem, że Gmina należyce będzie wywiązywała się ze swych obowiązków.

Na wniosek p. M.[ojżesza] Łopataty, poparty przez p. [Izaaka] Zajączkowskiego wybrano Komisję do współpracy z Zarządem, w celu rewizji Arecha. W skład Komisji weszli – p.p. Tynfowicz Zachariasz, Szyszman Borys, Łopatto Mojżesz.

Następnie wybrano Komisję Rewizyjną, w skład której weszli: panowie Szymon Nowicki, Awenir Kobecki i Mojżesz Łopatto.

Ad 3. Wolne wnioski

Pan Michał Kobecki podnosi sprawę światła i opału dla Hazzana i sprawę remontu mieszkania Hazzana. [43v] Pan Zajączkowski Aleksander proponuje sprawę tę załatwić przy układaniu budżetu Gminy.

Na wniosek p. I.[zaaka] Zajączkowskiego uchwalono, że wybrana Komisja wspólnie z Zarządem układając budżet Gminy, biorąc pod uwagę położenie Hazzana, ustali załatwienie tej sprawy w zakresie nowego budżetu, przez przystąpienie do remontu mieszkania, względnie przez przyznanie Hazzanowi światła i opału.

Pan Józef Nowicki zapytuje pana [Izaaka] Zajączkowskiego, jako prezesa Gminy, jak przedstawia się sprawa ofiarowanych 2 000 zł przez p. Szyszman obecnie Szpakowską, tytułem ofiary dla Kienesy na intencje ślubu; odbytego w takich okolicznościach, że zapłacenie wspomnianej kwoty nie mogło nastąpić natychmiast.

Pan Zajączkowski wyjaśnia, że został wydelegowany przez Zarząd, który chciał być delikatny w tak drażliwej kwestii, dla omówienia tej sprawy z Państwem Szpakowskimi i otrzymał odpowiedź, że Państwo Szpakowscy się namyślą. Kiedy odpowiedzi Zarząd nie otrzymał, a termin zebrania się zbliżał Zarząd wystosował list (który odczytano), na który p. Szpakowscy odpisali (list ten również odczytano).

Dalej Hazzan [Józef Łobonos] oświadcza, że w obecności Jego Ekscelencji [Seraja Szapszała] i p. Szpakowskiej może wyjaśnić, dlaczego określił ofiarę w wysokości 2 000 zł.

Następnie uchwalono, że 1) Walne Zebranie uważa tę sprawę za niezlikwidowaną. 2) Przedstawić sprawę przed Jego Ekscelencją i 3) Upoważnia się Zarząd do podjęcia wszelkich środków, celem załatwienia tej sprawy po myśli ofiarowania wspomnianej kwoty na rzecz Kienesy.

Przy głosowaniu na tym ostatnim wniosku 3 osoby wstrzymały się od głosowania.

Na wniosek p. Szymona Nowickiego uchwalono, że opłaty i ofiary za ślub i inne obrzędy religijne na rzecz Kienesy, ustalać będzie Hazzan w porozumieniu z Gabbajem.

Na wniosek p. I.[zaaka] Zajączkowskiego uchwalono wysłać podziękowanie p. Eliazowi Łopatto⁵ w Paryżu za ofiarę na rzecz Kienesy w Wilnie. [44] Pan Borys Szyszman prosi o pożyczkę dla pewnej pani w wysokości 100 zł, ponieważ Gmina pieniędzy w gotówce nie ma, zebrano jako dobrowolne składki sumę 63 zł – bezpośrednio na zebraniu.

Pan Abraham Szyszman stawia wniosek, aby wszelkie zbiórki finansowe wśród członków Gminy Wileńskiej były aprobowane przez Zarząd Gminy przez wydawanie w tym celu odnośnych pozwoleń.

Ponieważ więcej wniosków nie było. Zebranie zamknięto o godz. 22.55.

Wilno dnia 20 luty 1934 r. [44v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 43 r – 44 rv, mps.

⁵ Eliaz Łopato (w dokumentach jest zapis Łopatto) – jeden z właścicieli firmy „Dom Handlowy. Synowie A. Łopato”, zob. przyp. 2, s. 117.

Nr 41

1934 kwiecień 7, Wilno – Protokół z piątego posiedzenia zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół nr 5^a

Posiedzenia Zarządu Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 7 kwietnia 1934 r.

Obecni Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski, Skarbnik (Gabbaj) p. Abraham Szyszman, W.[ielki] Hazzan Józef Łobonos, Honorowy Gabbaj p. Józef Łopatto i Sekretarz Zarządu p. Emanuel Aronowicz.

Posiedzenie zajął i przewodniczył Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski. Na porządku dziennym kwestia przyrzeczonej przez p.p. Szpakowskich, z powodu ślubu ich ofiary na rzecz Kienesy Karańskiej w Wilnie. Wysłuchano referat Skarbnika (Gabbaja) p. Abrahama Szyszmana o nadesłaniu przez p.p. Szpakowskich na imię Gabbaja Gminy 50 zł tytułem zwrotu rzeczywiście kosztów oświetlenia i sprzątnięcia Kienesy z powodu ślubu ich.

Przyjmując pod uwagę, że p.p. Szpakowscy uchylili się od wyświetlenia sprawy przyrzeczonej przez nich ofiary (niedier)¹ z powodu ślubu ich na rzecz Kienesy i jakiegokolwiek arbitrażu Zarząd Gminy jednogłośnie uchwalił sumę 2 000 zł przyrzeczoną w swoim czasie przez p. Szpakowskich, jako ofiarę na rzecz Kienesy [47] zakazuje ślubu ich w dniu 24 września 1933 r. [ofiare] zaliczyć w księgach Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, jako dług aż do czasu uiszczenia takowego o czym w imieniu zarządu gminy zawiadomił p. Szpakowskiego. Po wyczerpaniu porządku dziennego posiedzenie zamknięto. [47v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 47, rps, napisany atramentem.

^a Na środku strony zapisano ozdobnymi literami słowo: protokół i numer.

¹ *Nieder* (*neder* – heb.), w judaizmie była to ofiara ze zwierzęcia bez skazy składana przed ślubem, aby wyprosić błogosławieństwo. Ponieważ w okresie międzywojennym Karaimi nie uznawali uboju rytualnego, o czym informowali na łamach prasy ogólnopolskiej to ofiara składana przez nowożeńców miała formę finansową, ustaloną przez zarząd gmin karańskich. *Karaimi nie uznają uboju rytualnego*, „Więź” Warszawski” 1936, nr 86, s. 2; *Karaimi pomagają Żydom?*, „ABC – Nowiny codzienne” 1936, nr 71, s. 3.

Nr 42

1934 listopad 7, Wilno – Protokół z posiedzenia zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w dniu 7 listopada 1934 r.

Obecni Prezes Zarządu p. Izaak Zajączkowski, Skarbnik (Gabbaj) p. Abraham Szyszman, W.[ielki] Hazzan Józef Łobonos i Sekretarz Zarządu p. Emanuel Aronowicz.

Porządek dzienny: Uczczenie pamięci zmarłego w Paryżu B.p. Eliasza Łopatto¹ i wolne wnioski.

Wysłuchano: wniosek Prezesa Zarządu p. Izaaka Zajączkowskiego o konieczności uczczenia pamięci zmarłego w Paryżu B.p. Eliasza Łopatto, jako wielkiego patrioty i ofiarodawcy, zastrzeżeniem że już staraniem Zarządu Gminy Karaimskiej w Wilnie zostało na ten cel, drogą odezwy zebrano składki między członkami Gminy Karaimskiej w Wilnie 60 zł i że pogrzeb ma się odbyć w dniu 11 listopada r.b. w Trokach, przy czym zaznaczył że od zebranych 60 zł należałoby uwzględnić propozycję Gminy Karaimskiej w Trokach, o wydanie im 12 zł 50 gr dla urządzenia fotografii B.p. Eliasza Łopatto w imieniu Gmin Karaimskich m. Wilna i Trok, a na pozostałe 47 zł 50 gr obstalować wianek żywych kwiatów w imieniu Gminy Karaimskiej w Wilnie i zatym wniosek o urządzenie wykazów z konta wszystkich członków Gminy Karaimskiej w Wilnie o zapłaconych składkach (arecha²) i ofiar na Kienesę w Wilnie.

Po dłuższej dyskusji Zarząd Gminy Karaimskiej w Wilnie, przyjmując pod uwagę wielkie zasługi zmarłego w Paryżu B.p. Eliasza Łopatto jako [48] ofiarodawcy i patrioty. Uchwalił: uczcić pamięć zmarłego w Paryżu B.p. Eliasza Łopatto i od zebranych 60 zł oddać Gminie Karaimskie w ^a Wilnie ^a Trokach 12 zł 50 gr dla urządzenia fotografii zmarłego w Paryżu B.p. Eliasza Łopatto w imieniu Gmin Karaimskich z Wilna i Trok, a od pozostałych 47 zł 50 gr obstalować wianek z żywych kwiatów w imieniu Gminy Karaimskiej z Wilna i prosić Prezesa p. I.[zaaka] Zajączkowskiego złożyć wskazany wianek w imieniu Gminy Karaimskiej w Wilnie na grób B.p. Eliasza Łopatto w dniu pogrzebu 11 listopada r.b. w Trokach.

¹ Eliaz Łopato, zob. przyp. 2, s. 117.

² Zob. przyp. 1, s. 75.

^{a-a} Wyraz skreślono.

Urządzenie wykazów z konta wszystkich członków Gminy Karaimskiej w Wilnie o zaplanowanych składkach (arecha) i ofiar na Kienesę Karaimską w Wilnie prosić Sekretarza Zarządu p. Emanuela Aronowicza.

Po wyczerpaniu porządku dziennego posiedzenie zamknięto.

[48v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 48, rps, napisany atramentem.

Protokół

walnego zebrania członków karaimskiej gminy wyznaniowej w Wilnie, odbyty w dniu 16 stycznia 1937 r. w domu gminnym przy ulicy Grodzkiej nr 6. Zebranie rozpoczęło się o godz. 19.05.

Porządek dzienny:

- 1) Sprawozdanie ustępującego Zarządu Gminy
- 2) Wolne wnioski

Po zagajeniu zebrania przez p. mec. [Izaaka] Zajączkowskiego – Prezesa Gminy – wybrano na przewodniczącego p. Eliasza Szpakowskiego, na sekretarza p. Szulimowicza Marka¹.

Ad 1. Na wstępie złożył szczegółowe sprawozdanie z działalności finansowej Zarządu p. Szyszman Abraham – Gabbaj gminy.

W dyskusji zabiera głos p. Mojżesz Łopatto, który stwierdza wydatność [wydatki] przez Zarząd, dowodem czego jest ^a zmienne ^a oddłużenie gminy mimo ciągle zmniejszających się dochodów – wyznaje w imieniu członków gminy serdeczne podziękowania za pracę, wyraża nadzieję, że p.p. [Izaak] Zajączkowski i [Abraham] Szyszman wejdą do przyszłego Zarządu Gminy.

Po odczytaniu protokołu Komisji rewizyjnej zabrał głos p. mec. [Izaak] Zajączkowski – analizując w skrócie prace ustępującego Zarządu. Między innymi złożył niejako sprawozdanie z przebiegu prac nad uzyskaniem prawa własności na nieruchomości gminy w Wilnie, gdzie położona jest Kienesa².

Następnie zabiera głos p. Szymon Nowicki – żałuje, że nie doczytał protokołu poprzedniego zebrania i stawia wniosek udzielenia absolutorium ustępującemu Zarządowi i wyrazami podziękowania za pracę Gabbajowi p. [Abrahamowi] Szyszmanowi.

W konsekwencji przewodniczący p. [Eliasz] Szpakowski stawia pod głosowanie rezolucję „walne zebranie członków karaimskiej gminy wyznaniowej w Wilnie, zebrane w dniu 16 stycznia 1937 r. udziela absolutorium ustępującemu zarządowi i wyraża najserdeczniejsze podziękowanie za owocną pracę w czasie jego kadencji”. Rezolucję przyjęto jednogłośnie.

¹ Marek Szulimowicz, zob. przyp. 1, s. 117.

^{a-a} Wyraz nieczytelny, prawdopodobnie chodzi o słowo: zmienne.

² Zob. przyp. 3, s. 57.

Poczym przystąpiono do głosowania nad wnioskiem Gabbaja p. [Abrahama] Szyszmana,

- a) który zaopiniował, aby przyszły zarząd corocznie po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego przez J.E. Hachana [Seraja Szapszała] zwoływał zebranie członków gminy w celu poinformowania ich o przebiegu prac, oraz nawiązania bliższego kontaktu ze społeczeństwem – wniosek przyjęto
- b) walne zebranie uchwala, że ^b koszty ^b za światło wypalone w czasie zabaw urządzanych przez „Koło Pań Karaimskich w Wilnie”³ koszty ponosić będzie Zarząd – wniosek przyjęto.
- c) nie uchwalono natomiast wniosku zobowiązującego przyszły zarząd do zaciągnięcia zobowiązań nieprzekraczających ponad [50] 150 -zł w ciągu roku.

Ad 2. W następnym punkcie „wolne wnioski” przyjęto następujące wnioski:

- 1) walne zebranie prosi nowy Zarząd o uregulowanie kwestii zadłużenia członków względem gminy – sprawę uregulowania przez wejście w porozumienie z członkami zalegającymi i ewentualnie w razie konieczności umorzenie całkowitego lub częściowego zaległości.
- 2) Walne zgromadzenie uchwala wystosować do p. Aronowicza Emanuela⁴ pismo wyrażające zrozumienie i podziękowanie za jego długoletnią i owocną pracę w gminie wileńskiej i życzyć mu długiej i pożytecznej pracy w gminie Trockiej wniosek ten przyjęto przez aklamację.

Zebranie zamknięto o godzinie 21 m.[inut] 15

Wilno, dnia 16 stycznia 1937

Sekretarz i przewodniczący ^c [50v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–447, k. 50 rv, rps, napisany atramentem.

^{b-b} *Wyraz dopisano.*

³ Koło Pań Karaimskich w Wilnie, zajmowało się głównie działalnością dobroczynną, aby pozyskać fundusze organizowano w każdą pierwszą sobotę miesiąca zabawę połączoną z różnymi imprezami dodatkowymi tj. przedstawienia, loterie fantowe. Prezeską Koło była Anna Zajączkowska, którą wspierały w działaniach członkinie, m.in.: Elżbieta Dubińska, Anna Kobecka, Marynia Kobecka, Wiera Kobecka, Raisa Kozyrowiczowa, Nina Łopattowa, Raisa Łopattówna, Zina Łopattówna, Anna Michajłowiczówna, Elżbieta Szpakowska, Maria Zajączkowska. Prezeską honorową Koła była Wiera Szapszałowa, żona hachana S. Szapszała. BLAN, sygn. f. 301–460, k. 34; Z. Dubińska, *Przez zasłonę czasu*, „Awazymyz” 2009, nr 3 (24), s. 8–12.

⁴ Emanuel Aronowicz, zob. przyp. 16, s. 32.

^c *Podpisy nieczytelne.*

PROTOKÓŁ

posiedzenia Zarządu Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie z dnia 2 października 1937 r.

Obecni: pp. J.[ózef] Łopatto, A.[wenir] Kobecki, M. Kobecki, J.[ózef] Kozyrowicz, I.[saj] Rojecki, A.[braham] Szyszman i I.[zaak] Zajączkowski, Dr. K.[onstanty] Łopatto.

Przewodniczący I.[zaak] Zajączkowski, obowiązki Sekretarza pełni wobec odmowy M.[ichała] Kobeckiego od pełnienia obowiązków Sekretarza na tym posiedzeniu, A.[wenir] Kobecki.

Posiedzenie rozpoczęto o godz. 20 min 45 w mieszkaniu Prezesa I.[zaaka] Zajączkowskiego, przy ul. Gimnazjalnej 8.

- I. Po wysłuchaniu sprawozdania Gabbaja p. A.[brahama] Szyszmana o wyniku pertraktacji z Zarządem Miejskim, co do postawienia płotu naokoło placu Kienesy, postanowiono: a) akceptować wydatek w wysokości 100 zł na postawienie tego płotu, b) wyrazić podziękowanie p. [Abrahamowi] Szyszmanowi za poniesione trudy w ogóle, a w szczególności co do doprowadzenia do porządku płotu naokoło Kienesy.
- II. Po wysłuchaniu referatu Prezesa I.[zaaka] Zajączkowskiego o oświadczeniu Hazzana J.[ózefa] Łobanosa, złożonym Jego Ekscelencji Hachanowi [Seraji Szapszałowi], że wobec ostatnio zaszłych faktów, będzie on zmuszony zrzec się godności Hazzana, Zarząd Gminy, po dłuższej dyskusji, większością głosów postanowił:
 - a) uznać dalsze pełnienie obowiązków Hazzana Kienesy Wileńskiej przez p. Józefa Łobanosa za niepożądane (przyjęto większością 7 głosów przeciwko 1 – M. Kobeckiemu)
 - b) Zaproponować p. J. Łobanosowi złożyć podanie na imię J.E. Hachana o zwolnienie go z obowiązków Hazzana i zwolnić lokal służbowy w przeciągu 2 tygodni (przyjęto tą samą większością głosów co i p. a)
 - c) W razie przyjęcia powyższej propozycji przez Hazzana J. Łobanosa, wyznaczyć mu tytułem zapomogi po 50 zł miesięcznie do czasu zmiany stosunków materialnych jego lub Gminy (przyjęto większością 6 głosów, przeciwko 1 – A. Szyszmanowi i przy 1 wstrzymującym się – M. Kobecki)
 - d) O powyższych opiniach Zarządu donieść Jego Ekscelencji Hachanowi, jak również najbliższemu Walnemu zgromadzeniu, a to celem uzyskania zgody w kwestiach zapomogi. [59]

Po wyczerpaniu porządku dziennego przewodniczący zamknął posiedzenie. [59v]

Nr 45

1938 lipiec 16, Wilno – Protokół z walnego zgromadzenia członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

Protokół

Z przebiegu ogólnego zebrania członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, wyznaczonego dnia 16 lipca 1938 r. godz. 20 m.[inut] 20 dla wyboru Hazzana.

Z powodu tego, że wymagana ilość członków gminy wyznaniowej w Wilnie dla dokonania wyboru Hazzana przez. § 9–31. poz. 518 Dz. U. RP z dnia 24 września 1936 r.¹ 72 osoby do wyborów nie stawiło się (uprawnionych do głosowania 78 osób)². Przewodniczący zebrania posiedzenie o godz. 20 m[inut] 20 zamknął i wyznaczył drugie ogólne zebranie zgodnie z § 9–33³ wyżej wymienionej ustawy na dzień 17 lipca 1938 r. na godz. 20.

Przewodniczący [Abraham] Szyszman

Sekretarz ^a

Członkowie zebrania: M.[ojżesz] Łopatto, J.[ózef] Łopatto, S. Kobecki, J. Poziemski, E.[manuel] Aronowicz

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–447, k. 67–68 r, mps.

¹ Rozdział 9, Art. 31 *Statutu Karaïmskiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej*: „Dla ważności ogólnego zebrania wymagana jest obecność przynajmniej dwóch trzecich członków uprawnionych do głosowania. W razie niedojścia do skutku zebrania w wyznaczonym terminie zebranie odbywa się dnia następnego i jest ważne bez względu na ilość obecnych”. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

² Podczas zebrania członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie 16 lipca 1938 r. było mniej niż dziesięć osób, obecni byli m.in.: A. Szyszman, E. Aronowicz, M. Łopatto, E. Kobecki, J. Łopatto, J. Poziemski. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 69.

³ Rozdział 9, Art. 33 *Statutu Karaïmskiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej*: „Prawo obieralności przysługuje wszystkim członkom ogólnego zebrania obywatelom polskim, którzy ukończyli 30 lat życia. Osoby karane więzieniem, pozostające pod śledztwem za przestępstwo, zagrożone karą więzienia, zawieszane przez swą władzę duchowną w urzędowaniu lub złożone z urzędu nie mogą być wybrane. Hazzan nie może być wybrany przewodniczącym zarządu gminy ani delegatem gminy dla wyboru hachana”. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

^a Podpis nieczytelny.

Nr 46

1938 lipiec 16–17, Wilno – Spis członków Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, uprawnionych do wyboru Hazzana Wileńskiej Kienesy

S P I S

członków Gminy Karaimskiej Wyznaniowej w Wilnie, uprawnionych do wyboru Hazzana Wileńskiej Kienesy w dniach 16 i 17 lipca 1938 roku.

- 1) Abkowicz Aleksander
- 2) Aronowicz Emmanuel
- 3) Charczenko Aleksander
- 4) Czaprocki Daniel
- 5) Dubiński Jakub
- 6) Dubiński Jozua
- 7) Dubiński Efrem
- 8) Dubiński Izaak
- 9) Firkowicz Aleksander
- 10) Firkowicz Michał
- 11) Jutkiewicz Josafat
- 12) Jutkiewicz Michał
- 13) Jutkiewicz Mojżesz
- 14) Jutkiewicz Arkadiusz
- 15) Jutkiewicz Józef, syn Ludwika
- 16) Juchniewicz Jakub
- 17) Juchniewicz Leon
- 18) Kalfa Eliasz
- 19) Kobecki Aleksander
- 20) Kobecki Michał, syn Aleksandra
- 21) Kobecki Awienir
- 22) Kobecki Eliasz
- 23) Kobecki Michał, syn Eliasza
- 24) Kobecki Szymon, syn Michała
- 25) Kobecki Szymon, syn Szaltiel
- 26) Kobecki Romuald, syn Józefa
- 27) Kapłanowski Mauricy
- 28) Kapłanowski Sauf
- 29) Kapłanowski Józef
- 30) Kozyrowicz Józef

- 31) Kozyrowicz Aleksander
- 32) Łabanos Józef
- 33) Ławrynowicz Szymon
- 34) Łopatto Józef
- 35) Łopatto Aleksy
- 36) Łopatto Jerzy
- 37) Łopatto Michał
- 38) Łopatto Michał-Mosze
- 39) Łopatto Eliasz
- 40) Łopatto Dr. Konstanty
- 41) Łopatto Gabriel
- 42) Łopatto Marcin
- 43) Maszkiewicz Michał
- 44) Maszkiewicz Azariasz
- 45) Michajłowicz Izaak
- 46) Michajłowicz Eugeniusz
- 47) Michajłowicz Rafał
- 48) Michajłowicz Józef
- 49) Michajłowicz Szymon
- 50) Michajłowicz Michał
- 51) Michajłowicz Jakub
- 52) Nowicki Józef
- 53) Nowicki Szymon
- 54) Nowicki Eugeniusz
- 55) Pilecki Achijezer
- 56) Pilecki Eugeniusz
- 57) Pilecki Izaak
- 58) Pilecki Leon
- 59) Pilecki Azariasz
- 60) Poziemski Włodzimierz
- 61) Poziemski Jakub
- 62) Robaczewski Noe
- 63) Rojecki Ananjusz
- 64) Rojecki Izaj
- 65) Szpakowski Salomon
- 66) Szpakowski Wiktor
- 67) Szpakowski Borys
- 68) Szpakowski Eliasz, syn Eleonora

- 69) Szpakowski Adolf
- 70) Szpakowski Elias, syn Emmanuela
- 71) Szpakowski Michał, syn Emmanuela
- 72) Szpakowski Michał, syn Józefa
- 73) Szyszman Borys
- 74) Szyszman Abraham
- 75) Szulinowicz Marek
- 76) Zajączkowski Izaak
- 77) Zajączkowski Aleksander
- 78) Zajączkowski Jakub

Wilno dnia 20-go czerwca 1938 roku

Za Prezesa Zarządu: [Abraham] Szyszman^a

Członkowie^b:

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 65-66 r.

^a *Podpis nieczytelny.*

^b *Nieczytelne dwa podpisy.*

Nr 47

1938 lipiec 17, Wilno – Protokół z ogólnego zebrania członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

PROTOKÓŁ

Ogólnego Zebrania Członków Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie z dnia 17 lipca 1938 roku.

Porządek dzienny:

1. Wybory Hazzana Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

O godz. 20-tej Prezes Zarządu Gminy Karańskiej w Wilnie p. I.[zaak] Zajączkowski proponuje zebranim wpisać się na listę obecnych. Uprawnionych do głosowania wpi-
sało się 25 osób. Na podstawie pisma J.E. Hachana [Seraja Szapszała] dn. 15 VII 1938 r.
Nr 107 – przewodnictwo obejmuje Ułłu Hazzan Szymon Firkowicz, który po odczyta-
niu odpowiednich artykułów Statutu¹ zaproponował zebranim wystawić kandydatów
na stanowisko Hazzana. Wpłynęła kandydatura Hazzana Łuckiego Rafała Abkowicza.
Po przeprowadzeniu tajnych wyborów i podrachowaniu przez zaproszonych do stołu
prezycialnego: p.p. Mecenasa [Izaaka] Zajączkowskiego, J.[ózefa] Łopatto, A.[brahama]
Szyszmana, oraz skrutatorów: p.p. A.[wenira] Kobeckiego, I.[saj] Rojeckiego i M.[ojesz]
Łopatto – oddanych głosów, ujawniło się, że za kandydaturę Haz.[zana] R. Abkowi-
cza oddano głosów 25, tzn. wybrano jednogłośnie. Przewodniczący stwierdził, że na
Hazzana Gminy Wileńskiej został obrany Haz.[zan] Rafał Abkowicz.

Przewodniczący podziękował Prezesowi Zarządu I.[zaakowi] Zajączkowskiemu
oraz wszystkim członkom Zarządu za poniesione w tej sprawie prace, oraz pro-
sił o przyjazne ustosunkowanie się względem osoby Hazzana Abkowicza, tudzież
wyraził wdzięczność Ochuwczu² Michałowi Łopatto za dotychczasowe odprawianie
nabożeństw w Kienesie Wileńskiej. Po złożeniu całej Gminie Wileńskiej w imieniu
J.E. Hachana i własnym serdecznych życzeń pomyślnego rozwoju w życiu religijnym
– przewodniczący zebrania zamknął o godz. 21.30.

Sekretarzował p. Michał Firkowicz.

Przewodniczący^a

Sekretarz^a

Obecni:^b

[71]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 71 r, mps.

¹ Statut Karańskiego Związku Religijnego Rzeczypospolitej Polskiej. Dz. U. 1936, nr 72, poz. 518.

² Ochuwczu – pomocnicy szamaszów, mianowani i odwoływani przez hachana. Biorą udział w wy-
pełnianiu posług religijnych w domach żałoby i w razie nieobecności szamaszów wypełniają wszystkie
ich obowiązki w świątyni. Zob. § 23, Statut Karańskiego...

^{a-a} Podpis nieczytelny.

^b Podpisy nieczytelne.

Dokumenty

CZĘŚĆ II

Protokoły z zebrań Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

Nr 1

1932 kwiecień 24, Wilno – Protokół z pierwszego organizacyjnego zebrania członków Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 1^a

pierwszego organizacyjnego zebrania Członków Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, odbytego w dniu 24 IV 1932 r. w Wilnie, w domu Gminy Karaimskiej¹, przy ul. Grodzkiej 6, rozpoczętego o godz. 16.

Obecnych członków T-wa²

Zebranie zagał w imieniu grupy organizacyjnej p. Eliaz Jutkiewicz³, podając do wiadomości zebranych o zatwierdzeniu przez władze Statutu Towarzystwa, oraz złożył sprawozdanie z czynności tej grupy, związanych z zatwierdzeniem Statutu⁴, oraz o nawiązanej łączności z przedstawicielami Społeczeństwa Karaimskiego w Haliczu, Łucku i Warszawie⁵ celem zaproszenia ich do przystąpienia do T-wa. Zebranie wyraziło p. Jutkiewiczowi podziękowanie za przeprowadzoną pracę i przystąpiło do wyboru prezydium zebrania.

Na przewodniczącego wybrano p. mecenasa Izaaka Zajączkowskiego⁶, na sekretarza p. Awenira Kobeckiego.

Przed zatwierdzeniem porządku dziennego Jego Ekscel.[encja]. Hachan⁷ w krótkim przemówieniu przedstawił zebrany doniosłość przyszłych prac T-wa, w dziedzinie badań nad Historią i językiem Karaimów, niezbędność bliższego zapoznania ogółu ludności karaimskiej oraz wzbudzenia zamięłowania do tych spraw pośród Karaimów i życzył owocnej i pomyślnej pracy. Zebranie wyraziło gorące uznanie Jego

^a Numer 1 protokołu wpisano odręcznie.

¹ W Wilnie od 1928 r. formalnie funkcjonowała Karaimska Gmina Wyznaniowa.

² Skrót Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, pozostawiono zgodnie z zapisem w dokumencie.

³ Eliaz Jutkiewicz prace organizacyjne nad utworzeniem Towarzystwa MHILK rozpoczął w połowie grudnia 1931 r., pisemnie poinformował karaimskie gminy wyznaniowe w Trokach, Łucku, Haliczu i Warszawie o inicjatywie S. Szapszała i przedstawił propozycję projektu Statutu Towarzystwa.

⁴ Statut *TMHiLK* został zatwierdzony i wciągnięty do rejestru stowarzyszeń i związków Urzędu Wojewódzkiego dn. 24 marca 1932 r.

⁵ W okresie międzywojennym funkcjonowały oficjalnie gminy karaimskie w Trokach, Łucku i Haliczu. W Warszawie mieszkało kilka rodzin karaimskich i nie utworzono struktur gminnych.

⁶ Na prezesa zarządu zgłoszono kandydatury Izaaka Zajączkowskiego i Eliasza Jutkiewicza, który zrezygnował z kandydowania.

⁷ Tytuł honorowy ekscelencji przysługiwał hachanowi, jako osobie sprawującej najwyższą funkcję duchowną wśród Karaimów.

Eksc.[elencji] Hachanowi za jego inicjatywę i poparcie w tym kierunku i prosiło nie odmawiać i w dalszym swoich uwag i kierownictwa.

Następnie porządek dnia ustalony był następujący:

- 1) Plan najbliższych prac T-wa,
- 2) Odczytanie spisu członków T-wa,
- 3) Wybory Zarządu,
- 4) " Komisji Rewizyjnej,
- 5) Ukonstytuowanie się Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- 6) Wnioski Zarządu,
- 7) Wolne wnioski.

Dalszy przebieg zebrania był następujący: [31]

Ad 1) Przy omówieniu planu pracy T-wa w najbliższym czasie zebranie uchwa-
liło na zasadzie p[unktu] 3 § 4 Statutu⁸, że wydawanie czasopisma „Myśl Karaimska”,
jako organa T-wa, powinno być prowadzone przez T-wo, w którym to celu zebranie
prosi p. Dr. A.[niasza] Zajączkowskiego⁹ o załatwienie sprawy przejścia M[yśli]
K[araimskiej] przez T-wo i^b rozwiązanie^b Komitetu Redakcyjnego¹⁰. Zebranie posta-
nowiło na redaktora obrać p. D-ra Ananiasza Zajączkowskiego na termin do odwo-
łania i jednocześnie ustaliło, że każdorazowy redaktor „Karaimskiej Myśli” uzyskuje
prawo Członka Zarządu T-wa. Zebranie poleciło Redaktorowi opracować w porozu-
mieniu z Zarządem regulamin, określający szczegółowo działalność Redaktora oraz
stosunki wzajemne Redaktora i Zarządu i przedstawić go na zatwierdzenie najbli-
szego zebrania plenarnego członków T-wa.

⁸ Jedną z form realizacji celów TMHiLK była działalność wydawnicza m.in.: wydawanie książek, gazet, periodycznych pism. Pkt 3 § 4, *Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej*, LCAP, sygn. f. 289, ap. 1, b. 1, k. 1.

⁹ Ananiasz Zajączkowski (ur. 12 października 1903, Troki – zm. 6 kwietnia 1970, Rzym), syn Achize-
ra i Emilii z domu Bezkowicz. Wybitny polski turkolog, twórca polskiej orientalistyki, autor ponad 300
prac naukowych, działacz karaimski, członek wielu czołowych polskich stowarzyszeń naukowych m.in.
Polskiej Akademii nauk i Polskiej Akademii Umiejętności. W 1929 r. obronił doktorat na Uniwersytecie
Jagiellońskim, w 1933 r. habilitował się w Katedrze Turkologii Uniwersytetu Warszawskiego. Mianowany
profesorem zwyczajnym w 1935 r. został kierownikiem Katedry Turkologii UW. Na temat życia naukowe-
go i społecznej działalności A. Zajączkowskiego; zob. S. Kałużynski, *Ananiasz Zajączkowski 1903–1970*,
„Nauka Polska” 1971, R. 19, z. 2, s. 198–203; A. Sulimowicz, *Polscy turkolodzy Karaimi. Od przedmiotu do
podmiotu badań*, [w:] *Karaimi...*, s. 119–144.

^{b-b} *Słowo podkreślono ołówkiem.*

¹⁰ Jedną z pierwszych decyzji Towarzystwa MHiLK, podjętą 24 kwietnia 1932 r. było formalne przeję-
cie redakcji nad czasopismem karaimskim „Myśl Karaimska”. W związku z powyższym komitet redak-
cyjny: uflu hassan S. Firkowicz, prof. T. Kowalski, hassan Józef Łobanos, Aleksander Mardkowicz, Zacha-
riasz Nowachowicz, Zachariasz Szpakowski, dr Ananiasz Zajączkowski, Zarach Zarachowicz, przekazał
„Myśl Karaimską” Towarzystwu MHiLK i tym samym 2 czerwca 1932 r. rozwiązał swoją działalność. Były
to działania formalne, ponieważ w praktyce nad redakcją czasopisma czuwały nadal te same osoby, pod
przewodnictwem redaktora A. Zajączkowskiego. LCAP, sygn. f. 728, ap. 1, b. 6, k. 96.

Ad 2) P. E. Jutkiewicz zakomunikował treść otrzymanych listów z Halicza i Łucka ze zgodą p.p.¹¹ Nowachowicza, Mordkiewicza [Mardkowicz], Zarachowicza¹² na wystawienie ich kandydatur na Członków Zarządu, oraz został ogłoszony spis członków T-wa z Wilna, Trok i Halicza w ilości, co zebranie przyjęło do wiadomości.

Ad 3) Zgłoszone zostały dwa wnioski:

1) ażeby Prezes Zarządu T-wa był wybrany przez samo zebranie;

2) ażeby zebranie wybrało 7 członków Zarządu, którzy z pośród siebie wybiorą następnie Prezesa.

Po dyskusji nad tymi wnioskami uchwalono (pierwszy wniosek uzyskał 12 głosów, drugi – 8 głosów); że zebranie wybierze Prezesa Zarządu a zatem wybierze pozostałych 6-ciu członków.

Po przerwie zgłoszone zostały kandydatury i dokonane tajnym głosowaniem wybory z następującym wynikiem:

Na Prezesa Zarządu zgłoszono dwie kandydatury – p. Eliasza Jutkiewicza i p. Izaaka Zajączkowskiego. P. Eliaz Jutkiewicz kategorięcznie zrzekł się kandydatury. Wybrany został p. Mecenas Izaak Zajączkowski.

Na członków Zarządu złożono kartek 20, w tym głosów:

Za p. Nowachowiczem	19	wybrani zostali:
” ” Mordkiewiczem ¹³	19	1) p. Nowachowicz z Halicza
” ” Zarachowiczem	19	2) ” Mordkowicz ¹⁴ z Łucka

¹¹ P.P. – skrót stosowany w dokumentach oznacza liczbę mnogą rodzaju żeńskiego lub męskiego, czyli Panów lub Pań.

¹² Zachariasz Nowachowicz (Halicz), redaktor Aleksander Mardkowicz (Łuck), Zarach Zarachowicz (Halicz).

¹³⁻¹⁴ Chodzi o Aleksandra Mardkowicza (ur. 24 lutego 1875, Łuck – zm. 5 kwietnia 1944, Łuck), pisarz, poeta, redaktor wydawnictw karaïmskich, działacz społeczny zaangażowany w nurt odrodzenia i propagowania kultury i języka karaïmskiego. Urodził się w niezamożnej rodzinie karaïmskiej jako syn Marka i Anny z domu Łoksyńskiej. W rodzinnym mieście ukończył szkołę podstawową, zdał maturę w gimnazjum i rozpoczął pracę w biurze notarialnym. W 1901 r., aby wspomóc finansowo rodziców wyjechał do Brześcia, Jekaterynosławia, gdzie pracował w notariacie. Ukończył kursy prawnicze w Kijowie, a w 1903 r. po zdaniu egzaminu uprawniającego do samodzielnego wykonywania zawodu notariusza prowadził własne biuro. W 1910 r. ożenił się z Rozalią Sandomirską, z którą miał córkę Tamarę oraz synów Anatola i Marka. W 1921 r. zamieszkał w Łucku, gdzie pracował w biurze notarialnym i poświęcił się działalności społecznej na rzecz ludności karaïmskiej. Brał udział w pracach legislacyjnych i należał do Komitetu Odbudowy Kienesy w Łucku oraz zarządu gminy karaïmskiej, gdzie był prezesem. W ramach własnego cyklu *Biblioteczki Karaïmskiej* samodzielnie wydał około dwudziestu książek w języku karaïmskim i polskim. W latach 1931–1939 był redaktorem i wydawcą czasopisma w języku karaïmskim „Karaj Awazy” W 1932 r. za zasługi na polu szerzenia języka karaïmskiego został wpisany do Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. Aktywnie działał w pracach Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej i współpracował z redakcją „Myśli Karaïmskiej”. Za swoje zasługi został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz nadane zostało mu honorowe członkostwo gmin karaïmskich w Łucku i Haliczu. Zmarł w 1944 r. w Łucku i został pochowany na miejscowym cmentarzu karaïmskim. A. Sulimowicz, *Aleksander Mardkowicz – działacz społeczny, pisarz i wydawca*, „Awazymyz” 1999, nr 2 (3), s. 3–4; *Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszala i Aleksandra Mardkowicza*, „Almanach Karaïmski” 2013, nr 2; A. Sulimowicz, *Czasopisma karaïmskie*, „Awazymyz” 1999, z. 2 (3).

" " Firkowiczem Sz.[ymonem]	19	3) " Zarachowicz z Halicza
" " Abr.[ahamem] Szyszmanem	19	4) " Szym.[on] Firkowicz z Trok [31v]
Za p. L.[idia] Szolówną	19	5) Abr.[aham] Szyszman z Wilna
" " Łobanosem Józ.[efem]	1	6) L.[idia] Szolówna z Wilna

Na kandydatów do Zarządu wybrano p. Szyszmana Szymona – ma głosów 19 i Szpakowskiego z Łucka – ma głosów 19.

Ad 4) Do komisji rewizji wybrani zostali;

P. Em[anuel] Aronowicz z Wilna 19 głosów

" Awenir Kobecki " 19 "

" Józef Nowicki z Trok 19 "

Na zastępcę – p. Józef Zajązkowski.

Ad 5) Po krótkiej przerwie, podczas której odbyło się zebranie nowo obranego Zarządu, zebranie zostało wznowione. Ogłoszono Skład Prezydium Zarządu, które się ukonstytuowało w sposób następujący:

Prezes p. Mecenas Izaak Zajązkowski

Vice-Prezes Ułlu Hazzan Szymon Firkowicz

Skarbnik p. Abraham Szyszman

Sekretarz p. Lidia Szolówna

Prezesem Komisji Rewizyjnej został obrany p. Emanuel Aronowicz.

Ad 6) Ze względu na mający się odbyć w Wilnie w dniach 16–18 maja r.b. [1932] Zjazd Orientalistów, Zarząd ustali w porozumieniu ze Zjazdem dzień uroczystego otwarcia T-wa na jeden z tych dni.

Ad 7) Na wniosek Zarządu, za zasługi położone na dobro nacji karaimskiej, Zebranie uchwaliło w drodze aklamacji oddać godność Prezesa Honorowego T-wa Jego Eks-celencji Hachanowi Seraja Bej Szapszałowi, oraz godność członka honorowego Panu Profesorowi Tadeuszowi Kowalskiemu¹⁵ i poleciło zarządowi sporządzić odpowiednie dyplomy celem doręczenia ich wspomnianym osobom w dniu otwarcia T-wa

I.[zaak] Zajązkowski^c

Sekretarz Awenir Kobecki^c [32]

Źródło: BLAN, f. 301–489, k. 31–32 r, mps.

¹⁵ Profesor Tadeusz Kowalski (ur. 21 czerwca 1889, Châteauroux, Francja – zm. 5 maja 1948, Kraków), polski orientalista, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek i sekretarz generalny Polskiej Akademii Umiejętności, autor ponad 200 prac naukowych z zakresu turkologii, arabistyki i iranistyki. Zasłużony w badaniach nad językiem karaimskim, prekursor badań karaimoznawczych. Na temat życia naukowego zob. A. Zaborski, *Tadeusz Kowalski – pierwszy i ostatni nowoczesny orientalista polski*, „Rocznik Orientalistyczny” 1916–18, t. 1, s. 252–296; A. Zajązkowski, *Kowalski Tadeusz Jan*, PSB, t. 4, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968–69, s. 569–570; E. Siemieniec-Gołaś, *Tadeusz Kowalski (1889–1948)*, „Studia Turcologica Cracoviensia” 1998, t. 5, s. 10; W. Zajązkowski, *Bibliografia Tadeusza Kowalskiego*, „Rocznik Orientalistyczny” 1953, t. 17, s. XVII–XXXVI.

^{c-c} *Czytelny podpis odręczny.*

Nr 2

1932 kwiecień 24, Wilno – Protokół z pierwszego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 2

Pierwszego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 24 kwietnia 1932 r.

Przewodniczy p. Izaak Zajączkowski.

Na porządku dziennym ukonstytuowanie się Zarządu.

Na Vice Prezesa zostaje powołany Ułlu-Hazzan Szymon Firkowicz.

Na Skarbnika p. Abraham Szyszman, na Sekretarza p. Lidia Szole.

I.[zaak] Zajączkowski^a

Prezes.

Sekretarz. Lidia Szole^a

[30]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 30 r, mps.

^{a-a} *Podpis odręczny.*

Nr 3

1932 maj 18, Wilno – Protokół z posiedzenia inauguracyjnego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 3

Posiedzenia Inauguracyjnego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 18 maja 1932 r.

Przewodniczący J.[ego] E.[kscelencja] Hachan H. Seraja Szapszał, protokół prowadzi p. Lidia Szole.

Obecnych gości i członków Towarzystwa około 100 osób.

Posiedzenie otwiera J.E. Hachan dłuższym przemówieniem (Załącznik Nr 1)

Po przemówieniu J.E. p. Prokurator Konstanty Achmatowicz składa życzenia w imieniu Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów w Polsce¹.

Następnie odczytano życzenia p. Marszałka Senatu Władysława Raczkiewicza², Prorektora Uniwersytetu Stefana Batorego Prof. Dr. Ks. Czesława Falkowskiego³, Aleksandra Mardkowicza z Łucku i Zachariasza Nowachowicza⁴ w imieniu gminy Karaimskiej w Haliczu.

¹ Celem Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów RP, który został formalnie powołany w 1925 r., było organizowanie inicjatyw w celu polepszenie sytuacji gospodarczej, społecznej, moralnej i kulturowej społeczeństwa tatarskiego. Ze względu na wiele cech wspólnych (tj. mała liczebność, pochodzenie tureckie, duży stopień zasymilowania, zamieszkiwania na terenach Litwy i Rzeczypospolitej od XIV w.) Tatarzy i Karaimi podejmowali współpracę w obszarze działań kulturalno-oświatowych i prac legislacyjnych. Por. U. Wróblewska, *Oświata Tatarów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012.

² Władysław Raczkiewicz (ur. 28 stycznia 1885, Kutaisi w Gruzji – zm. 6 czerwca 1947, Ruthin w Walii), działacz społeczny, polityczny i wojskowy w II RP. Minister spraw wewnętrznych w latach 1921, 1925–1926, 1935–1936; marszałek Senatu III (1930–1935); wojewoda nowogródzki, wileński, krakowski, pomorski; Prezydent RP na uchodźctwie w latach 1939–1947. *Dzienniki czynności Prezydenta RP Władysława Raczkiewicza 1939–1947*, t. 1 i 2, (oprac.) J. Piotrowski, Wrocław 2004, t. 1, ss. 645, t. 2, ss. 675.

³ Czesław Falkowski (ur. 28 listopada 1887, Warszawa – zm. 25 lipca 1969, Łomża), biskup rzymskokatolicki, profesor Akademii Duchownej w Petersburgu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Uniwersytetu Wileńskiego, gdzie w latach 1928–1930 pełnił funkcję rektora. Po drugiej wojnie światowej wykładał w seminarium duchownym w Białymstoku i był biskupem diecezji łomżyńskiej w latach 1949–1969. *Dalszy ciąg uroczystości wileńskich. Przemówienia i gratulacje*, „Gazeta Lwowska” 1929, nr 235, s. 2.

⁴ Zachariasz Nowachowicz (ur. 5 czerwca 1883 – zm. 25 marca 1960, Chrzanów), prawnik, działacz społeczny, prezes gminy karaimskiej w Haliczu. Pochodził z zamożnej karaimskiej rodziny wywodzącej się z Kuzizowa pod Łwowem. Uczestniczył w działaniach wojennych podczas pierwszej wojny światowej, ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim. Jako adwokat pracował i mieszkał w Haliczu, gdzie zaangażował się społecznie na rzecz społeczności karaimskiej, przewodniczył tamtejszej gminie i uczestniczył w pracach nad uregulowaniem sytuacji prawnej Karaimów w II RP. Po zakończeniu drugiej wojny światowej wspólnie z żoną Sabiną z Samuelowiczów (ur. 1885, zm. 1960) zamieszkali w Chrzanowie, gdzie pracował jako notariusz. W 1948 r. działał w ramach Karaimskiego Zarządu Duchownego, który został zatwierdzony przez Ministerstwo Administracji Publicznej. W październiku 1960 r. ekshumowane ciało z cmentarza w Chrzanowie, zostało złożone na Cmentarzu Karaimskim w Warszawie. Z. Abrahamowicz, *Dzieje Karaimów w Haliczu*, „Przegląd Orientalistyczny” 2001, nr 1–2; *Karaj jołłary – karaimskie drogi. Karaimi w dawnej fotografii*, (oprac.) M. Abkowicz, A. Sulimowicz, Wrocław 2010.

Po przemówieniach powitalnych J.E. wręcza profesorowi [Tadeuszowi] Kowalskiemu dyplom Członka Honorowego, wygłaszając okolicznościowe przemówienie (Załącznik Nr 2). Prof. Kowalski dziękuje za odznaczenie i przypomina, że pionierem w badaniu języka Karaimów polskich był ś.p. Jan Grzegorzewski⁵. Następnie Prof. Józef Wierzyński wygłosił odczyt p.t. „List Ochronny, wydany przez ks. Michała Wiśniowieckiego”⁶, Prof. Marian Morelowski zaś odczyt p.t. „Ozdobne tkaniny karaimskie”⁷.

Po odczytach Jego Ekscelencja zamknął część oficjalną, dziękując obecnym za przybycie.

S.[eraja] Szapszał^a

Przewodniczący.

Sekretarz. Lidia Szole^a

[27]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 27 r, mps.

⁵ Jan Grzegorzewski (ur. ok. 1850, Szulejki – zm. 1922), polski etnograf, krajoznawca, orientalista, badacz kultury i języka karaimskiego. Absolwent gimnazjum w Żytomierzu i studiów slawistycznych w Odessie. Część swego życia spędził w Turcji i na Bałkanach, w Konstantynopolu i Sofii zorganizował instytucje orientalistyczne. W Krakowie od 1914 r. rozpoczął wydawania „Rocznika Orientalistycznego”. T. Kowalski, *Materiały karaimskie ś.p. Jana Grzegorzewskiego*, „Myśl Karaimska” 1932–34, t. 10, z. 10, s. 19–28; *Słownik folkloru polskiego*, J. Krzyżanowski (red.), Warszawa 1965.

⁶ Referat historyka Józefa Wierzyńskiego ukazał się drukiem w „Myśli Karaimskiej” pt. *Dokument z r. 1706 z archiwum Karaimskiego w Trokach*, „Myśl Karaimska” 1932–1934, t. 10, z. 10, s. 11–18.

⁷ Referat Mariana Morelowskiego opublikowano w „Myśli Karaimskiej” pt. *Tkaniny ludowe karaimskie a sprawa pochodzenia Karaimów krymskich i polskich*, „Myśl Karaimska” 1932–1934, t. 10, z. 10, s. 37–87.

^{a-a} Podpis odręczny.

Dostojny Panie Wojewodo, Ekscelencjo. Magnificencjo! Szanowne Zgromadzenie^b

^c Załącznik Nr 1
do Protokołu Nr 3
Posiedzenia Inauguracyjnego
Towarzystwa Miłośników
Historii i Literatury
Karaimskiej w dniu
18 maja 1932 r.
w Wilnie. ^c

WSPOMNIJ NA DNI DAWNE, ROZWAŻAJCIE LATA
KAŻDEGO WIEKU; SPYTAJ OJCA TWEGO, A OZNAJ
MI TOBIE; STARSZYCH TWOICH, A POWIEDZĄĆ
DEUTERONOMIUM, XXXII, 7⁸.

^dZe słów powyższych widzimy, że^d ^eTak rzeczy ^ePismo Świąte i nakazuje nam cenić, badać i poznać przeszłość swą, ^fnaszą ^fhistorję.

Otóż, gdy się zwrócimy wstecz i spojrzymy na drogę historyczną, przez przodków naszych przebytą, to zobaczymy, że już przed pięciuset laty z górą byli oni przyprowadzeni tutaj przez Wielkiego Księcia Witolda wraz z Tatarami i osiedleni w kraju tym na wyznaczonych sobie ziemiach. Niegdyś, znacznie liczniejsi przodkowie dzisiejszych Karaimów, w rozległym naówczas Wielkim Księstwie Litewskim stanowili 32 (trzydzieści dwie) gminy. Uprawiali oni nadane sobie grunta, zaś dla pełnienia służby wojskowej należeli do specjalnych chorągwi karaimskich. Historia przechowała nam imiona naszych skromnych bohaterów, którzy umieli wiernie służyć i umierać za królów swoich.... Za swą wierność, za swe zasługi tak cywilne jak i wojskowe otrzymali szereg przywilejów, ulg i odznak honorowych. Niestety, większa część archiwum karaimskiego, naskutek przymusowego wysiedlenia ich z kraju podczas wojny świa-

^b Tytuł zapisano ołówkiem.

^{c-c} Fragment zapisano atramentem.

⁸ Cytat pochodzi z ostatniej części *Tory* czyli z *Piątej Księgi Mojżeszowej* [5 Mojż 32:7], określanej także *Deuteronomium* (łac.) czy *Księga Powtórzonego Prawa* (pol.) [Pwt 32,3–4.7–9.12].

^{d-d} Fragment skreślono ołówkiem.

^{e-e} Fragment dopisano ołówkiem.

^{f-f} Słowo dopisano ołówkiem.

towej, zaginęła bez śladu. Zaledwie nieliczne stosunkowo przywileje królewskie i inne dokumenty zostały uratowane i przywiezione tutaj ze Smoleńska⁹, dzięki energicznej pomocy D-ra Mariana Morelowskiego¹⁰, Profesora U.S.B. ^g Batorego^g, wobec którego naród karaïmski nazawsze pozostanie dłużnikiem.

Niezważając jednak, na tak bolesną stratę swego drogiego skarbu, Karaïmowie nie poddali się rozpaczce i wytężają wszystkie swe siły, aby rzucić promienie światła na swą nie całkiem jeszcze zbadaną historję w kraju naszym. Aby sprawę badania swej przeszłości postawić na gruncie mocniejszym, – powstało nasze młode Towarzystwo, którego statut został zatwierdzony 24 (dwudziestego czwartego) marca roku bieżącego. Nowozałożone Towarzystwo nasze, liczące nader nieznaczną ilość członków, naturalnie, nie ma na celu zadań przechodzących swe siły – samodzielnych badań naukowych w dziedzinie [28] języka, historii i etnografii swego narodu. Cele nasze są nader skromne. Jeżeli będziemy wynajdywali, zbierali i systematyzowali ocalałe rękopisy, jak również i okazy kultury materialnej swego narodu, ratując je od zniszczenia lub pożaru, zbierając jednocześnie materiały z dziedziny folkloru, to uważać będziemy cel nasz za osiągnięty.

Przekazując wszystko zebrane uczonym badaczom, będziemy prosili ich o dzielenie się z nami swemi wnioskami i wynikami na stronach naszego organu „Myśli Karaïmskiej”, mającej na celu zadanie ^h nader ^h bardzo skromne, poznawanie siebie samych i zaznajamianie naszych współziomków z tem, czem jest nasz skromny naród, o którym mało kto w Polsce ma chociażby i najbardziej prymitywne pojęcie.

⁹ W 1915 r. z powodu działań wojennych cały inwentarz Trockiej Kienesy Karaïmskiej, został wywieziony z Trok do Smoleńska. W okresie międzywojennym trwał proces rewindykacji z Rosji mienia kulturalnego Wileńszczyzny, w który zaangażowane było MSZ, Uniwersytet SB i inne placówki kulturalne. Niestety, pomimo wsparcia ze strony rządu wyposażenie kienesy trockiej (m.in.: lichtarze, firany, perskie dywany), księgi metrykalne z 300 lat funkcjonowania trockiej gminy karaïmskiej, stare księgi religijne, rękopisy, cała biblioteka, przywileje i dokumenty zaginęły bezpowrotnie. 20 grudnia 1922 r. Zarząd Duchowny Karaïmski w Trokach odzyskał jedynie kilka przywilejów królewskich: Zygmunta I z 1507 i 1522 r., Stefana Batorego z 1579, Zygmunta III z 1588 i 1611, Jana Kazimierza z 1654, Michała Korybuta z 1670 i 1672, Jana Sobieskiego z 1679, Augusta II z 1701 oraz oryginalne dekrety księcia Radziwiłła oraz Sapiehy. BLAN, sygn. f. 301–366, k. 3, 5, 39,45, 52–53, 56; A-ski [Ananiasz Zajączkowski], *Przywileje nadane Karaïmom przez Królów polskich*, „Myśl Karaïmska” 1924, z. 1, s. 22.

¹⁰ Marian Morelowski (ur. 2 marca 1884, Wadowice – zm. 25 lipca 1963, Wrocław), historyk sztuki, romanista, nauczyciel, kustosz Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu (1926–1929), profesor na USB (1934–1941), KUL-u (1946–1952) oraz Uniwersytecie Wrocławskim (1953–1960). M. Zlat, *Morelowski Marian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 21; P. Bohdziewicz, *Śp. prof. dr Marian Morelowski*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 1964, z. 2; J. Orosz, *Marian Morelowski*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki* 1964.

^{g-g} Wyjaśnienie skrótu zapisano ołówkiem.

^{h-h} Słowo skreślono ołówkiem.

Znany prawnik belgijski i historyk zeszłego wieku, Francois Laurent¹¹, kiedyś powiedział, że wszystkie narody – od Boga i każdy z nich ma swą misję na ziemi. Poczynając od wielkich, cywilizowanych narodów Europy i kończąc na małym i niekulturalnym plemieniu w Azji, każdy posiada swą misję. Należy tylko zbadać, poznać i zrozumieć, na czym mianowicie polega ta przez Boga wyznaczona misja tego lub innego narodu. Aby zrozumieć terażniejszość, trzeba poznać przeszłość.

To też i nasze Towarzystwo, jak widzi Szanowne Zgromadzenie, wzięło sobie za jedyny cel badanie historycznych losów kultury duchowej i materialnej Karaimów, stanowiących najmniejszą z mniejszości narodowych, tulących się pod skrzydła Orła Białego – symbol mocy i potęgi ⁱ wielkiego i tolerancyjnego narodu polskiego ⁱ.

^j Kończąc na tem swe przemówienie ^j. Uważam za miły obowiązek złożyć w imieniu Towarzystwa głęboką i serdeczną wdzięczność Wysokiemu Zgromadzeniu za honor wykazany mu przez przybycie na posiedzenie inauguracyjne. To łaskawe zainteresowanie ze strony wysokich przedstawicieli władzy i społeczeństwa wileńskiego oraz mężów nauki tak naszego Uniwersytetu jak i przybyłych z daleka profesorów ^kuczestników Drugiego Polskiego Zjazdu Orientalistycznego¹², jak również i przedstawicieli tak bliźnich nam przez wspólne daty historyczne Tatarów ^l – doda siły i energii członkom naszego tak młodego Towarzystwa.

Pozwalam sobie, Szanownym panom prelegentom i całemu wysokiemu zgromadzeniu podziękować starpolskiem: „BÓG – ZAPŁAĆ”!

[28v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 28 rv; mps. Zachowano oryginalny zapis przemówienia, nie wprowadzono żadnych zmian redakcyjnych.

¹¹ François Laurent (ur. 8 lipca 1810, Ghent – zm. 11 lutego 1887), luksemburski historyk i radca prawny, szef działu legislacyjnego w Departamencie w Brukseli. *Encyclopaedia Britannica*, 11 th ed, H. Chisholm (red.), Cambridge University Press 1911.

ⁱ⁻ⁱ *Fragment dopisano ołówkiem.*

^{i-j} *Fragment skreślono ołówkiem.*

^k *Słowo dopisano ołówkiem.*

¹² W dniach od 16 do 17 maja 1932 r. odbył się w Wilnie Drugi Zjazd Orientalistyczny, podczas rozpoczęcia przemówienie wygłosił m.in. Olgierd Kryczyński, jako prezes ZKOTRP oraz Seraja Szapszał hachan karaimski. W programie Zjazdu przewidziano także zwiedzanie instytucji wileńskich posiadających rękopisy i inne zbiory wschodnie, w tym Bibliotekę Uniwersytecką, Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauki, zbiory Muzeum Tatarskiego ZKOTRP, kienesę karaimską, meczet mużułmański i groby J. Lelewela i Eustachego hr. Tyszkiewicza na cmentarzu na Rossie. Pierwotnie zamierzano zorganizować spotkanie znamienitych orientalistów polskich we Lwowie, jednak zjazd odbył się w Wilnie, pomimo tego, że „obecnie przebywa tam stale tylko nieliczna gromadka orientalistów, ale ze względu na to, że Wilno jest ośrodkiem naszych Karaimów i Tatarów i że posiada piękne tradycje orientalistyczne”, BLAN, sygn. f. 143–947, k. 10, 12.

^l *Dopisano ołówkiem.*

*Załącznik N 2 do Protokołu N 3
Posiedzenia Inauguracyjnego Towarzystwa
Miłośników Historji i Literatury Karaïmskiej
w dniu 18 maja 1932 r. w Wilnie^m*

WIELCE SZANOWNY I CZCIGODNY
PANIE PROFESORZE.

Siedem lat mija odkąd zaszczyliłeś nas swem wysokiem zainteresowaniem osiedla karaïmskie w Polsce i poraz pierwszy zwiedziłeś prastare gniazdo Karaïmów – TROKI¹³. Przyszedłeś do nas z wielką życzliwością i otwartem sercem, niosąc słowa otuchy i pokrzepienia i nawołując do ratowania zagrożonej spuścizny po naszych przodkach, skarbu narodowego – naszego języka ojczystego. Swym szlachetnym zapalem i niestrudzoną pracą dałeś nam godny przykład jak należy cenić i szanować zabytki naszej kultury duchowej¹⁴.

Z właściwą sobie energją i ogromną wiedzą Wielkiego Męża Nauki zabrałeś się do opracowania naszego języka Karaïmskiego i wydałeś wiele rozpraw z zakresu naszej etnografji a wreszcie najcelniejszą pracę z dziedziny Karaïmoznawstwa: „Teksty Karaïmskie w narzeczu trockiem”¹⁵. Książka ta powitana przez orientalistów

^m *Zapis odręczny ołówkiem.*

¹³ W 1925 r. prof. T. Kowalski po raz pierwszy odwiedził Karaïmów w Trokach, Wilnie, Łucku i Hali-czu.

¹⁴ Profesor Tadeusz Kowalski prowadził badania terenowe wśród Karaïmów. Po raz pierwszy w przy-jechał do Trok w 1925 r., a następnie w 1928 r. Swoje badania naukowe nad językiem i kulturą karaïmską Kowalski określał, jako wycieczki badawcze, podczas których nawiązywał liczne przyjaźnie z Karaïma-mi z Trok, Wilna, Łucka i Haliacza. Serdeczne kontakty utrzymywał z: uflu hazzanem Szymonem Firko-wiczem, hazzanem Rafalem Abkowiczem a także Józefem Łopatto, Aleksandrem Mardkowiczem, Ser-giuszem Rudkowskim, Sabiną i Zachariaszem Nowachowiczami, Leonem Sulimowiczem oraz Zarachem Zarachowiczem. Profesor Tadeusz Kowalski motywował Karaïmów do podjęcia badań karaïmoznaw-czych i wzbudzał w młodym pokoleniu zainteresowanie własną kulturą, namawiał do podjęcia studiów w zakresie orientalistyki. Jednym z jego uczniów był najznakomitszy z polskich turkologów Ananiasz Za-jączkowski, który pierwotnie zgodnie z życzeniem rodziny zamierzał studiować prawo, ale profesor prze-konał go do studiów turkologicznych. *Sprawozdanie T. Kowalskiego z wycieczki naukowej do Karaïmów w Wilnie i Trokach, odbytej w dniach od 22 maja do 3 czerwca 1925 r. wygłoszone na posiedzeniu Komisji Orientalistycznej PAU 22 VI 1925*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU”, 1925, t. 30, nr 6, s. 25–29; b.a., *Wycieczka naukowa prof. Ul. J. Dr. T. Kowalskiego do Karaïmów w Wilnie i Trokach*, „Myśl Karaïmska” 1926, z. 3, t. 1, s. 23–24; A. Sulimowicz, *Polscy turkolodzy Karaïmi. Od przedmiotu do podmiotu badań nau-kowych*, [w:] *Karaïmi*, B. Machus-Telus (red.), Warszawa 2012, s. 122.

¹⁵ Zebrany materiał badawczy prof. T. Kowalski opublikował w monografii pt. *Teksty karaïmskie w nar-zeczcu trockim* oraz w formie artykułów, które ukazały się w czasopismach orientalistycznych jak i w pra-sie codziennej. Niewątpliwie monografia dialektu trockiego języka karaïmskiego była książką, która stała się podstawą kolejnych badań nad językiem karaïmskim i fundamentem do analizy w językoznawstwie kipczacko-tureckim. T. Kowalski, *Karaïmsche Texte in von Troki eingeleitet erläutert und mit einem karaï-misch polnissch deutschen Glossar versehen: Teksty karaïmskie w narzeczu trockim z wstępem i objaśnien-iami w języku niemieckim, tudzież ze słownikiem karaïmsko-polsko-niemieckim*, „Prace Komisji Orienta-listycznej PAU”, Kraków 1929, nr 11 ; tenże, *Język karaïmski*, „Myśl Karaïmska” 1926, z. 3, t. 1, s. 3–7; tenże,

Europy z wielkim entuzjazmem, stanowi chlubną kartę w dziejach nauki polskiej, dla nas Karaimów tem chlubniejszą, że na niej zostało wypisane także i nasze imię. Spełniłeś najwyższy cel nauki: wydobyć najaw prawdy, a sprostowawszy dotychczasowe mylne poglądy badaczy na język karaimski, ogłosiłeś światu ⁿ wielką ⁿ doniosłość tego języka dla studjów naukowych z zakresu turkologii.

Jakoż wkrótce sprawdziły się słowa [Władysława] Syrokomli: „Zaprawdę, niwa badań miejscowych, jak nasze chlebne niwy, póty najlepiej rodzi, dopóki jest jeszcze nowiną. Błogosławiony pierwszy kto się jął do trzebieży leżących odłogiem, niepożytecznych na pierwszy rzut oka obszarów, kto pierwszy zapszczył lemiesz lub rydel, poruszy odwieczne karczce na nowinie, bo mnogie i korzystne będą plony jego mozołu”¹⁶.

Plony Twego mozołu są znane i widoczne: język Karaimski opuścił skromne siedlisko szkółki parafjalnej i zajął wreszcie godne miejsce obok pokrewnych języków tureckich w najwyższej świątyni nauki: opracowane przez Ciebie Teksty Karaimskie są czytane i objaśniane na Uniwersytetach, nawet za granicą – w Niemczech¹⁷. A i wśród nas, Karaimów, ziarna rzucone przez Ciebie wydały bujną roślinność. Przecież to TY dźwignąłeś nasze pismo [29] narodowe Myśl Karaimską na wyżyny naukowe, z których się dzisiaj szczerze szcycimy¹⁸.

Prze to I-sze Walne Zebranie nowopowstałego Towarzystwa Miłośników Historji i Literatury Karaimskiej w dniu 24° dwudziestego czwartego^o kwietnia 1932 r. jednogłośnie uchwaliło na podstawie § 9 Statutu Towarzystwa¹⁹ nadać CI, Wielce Czci-

Pieśni obrzędowe w narzeczu Karaimów z Trok, „Rocznik Orientalistyczny” 1927, t. 3; tenże, Przyniski do etnografji i dialektologii karaimskiej, „Rocznik Orientalistyczny” 1929, t. 5, s. 201–239. A. Dubiński, Dzieje badań karaimoznawczych. Prace prof. Tadeusza Kowalskiego poświęcone kipczackim elementom etniczno-językowym, [w:] tenże, Caraimica. Prace Karaimoznawcze, Warszawa 1994, s. 101.

ⁿ⁻ⁿ Wyraz skreślono.

¹⁶ Cytat z: W. Syrokomla, *Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna (Troki, Stokliszki, Jezno, Funie, Niemież, Miedniki etc.)*, Wilno 1857, s. 6.

¹⁷ W 1930 r. w semestrze letnim na Uniwersytecie Berlińskim w katedrze języków uralsko-áltajskich prof. turkologii W. Bang-Kaup przeprowadził wykład p.t. *Karaimische Texte (Teksty Karaimskie)* oraz interpretował na ćwiczeniach teksty karaimskie na podstawie monografii: T. Kowalski, *Karaimische Texte in von Troki. Język karaimski na uniwersytecie berlińskim*, „Myśl Karaimska” 1930–1931, t. 2, z. 3–4, s. 71; *Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszala i Aleksandra Mardowicza*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 3, s. 86.

¹⁸ T. Kowalski już od trzeciego zeszytu „Myśli Karaimskiej” (od 1926 r.) czuwał nad poziomem merytorycznym pisma, w którym publikował swoje artykuły naukowe i był członkiem komitetu redakcyjnego. „Myśl Karaimska” 1926, t. 1, z. 3, s. 1.

^{o-o} Wyraz dopisano ołówkiem.

¹⁹ „Osobom, które zasłużyły się ludności karaimskiej, lub Towarzystwu może być nadana przez walne zebranie na wniosek Zarządu godność członka honorowego”. Paragraf 9 *Statutu Towarzystwa Miłośników Historji i Literatury Karaimskiej*. Zob. *Aneks*.

godny Panie Profesorze, godność Członka Honorowego Towarzystwa Miłośników Historji i Literatury Karaimskiej. Uprzejmie prosimy o łaskawe przyjęcie dyplomu na tę godność nadaną TOBIE w dowód głębokiej czci i szczerego szacunku, jaki żywimy do CIEBIE i w dowód niezmiernej wdzięczności, jaką chowamy w sercach naszych.
[29v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 29 rv, mps. Zachowano oryginalny zapis przemówienia, nie wprowadzono żadnych zmian redakcyjnych.

Nr 4

1932 czerwiec 26, Protokół z pierwszego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 4

Pierwszego Posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 26 czerwca 1932 r.

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski

Na porządku dziennym:

Referat J.E. Hachana p.t. „O pobycie Adama Mickiewicza na Krymie”¹

Referat p. Abrahama Szyszmana p.t. „O pierwotnym rozsiedlaniu się Karaimów na Litwie”²

J.[ego] E.[kscelancja] na podstawie nieznanego listu Hr.[abiego] Henryka Rzewuskiego³ mówi o pobycie poety w Eupatorii⁴ wśród Karaimów.

P. Abraham Szyszman w referacie swym rozpatrywał rozmieszczenie pierwotnych osad karaimskich na terytorium W.[ielkiego] Ks.[ięstwa] Litewskiego z punktu widzenia geograficzno-wojskowego.

I.[zaak] Zajączkowski^a

Przewodniczący [25]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 25 r, mps.

¹ Referat został opublikowany w czasopiśmie pt. „Myśl Karaimska”, zob. H. S. Szapszał, *Adam Mickiewicz w gościnie u Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1934, z. 10 (1932–1934), s. 1–10.

² Referat został opublikowany w czasopiśmie pt. „Myśl Karaimska”, zob. A. Szyszman, *Osadnictwo karaimskie i tatarskie na ziemiach W. Księstwa Litewskiego*, „Myśl Karaimska” 1934, z. 10 (1932–1934), s. 29–36.

³ Henryk Rzewuski herbu Krzywda (ur. 3 maja 1791, Sławuta – zm. 28 lutego 1866, Cudnów), powieściopisarz, publicysta, wolnomularz. W czasie jednej z wielu podróży, w 1825 r. wspólnie z A. Mickiewiczem zwiedził Krym. A. Ślisz, *Henryk Rzewuski. Życie i poglądy*, Warszawa, 1986; L. Hass, *Wolnomularstwo w Europie środkowo-wschodniej w XVIII i XIX wieku*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1982, s. 301.

⁴ Eupatoria – miasto na Półwyspie Krymskim, port nad Morzem Czarnym.

^a Podpis odręczny.

Nr 5

1932 sierpień 29, Wilno – Protokół z drugiego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 5

Drugiego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 29 sierpnia 1932 r.

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecni J.E. Hachan H.[adży]¹ Saraja Szapszał, Abraham Szyszman, Izaak Zajączkowski, Ananiasz Zajączkowski, Szymon Szyszman.

Na porządku dziennym:

- 1) Sprawa „Myśli Karaimskiej”
- 2) Wolne wnioski.

Przed przejściem do porządku dziennego Zarząd postanawia powołać na stanowisko sekretarza p. Szymona Szyszmana na miejsce p. Lidii Szole, którą na własną prośbę zwolniono z zajmowanego stanowiska².

A. Zajączkowski komunikuje, iż zgodnie z uchwałą Walnego Zebrania porozumiał się z członkami dotychczasowego Komitetu Redakcyjnego „Myśli Karaimskiej”, który zgodził się przekazać czasopismo na własność Towarzystwa. Wobec powyższego Komitet został rozwiązany; funkcje redaktora objął p. Ananiasz Zajączkowski³.

Skarbnik komunikuje, iż J.E. Hachan ofiarował jeszcze sto złotych na fundusz Towarzystwa⁴; Zarząd postanawia wyrazić Jego Ekscelencji wdzięczność.

¹ *Hadży* (pielgrzym) tytuł honorowy przysługujący osobom, które odbyły pielgrzymkę do miejsca świętego. S. Szapszał odbył podróż do Jerozolimy w 1921 r.

² Zob. przyp. 6, s. 88.

³ Początkowo, od 1924 r. redaktorem „Myśli Karaimskiej” był Ananiasz Rojecki, a od 1930 r. pismo redagował Ananiasz Zajączkowski, który ze względu na swój wyjazd do Warszawy prace redakcyjne powierzył hachanowi S. Szapszałowi. *Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszala i Aleksandra Markowicza*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2.

⁴ W preliminarzu budżetowym do MWRiOP rokrocznie uwzględniano wydanie „Myśli Karaimskiej” i z chwilą otrzymania subwencji hachan przekazywał redakcji odpowiednią sumę do realizacji planów wydawniczych. Jednak niestabilna sytuacja gospodarcza w II RP przekładała się na trudności finansowe wielu grup społecznych i związków wyznaniowych. „Myśl Karaimska” była dofinansowywana z funduszu hachana, składek członków TMHiLK oraz ze sprzedaży czasopisma. Od 1930 r. zeszyty „Myśli Karaimskiej” składały się z dwóch części, z czego naukowa, była finansowana przez Fundusz Kultury Narodowej, a na część dotyczącą aktualnego życia Karaimów – społeczność karaimska musiała samodzielnie pozyskać fundusze.

Zarząd postanawia przyjąć na siebie obowiązek wypłacenia p. Abrahamowi Szyszmanowi 77 \$ USA, pożyczonych u niego na wydanie ostatniego zeszytu „Myśli Karaimskiej” przez Hazzana⁵ J.[ózefa] Łobanosa.

Zarząd polecił p. Abrahamowi Szyszmanowi przyjąć od Hazzana J.[ózefa] Łobanosa cały majątek „Myśli Karaimskiej”.

Sz.[ymon] Szyszman^a
Sekretarz
[24]

I.[zaak] Zajączkowski^a
Prezes

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 24 r, mps.

⁵ Hazzan – duchowny karaimski

^{a-a} Podpis odręczny.

Nr 6

1932 październik 15, Wilno – Protokół z drugiego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimej

PROTOKÓŁ Nr 6

Drugiego Posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimej, w dniu 15 października 1932 r.

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.
Obecnych 58 osób.

Na porządku dziennym referat p. Mecenasa Zachariasza Nowachowicza p.t. „Wycieczka Karaimów halickich na cmentarz karaimej w Kokizowie”¹.

Prelegent omawia obszernie wycieczkę, zorganizowaną w jesieni 1932 r. przez Koło Pań Karaimek w Haliczu² na stary cmentarz karaimej w Kokizowie³.

Po zakończeniu referatu J.E. Hachan w imieniu Towarzystwa podziękował prelegentowi za tak ciekawy i pouczający wykład.

Sz.[ymon] Szyszman^a
Sekretarz

I.[zaak] Zajączkowski^a
Przewodniczący [22]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 22 r, mps.

¹ Właściwie Kukizowo (Krasny Ostrowiec) miasteczko leżące na północny-wschód od Lwowa, założone przez Jana III Sobieskiego, w którym Karaimi osiedlili się pod koniec XVII w., korzystali z nadanych przez króla przywilejów handlowych, zorganizowali gminę karaimej. Z małej liczbie społeczności karaimej, która w 1715 r. liczyła zaledwie 9 rodzin wywodzili się słynni uczeni tj.: Mordechaj syn Nisana, Dawid syn Mordechaja czy Jehuda Kukizow, który napisał w języku rosyjskim pracę pt. *Karaimy*, zebrał materiał do kalendara na 2000 lat. Rozwój miasta zahamował pożar w 1831 r., a w połowie XIX w. gmina karaimej przestała istnieć. A. Mardkowiec, *Na Kukizowskim cmentarzu*, (tł.) A. Sulimowicz, „Awazymyz” 2009, z. 2 (23), s. 3–6; S. Gąsiorowski, *Karaimi w Kukizowie. Rekonesans badawczy*, [w:] *Żydzi i judaizm we współczesnych badaniach polskich*, K. Pilarczyk, S. Gąsiorowski (red.), t. 2, Kraków 1998; tenże, *Karaimi w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, Kraków – Budapeszt 2008, s. 191–192, 346.

² W Haliczu przy karaimej gminie wyznaniowej działała sekcja Koła Pań Karaimek, w organizowaniu inicjatyw kulturalno-oświatowych brały udział m.in.: prezeska Sabina Nowachowiczowa, Sabina Abrahamowicz, Estera Abrahamowicz, Debora Eszwowicz, Zofia Eszwowicz, Helena Eszwowicz, M. Ickowicz, W. Mardkowiecowa, Sabina Leonowicz, Helena Szulimowicz, Lina Szulimowicz, M. Juchniewicz. BLAN, sygn. f. 143–1215, k. 2; f. 301–456, k. 79.

³ Od 1932 r., jesienią Karaimi halicycy organizowali rokrocznie pielgrzymki na zapomniany cmentarz do Kukizowa, W 1932 r. uczestnicy wyjazdu odnaleźli nagrobek żony Abrama Samuelowicza Łobanosa, pierwszego wójta karaimek, która zmarła w 1711 r., a przez kolejne lata do 1938 r. udało się Karaimom odszukać cztery inne nagrobki przodków. J. S. [Józef Szulimowicz], *Pielgrzymka na cmentarz karaimek w Kukizowie*, „Myśl Karaimej” 1937–1938, z. 12, s. 149; A. Mardkowiec, *Na kukizowskim...*, s. 3–4; S. Gąsiorowski, *Karaimi w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, Kraków – Budapeszt 2008, s. 398–399.

^{a-a} Podpis odręczny.

Nr 7

1933 styczeń 29, Wilno – Protokół z trzeciego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 7

Trzeciego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 29 stycznia 1933 r.

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecni: J.E. HACHAN Seraja Szapszał, Abraham Szyszman, Izaak Zajączkowski, Szymon Szyszman.

Na porządku dziennym:

- 1) Sprawy finansowe Towarzystwa.
- 2) Sprawa wydania kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej”.
- 3) Wolne wnioski.

Jego Ekscelencja zawiadamia, iż p. Józef Prik (PARYŻ), p. Eliasz Kodzak¹ (CHARBIN) i p. Michał Łopatto (FLORENCJA)² ofiarowali sumy na wydanie „Historji Karaimów” w języku rosyjskim przeznaczoną, dla Karaimów, zamieszkałych w Zachodniej Europie.

Postanowiono wystosować do tych osób listy z podziękowaniem.

Co się tyczy wydania kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej”, to redakcja ma w tece artykuły: J.[ózefa] Wierzyńskiego, T.[adeusza] Kowalskiego i A.[nianasza] Zajączkowskiego oraz utwór poetycki Sz.[ymona] Firkowicza³.

Postanowiono przystąpić do wydania kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej”

Wobec prośby skarbnika Towarzystwa⁴ o zrewidowanie jego działalności

Zarząd upoważnił go do zaproszenia Komisji Rewizyjnej w osobach p.p. Emanuela Aronowicza i Awenira Kobeckiego i przedłożenia im ksiąg kasowych.

Sz.[ymon] Szyszman^a

I.[zaak] Zajączkowski^a

Sekretarz.

Prezes. [21]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 21 r, mps.

¹ Eliasz Kodzak był epigrafem, w 1932 r. wydał w Harbinie książkę pt. *Oko w oknie*, która składała się z 5 osobnych artykułów, przy czym trzecią część poświęcił społeczności karaimskiej i udowodnił chazar-skie pochodzenie Karaimów. „Myśl Karaimska” 1934, z. 10, s. 107.

² Karaimi mieszkający w innych krajach wspierali finansowo swoich współbraci w Polsce, przekazując darowizny na cele kulturalno-oświatowe.

³ Chodzi o teksty: J. Wierzyńskiego, *Dokument z r. 1706 z archiwum karaimskiego w Trokach*; T. Kowalskiego, *Materiały karaimskie ś.p. Jana Grzegorzewskiego*; A. Zajączkowskiego, „Pola Karaimskie” pod Łuckiem oraz wiersz Sz. Firkowicza, *Batyr Bijniń Tamasza Aty (Legenda o cudownym koniu W. Księcia Witolda)*, które opublikowano w zeszytcie 10 „Myśli Karaimskiej” w 1934 r.

⁴ Abraham Szyszman, skarbnik TMHiLK.

^{a-a} Podpis odręczny.

Nr 8

1933 kwiecień 2, Wilno – Protokół z czwartego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 8

Czwartego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 2 kwietnia 1933 r.

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecni: J.E. Hachan H. Seraja Szapszał, Abraham Szyszman, Izaak Zajączkowski, Ananiasz Zajączkowski, Szymon Szyszman.

Na porządku dziennym:

- 1) Sprawa wydania kolejnego numeru „Myśli Karaimskiej”
- 2) Sprawy finansowe Towarzystwa
- 3) Wolne wnioski

P. A.[niansz] Zajączkowski komunikuje, iż w tece redakcji są artykuły: Jego Ekscelencji¹, Józefa Wierzyńskiego, Abrahama Szyszmana i jego własny².

Postanowiono przystąpić do wydania kolejnego numeru „Myśli Karaimskiej”

Omówiono sposób spłaty długu p. Abrahamowi Szyszmanowi w wysokości 77 \$ USA p. I.[zaak] Zajączkowski proponuje wpłacać p. A. Szyszmanowi połowę sum wpływających po wydaniu kolejnego numeru. A. Szyszman sprzeciwia się i proponuje wpłacać połowę wpływów tylko ze sprzedaży zeszytów „Myśli Karaimskiej”. Jego Ekscelencja proponuje wpłacać 75% sum, wpływających ze sprzedaży zeszytów po wyjściu kolejnego numeru. Wniosek ten przeszedł.

Postanowiono napisać listy do członków z prośbą wpłacenia zaległych składek.

S.[zymon] Szyszman^a
Sekretarz.

I.[zaak] Zajączkowski^a
Przewodniczący. [20]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 20 r, mps.

¹ H. S. Szapszał, *Adam Mickiewicz w gościnie u Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1934, z. 10, s. 1–10.

² Zob. przyp. 3, s. 152.

^{a-a} Podpis odręczny.

Nr 9

1933 kwiecień 2, Wilno – Protokół z trzeciego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 9

Trzeciego posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 2 kwietnia 1933 r.¹

Przewodniczący p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecnych około 100 osób.

Na porządku dziennym referat doc. dra Ananiasza Zajączkowskiego p.t. „Elementy tureckie na ziemiach polskich”².

Prelegent scharakteryzował dwa ludy tureckie – Karaimów i Tatarów, osiadłych na ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, i omówił ich pochodzenie i znaczenie w dziejach tego terytorium.

Sz.[ymon] Szyszman^a

Sekretarz.

I.[zaak] Zajączkowski^a

Przewodniczący.

[19]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 19 r, mps.

¹ Odczyt A. Zajączkowskiego nt.: *Elementów tureckich na ziemiach wschodnich* odbył się w dniu 13 października 1934 r. Ze względu na duże zainteresowanie wykładami profesora A. Zajączkowskiego kolejny odczyt 6 maja 1937 r. zorganizowano w większej sali Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej w Wilnie, podczas którego Zajączkowski już jako kierownik Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie omówił zagadnienie dotyczące: *Związków kulturalnych Polski ze wschodem muzułmańskim a rola Tatarów i Karaimów*. BLAN, sygn. f. 301–492, k. 6.

² Referat A. Zajączkowskiego był wykładem habilitacyjnym, który wygłosił 14 marca 1933 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Uzyskał stanowisko docenta z zakresu filologii ludów tureckich z uwzględnieniem filologii arabskiej i nowoperskiej. *Listy Ananiasza Zajączkowskiego...*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2, s. 111.

^{a-a} Podpis odręczny.

1933 październik 24, Wilno – Protokół z czwartego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 10

Czwartego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 24 października 1933 r.

Przewodniczy p. Izaak Zajączkowski, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecni: Jego Ekscelencja Hachan H[odży] Seraja Szapszał, Ułłu Hazzan¹ Szymon Firkowicz, Abraham Szyszman, Izaak Zajączkowski, Szymon Szyszman.

Na porządku dziennym:

- 1) Stan kasy
- 2) Sprawy druku „Myśli Karaimskiej”
- 3) Sprawa odczytów
- 4) Wolne wnioski

Skarbnik² komunikuje, iż wydano 175 zł za wykonanie klisz, 250 zł zaliczki do drukarni; w kasie zostało około 35 zł

Jego Ekscelencja komunikuje, iż ofiaruje 50 zł na rzecz Towarzystwa.

Postanowiono wyrazić Mu wdzięczność.

Postanowiono wysłać napomnienie do członków, zalegających w opłacaniu składek.

Postanowiono, iż autorowie prac, drukowanych w „Myśli Karaimskiej” mają płaćć za odbitki, wyjątek uczyniono dla Prof. Prof. [Tadeusza] Kowalskiego i [Mariana] Morelowskiego.

Postanowiono urządzić odczyt z referatem B. Kokienaja³ oraz odczyt o piosenkach karaimskich.

Na wniosek Jego Ekscelencji obrano Profesora Władysława Kotwicza⁴ na członka rzeczywistego dożywotniego.

¹ Zob. przyp. 1, s. 95.

² Abraham Szyszman, zob. przyp. 2, s. 87.

³ Borys Jakowlewicz Kokenaj (ur. 20 grudnia 1892, Teodozja – zm. 24 lipca 1967, Rostów). Nauczyciel, autor publikacji o Karaimach krymskich, bibliofil, kolekcjoner karaimskich pamiątek. Prowadził korespondencje zarówno z działaczami karaimskimi, jak i uczonymi turkologami, służąc im swoją wiedzą i zebranymi materiałami. Aleksander Mardkowicz w „Karaj Awazy” opublikował artykuł *Kokenaja i zebrane przez niego przysłówia karaimskie*. A. Sulimowicz, *Borys Kokenaj – kilka słów o autorze*, „Awazy-myz” 2007, nr 2 (16), s. 5.

⁴ Władysław Kotwicz (ur. 20 marca 1872, Ossowo k. Lidy – zm. 3 października 1944, Czarny Bór k. Wilna), językoznawca, orientalista, zajmujący się głównie językami mongolskimi. W 1932 r. w ramach założonej przez siebie serii *Collectanea Orientalia*, którą sam finansował, wydał 16 zeszytów prac orientalistycznych. M. Lewicki, *Władysław Kotwicz (20.III 1872 – 3.X 1944)*, „Rocznik Orientalistyczny” 1953, nr 16, s. XI–XXIX; K. Stachowski, *Władysława Kotwicza niepublikowany Rzut oka na losy orientalistyki w Polsce (1938)*, „LingVaria” 2012, nr 7/2, s. 207–237.

Sz.[ymon] Szyszman^a
[18]

Sekretarz.

I.[zaak] Zajączkowski^a

Przewodniczący.

Źródło: BLAN, sygn. 301-489, k. 18 r, mps.

^{a-a} *Podpis odręczny.*

Nr 11

1933 grudzień 9, Wilno – Protokół z czwartego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej z okazji uczczenia pamięci poety karaimskiego Szymona Kobeckiego

PROTOKÓŁ Nr 11

Czwartego Posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej dla uczczenia B.p.Szymona Kobeckiego¹, narodowego poety karaimskiego, w dniu 9 grudnia 1933 r.

Przewodniczy J.H. Hachan H. Seraja Szapszał, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecnych 71 osób.

Przed rozpoczęciem Posiedzenia Ułłu Hazzan Szymon Firkowicz odmawia „Zecher”² za duszę Zmarłego.

Posiedzenie zagaja Jego Ekscelencja dłuższym przemówieniem, charakteryzując rolę Zmarłego w rozwoju literatury karaimskiej. Na zakończenie Jego Ekscelencja zaproponował postawienie Zmarłemu pomnika „Joldżutasz”³ na cmentarzu w Trokach. Wniosek przyjęto jednogłośnie.

Następnie Ułłu Hazzan wygłosił referat p.t. „B.P. Szymon Kobecki jako poeta karaimski i wielbiciel Trok”, w krótkich słowach zapoznając zebranych z życiorysem Poety i wskazując, że Zmarły był ceniony i lubiany przez swoich rodaków, dowodem czego może być fakt wystawienia Jego kandydatury na stanowisko Hachana.

Następnie Hazzan Łobanos⁴ mówił o Zmarłym jako o wielkim znawcy i miłośniku języka ojczystego.

Po przemówieniach p.p. Łobanosówny wykonały kołysankę B.P. Kobeckiego, zaś p. Nowicka zadeklamowała jeden z jego wierszy.

Na zakończeniu p. Izaak Zajączkowski podzielił się z obecnymi wspomnieniami osobistymi o Zmarłym. ^a Obecnym rozdano broszurki z podobizną Zmarłego, tekstem jego kołysanki i nutami do niej, wydane nakładem Towarzystwa i kosztem Jego Ekscelencji ^a.

¹ Szymon Kobecki (1865–1933) urodził się w Trokach, pisarz i poeta karaimski, oficer, autor wierszy, komedii i utworów dramatycznych w języku karaimskim. „Myśl Karaimska” 1934, z. 10, s. 101–102; A. Zajączkowski, *Literatura karaimska*, „Myśl Karaimska” 1926, z. 3, s. 12–13; tenże, „Pieśni” Kobeckiego, „Myśl Karaimska” 1928, t. 1, z. 4–5, s. 13–24.

² *Zemer* – karaimska pieśń religijna.

³ *Joldży taszy* – karaimski pomnik wznoszony na cześć zmarłego.

⁴ Józef Łobanos – hazzan wileńskiej gminy karaimskiej.

^{a-a} *Fragment dopisano ołówkiem.*

Sz.[ymon] Szyszman^b
Sekretarz.

S.[eraja] Szapszał^b
Przewodniczący.

[16]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 16 r, mps.

^{b-b} *Podpis odręczny.*

Nr 12

1934 luty 7, Wilno – Protokół z piątego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

PROTOKÓŁ Nr 12

Piątego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 7 lutego 1934 r.

Przewodniczy J.E Hachan H. Seraja Szapszał, protokół prowadzi p. Szymon Szyszman.

Obecni: Jego Ekscelencja, Ułlu Hazzan Szymon Firkowicz, Abraham Szyszman, Izaak Zajązkowski, Szymon Szyszman.

Na porządku dziennym:

- 1) Przeczytanie protokółów poprzednich Zebrań.
- 2) Sprawy finansowe Towarzystwa.
- 3) Sprawy odczytów.
- 4) Sprawa ustąpienia Sekretarza Towarzystwa p. Szymona Szyszmana.
- 5) Wolne wnioski.

Przeczytano i przyjęto bez poprawek protokoły Nr Nr 1–10, protokół zaś Nr 11 z poprawkami.

Jego Ekscelencja komunikuje, iż splata długu w wysokości 700 zł do drukarni „Znicz”¹ została rozłożona na przeciąg [okres] roku.

Skarbnik komunikuje, iż ma w kasie około 60 zł. Postanowiono przystąpić do zbierania zaległych składek członkowskich przez zaangażowanego w tym celu specjalnego inkasenta.

W sprawie odczytów Jego Ekscelencja zaproponował zreferowanie kilku swych prac, z dziejów Karaimów.

Na prośbę p. Szymona Szyszman postanowiono zwolnić go ze stanowiska Sekretarza Towarzystwa. Do pełnienia obowiązków Sekretarza na czas do Walnego Zebrania postanowiono powołać p. Walentynę Łobanosównę.

S.[zymon] Szyszman^a

p. o. Sekretarza

S.[eraja] Szapszał^a

Przewodniczący

[15]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 15 r, mps.

¹ Zakłady Graficzne „Znicz”, Wilno.

^{a-a} Podpis odręczny.

PROTOKÓŁ Nr 13

Piątego Posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, w dniu 13 października 1934 r.

Przewodniczący J.E. Hachan H. S. Szapszał, protokół prowadzi p. Walentyna Łobanosówna. Obecnych około 100 osób.

Po zagajeniu posiedzenia przez J.E. Hachana S. Szapszała, udzielono głosu p. Józefowi Kozyrowiczowi¹, który po krótkim pobycie na Litwie w końcu września b.r. miał jednak możliwość zaznajomienia się z życiem tamtejszych Karaimów – to też chętnie podzielił się z obecnymi na posiedzeniu swojemi wrażeniami z tej podróży.

Następnie J.E. Hachan S.[eraja] Szapszał wygłosił naukowy odczyt na temat: „200-lecie powstania I-szej drukarni karaimskiej w Cz.[ufut] Kale², oraz wyjście w świat książki „Mekabbec[z]”³, poczym opowiedział swe wrażenia z wycieczki do Konstantynopola, odbytej w sierpniu b.r.⁴ i zaznajomił zebranych z życiem tamtejszych Karaimów. W swym przemówieniu Jego Ekscelencja poświęcił wiele czasu sprawie proponowanego przez Gminę Karaimską w Kairze, Zjazdu Wszechkaraimskiego, który inicjatorzy mają zamiar zwołać do Kairu. Jego Ekscelencja podkreślił znaczenie i konieczność takiego Zjazdu, który miałby zdecydować w najważniejszych sprawach dotyczących ogółu Karaimów: jak położenie Karaimów w ZSRR, przedruk modlitewników karaimskich, zagadnienie ewentualnego przyjmowania inowierców na Karaimizm, sprawa Gminy Jerozolimskiej⁵ a.i.t.d.^a

¹ Prawdopodobnie chodzi o Józefa Kozyrowicza, kupca karaimskiego z Wilna, który w latach 20. XX w. wchodził w skład komisji rewizyjnej w zarządzie Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów. LCAP, sygn. f. 53, ap. 23, b. 726, k. 50; b. 1504, k. 17–18.

² Czufut-Kale (Kirk Jer, Kyrkjer, Gródek) skalne miasto i średniowieczne miasto – twierdza w zachodniej części Krymu w odległości 2,5 km od Baczysaraju, od XVI w. zamieszkiwane w większości przez Karaimów.

³ Chodzi o zbiór modlitw karaimskich po hebrajsku i po karaimsku (*Mekabbecz*, Kale 1734), wydany z funduszu Ishaka Czelebi'ego i wydrukowany w założonej przez niego w Czufut-Kale w 1731 r. pierwszej drukarni. S. Szapszał, *Słów kilka o książkach karaimskich Czelebi i ich działalności oświatowej (Na 200-lecie ukazania się na Krymie pierwszej książki drukowanej)*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 10.

⁴ S. Szapszał wraz z prof. A. Zajączkowskim uczestniczyli w Tureckim Kongresie Językoznawczym, który odbył się w dn. 18–22 sierpnia 1934 r. w Stambule. W czasie podróży hachan odwiedził także m.in. gminę Karaimów kairskich oraz spotkał się z Karaimami w Wernie w Bułgarii. „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 108, 120–122.

⁵ Sprawy Karaimskiego Zarządu duchownego w Kairze były istotne dla hachana S. Szapszała, który udzielił poparcia na stanowisko hachana Karaimów w Egipcie Tobiaszowi L. Babowiczowi, byłemu uflu hazzanowi z Sewastopola. „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 120–122.

^{a-a} Fragment dopisano atramentem.

Po krótkiej przerwie p. Abram[Abraham] Szyszman wygłosił odczyt na temat legendy karaimskiej o ^b „Przeklętej Passie”^b [?]⁶

W.[alentyna] Łobanosówna^c
Sekretarka

S.[eraja] Szapszał^c
Przewodniczący. [14]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 14 r, mps.

^{b-b} *Fragment dopisano atramentem.*

⁶ „Przeklęta Panna” lub „Przeklęta Passa” – tytuł nieczytelny.

^{c-c} *Podpis odręczny.*

PROTOKÓŁ 14

6-go Posiedzenia Naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, odbytego dnia 31 III 35 r.

Po zagajeniu posiedzenia przez J.E. H. S.[eraja] Szapszała, Ułłu Hazzan Szemaja¹ Firkowicz podzielił się z zebranymi wrażeniami z podróży po Litwie².

Będąc na Litwie Ułłu Hazzan odwiedził wszystkie ośrodki zamieszkałe przez tamtejszych Karaimów³. Przemówienie swe zaczął U.[łłu] Hazzan następującym mottem: „Nic nas tak nie łączy jak wzajemne oddalenie”.

Pod względem religijnym życie Karaimów na Litwie przedstawia się następująco: Kienesę posiadają, dom gminny również. Obowiązki Hazzana pełni Mitpalle⁴. Wszelkie sprawy natury religijnej załatwia Zarząd Gminy (śluby, rozwody i.t.p.), szczególnie wielki zakres władzy posiada Gabbaj⁵. Cmentarz własny także posiadają Karaimi. Midrasz[a]⁶ niema.

Na terenie tamtejszej gminy istnieje organizacja młodzieży „Onarmach”⁷ rozwijającą swą działalność nader skutecznie. O żywotności organizacji świadczą takie fakty, jak organizowanie wycieczek, prowadzenie biblioteki oraz prowadzenie ożywionej korespondencji z Hachanem Kairskim⁸. Często również „Onarmach” podaje wzmianki i artykuły w prasie bądź to o swej działalności bądź też w ogóle o życiu Karaimów na Litwie.

¹ Szemeja oznacza w języku karaimskim imię Szymon.

² W dniach 24 lutego i 13 marca 1935 r. ułłu hazzan S. Firkowicz odwiedził Karaimów mieszkających na Litwie Kowieńskiej. BLAN, sygn. f. 301-490, k. 4.

³ W okresie międzywojennym w wyniku nowego podziału terytorialnego poza granicę Polski na terenie Litwy Kowieńskiej, pozostała ponad stuosobowa społeczność karaimska mieszkająca w Poniewieżu, Birzach, Poswolu, Nowym – Mieście, Kownie i Jaźnie. Karaimi na Litwie skupieni wokół karaimskiej gminy w Poniewieżu organizowali praktyki religijne i prowadzili działalność kulturalno-oświatową. Pomimo utrudnień natury politycznej Karaimi utrzymywali kontakty ze swoimi rodakami, a władze duchowne w miarę możliwości wspierały swoich współwyznawców mieszkających poza kordonem II RP.

⁴ *Mitpalle* – „cudowny śpiewak w kienesie”, przydomek nadawany Karaimom w uznaniu za ich zdolności w śpiewaniu psalmów i pieśni religijnych.

⁵ *Gabbaj* – skarbnik w gminie karaimskiej.

⁶ *Midrasz* – w karaimskiej tradycji określenie karaimskiej szkoły religijnej; również komentarz rabinów do ksiąg religijnych.

⁷ W latach 30. XX w. młodzież karaimska z gminy karaimskiej w Poniewieżu zaczęła wydawać czasopismo „Onarmach” („Odrodzenie”).

⁸ Chodzi o Tobiasza Lewi Babowicza, który od 1934 r. pełnił funkcję hachana Karaimów w Egipcie.

Ponieważ liczne rodziny Karaimów są rozrzucone po drobnych miasteczkach i wsiach, trudno jest zorganizować jakieś intensywniejsze życie społeczne⁹.

Mimo to dnia 3 marca rb. odbyło się Walne Zebranie członków Gminy, zwołane przez Ułłu Hazzana, w wyniku zebrania członkowie Gminy uchwalili prosić Jego Ekscelencję o dalszą opiekę i pamięć o nich.

Pod względem zawodów zajmują Karaimi różne stanowiska, od rolników i rzemieślników, do urzędników państwowych. Zamożność na ogół średnia. Na zakończenie referatu Ułłu Hazzan dał do oglądnięcia liczne fotografie.

Po referacie zabrał głos p. mec[enas] I[zaak] Zajączkowski i przy okazji podziękował Jego Ekscelencji i innym osobom, które przyczyniły się do uzyskania kawałka ziemi ofiarowanego Gminie Wileńskiej przez Magistrat m. Wilna¹⁰.

Następnie zabrał głos p. E[liasz] Jutkiewicz i poprosił Ułłu Hazzana o uzupełnienie odczytu w języku karaimskim.

Na powyższym zebranie zakończono o godzinie 22-giej min. 30.

Sekretarz^b

S.[eraja] Szapszał^a

Przewodniczący

[13]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 13 r, mps.

⁹ Karaimi mieszkali m.in. w Poniewieżu, Birzach, Poswolu, Nowym – Mieście, Kownie i Jaźnie.

¹⁰ Prawdopodobnie chodzi o plac przy ul. Grodzkiej nr 6, gdzie wybudowana była kienesza i dom gminny oraz działkę ziemi na Lipówce, gdzie był cmentarz karaimski. W 1935 r. nieruchomości zostały formalnie przekazane przez magistrat Miasta Wilna Karaimom.

^a *Podpis odręczny.*

^b *Brak podpisu.*

Nr 15

1935 kwiecień 22, Wilno – Protokół z szóstego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

Protokół Nr 15

Szóstego Zebrania Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, odbytego dnia 22 kwietnia 1935 r. w Domu Gminnym o godz. 19 min 50.

Obecni: J.E. Hachan H. S.[eraja] Szapszał, Sz.[ymon] Firkowicz, Ułłu Hazzan, Izaak Zajączkowski, Ananiasz Zajączkowski, Abraham Szyszman, Walentyna Łobonosówna

Porządek dzienny:

- 1) Stan kasy.
- 2) Sprawa wydania kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej”.
- 3) Wolne wnioski.

Przebieg Zebrania^a

^bAd 1.^b Na prośbę Jego Ekscelencji p. A[braham] Szyszman złożył sprawozdanie o stanie finansowym kasy. Obecnie kasa posiada 35 zł gotówki i 100 zł długu.

Stan kasy uznano za wyjątkowo dobry, biorąc pod uwagę, że koszty ostatniego wydawnictwa „Myśli Karaimskiej” wynoszą 1 500 zł.

^bAd 2.^b Postanowiono przystąpić do wydania kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej”

Zeszyt będzie zawierał 4 arkusze druku, przycym cena jednego arkusza wyniesie 110 zł. Ogółem całe wydawnictwo nowego zeszytu wyniesie około 500 zł. Ustanowiono następującą kolejność artykułów¹:

1. J.E. Hachan H. S. Szapszał – 2 artykuły: a) z zakresu teologii, b) omówienie pierwszej drukarni karaimskiej (1. ar[kusz wydawniczy])²
2. P. A. Szyszman – Osadnictwo karaimskie (20 stron)³

^a Podkreślone linią przerywaną.

^{b-b} Dopisano atramentem.

¹ Struktura treści w zeszycie 10 „Myśli Karaimskiej” uległa zmianie, ze względu na żalobę narodową po śmierci J. Piłsudskiego (ur. 5 grudnia 1867 – zm. 12 maja 1935) redakcja zamieściła depezę kondolencyjną do Prezesa Rady Ministrów, fotografie Marszałka, *List pasterski J.E. Hachana H. Seraji Szapszala* oraz specjalnie napisaną przez Józefa Łobonosę pieśń żalobną w języku karaimskim: *Balkuwltu Sahynczy-na Juzef Piłsudskiniń*, „Mysł Karaimska” 1936 (1935–1936), z. 11, s. 3–7.

² S. Szapszał, *Słów kilka o książkach karaimskich Czelebi i ich działalności oświatowej (Na 200-lecie ukazania się na Krymie pierwszej książki drukowanej)*. Autor zamieścił tekst w celu podkreślenia znaczenia założenia karaimskiej drukarni i wydania pierwszej karaimskiej książki, aby upamiętnić dwusetną rocznicę, którą obchodzono na Krymie w 1934 r., „Mysł Karaimska” 1936, z. 11, s. 11.

³ A. Szyszman, *Osadnictwo karaimskie w Trokach za wielkich książąt litewskich*, „Mysł Karaimska” 1936, z. 11, s. 40–68.

3. P. prof. [Tadeusz] Kowalski – artykuł programowy (8 stron)⁴

4. P. prof. A.[nanisza] Zajączkowski – Dzieje literatury wróżbiarskiej (12 stron)⁵

5. Ułłu Hazzan Sz.[ymon] Firkowicz – Wpływy obce na język karaimski (3 strony)⁶

6. Kronika i omówienia (8 stron).

°Ad 3.° Ułłu Hazzan zapytuje i uzyskuje aprobatę Zarządu w sprawie odczytania na dzisiejszym posiedzeniu naukowym swego referatu „Wpływy obce na język karaimski”.

Jego Eksceleńcja proponuje by p. mec. I.[zaak] Zajączkowski opracował artykuł na temat „Prawna strona przywilejów królewskich, nadawanych Karaimom”.

P. Mecenas wniosek przyjął. Następnie p. Mecenas stawia wniosek następującej treści: wszyscy ci, którzy zapiszą się na członków Towarzystwa do dnia 1 czerwca 1935 r. będą zwolnieni z opłaty wpisowego (10 zł)

Ci zaś, którzy opłatę takową chcieliby wnieść dobrowolnie otrzymają dwa ostatnie numery „Myśli Karaimskiej” oraz tytuł „Członka Założyciela”. Wszyscy członkowie, którzy dotychczas uścili wpisowe otrzymują również tytuł „Członków Założycieli”.

Wniosek przyjęto. Na wniosek Jego Eksceleńcji postanowiono zwołać na jesieni r.b. [1935] Walne Zebranie członków T-wa i przeprowadzić wybory ° nowego ° Zarządu. Na powyższym zebraniu zakończono o godz. 20 min 20.

W.[alentyna] Łobanosówna^d
Sekretarka

S.[eraja] Szapszał^d
Przewodniczący

[12]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 12 r, mps.

⁴ T. Kowalski, *Najpilniejsze zadania karaimoznawstwa*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 12–23.

⁵ A. Zajączkowski, *Z dziejów literatury wróżbiarskiej*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 24–39.

⁶ S. Firkowicz, *Przyczynek do zagadnień wpływów obcych na język karaimski*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 69–72.

^{c-c} *Dopisano atramentem.*

^{d-d} *Podpis odręczny.*

1935 kwiecień 22, Wilno – Protokół z siódmego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

Protokół Nr 16

7-go Posiedzenia Naukowego T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, odbytego dnia 22 kwietnia 1935 r. w Domu Gminnym

Porządek Posiedzenia:

- 1) Odczyt Ułłu Hazzana Sz.[ymona] Firkowicza – „Wpływy obce na język karaimski w drugiej połowie w. XIX.
- 2) Odczyt p. Prof. A.[naniasza] Zajączkowskiego – „Dzieje literatury wróżbiarskiej”
- 3) Sprawy organizacyjne i wolne wnioski.

Przebieg Posiedzenia:

Po zagajeniu Posiedzenia przez Prezesa mec. I[zaaka] Zajączkowskiego Ułłu Hazzan Sz.[ymon] Firkowicz wygłosił odczyt p.t. „Wpływy obce na język karaimski w drugiej połowie w. XIX-go”. Treść odczytu da się streścić w następujących punktach:

1. Oczyszczenie języka tureckiego – Kurultaj¹.
2. List Hachana Trockiego Kapłanowskiego² do władz administracyjnych (brzmienie oryginalne i poprawione)
3. Wpływ języka polskiego na karaimski i odwrotnie.

Dyskusja: po referacie zabrał głos Jego Ekscelencja H. S[eraja] Szapszał, popierając wniosek Ułłu Hazzana o oczyszczenie języka karaimskiego i o przestrzeganie czystości takowego. Następnie głos zabrał p. E.[liasz] Jutkiewicz, proponując by posiedzenia Towarzystwa odbywały się w języku karaimskim oraz by Towarzystwo rozstrzygnęło kwestię nauczania zarówno młodzieży jak i dorosłych języka ojczystego.

¹ *Kurultaj* – zgromadzenie książąt, księżniczek i dowódców, zwołane w celu dokonania wyboru hachana lub, aby podjąć decyzje polityczne. Ważnym wydarzeniem był zjazd narodowy (*kurultaj*) obradujący pod przewodnictwem S. Szapszala w dn. 27 sierpnia – 3 września 1917 r. w Eupatorii, podczas którego zwrócono uwagę na potrzebę prowadzenia badań w zakresie języka i kultury Karaimskiej. Kurultaj'em określono także Turecki Kongres Językowy, który odbył się w dn. 18–22 sierpnia 1934 r. w Stambule, którego inicjatorem był Prezydent Republiki Tureckiej Mustafa Kamal Atatürk. A. Zajączkowski, *Turecki Kongres Językowy – Kurultaj*, „Przegląd Współczesny” 1936; M. Pawelec, *Seraja Szapszał jako korespondent Ananiasza Zajączkowskiego*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2, s. 24; P. Jackson, *Mongolowie i Zachód*, Warszawa 2007.

² Bogusław (Boaz) Izaak Kapłanowski (1814–1898, Troki) – pierwszy oficjalny hachan w Trokach podczas zaboru rosyjskiego, pełnił funkcję od 1863 do 1902 r. M. Németh, *A North-Western Karaim manuscript found in Lutsk—acase of dialect mingling?*, „Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis” 2012, nr 129, s. 141; G. Pelczyński, *Karaimi polscy*, Poznań 2004, s. 19; *Przewodnik Litwa*, (oprac.) T. Krzywicki, Pruszków 2005, s. 215.

p. Prof. A.[nianas] Zajązkowski zabierając głos w dyskusji podzielił jęz. karański na dwa rodzaje na język mówiony i literacki czyli pisany. Ten ostatni od najdawniejszych czasów był nieskazitelny, obcym wpływom i zanieczyszczeniem ulegał tylko jęz. mówiony. Zanieczyszczenia językowe dowodzą o stosunkach kulturalnych z innymi narodami, a dążenie do oczyszczenia go z naleciałości świadczy o żywotności danego narodu. Nie należy usuwać wyrazów obcych zapożyczonych w b.[ardzo] odległym okresie czasu (np. smoła, dziegieć, wyrazy te pochodzą z XIII wieku). Natomiast należy wystrzegać się i tępić używanie wyrazów obcych z doczepieniem karańskiej końcówki. P. mec. I.[zaak] Zajązkowski popiera wniosek Jego Ekscelencji i proponuje organizowanie kursów j. karańskiego przez powołane osoby jak również obiecuje ze swej strony jako prezes Towarzystwa dołożyć wszelkich starań do urzeczywistnienia powyższego. Pan Mecenas zwraca się do ogółu zebranych z prośbą, by na pytanie co to jest język karański nie odpowiadali, że jest to j. turecki lub tatarski, gdyż jest to język zupełnie samodzielny z grupy języków tiurkskich[tureckich]³. Pan dyr. Emil Kobecki zabierając głos dzieli język karański na świecki i duchowny, ponieważ j. duchowny jest językiem czystym pozostaje jedynie nauczyć się takowego, bowiem właściwe oczyszczenie języka nie ma tu miejsca. P. prof. A.[nianas] Zajązkowski podziela zdanie swego przedmówcy. Na tym dyskusję zakończono i ogłoszono 10-cio minutową przerwę.

Po wznowieniu posiedzenia p. prof. A[nianas] Zajązkowski wygłosił odczyt pt. „Dzieje literatury wróżbiarskiej”⁴. Na treść referatu złożyło się:

1. Objaśnienie drgań poszczególnych części ciała.
2. Księga losów – Gurałot⁵.

W sprawie referatu głosu nikt nie zabrał.

Po referacie p. mec. I.[zaak] Zajązkowski ogłosił postanowienie Zarządu Towarzystwa dotyczącego wpisów (patrz protokół Nr 15 – 6-go zebrania Zarządu Towarzystwa z dnia 22 IV 35 r.)

Na zakończenie posiedzenia Jego Ekscelencja zaznaczył wielką wartość referatów, wygłaszanych przez członków T-wa oraz dziękował wszystkim współpracowni-

³ Język karański pochodzi z kipczackiej grupy języków tureckich. Język Karaimów w Polsce, Ukrainie i na Litwie posiada trzy dialekty: krymski, trocki i lucko-halicki. *Ludy i języki świata*, K. Damm, A. Mikusińska (red.), Warszawa 2000, s. 111.

⁴ A. Zajązkowski, *Z dziejów literatury wróżbiarskiej*, „Myśl Karańska” 1936, z. 11, s. 24–39.

⁵ *Gurałot (Księga Losów)*, dzieło Achitofela z Gilo, który był doradcą króla Dawida i słynął z mądrości oraz rad, które spisał w formie księgi losów. Owa literatura wróżbiarska występowała w wersji hebrajskiej i karańsko-tureckiej. A. Zajązkowski, *Z dziejów literatury wróżbiarskiej*, „Myśl Karańska” 1936, z. 11, s. 37–38; P. Muchowski, *Z badań Ananiasza Zajązkowskiego nad folklorem karańskim*, „Almanach Karański” 2014, nr 3, s. 85.

kom „Myśli Karaimskiej”. Następnie p. dyr. E. Kobecki złożył życzenia Jego Ekszellen-
cji z powodu wyjazdu na raut urządzony przez Pana Prezydenta RP z powodu podpi-
sania nowej Konstytucji⁶. Na powyższym posiedzenie zakończono o godz. 10 min 30.

W.[alentyna] Łobanosówna^a
Sekretarka

S.[eraja] Szapszał^a
Przewodniczący [11]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 11 r, mps.

⁶ *Konstytucja kwietniowa* została podpisana przez prezydenta Ignacego Mościckiego 23 kwietnia 1935 r. Dz. U. 1935, nr 30, poz. 227.

^{a-a} *Podpis odręczny.*

1936 styczeń 1, Wilno – Protokół z zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimejskiej

PROTOKÓŁ Nr 18

Zebranie Zarządu T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaimejskiej, odbytego dnia 1 I 36 o godz. 17 min 50, przy ul. Stromej 5–6.

Obecni: J.E. H. S.[eraja] Szapszał, Sz.[ymon] Firkowicz, A.[braham] Szyszman, I.[zaak] Zajączkowski, W.[alentyńska] Łobanosówna.

Na porządku dziennym sprawy związane z wydawnictwem bieżącego zeszytu „Myśli Karaimejskiej”.

Jego Ekscelencja odczytał list, którym Ministerstwo WRiOP¹ przyznało nam subsydlum w kwocie 200 zł na wydawnictwo „Myśli Karaimejskiej”; ponadto p. prof. Michalski ofiarował na tenże cel 15 zł.

Obecnie Zarząd jest w posiadaniu 700 zł na powyższe wydawnictwo, które będzie zawierało około 4 i pół arkuszy druku (73 strony) a całkowity jego koszt wyniesie przypuszczalnie 930 zł.

P. A.[braham] Szyszman wynalazł ciekawą starą fotografię Trok i zrobił z niej kłiszę do druku na własny koszt. Fotografia zostanie umieszczona w drukującym się zeszycie „Myśli Karaimejskiej”.

Redakcja „Myśli Karaimejskiej” otrzymała od Hachana Kairskiego Lewi Bobowicza² artykuł o Karaimach gminy kairskiej z prośbą o umieszczenie go w bieżącym zeszycie. Zarząd postanowił artykułu nie drukować z powodu braku środków, choroby tłumacza.

Jego Ekscelencja odczytał list p. Redaktora traktujący o nieścisłości protokołu nr 16 oraz o kompetencjach Zarządu w sprawach redakcyjnych.

¹ Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Centralny organ administracji rządowej, powołany 1 lutego 1918 r. w celu: zarządzania szkolnictwem wszystkich stopni i typów (Departament Szkolnictwa Ogólnokształcącego, Departament Szkolnictwa Zawodowego), opieki nad nauką i szkołami wyższymi (Departament Nauki i Szkół Wyższych), literaturą i sztuką, nad archiwami, bibliotekami, czytelniami, muzeami i teatrami (Departament Sztuki), realizacji zadań państwa w sprawach wyznaniowych (Departament Wyznań). Ministrami w MWRIOP byli: Antoni Ponikowski (1918); Ksawery Prauss (1918–1919); Jan Łukasiewicz (1919–1920); Maciej Rataj (1920–1921); Stanisław Grabski (27 października 1923 – 15 grudnia 1923); Bolesław Miklaszewski (1923–1924); Stanisław Grabski (1925–1926); Antoni Sujkowski (7 lipca 1926 – 2 października 1926); Gustaw Dobrucki (1927–1928); Kazimierz Świtalski (1928–1929); Sławomir Czerwiński (1929–1931); Janusz Jędrzejewicz (1931–1934); Wacław Jędrzejewicz (1934–1935); Wojciech Alojzy Świętosławski (1935–1939).

² Chodzi o tekst T. Lewi-Babowicza, *Еинетские Караимы* (ros.), który otrzymał A. Zajączkowski jesienią 1935 r. *Listy do Seraja Szapszala*, „Almanach Karaimejski” 2013, nr 2, s. 133.

Na wniosek p. I.[zaaka] Zajączkowskiego postanowiono zdanie, z protokołu Nr 15, „ustalono następującą kolejność artykułów”: poprawić na „przyjęto następujące artykuły”. Jeżeli zaś chodzi o wybór lub odrzucenie artykułów i prac nadsyłanych do naszego czasopisma Zarząd zastrzega sobie w tej dziedzinie decydujący głos.

Jego Ekscelencja zaproponował umieszczenie treści artykułu prof. [Tadeusza] Kowalskiego p.t. Turcy w Polsce, z gazety tureckiej „Ulus”³ – w Jego tłumaczeniu. Artykuł postanowiono wydrukować.

Na powyższym zebraniu zakończono o godz. 19-tej.

Sekretarka

W.[alentyna] Łobanosówna^a

S.[eraja] Szapszał^a

Przewodniczący

[9]

Źródło: *BLAN*, sygn. f. 301–489, k. 9 r, mps.

³ Pod tytułem *Turcy w Polsce* prof. T. Kowalski wygłosił odczyt po turecku w Polskim Radio. Tekst tego odczytu został wydany w jednym z najpoczytniejszych dzienników tureckich (T. Kowalski, *Lehistannda Türkler*, „Ulus” („Naród”) 1935, nr 4977, Ankara). „Myśl Karaimska” 1936, z. 11, s. 103.

^{a-a} Podpis odręczny.

Nr 19

1936 grudzień 27, Wilno – Protokół z dziesiątego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimej

Protokół Nr 19

10-tego posiedzenia naukowego T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaimej, odbytego dnia ^a 27 grudnia 1936 r.^a w Domu Gminnym o g. 19.30

Porządek dnia:

- 1) Zagajenie
- 2) Sprawy bieżące
- 3) Odczyt J. Ekscelejncji p.t. „40-lecie zgonu poety Józefa Eraka”¹

Uflu Hazzan Sz.[ymon] Firkowicz zagaja zebranie i do stołu prezydialnego powołuje: p.p. I.[zaaka] Michajłowicza, J.[ózefa] Łopatto, E.[liasza] Jutkiewicza, E.[liasza] Szpakowskiego z Łucka.

Na wstępie J. Ekscelejncja informuje zebranych o wynikach badań krwi Karaimów przeprowadzonych przez prof. Gini’ego². Badanie wykazało, że Karaimi ^bnależą do potomków narodów Chazarskich, a w szczególności^b są zblizeni do Czuwaszów. Z powodu zaprzestania wydawnictwa czasopisma „Karaj Awazy”³ zebrani na czele z J. Ekscelejncją uchwalili wyrazić p. [Aleksandrowi] Mardkowiczowi – wydawcy powyższego pisma swe uznanie, ubolewanie i wdzięczność za dotychczasową działalność. Przed odczytem Uflu Hazzan odmówił zecher⁴ za duszę ś.p. Józefa Eraka poczym J.E. S[eraja] Szpasał wygłosił odczyt o działalności poetyckiej i pisarskiej Józefa Eraka. Po wysłuchaniu odczytu zebrani uczcili pamięć poety przez powstanie i chwilę milczenia.

Posiedzenie zakończono o g. 21.30.

W.[alentyńska] Szulimowiczowa^c

Sekretarka

S.[eraj] Szpasał^c

Przewodniczący

[6]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 6 r; f. 301–489, k. 7 r, (bez podpisów), mps.

^{a-a} Fragment podkreślono ołówkiem.

¹ Josif Erak, karaimej poeta i tłumacz poezji rosyjskiej na język krymskokaraimej. BLAN, sygn. f. 301–489, k. 6 r.

² Gini Corrado (ur. 23 maja 1884 – zm. 13 marca 1965), profesor, włoski statystyk i demograf. We wrześniu 1934 r. prowadziła badania antropologiczne i demograficzne nad społecznością karaimej w Trokach, Łucku i Haliczu. BLAN, sygn. f. 301–490, k. 1; f. 301–421, k. 75, 77; *Z życia Karaimej w Polsce*, „Myśl Karaimej” 1936, z. 11, s. 114.

^{b-b} Skreślono atramentem.

³ „Karaj Awazy” („Głos Karaimej”), czasopismo wydawane w języku karaimej w Łucku z prywatnych funduszy Aleksandra Mardkowicza. W latach 1931–1939 ukazało się 12 numerów „Karaj Awazy”, w których Mardkowicz publikował utwory własne oraz innych karaimej autorów, m.in. wiersze Zachariasza Abrahamowicza.

⁴ Zecher – modlitwa karaimej za zmarłych.

^{c-c} Podpis odręczny.

Nr 20

1937 marzec 14, Wilno – Protokół z jedenastego posiedzenia naukowego Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

Protokół Nr 20

11-tego posiedzenia naukowego, T-wa Miłośników Historii i Lit[eratury] Karaimsk[iej] odbytego dnia ^a14 marca 1937 r.^a w Domu Gminnym, o g. 11.30.

Na wstępie sekretarka T-wa odczytała telegram od prof. dr. A.[nianasza] Zajączkowskiego z Warszawy, w którym p. Profesor życzy pomyślnego rozwoju T-wu oraz najlepsze życzenia J. Ekscelencji. Następnie J.E. S.[eraja] Szapszał wygłosił odczyt p.t. „100-lecie założenia Tauryckiego Zarządu Duchownego, jako pierwszej w tym rodzaju instytucji”. W odczycie swym J.E. zrobił przegląd działalności i znaczenia Hachanów krymskich, ^b którzy jednocześnie byli Hachanami polskich Karaimów^b, w szczególności zatrzymując się nad życiem pierwszego Hachana Karaimów, Hadzi Aga Babowicza¹. Jako dopełnienie powyższego odczytu Ułhu Hazzan wygłosił krótką charakterystykę działalności Zarządu Duchownego w Trokach i Hachanów trockich.

Zebranie zakończył p. mec. I.[zaak] Zajączkowski krótkim przemówieniem, wzywając do bliższego interesowania się pracami To-wa[Towarzystwa].

Zebranie zakończono o g. 12.40 trzykrotnym odśpiewaniem ^c „Orech jmim”^{c d} „Jur jil”^d na cześć Jego Ekscelencji².

W.[alentyna]Szulimowiczowa^e
Sekretarka

S.[eraja] Szapszał^e
Przewodniczący

[4]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 4 r, mps.

^{a-a} Fragment podkreślono ołówkiem.

^{b-b} Dopisano atramentem.

¹ Hadzi Aga Sima Babowicza – hachan taurydzki w latach 1837–1855. „Myśl Karaimska” 1934, z. 10, s. 3–10.

^{c-c} Skreślono atramentem.

^{d-d} Zapisano atramentem nad skreśleniem.

² *Juz jil* – karaimska pieśń dziękczynna. Karaimi odśpiewywali ją trzykrotnie podczas uroczystości związanych z działalnością hachana lub hazzana. BLAN, sygn. f. 301–447, k. 53; f. 301–489, k. 4.

^{e-e} Podpis odręczny.

Nr 21

1937 marzec 14, Wilno – Protokół z drugiego walnego zebrania Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej

Protokół Nr 21

II-go Walnego Zebrania T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, odbytego dnia ^a14 marca 1937 r.^a przy ul. Stromej 5 m. 6.

Przewodniczy Mec. I.[zaak] Zajączkowski, protokół prowadzi Szulimowiczowa Walentyna.

Obecni: J.E. H. S.[eraja] Szapszał, Ułłu-Hazzan Sz.[ymon] Firkowicz, Hazzan Łobanos Józef, Dr. Szapszał Wiera, Kobecki Michał, Szyszman Abraham, Zajączkowski Izaak, Zajączkowski Jakub, Szulimowiczowa Walentyna.

Z powodu braku quorum uchwalono przenieść termin Walnego Zebrania na dzień 4 IV 37, na godz. 18.30 (Stroma 5 m. 6). Zebranie będzie ważne bez względu na ilość obecnych członków (Statut § 21)¹.

W rezultacie prywatnych narad uchwalono:

1. Wysłać list do p. redaktora Al.[eksandra] Mardkowicza z wyrazami wdzięczności i uznania oraz wyrazić żal i nadzieję, że może p. Redaktor zmieni swe postanowienie i nadal będzie pracować na polu kulturalnym i naukowym².

2. ^b P.p. Szyszman Abraham i Zajączkowski Izaak w imieniu Zarządu T-wa mają się udać do p.p. Kobeckiego Awenira i Nowickiego Szymona i przeprosić ich za nieporozumienia w wyniku którego nie zostali oni zaproszeni na Walne Zebranie^b.

3. Pozostawić tryb wyborów nowego Zarządu taki jaki był przyjęty na I-szym Walnym Zebraniu T-wa w dn. 24 IV 32 r. to znaczy, że Walne Zebranie wybiera prezesa i ośmiu członków ^cZarządu T-wa^c.

4. Z dniem 1-go marca 1937 r. przyjąć p. Zajączkowskiego Jakuba w poczet członków T-wa.

^{a-a} *Fragment podkreślony ołówkiem.*

¹ Chodziło raczej o § 22 Statutu *TMHiLK* dotyczący powtórnej organizacji zebrań: „Powtórne walne zebranie ważne przy dowolnej ilości zebranych członków posiadających prawo głosu decydującego odbywają się z tymże porządkiem dziennym, w tym samym lokalu w godzinę później po pierwszym terminie. Wzmiankę o powyższem należy umieścić w zawiadomieniach o zebraniu”. Zob. *Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej*, LCAP, sygn. f. 289, ap. 1, b. 1, k. 2.

² Aleksander Mardkowicz chciał zrezygnować z pracy społecznej.

^{b-b} *Skreślono atramentem w formie linii poprzecznych.*

^{c-c} *Fragment dopisano atramentem.*

Zebranie zakończono o godz. 20-tej.

W.[alentyna] Szulimowiczowa^d

Sekretarka

I.[zaak] Zajączkowski^d

Przewodniczący

^eUwaga! Po przeczytaniu protokołu punkt 2-gi skreślono, na mocy uchwały Walnego Zebrania T-wa z dnia 4 IV 37 r.^e [2]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-489, k. 2 r, mps.

^{d-d} *Podpis odręczny.*

^{e-e} *Dopisano atramentem odręcznie.*

Nr 22

1937 kwiecień 4, Wilno – Protokół z trzeciego walnego zebrania Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej

Protokół Nr 22

III-go Walnego Zebrania T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej odbytego dnia 4 IV 37 r. o g. 18.30, przy ul. Stromej 5 m. 6

Przewodniczy p. I[zaak] Zajączkowski, protokół prowadzi p. W[alentyna] Szulimowiczowa.

Na porządku dziennym:

- 1) Odczytanie protokołu poprzedniego zebrania
- 2) Odczytanie wysłanej i otrzymanej koresp.[ondencji]
- 3) Wybory nowego Zarządu T-wa
- 4) Wolne wnioski

- 1) Po odczytaniu protokołu poprzedniego zebrania punkt 2-gi postanowiono skreślić.
- 2) P. Prezes odczytał treść listów wysłanych do p. [Aleksandra] Mardkowicza i do Kasy im. [Józefa] Mianowskiego¹. Następnie J. Ekscelecja odczytał treść listu otrzymanego od ks. Prałata Edmunda Majkowskiego². W związku z ostatnim postanowiono wysłać list do ks. Prałata z podziękowaniem za nadesłaną przez niego książkę p.t. *Tauryka*³ oraz wysłać statut naszego T-wa i prosić o przyjęcie, wysyłanych przez J. Ekscelecję zeszytów „Myśli Karaïmskiej” jako skromny dar.
- 3) Uchwalono zmienić 26 paragraf statutu w tym sensie, że Zarząd będzie się składał z 9-ciu członków a nie z 7-miu i 2-ch kandydatów. Walne Zebranie potwierdza tryb wyborów Zarządu uchwalony na II-gim Walnem Zebraniu w dniu 14 III 37 tzn., że Walne Zebranie wybiera prezesa T-wa i 8-miu członków.

¹ Kasa im. Józefa Mianowskiego, Fundacja Popierania Nauki powstała 12 lipca 1881 r. W XIX w. była największą polską organizacją wspomagającą badania i wydawnictwa naukowe. Została zlikwidowana 31 grudnia 1952 r. wraz z Towarzystwem Naukowym Warszawskim. Aktem notarialnym z dn. 20 maja 1991 r. Kasa im. Józefa Mianowskiego została reaktywowana, jako Fundacja Popierania Nauki. J. Piskurewicz, P. Huebner, L. Zasztowt, *Zarys historii Kasy Mianowskiego*, [w:] *Kasa im. Józefa Mianowskiego, Fundacja Popierania Nauki 1881–1991*, Warszawa 1992, s. 7–54.

² Ks. Edmund Majkowski, od 1919 r. był archiwariuszem archidiecezjalnym oraz bibliotekarzem Poznańskiego Seminarium Duchownego i był jednym z inicjatorów utworzenia w 1925 r. Archiwum archidiecezji poznańskiej, w którym po otwarciu w 27 maja 1926 r. był dyrektorem. J. Nowacki, *Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu*, „Ateneum Kapłańskie” 1936, t. 38, z. 2, Włocławek, s. 199; tenże, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964, s. 233; T. W. Lange, *Archiwum i biblioteka Związku Polskich Kawalerów Maltańskich w Poznaniu*, „Biuletyn Związku Polskich Kawalerów Maltańskich i Pomocy Maltańskiej” 2002, nr 7, s. 12–15.

³ A. Naruszewicz, *Tauryka czyli wiadomości starożytne i późniejsze o stanie i mieszkańcach Krymu do naszych czasów*, Warszawa 1805.

Jednogłośnie uchwalono przeprowadzić wybory jawne.

Na prezesa T-wa jednogłośnie wybrano p. mec. I.[zaaka] Zajączkowskiego.

W skład Zarządu weszli: p.p. Sabina Nowachowiczowa, Zarach Zarachowicz z Halicza, Zachariasz Szpakowski z Łucka, Ułtu Hazzan Sz[ymon] Firkowicz z Trok, Beata Kobecka z Warszawy i z Wilna – inż. Abraham Szyszman i jedna z następujących osób po porozumieniu się: Zofia Dubińska, Eliasz Szpakowski i Jakub Zajączkowski.

Do Komisji Rewizyjnej weszli: p.p. Eliasz Kalfa, Michał Kobecki, ^aMojżesz^a Michał Łopato.

- 4) Uchwalono, że cały nakład „Myśli Karaïmskiej” dotychczas wydany i mający się ukazać w przyszłości, pozostawić do wyłącznej dyspozycji J. Ekscelencji.
- 5) Ustępującej sekretarce T-wa p. Szulimowiczowej Walentynie zebrani wyrazili uznanie i podziękowanie za dotychczasową pracę.

W.[alenty] Szulimowiczowa^b
Sekretarka

I.[zaak] Zajączkowski^b
Przewodniczący

[1]

Źródło: BLAN, sygn. f. 30–489, k. 1–3 r, mps.

^{a-a} Wyraz skreślono.

^{b-b} Podpis odręczny.

Nr 23

1937 maj 5, Wilno – Protokół z dwudziestego trzeciego zebrania zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej

PROTOKÓŁ

Z 23 zebrania ^aZarządu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej^a w dniu 5-go maja 1937 r.

Obecni: J.E. Hachan Seraja Chan Szapszał; pan Prezes Mecenas Izaak Zajączkowski; p. prof. Ananiasz Zajączkowski; Przewielebny Ułłu Hazzan Szymon Firkowicz; p. Inż. Abram Szyszman; p. Zofia Dubińska.

Przewodniczący J.E. Hachan Seraja Chan Szapszał, obowiązki sekretarza pełni p. Zofia Dubińska.

Porządek dzienny:

1. Naukowe sprostowanie daty ś.p. Abrahama Firkowicza.
2. Sprawy organizacyjne.
3. Wydanie kolejnego zeszytu „Myśli Karańskiej”.
4. Wolne wnioski.

J.E. Hachan Seraja Chan Szapszał wygłosił referat o dacie urodzenia słynnego uczonego karańskiego, ś.p. Abrahama Firkowicza, który urodził się w r. 1787, nie zaś w r. 1785, jak to podaje się stale w jego życiorysie, wobec tego we wrześniu br. upływa 150 lat od dnia jego urodzin, co należy uroczysto uczcić.

Poza tym J.E. Hachan powiadomił obecnych o wydaniu przez p. A. Mordchowicz [Mardkowicz] broszury w języku karańskim p.t. Holic (Kohizow) [Okolice Koki-zowa] oraz omówił jej treść.

Na wniosek p. Mec. I.[zaak] Zajączkowskiego obrano jednogłośnie Zarząd Towarzystwa w następującym składzie.

vice-prezes – Ułłu Hazzan Szymon Firkowicz

Skarbnik – p. Inżynier Abram Szyszman

Sekretarz – p. Zofia Dubińska.

Zarząd złożył podziękowanie Ułłu Hazanowi, Szymonowi Firkowiczowi, który obecnie przygotowuje referat o muzeum karańskim do następnego zeszytu „Myśli Karańskiej”. P. Prezes I.[zaak] Zajączkowski zaznaczył, że skarbnik p. Abram Szyszman, włożył wiele energii i pracy, szczególnie przy drukowaniu „Myśli Karańskiej”. Zebrani wyrazili uznanie p. Szyszmanowi i poprosili o dalszą współpracę.

J.E. H. S. Ch.[Jego Ekscelencja Hachan Seraja Chan] Szapszał ze swojej strony w imieniu własnym i Zarządu składa serdeczne podziękowanie p. prof. A.[nianszowi]

^{a-a} Tekst rozstrzelonym drukiem.

Zajączkowskiemu za pracę i trud przy redagowaniu i wydawaniu „Myśli Karańskiej”, życzy zdrowia [1] pomyślności i prosi o kierowanie naszym organem w dalszym ciągu, zaznaczając, że recenzje o M.[yśli] K.[arańskiej] są bardzo przychylnie. Zebrani wyrazili swoje uznanie i podziękowanie p. prof. A.[nianszowi] Zajączkowskiemu przez aklamację.

P. Prezes I.[zaak] Zajączkowski podał do wiadomości treść listów, skierowanych do wszystkich nowo obranych członków Zarządu i odpowiedzi.

W odpowiedzi p. E.[liasz] Szpakowski przysłał [z Łucka] depezę z życzeniem pomyślnej pracy Zarządowi.

P. prof. A.[niansz] Zajączkowski zaznaczył wobec tego, że

1) w r.b. przypada 10-cio lecie wybrania J.E. H. S.[eraja] Szapszała Hachamem w Rz. P.;

2) został zatwierdzony statut Kar[aimskiego] Zw[iązku] Rel[igijnego] w Rz. P.;

3) ma być utworzone muzeum,

4) upłynęło 150 lat od urodzin ś.p. A.[brahama] Firkowicza¹, należy wydać „Myśl Karańską” w większym formacie.

P. prof. pragnie przede wszystkim naradzić się co do materiału i spraw finansowych. Ze swej strony złożył podanie na ręce p. Michalskiego², Dyrektora – Funduszu Kultury Narodowej z prośbą o subsydlum w kwocie 1 000. -zł, powołując się na przychylnie recenzje pisma, oraz zasiłki kilkakrotne³. P. Dyr. Michalski obiecał poparcie.

¹ Abraham Firkowicz (ur. ok. 1786, Łuck – zm. 17 czerwca 1874, Czufut-Kale, Krym), karański uczoney, duchowny, działacz społeczny, literat, archeolog i kolekcjoner starożytnych rękopisów i badacz epigrafiki karańskiej, członek Wileńskiej Komisji Archeologicznej, która powstała z inicjatywy Eustachego hr. Tyszkiewicza. Został uhonorowany również członkostwem w odeskim i petersburskim towarzystwie naukowym.

² Stanisław Michalski (ur. 21 kwietnia 1865, Równe – zm. 30 grudnia 1949, Kraków) inżynier – technolog, polski działacz oświatowy, redaktor i wydawca *Poradnika dla samouków*, kierownik Działu Naukowego Kasy im. J. Mianowskiego, redaktor rocznika „Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój”. W latach 1928–1939 był dyrektorem Funduszu Kultury Narodowej. Zaangażowany w sprawy organizacji i finansowego wspierania działalności naukowej, szkolnictwa wyższego i pozaszkolnej oświaty dorosłych zorganizował Czytelnie Bezpłatne Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności i Kursy dla Dorosłych. J. Hulewicz, *Michalski Stanisław (1865–1949)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, Kraków 1975, s. 597–602.

³ Karaimi na część naukową „Myśli Karańskiej” otrzymywali dofinansowanie z Funduszu Kultury Narodowej. Fundusz Kultury Narodowej został zorganizowany 2 kwietnia 1928 r. w celu wspierania nauki i kultury polskiej. Uformowany był poza istniejącymi ministerstwami, pod zarządem prezesa Rady Ministrów. Sposób użytkowania Funduszu na poszczególne cele określał Komitet FKN, działający pod przewodnictwem prezydenta RP. Jego zastępcą w Komitecie był prezes Rady Ministrów, a innymi członkami – ministrowie: spraw zagranicznych, skarbu oraz WRiOP. Fundusz udzielał stypendiów naukowych krajowych i zagranicznych oraz wspierał instytucje i stowarzyszenia naukowe – jednak przedmiotowo, a więc finansowano konkretne projekty wydawnicze czy inwestycyjne. *Fundusz Kultury Narodowej (1928–1937). Zarys działalności*, Warszawa 1937.

P. Skarbnik A.[braham] Szyszman, złożył sprawozdanie ostatnie finansowe. Obecni uchwalili, że pomimo wszelkich przeszkód natury materialnej zeszyt „M[yśli K[araimskiej]” powinien wyjść jeszcze w r.b.

P. Mec. I.[zaak] Zajązkowski zaproponował artykuł o nowych ustawach z punktu widzenia prawnego – projekt ten uzyskał serdeczne podziękowania.

Po wyczerpaniu porządku dziennego J.E. Hachan Seraja Chan Szapszał zamknął posiedzenie.

Sekretarz^b.

Prezes^b.

[2]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 1-2 r, mps.

^{b-b} *Brak podpisów.*

Protokół

z odbytego w dniu 4 października 1937 roku w mieszkaniu Jego Ekscelencji Hachana posiedzenia Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii i ^aJęzyka^a Liter[atury]. Karaimskiej.

Obecni: Jego Ekscelencja Seraja Chan Szapszał, Przewielebny Uflu Hazzan Szymon Firkowicz, Prezes Zarządu Towarzystwa Adwokat Izaak Zajączkowski, członkowie Zarządu: p.p. Sabina Nowachowiczowa, Prof. Dr Ananiasz Zajączkowski, Inż. Abraham Szyszman, red. Aleksander Mardkowicz i ^bprezes gminy łuckiej^b Zachariasz Szpakowski oraz w charakterze gościa p. Adwokat Dr Zachariasz Nowachowicz.

Honorowe przewodnictwo posiedzenia objął Jego Ekscelencja Hachan.

Po zagajeniu posiedzenia przez Prezesa Zarządu p. Mecenasa Zajączkowskiego na sekretarza powołano p. Zachariasza Szpakowskiego.

Na porządku dziennym:

1. Kwestia wydania numeru 12 „Myśli Karaimskiej”,
2. Wolne wnioski.

Przed przystąpieniem do porządku dziennego zabiera głos p. Mec. Zajączkowski.

Na początku swego przemówienia p. Mec. [Izaak] Zajączkowski podkreśla, że po raz pierwszy tak się wydarzyło, że cały Zarząd T-wa Miłośników Historii i języka karaimskiego jest w komplecie na posiedzeniu. Na pierwszym miejscu p. Zajączkowski wyraża swoją radość z powodu obecności p. Red. [Aleksandra] Mardkowicza. Zaznacza przy tym, że doskonale wszyscy wiemy, że praca, którą prowadzi p. Mardkowicz, jest b[ardzo] ciężka i może nienależycie jest doceniana, którą mimo to jednak prowadzi p. Mardkowicz dobrowolnie i bezinteresownie dla dobra ogółu Karaimów na polu szerzenia i krzewienia języka karaimskiego. Podkreślił przy tym, że musiałyby nastąpić ze strony społeczeństwa karaimskiego czyny, któreby przyszły z pomocą p. Mardkowiczowi. Po tych słowach p. Zajączkowski wyraża życzenie dalszej owocnej pracy p. Mardkowiczowi. [3]

W odpowiedzi na to p. [Aleksander] Mardkowicz podziękował, zaznaczając przy tym, że o ile p. Zajączkowski ma na myśli w czynach tych pomoc materialną przy wydawaniu „Karaj Awazy”, to uważa, że ta strona jest dla niego drugorzędnego znaczenia i na niej kładzie najmniej nacisku. Natomiast największą przyjemnością i naj-

^{a-a} Wyraz skreślono atramentem.

^{b-b} Tekst dopisano atramentem.

wyższą satysfakcją będzie, aby prace jego znalazły się w każdym domu karaïmskim. W dalszym ciągu stwierdza, że jak długo będzie mógł i będzie w Łucku, będzie kontynuował swoje dzieło, o ile zobaczy, że przynosi ta praca odpowiedni pożytek dla dobra Karaïmów.

Następnie ponownie zabiera głos p. Mec. [Izaak] Zajączkowski, który wyraża gorącą radość z powodu obecności na posiedzeniu Państwa Nowachowiczów. Zaznacza przy tym, że p.p. Nowachowiczowie zawsze są na posterunku pracy dla dobra karaïmskiego i nigdy nie odmawiają swego udziału w tych pracach. W odpowiedzi na te [słowa] zabiera głos p. Mec. Nowachowicz, który dziękując za powitanie oświadczył jak następuje:

Praca na polu spraw karaïmskich jest koniecznością tak samo, jak potrzebne dla życia organizmu odżywianie się, powietrze itp. Od zarania swoich młodych lat był zawsze po stronie słabych, a nie silnych. Zawsze starał się pogodzić stanowisko Karaïma ze stanowiskiem Syna Ojczyzny, dążył do tego, aby społeczna praca jego przyniosła pożytek dla Karaïmów. Praca ta jest ciężka, lecz z tym liczyć się nie można, a trzeba zawsze dbać o to, co zostanie po nas i w tym kierunku działać, aby zostało właśnie coś dobrego. Mówi o tym nie dla podkreślenia swoich zasług, gdyż doznał dużo przykrości od swoich rodaków, lecz uważa, że sprawy karaïmskie są bardzo ważne i nie należy niczym zniechęcać się, lecz zawsze musi przyświecać cel, do którego się dąży i w tym właśnie kierunku zmierzać dla dobra Karaïmów. Dla naszej egzystencji i dla zachowania indywidualności musimy wejść do maszyny życia społeczno-państwowego, brać szerszy udział w tym życiu, trzeba być poszukiwanymi przez innych, gdyż stać nas na to, że możemy pracować i brać udział w życiu społecznym, nie opuszczając rąk, gdyż życie wykazuje, że my jednak mamy szanse do rozwoju. [3v]

Następnie p. Mec. [Zachariasz] Nowachowicz zaznacza, że aczkolwiek jest gościem na tym posiedzeniu, gdyż nie należy do Zarządu, to jednak uznał za stosowne powiedzieć te kilka słów, uważając siebie za szeregowca na niwie pracy społecznej wśród Karaïmów. Na zakończenie p. Nowachowicz wyraża życzenie owocnej pracy J.E. dla dobra Karaïmów.

Poza tym zabiera głos p. Mec. [Izaak] Zajączkowski, który wita obecnego na posiedzeniu Prezesa Zarządu Karaïmskiej Gminy w Łucku p. Zachariasza Szpakowskiego zaznaczając, że o ile sobie przypomina, to nie odbywa się żadne posiedzenie o większym znaczeniu, lub zjazd karaïmski, na którym nie byłby obecny p. Szpakowski, co właśnie świadczy o tym wielkim zainteresowaniu p. Szpakowskiego sprawami karaïmskimi.

W odpowiedzi na to powitanie p. Szpakowski podziękował, zaznaczając przy tym, że naprawdę to wyróżnienie jego jest przesadzone, gdyż niczym specjalnie nie zasłużył się. Faktycznie wszystkie przejawy życia karaïmskiego blisko obchodzą go, wobec

czego uważa za swój obowiązek i wielki zaszczyt dla siebie brać jak najaktywniejszy udział w tym życiu i w miarę swoich sił i zdolności pracować na niwie społecznej. Na zakończenie złożył życzenia J.E. Hachanowi i Zarządowi Towarzystwa dalszej owocnej pracy dla dobra Karaimów.

Po tym wstępie przystąpiono do porządku dziennego.

Zabiera głos p. Prof. [Ananiasz] Zajączkowski. Na wstępie zaznacza, że zastanawiał się nad tym, że wydanie kolejnego zeszytu „Myśli Karaimskiej” związane jest z zebraniem odpowiedniego materiału i uzyskaniem funduszu na ten cel. Następnie p. Prof. zaznacza, że w związku z przypadającymi w 1938 r. 10-letnim jubileuszem objęcia stanowiska Hachana w Odrodzonej Polsce przez J.E. uważa za stosowne wydanie kolejnego zeszytu „M[yśli] K[araimskiej]” ściśle dostosować do tego jubileuszu, uważa bowiem, że będzie to najgodniejsza forma uczczenia tego dorobku, jaki J.E. osiągnął w ciągu 10 lat na niwie pracy dla Karaimów. Również p. Prof. uważa, że wydanie kolejnego zeszytu „M[yśli] K[araimskiej]” jest konieczne i wydanie go w takiej właśnie formie będzie dla nas chlubą, gdyż udowodni, że jesteśmy społeczeństwem kulturalnym.

[4]

Takie wydawnictwo dostosowane do wspomnianego jubileuszu byłoby czymś w rodzaju książki pamiątkowej. Dla nadania tej pracy większego znaczenia należałoby rozszerzyć dział naukowy i społeczno-polityczny, zapraszając do współpracy jak największą ilość osób, przy czym, jak stwierdza p. Prof., już niektórzy przyrzekli swoją współpracę, naprz [naprzykład] Mgr. [Stanisław] Kryczyński¹.

Następnie p. Mec. Zajączkowski wypowiedział się, że pożądanym byłoby umieszczenie w tym zeszycie „M[yśli] K[araimskiej]” portretu J.E.

Następnie zabiera głos J.E., który prosi nie wiązać tego wydawnictwa z Jego jubileuszem, gdyż uważa, że takie postawienie tej sprawy nosiłoby charakter swego rodzaju propagandy, której J.E. nie życzy sobie. Następnie J.E. zaznacza, że podziela zdanie p. Prof. Zajączkowskiego i uważa, że bezwzględnie wskazanym jest powołanie jak największej ilości osób do współpracy w tym wydawnictwie nawet z poza grona karaimskiego.

¹ Stanisław Kryczyński (ur. 3 maja 1911, Nowy Sącz – zm. 2 listopada 1941, Łowicz) tatarski historyk, orientalista. Studiował prawo i historię na Uniwersytecie Jagiellońskim, był uczniem prof. Stanisława Zakrzewskiego i prof. Ananiasza Zajączkowskiego. W latach w 1938–1939 pracował w Archiwum Akt Dawnych. Wspierał rozwój kultury Tatarów, współpracował z Leonem Kryczyńskim i Związkiem Kulturalno-oświatowym Tatarów w II RP. Nawiązał współpracę z S. Szapszałem z którym konsultował swoje artykuły naukowe. BLAN, sygn. f. 143–705, k. 1; T. Tomala, *Kryczyński Stanisław*, [w:] *Słownik historyków polskich*, M. Prosińska-Jackl (red.), Warszawa 1994, s. 268; J. Tyszkiewicz, *Dorobek historyczny Leona i Stanisława Kryczyńskich*, [w:] *Środowiska historyczne II Rzeczypospolitej*, cz. 2, J. Maternicki (red.), Warszawa 1988; tenże, *Olgierd, Leon i Stanisław Kryczyńscy, działacze kulturalni i badacze przeszłości Tatarów*, „Rocznik Tatarów Polskich” 1993, nr 1, s. 5–14.

W związku z powyższym oświadczeniem J.E. zabierają głos niektóre osoby i proszą J.E., aby jednak zezwolił na dostosowanie wydania kolejnego zeszytu „M[yśli K[araimskiej]” do jubileuszu J.E.

Po odpowiedniej wymianie zdań J.E. zgadza się na to, jednak zastrzega, aby było to uczynione w bardzo skromnej formie.

W dalszym ciągu zabiera głos p. Prof. Zajączkowski, poruszając kwestię materialną wydawnictwa. Zaznacza przy tym, że koszty wydawnictwa wyniosą około zł 1500 – przy czym Fundusz Kultury Narodowej przy Prezesie Rady Ministrów prawdopodobnie nie będzie mógł udzielić swojej pomocy na ten cel, wobec czego strona materialna może stworzyć pewne przeszkody. W związku z tym zebrani uchwalili poczynić starania w kierunku ściągnięcia wszystkich zaległych składek członkowskich od członków Towarzystwa MHiLK² gdyż jak wynika z przedstawionego przez skarbnika T-wa p. [Abrahama] Szyszmana sprawozdania, zaległości te są dość znaczne.

Wolnych wniosków żadnych nie zgłoszono.

Na tym posiedzenie zakończono.

Sekretarz^c

Przewodniczący

I.[zaak] Zajączkowski^d

[4v]

Źródło: BLAN, sygn.f. 301-447, k. 3-4 rv, mps.

² Błąd redakcyjny, który nie został poprawiony tak jak w tytule protokołu, powinno być MHiLK.

^c *Podpis odręczny, nieczytelny.*

^d *Podpis odręczny.*

Protokół⁴ z Walnego Zgromadzenia

T-wa Miłośników Historii i Literatury Karaïmskiej z dn. 18 IV 1938 r.

Przewodniczący z polecenia Jego Ekscelencji Hachana Seraja Szapszała – p. mecenas I.[zaak] Zajączkowski.

Sekretarz – Zofia Dubińska.

Obecnych 68 osób.

Porządek dzienny:

1. Omówienie pracy p. [Bohdana] Baranowskiego p.t. „Pośredniczenie Karaïmów w wykupywaniu jeńców”¹.
2. Folklor karaïmski².
3. Udział porucznika Tapsaszara w eposie Port – Arturskiej³.

Pan prof. A.[naniasz] Zajączkowski omówił pracę p. Baranowskiego o pośredniczeniu Karaïmów w wykupywaniu jeńców polskich w Turcji i tureckich w Polsce.

Kwestię tę opracował p. Baranowski na podstawie dokumentów, znalezionych w archiwach książąt Radziwiłłów w Nieświeżu.

Zarówno Polacy jak i Turcy posługiwali się bardzo chętnie Karaïmami, ponieważ ci znali dobrze stosunki, język i wywiązywali się ze swoich obowiązków rzetelnie za opłatą stosunkowo niedużą.

Następnie p. prof. A.[naniasz] Zajączkowski wygłosił referat o folklorze karaïmskim.

Po bliższych badaniach stwierdziło się, że folklor karaïmski jest liczny i zbliżony do folkloru wschodu muzułmańskiego i jest jakby przedłużeniem i dalszym ciągiem kultury muzułmańskiej.

Szczególne uwagę zwrócił p. profesor na lecznictwo oraz na tłumaczenie snów. Postać proroka Daniela, proroka biblijnego, niewymienionego w Koranie, w literaturze muzułmańskiej odgrywa dużą rolę, [40] tu Daniel, występuje, jako autor prac wróżbiarskich. W wierzeniach karaïmskich sny również są tłumaczone na podstawie prorocत्व Daniela. Lecznictwo ziołami było bardzo rozpowszechnione i ma duże podobieństwo

¹ Artykuł Bohdana Baranowskiego pt. *Przyczynki do stosunków Karaïmów polskich ze Wschodem Muzułmańskim* został opublikowany w 1938 r. w *Księdze pamiątkowej ku czci Jego Ekscelencji Hachana Hadży Seraji Szapszała*, która była jubileuszowym numerem „Myśli Karaïmskiej” wydanej z okazji dziesiątej rocznicy ingresu S. Szapszała. „Myśl Karaïmska” 1938, z. 12, s. 11–19.

² Chodziło o teksty A. Zajączkowskiego dotyczące folkloru karaïmskiego, które ukazały się w jubileuszowym numerze „Myśli Karaïmskiej”. A. Zajączkowski, *Teksty i studia folklorystyczne i Wykładanie snów, II Lecznictwo ludowe*, „Myśl Karaïmska” 1938, z. 12, s. 41–59.

³ A. Szyszman, *Pieśń epicka o poruczniku Tapsaszarze*, „Myśl Karaïmska” 1938, z. 12, s. 60–72.

do leczenia wschodu muzułmańskiego, np. okładanie wrzodów mchem ze strzech. Na zakończenie odczytał p. prof. satyrę na rozmaite ludowe środki lecznicze.

Uflu Hazzan stwierdził, że i dotychczas praktykuje się rozmaite zioła w leczeniu, tłumaczy się sny na podstawie przypowiedni proroka Daniela i wierzy się w drgnienia części ciała.

Pan inż. A.[braham] Szyszman odczytał referat o poruczniku Tapsaszarze⁴, Karaimie, bohaterze wojny rosyjsko-japońskiej; por. Tapsaszar był jednym z najdzielniejszych obrońców twierdzy Port – Artur⁵. Dużo wiadomości o por. Tapsaszarze dostarczył doktor Kefeli, z którym por. Tapsaszar w twierdzy Port – Artur bardzo się zaprzyjaźnił. Przyjaciele często rozmawiali na tematy karaimsko-nacjonalne. Dnia 18 października 1905 r. zginął por. Tapsaszar; walczył on tak dzielnie, że zawdzięczając jemu szturm Japończyków na odcinku bronionym przez oddział por. Tapsaszara został odparty odcinek ten był jednym z najpoważniejszych punktów twierdzy, zdobywanie jego ułatwiłoby wrogowi wdarcie się do Port – Artur.

Bohaterstwo i działalność Tapsaszara wprawiły w podziw Japończyków do tego stopnia, że sam mikado⁶ zainteresował się młodym porucznikiem. Dzięki staraniom dr. Kefeli pochowano por. Tapsaszara i zecher odmówił wierny przyjaciel. Po wojnie jednak mogiły bohatera nie odnaleziono. W r. 1908 z inicjatywy i własnych funduszy J.E. Hachana Seraja Chan Szapszała został wystawiony na cmentarzu w Dżuft-Kale pomnik dla bohatera wojny rosyjsko-japońskiej typu „Joldży tasz”⁷.

Przewodniczący dziękując p.p. Prelegentom za ciekawe odczyty zamknął posiedzenie. Po posiedzeniu odbyła się herbata, urządzona staraniem koła Pań⁸.

Sekretarz
Z.[ofia] Dubińska^b

Przewodniczący
I.[zaak] Zajączkowski^b

[40v]

Źródło: BLAN, sygn. f. 301–489, k. 40 rv, rps, napisany atramentem.

⁴ Marek Tapsaszar, Karaim krymski, porucznik 25. Wschodnio-Syberyjskiego pułku strzelców. W marcu 1904 r. został przydzielony do Kwantuńskiej ekipy marynarskiej w charakterze instruktora do szkolenia w nadbrzeżnych oddziałach młodych marynarzy.

⁵ Port Artur, Chiny – od 1898 do 1904 r. główna, ufortyfikowana baza morską rosyjskiej floty wojennej. W związku ze strategicznym miejscem odbyła się tam jedna z kluczowych bitew podczas wojny rosyjsko-japońskiej (1904–1905).

⁶ *Mikado* – Cesarz japoński.

⁷ W 1909 r. Hadży Seraja Chan Szapszał z własnych funduszy wznosił „Joldży taszy” pomnik porucznika Tapsaszara na cmentarzu twierdzy karaimskiej Czufut-Kale, który wraz z wprowadzeniem w Rosji nowego ustroju został usunięty. A. Szyszman, *Pieśń epicka o poruczniku Tapsaszarze*, „Myśl Karaimska” 1938, z. 12.

⁸ W spotkaniach naukowych TMHiLK zaangażowane było Koło Pań Karaimskich z Wilna, które przygotowywały poczęstunek i tzw. herbatkę.

^{b-b} *Podpis odręczny.*

Aneks

Aneks 1. Statut Karańskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie

STATUT KARAŃSKIEJ GMINY WYZNANIOWEJ W WILNIE

I.

Nazwa i teren działalności Związku.

Art. 1. Związek się nazywa: „Karańska Gmina Wyznaniowa w Wilnie”.

Art. 2. Gmina rozciąga swą działalność na miasto Wilno i jego okolice.

II.

Cel: prawo i obowiązki Gminy

Art. 3. Karańska Gmina Wyznaniowa w Wilnie jest związkiem osób wyznania karańskiego, przynależnych do Wileńskiej parafii karańskiej i ma za zadanie zarządzanie wszystkimi kulturalno-wyznaniowymi, oświatowymi, majątkowymi i dobroczynnymi sprawami parafii.

Art. 4. Dla osiągnięcia swoich celów Gmina może, zachowując porządek i przepisy, przewidziane prawem ogólnym:

- a) wybrać duchowne osoby karańskie bezpośrednio i przez swych delegatów
- b) rozporządzać i zarządzać majątkiem parafialnym ruchomym i nieruchomym
- c) utrzymać w porządku kienesę (zbór) i jej utensylia
- d) ustanawiać dla członków pieniężne świadczenia na cele Gminy
- e) przyjmować na rzecz Gminy ofiary
- f) zakładać oświatowe i dobroczynne instytucje parafialne
- g) starać się wszystkimi sposobami o podniesienie poziomu moralnego i kulturalnego oraz o polepszenie stanu materialnego Gminy
- h) rozważać kwestie religijnego charakteru
- i) zawierać wszelkiego rodzaju umowy, bronić praw swych członków we wszelkiego rodzaju urzędach państwowych, samorządowych i społecznych i instytucjach prywatnych
- j) brać udział w krajowych zjazdach karańskich, odpowiadających zadaniom gminy wyznaniowej
- k) nawiązać łączność przez swoich przedstawicieli z innymi gminami karańskimi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie spraw kulturalno-wyznaniowych, oświatowych i dobroczynnych

Art. 5. Gmina jest samodzielną prawną jednostką

Art. 6. Gmina posiada własną pieczęć z napisem w języku polskim „Karaimska Gmina Wyznaniowa w Wilnie”

III.

Skład Gminy, prawa i obowiązki członków.

Art. 7. W skład Gminy wchodzi wszystkie osoby wyznania karaimskiego bez różnicy płci i wieku: 1) stale zamieszkałe w mieście Wilnie i jego okolicach i 2) zamieszkałe w Rzeczypospolitej Polskiej w miejscowościach, w których nie ma parafii karaimskich, o ile złożą deklaracje na piśmie o przynależności do parafii Wileńskiej.

Art. 8. Każdemu członkowi Gminy bez różnicy płci od lat 21 przysługuje prawo brania udziału we wszystkich walnych zebraniach Gminy z prawem jednego decydującego głosu oraz wyboru na wszystkie stanowiska, związane z kierownictwem sprawczym. Członek Gminy na walnych zebraniach z prawa głosu korzysta osobiście, nie wolno mu tego prawa przekazywać nikomu innemu.

UWAGA: Osobom, sądownie ograniczonym w prawach na czas trwania tego ograniczenia nie wolno brać udziału w walnych zebraniach członków Gminy.

IV.

Ś r o d k i Gminy

Art. 9. Środki Gminy składają się:

- 1) z rozmaitego rodzaju świadczeń członków Gminy, ustanowionych przez walne zebranie
- 2) z zysków osiągniętych z majątku ruchomego i nieruchomego Gminy (parafii)
- 3) z zysków, osiągniętych z wszelkiego rodzaju przedsiębiorstw Gminy (parafii)
- 4) z ofiar dobrowolnych
- 5) z zapisów testamentowych

Art. 10. Wszystkimi sprawami majątkowymi Gminy (parafii) zarządza Zarząd na podstawie preliminarzy i instrukcji, które będą zatwierdzone przez walne zebranie na wnioski Zarządu.

V.

O r g a n y Gminy.

Art. 11. Organami Gminy są:

- 1) Walne Zebranie uprawnionych członków Gminy (art. 8 niniejszego Statutu)
- 2) Zarząd Gminy i
- 3) Komisja Rewizyjna

Walne Zebranie

Art. 12. Walne Zebrania są zwoływane przez Zarząd Gminy z reguły raz na rok a poza tym w miarę potrzeby: 1) wedle uznania Zarządu, 2) na skutek żądania 2 członków Zarządu, 3) na skutek żądania Komisji Rewizyjnej, 4) na skutek żądania nie mniej, niż 10 uprawnionych członków Gminy (art. 8 niniejszego Statutu) i 5) na skutek żądania Trockiego Konsystorza Karaimskiego lub proboszcza parafialnego. Takie żądanie osób i organów, wymienionych w punktach 2–5, winno być zrealizowane przez Zarząd w ciągu dwóch tygodni od dnia wpłynięcia odpowiedniego żądania na piśmie.

Art. 13. O miejscu, czasie i porządku dziennym walnego zebrania Zarząd powiadamia wszystkich uprawnionych członków Gminy (art. 8 niniejszego Statutu) zawczasu drogą, jaką uzna za najstosowniejszą. Walne Zebranie członków Gminy wyda wedle swego uznania instrukcję co do sposobu takiego powiadamiania.

Art. 14. Walne Zebranie członków Gminy uznaje się za prawomocne przy obecności nie mniej niż 1/3 członków Gminy, mających skończony 21 rok życia (art. 8 niniejszego Statutu).

Art. 15. Jeżeli na walne zebraniu nie zgłosi się wymagana (art. 14 niniejszego Statutu) liczba członków, Zarząd zwołuje w terminie według swego uznania powtórne Zebranie, które będzie prawomocne i postanowienia te ostateczne przy dowolnej ilości obecnych członków wtórnem walnem zebraniu mogą być rozpatrywane te sprawy, które były na porządku dziennym pierwszego zebrania.

Art. 16. Jako wyjątek z przepisów, wyszczególnionych w art. 14 i 15 niniejszego Statutu, dla rozpatrywania niniejszego Statutu, nabycia i wywłaszczenia majątku nie jest konieczna obecność nie mniej, niż połowy uprawnionych członków Gminy (art. 8 niniejszego Statutu).

UWAGI: do art. 14, 15 i 16: 1) Quorum jednej trzeciej części lub połowy członków Gminy, konieczne dla prawomocności walnego zebrania, oblicza się, wychodząc z liczby prawomocnych członków Gminy (art. 8 niniejszego Statutu) (stałe zamieszkałych w miejscu pobytu Zarządu Gminy. 2) ordynację wyborczą duchownych osób karaimskich ustala osobny Regulamin.

Art. 17. Na ogólnych zebraniach członków Gminy mogą być podejmowane wszystkie sprawy, wchodzące w zakres działalności Gminy (art. 3 i 4 niniejszego Statutu), do wyłącznej jej kompetencji walnych zebrań należą następujące sprawy:

- 1) zatwierdzenie sprawozdań Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej;
- 2) rozpatrywanie i zatwierdzanie preliminarza za okres sprawozdawczy;
- 3) wybory członków Zarządu Gminy i Komisji Rewizyjnej i ich kandydatów;
- 4) wybory delegatów do biskupa karaimskiego w Trokach;
- 5) wybory duchownych osób parafialnych i ustalenia wysokości ich uposażenia;

6) sprawy o nabyciu, sprzedaniu, wydaniu w dzierżawę lub w zastaw nieruchomości, należącego do Gminy (parafii);

7) zmiana niniejszego Statutu;

8) zażalenia na działalność funkcjonariuszów Gminy;

UWAGI: 1) Wybory osób duchownych bezpośrednio i pośrednio odbywają się według osobnego Regulaminu i 2) Uchwały Walnych zebrań, dotyczące zmiany niniejszego Statutu, podaje się do wiadomości tej władzy, od której zależec będzie legalizacja Gminy.

Art. 18. Walne Zebranie zagaja Prezes Zarządu Gminy lub z jego polecenia jeden z członków Zarządu. Walne Zebranie porządkiem według swego uznania wybiera Prezydium w składzie trzech osób. Osoby, zarządzające sprawami Gminy, które są odpowiedzialne przed obliczem danego zebrania nie mogą wchodzić w skład prezydium zebrania.

Art. 19. Uchwały walnych zebrań są protokołowane, po zakończeniu posiedzenia odczytywane i podpisywane przez prezydium zebrania przez osobę odpowiedzialną za zebranie oraz przez obecnych członków Zarządu Gminy oraz co najmniej przez trzech obecnych członków Gminy. Uchwały walnych zebrań, o ile niniejszy Statut nie opiewa inaczej, zapadają zwykłą większością głosów; przy równej ilości głosów przeważa głos przewodniczącego zebrania.

Z a r z ą d G m i n y

Art. 20. Bezpośrednie zarządzanie wszystkimi sprawami Gminy należy do obowiązków Zarządu Gminy, siedzibą którego jest miasto Wilno. Zarząd Gminy się składa co najmniej z trzech członków i dwóch kandydatów, wybieranych na walnym zebraniu członków Gminy głosowaniem tajnym na przeciąg jednego roku, przyczym osoby wybrane po upływie terminu ich pełnomocnictwa, mogą być wybierane ponownie. Oprócz tego w skład Zarządu wchodzi z urzędu z prawem głosu decydującego miejscowy parafialny proboszcz karaimski (hazzan), lub w zastępstwie jego wikary.

UWAGI: 1) Ilość wybieranych członków Zarządu i ich liczbę ustali walne zebranie i 2) Kandydat zastępuje w razie dłuższej nieobecności, przedterminowego zwolnienia, choroby lub zgonu członka Zarządu. Podczas pełnienia obowiązków członka Zarządu kandydatowi przysługują wszystkie prawa członka.

Art. 21. Zarząd ze swego składu wybiera Prezesa, Sekretarza, Skarbnika Zarządu Gminy a w razie konieczności również vice Prezesa oraz zastępców Sekretarza i Skarbnika.

Art. 22. Zarządowi Gminy poleca się zarządzanie wszystkimi sprawami Gminy na mocy preliminarzy instrukcji i regulaminów, które będą zatwierdzone przez walne zebranie, lub specjalne poszczególnych uchwał walnych zebrań a mianowicie;

Zarząd prowadzi ścisły wykaz członków Gminy (parafii), angażuje i zwalnia funkcjonariuszy Gminy, w tej liczbie niższych funkcjonariuszy Kienesy (zboru), wyznacza im wysokość poborów i warunki pracy, tworzy instytucje, wymienione w art. 4 niniejszego Statutu i zarządza nimi, prowadzi akcje wyznaniowo-kulturalną, oświatową i dobroczynną, zwołuje walne zebrania, wynajmuje lokale, niezbędne dla Gminy, przyjmuje, przechowuje i rozchodzi kwoty pieniężne oraz świadczenia rzeczowe, zarządza ruchomym i nieruchomym majątkiem Gminy (parafii), zawiera wszelkie umowy oraz podpisuje wszelkiego rodzaju akty w imieniu Gminy, występuje w imieniu Gminy, wydaje członkom Gminy wszelkiego rodzaju zaświadczenia i t.d.

Art. 23. Posiedzenie Zarządu Gminy odbywają się co najmniej dwa razy na miesiąc. Uchwały Zarządu są prawomocne przy obecności co najmniej połowy członków. Posiedzenia Zarządu są protokołowane a protokoły są podpisywane przez wszystkich obecnych członków Zarządu. Uchwały Zarządu zapadają zwykłą większością głosów; przy równej ilości głosów przeważa głos przewodniczącego Zarządu.

Art. 24. Korespondencję Zarząd prowadzi w języku polskim za pośrednictwem Prezesa Zarządu i Sekretarza lub ich zastępców. Na ważnych pieniężnych dokumentach rozchodowych, jak również na plenipotencjach i aktach w imieniu Gminy koniecznymi są oprócz podpisów Prezesa i Sekretarza, podpis co najmniej jednego z członków Zarządu oraz pieczęć Gminy.

KOMISJA REWIZYJNA

Art. 25. Komisja Rewizyjna składa się co najmniej z trzech członków wybieranych przez Walne Zebranie członków Gminy głosowaniem tajnym na przeciąg jednego roku, przyczym osoby wybrane mogą być po upływie terminu ich pełnomocnictwa wybrane ponownie. Ilość członków Komisji Rewizyjnej ustala się w drodze, wymienionej w uwadze 1 do art. 20 niniejszego Statutu.

UWAGA: Funkcje członków Zarządu lub funkcjonariuszy Gminy i członków Komisji Rewizyjnej nie mogą być połączone w jednej osobie.

Art. 26. Komisja Rewizyjna dokonuje rewizji wszystkich spraw Gminy w składzie co najmniej połowy członków nie rzadziej, niż jeden raz do roku. O wynikach rewizji Komisja sporządza protokół, który referuje na pierwszym Zebraniu Ogólnym. Sprawozdanie ze swej działalności za okres sprawozdawczy Komisja również składa Walnemu Zebraniu.

Art. 27. Komisja Rewizyjna dokonuje rewizji spraw Gminy według swego uznania, z polecenia Walnego Zebrania, tudzież na skutek żądania na piśmie co najmniej 1/10 części członków Gminy lub dwóch członków Zarządu.

Art. 28. Komisja Rewizyjna składa Walnemu Zebraniu członków Gminy swą opinię o wszystkich preliminarzach i sprawozdaniach Zarządu Gminy.

VI. O KOMISJACH

Art. 29. Dla osiągnięcia celów, wymienionych w art. 3 i 4 niniejszego Statutu przy Gminie mogą być stworzone z inicjatywy Zarządu Gminy lub Walnego Zebrania różnego rodzaju komisje. Działalność Komisji jest regulowana Statutem Gminy oraz instrukcjami i regulaminami, które będą zatwierdzone przez Zarząd Gminy lub Walne Zebranie według przynależności.

Źródło: LCAP, sygn. f. 51, ap. 15, b. 96, k. 78–81, rps.

Aneks 2. Spis osób uprawnionych do wyboru hazzana z Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie, 30 czerwca 1938 r.

S P I S

osób w Gminy Karaimskiej Wyznaniowej w Wilnie, uprawnionych do wyboru Hazzana Wileńskiej Kinocy w dniach 16 i 17 lipca 1938 roku.

- o b e s n o d e
- 1) Abramowicz Aleksander
 - 2) Abramowicz Emanuel
 - 3) Charzenko Aleksander
 - 4) Czuprowicki Daniel
 - 5) Dubiński Jakub
 - 6) Dubiński Jozua
 - 7) Dubiński Stefan
 - 8) Dubiński Issak
 - 9) Firnowicz Aleksander
 - 10) Firnowicz Michał
 - 11) Jutkiewicz Jozef
 - 12) Jutkiewicz Michał
 - 13) Jutkiewicz Mojżesz
 - 14) Jutkiewicz Arkadiusz
 - 15) Jutkiewicz Józef, syn Ludwika
 - 16) Juchniewicz Jakub
 - 17) Juchniewicz Leon
 - 18) Kalfa Eljasz
 - 19) Kabecki Aleksander
 - 20) Kabecki Michał, syn Aleksandra
 - 21) Kabecki Awienib
 - 22) Kabecki Eljasz
 - 23) Kabecki Michał, syn Eljasza
 - 24) Kabecki Szymon, syn Michała
 - 25) Kabecki Szymon, syn Szaltiel
 - 26) Kabecki Ronald, syn Józefa
 - 27) Kapłanowski Maurycy
 - 28) Kapłanowski Saul
 - 29) Kapłanowski Józef
 - 30) Kosyrowicz Józef
 - 31) Kosyrowicz Aleksander
 - 32) Labanowicz Józef

- 33) Lawrynowicz Szymon
- 34) Lopatto Józef
- 35) Lopatto Aleksy
- 36) Lopatto Jerry
- 37) Lopatto Michał
- 38) Lopatto Michał-Mosze
- 39) Lopatto Eljass
- 40) Lopatto Dr. Konstanty
- 41) L. att. Gabryel
- 42) Lopatto Marcin
- 43) Maszkiewicz Michał
- 44) Maszkiewicz ~~Józef~~
- 45) Michajłowicz Isaak
- 46) Michajłowicz Eugenjusz
- 47) Michajłowicz Rafał
- 48) Michajłowicz Józef
- 49) Michajłowicz Szymon
- 50) Michajłowicz Michał
- 51) Michajłowicz Jakub
- 52) Nowicki Józef
- 53) Nowicki Szymon
- 54) Nowicki Eugenjusz
- 55) Pilecki Achijesz
- 56) Pilecki Eugenjusz
- 57) Pilecki Isaak
- 58) Pilecki Leon
- 59) Pilecki Agarjusz
- 60) Poziński Włodzimierz
- 61) Poziński Jakub
- 62) Robaczewski N. o. e
- 63) Rojecki Ananjusz
- 64) Rojecki Izaj
- 65) Szpakowski Salomon
- 66) Szpakowski Wiktor
- 67) Szpakowski Borys
- 68) Szpakowski Eljass, syn Eleonora
- 69) Szpakowski Adolf

- 70) Szpakowski Eljasz, syn Emanuela
- 71) Szpakowski Michał, syn Emanuela
- 72) Szpakowski Michał, syn Józefa
- 73) Szyzeman Borys
- 74) Szyzeman Abraham
- 75) Szulimowicz Marek
- 76) Zajaczkowski Izak
- 77) Zajaczkowski Aleksander
- 78) Zajaczkowski Jakub

Wilno, dnia 30-go czerwca 1938 roku.-

Prezes Zarządu

Członkowie:

[Handwritten signatures]

Aneks 3. Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimek

STATUT TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW HISTORII I LITERATURY KARAIMEK.

§ 1. Organizacja nosi nazwę „Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimek”.

§ 2. Zakres działania Towarzystwa rozciąga się na cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej, a siedzibą Zarządu jest m. Wilno.

§ 3. Towarzystwo ma na celu rozwój i popieranie zainteresowań kulturalnych i oświatowych swoich członków w dziedzinie języka, historii, kultury i literatury karaimek.

§ 4. Do osiągnięcia powyższych celów służą z zachowaniem obowiązujących przepisów prawnych:

- 1) organizowanie odczytów i wykładów,
- 2) prowadzenie statystyki, obejmującej wszelkie dziedziny życia ludności karaimek,
- 3) działalność wydawnicza (książki, gazety, periodyczne pisma i td.
- 4) urządzanie bibliotek, czytelni, świetlic, biur i t.p.
- 5) organizacja zbiórek pieniężnych na cele Towarzystwa tak w kraju, jak i zagranicą.

§ 5. Członkami rzeczywistymi Towarzystwa mogą być pełnoletni obywatele Rzeczypospolitej płci obojga, przyjęte przez Zarząd Towarzystwa na zasadzie zgłoszeń.

§ 6. Członkami-protectorami mogą być wszystkie osoby wyznania karaimek, zamieszkujące poza granicami kraju, przyjęte przez Zarząd Towarzystwa na zasadzie zgłoszeń. Członkowie-protectorzy nie mogą być wybierani do władz Towarzystwa, korzystając na walnych zebraniach z głosu doradczego.

§ 7. Członkami wspierającymi mogą być pełnoletni obywatele Państwa Polskiego, przyjęci przez Zarząd Towarzystwa na zasadzie zgłoszeń. Członkowie wspierający nie mogą być wybierani do władz Towarzystwa, na walnych zebraniach korzystają z głosu doradczego oraz otrzymują bezpłatnie wszystkie wydawnictwa Towarzystwa.

§ 8. Zarząd ma prawo odmówić przyjęcia na członka bez podania motywów decyzji, która jest ostateczną i nie podlega zaskarżeniu.

§ 9. Osobom, które zasłużyły się ludności karaimskiej, lub Towarzystwu może być nadana przez walne zebranie na wniosek Zarządu godność członka honorowego.

§ 10. Członkowie rzeczywiści oraz honorowi mają czynne i bierne prawo wyborcze do władz Towarzystwa.

§ 11. Członkowie rzeczywiści płacą jednorazowe wpisowe w wysokości 10 zł oraz stałą miesięczną składkę w wysokości 1 zł miesięcznie. Członkowie protektorzy płacą jednorazowo wpisowe w wysokości 20 zł oraz miesięczną składkę w wysokości 1 zł. Członkowie wspierający płacą jednorazowe wpisowe w wysokości 5 zł oraz stałą składkę miesięczną w wysokości 1 zł.

§ 12. Każdy członek rzeczywisty winien w miarę możliwości brać czynny udział w pracach Towarzystwa; wszyscy członkowie wini bezwzględnie stosować się do przepisów niniejszego statutu i specjalnych uchwał Zarządu oraz walnego zebrania członków.

§ 13. Członkiem Towarzystwa przestaje być:

- 1) kto nie zapłaci pomimo upomnienia 4-ch kolejnych miesięcznych składek,
- 2) kto naruszy postanowienia statutu niniejszego,
- 3) kto zgłosi dobrowolne ustąpienie oraz
- 4) kto swoim postępowaniem działa na szkodę Towarzystwa.

W wypadkach pierwszym i trzecim obowiązuje uchwała Zarządu, w wypadku drugim i czwartym uchwała walnego zebrania, powzięta na wniosek Zarządu.

§ 14. Fundusze Towarzystwa składają się z:

- 1) z wpisowego,
- 2) ze składek miesięcznych,
- 3) ze zbiorów i dochodów z przedsiębiorstw Towarzystwa,
- 4) z darów i zapisów testamentowych,
- 5) z dochodów od wydawnictw oraz od urządzanych zebrań, odczytów.

§ 15. Funduszami Towarzystwa zarządza Zarząd, działający na zasadzie budżetu zatwierdzonego przez walne zebranie członków.

§ 16. Organami Towarzystwa są:

- 1) Walne zebranie członków,
- 2) Zarząd,
- 3) Komisja Rewizyjna.

§ 17. Zwyczajne walne zebranie zwołuje Zarząd przynajmniej raz do roku, nie później, niż 1-go kwietnia. Nadzwyczajne walne zebranie zwoływane jest przez Zarząd według własnego uznania, na zasadzie pisemnego żądania 1/3 części ogólnej ilości członków rzeczywistych i honorowych, lub na żądanie Komisji Rewizyjnej. W dwóch ostatnich wypadkach w żądaniu zwołania walnego zebrania należy wskazać projekto-

wany porządek tegoż. Projektowany przez wnioskodawców porządek obrad może być uzupełniony wnioskami Zarządu.

§ 18. Zawiadomienie o walnym zebraniu winny być doręczone na piśmie z podaniem porządku obrad wszystkich członków T-wa, przynajmniej na 14-cie dni przed zebraniem.

§ 19. Wnioski członków, uzupełniające porządek obrad podany w zawiadomieniach o zebraniu, winny być na piśmie zakomunikowane przez wnioskodawców Zarządowi przynajmniej na 3 dni przed zebraniem. Wnioski uzupełniające porządek obrad, a zgłoszone na samym zebraniu wymagają aprobaty nie mniej, niż jednej części ilości członków rzeczywistych i honorowych, obecnych na zebraniu.

§ 20. Przewodniczy na walnych zebraniach prezes Zarządu. Na żądanie nie mniej połowy obecnych członków rzeczywistych i honorowych, zgłoszone na ręce Prezesa Zarządu przed rozpoczęciem zebrania, zarządza się wybór przewodniczącego zebrania z pośród członków rzeczywistych lub honorowych.

§ 21. Zebranie uważa się za prawomocne w obecności $\frac{1}{3}$ członków Towarzystwa posiadających prawo głosu decydującego. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§ 22. Powtórne walne zebranie ważne przy dowolnej ilości zebranych członków posiadających prawo głosu decydującego odbywają się z tymże porządkiem dziennym, w tym samym lokalu w godzinę później po pierwszym terminie. Wzmiankę o powyższym należy umieścić w zawiadomieniach o zebraniu.

§ 23. Dla uchwał w sprawie zmiany statutu, nabycia i zbycia nieruchomości, oraz rozwiązanie T-wa, konieczna jest obecność na zebraniu nie mniej połowy członków T-wa, uprawnionych do głosowania. W tych wypadkach uchwały zapadają większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych członków.

§ 24. Sprawy wymienione w § 23 mogą być rozpatrywane na walnym zebraniu tylko w tym wypadku, jeśli zostały umieszczone na porządku dziennym uprzednio rozesłanym do członków T-wa.

§ 25. Do kompetencji walnego zebrania należy:

- 1) zatwierdzenie składanego przez Zarząd budżetu na rok kalendarzowy,
- 2) rozpatrzenie rocznego sprawozdania Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- 3) wybór członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz ich zastępców,
- 4) nadanie na wniosek Zarządu godności członka honorowego,
- 5) powzięcie uchwały o skreślenie z listy członków osób, które naruszają postanowienia statutu lub działają na szkodę Towarzystwa,
- 6) zatwierdzenie uchwał Zarządu o nabyciu, obciążeniu i zbyciu nieruchomości,
- 7) zatwierdzenie regulaminu dla Zarządu,
- 8) dokonaniu zmian statutu,

9) uchwalenie rozwiązania Towarzystwa.

§ 26. Zarząd z siedzibą w Wilnie składa się z 7 członków i 2 zastępców; z ogólnej liczby członków Zarządu co najmniej 4 winni stale zamieszkiwać w Wilnie, względnie w Trokach.

§ 27. Zarząd wybiera się na rok jeden. Pierwszy skład Zarządu urzęduje 2 lata, t.j. w 1932/1933 roku.

§ 28. Komisja Rewizyjna składa się z 3 członków i jednego zastępcy i wybiera się na termin urzędowania Zarządu.

§ 29. W razie ustąpienia członka zarządu lub Komisji Rewizyjnej na jego miejsce wchodzi kolejny zastępca.

§ 30. Wybory członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej dokonywa się drogą tajnego głosowania. Zarząd jest organem wykonawczym Towarzystwa i działa na zasadzie osobnego regulaminu, opracowanego przez Zarząd, a zatwierdzonego przez walne zebranie.

§ 31. Do kompetencji Zarządu należy załatwienie wszystkich spraw, niezastrzeżonych kompetencją Plenarnego Zebrania.

§ 32. Celem szczegółowego badania spraw, związanych z działalnością Towarzystwa Zarząd ma prawo według własnego uznania powoływać komisje, które składają wyniki swoich prac Zarządowi i działają według wskazań Zarządu.

§ 33. Komisja Rewizyjna ma prawo dokonywać rewizji ksiąg i kasy oraz całej działalności Zarządu.

§ 34. Zarząd powinien być powiadomiony o terminie posiedzenia Komisji Rewizyjnej przynajmniej na 3 dni przed terminem posiedzenia. Na każdym posiedzeniu Komisji Rewizyjnej powinien być obecny celem udzielenia wyjaśnień delegat Zarządu.

§ 35. Reprezentuje Towarzystwo na zewnątrz Prezes Zarządu, ewentualnie upoważniony do tego przez Prezesa członek Zarządu.

§ 36. Rachunkowość Towarzystwa prowadzi się według przepisów obowiązującego prawa.

§ 37. W razie rozwiązania Towarzystwa, majątek, archiwum i t.d. jego przekazuje się do dyspozycji Karaimskiego Zarządu Duchownego w Polsce.

Założyciele:

1. Hachan Seraja Szapszał
2. Szymon Firkowicz
3. Michał Kobecki
4. Elias Jutkiewicz

Źródło: LCAP, sygn. f. 289, ap. 1, b. 1, k. 1-3.

Aneks 4. Zaproszenie na akademię i walne zgromadzenie Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karańskiej, 14 marca 1937 r.

Z błogosłowieństwa Honorowego Prezesa Towarzystwa - Jego Ekscelencji Hachana, Zarząd Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury karańskiej uprzejmie zaprasza wszystkich członków i sympatyków Towarzystwa na uroczystą akademię i Walne Zgromadzenie Towarzystwa w dniu 14 marca b. r. o godz. 11 w Domu Gminnym w Wilnie, ul. Grodzka 6.

Porządek dzienny

- 1/ Zagajenie zebrania.
- 2/ Uroczysta akademii z powodu 100-letniego jubileuszu Karańskiego Duchownego Zarządu.
- 3/ Sprawozdanie Zarządu.
- 4/ Wybory Nowego Zarządu.
- 5/ Wolne wnioski.

UWAGA. Przed rozpoczęciem akademii w Kienesie będzie odprawione uroczyste nabożeństwo o godz. 10-ej.

Prezes Zarządu

Źródło: BLAN, sygn. f. 301-447, k. 53 r.

Aneks 5. Lista obecności na pierwszym plenarnym zebraniu Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, 24 kwietnia 1932 r.

LISTA OBECNYCH

na I-em Plenarnem Zebraniu Towarzystwa Miłośników Historji
i Literatury Karaimskiej w Wilnie,
w dniu 24 kwietnia 1932 roku.

1. S. Langerat
2. T. Pleskany
3. N. Langerat
4. N. Langerat
5. Emilia Langeratowa
6. Jurek Langerat
7. A. Kole
8. Aronir Kobecza
9. E. Langeratowa
10. S. Langerat
11. A. Aronir
12. J. Langeratowa
13. E. Langerat
14. E. Kalpa
15. Ben Langeratowa
16. A. Ananjan Langeratowa
17. J. Kaptanowski
18. B. Kobecza
19. N. Langeratowa
20. S. Langerat
21. J. Langerat
22. J. Langerat
23. J. Langerat
24. Abraham Langerat
- 25.
- 26.
- 27.
- 28.
- 29.
- 30.

Aneks 6. Protokół komisji rewizyjnej przy Towarzystwie Miłośników
Historii i Literatury Karaimskiej, 25 stycznia 1939 r.

Protokół.

Dnia 25 stycznia 1939 r. Rewizyjna Komisja przy Towarzystwie Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie w obecności Sekretarza Towarzystwa p. A. Szysmana sprawdziła kasę i kaseczkę księgi Towarzystwa, z dokumentarnie porównano i wachodowozni na okres od 1 kwietnia 1937 r. do 1 stycznia 1939 r. przy czym okazało się: że na 1 kwietnia 1937 r. pozostało w kasie 98 zł. 55 gr., a na 1 kwietnia 1938 r. do 1 stycznia 1939 r. zapłacono 673 zł. 90 gr., wchodowano ze 739 zł. 30 gr. i na 1 stycznia 1939 r. pozostała cała kasa 32 zł. 95 gr., t.j. tu sama i toś stóra zraczył się na rachunku P. S. U.

Olafowie
Rewizyjnej Komisji

E. Stranski
e. Michas Lepa

Sekretarz Towarzystwa

Lietuvos mokslu akademijos Vrublevskių
biblioteka
Rankraščių skyrius

F 301 vnt. 499 lap. 41r

Aneks 7. Sprawozdanie skarbnika Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie za okres od 1 kwietnia 1937 r. do 31 grudnia 1938 r.

Sprawozdanie Skarbnika

od 1 kwietnia 1937r. do 31 grudnia 1938r., skarbnika Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie

I; Na dz. 24 kwietnia 1937r. pozostawało w Kasie T-wa — 98,35 zł
[Protokół Komisji Rewizyjnej z dn. 13 kwietnia 1937r.]

Od tej daty do 31-X-37r. wpłynęło:

a) Od członków T.M.H.L.K. składki	96,00 zł.
b) Za sprzedane zeszyty czas. „M-K.”	14,00 zł.

Wrazem, na 31-X-37r. znajdowało się w Kasie 208,35 zł.

Za ten okres czasu:

a) Wydatki biurowe wynosiły	2,45
b) Wypłacono o' konto długu zaciągniętego od p. A. Szymana, w r. 1937 na wydanie zeszytu N: 9 czas. „M-K.”	100,00
c) Wypłacono drukarni „Świce” za wydrukowanie zaproszeń na adreks Prof. A. Dejgusa karaimskiego	13,50

Wrazem wydatki 115,95 zł.
Pozostało w Kasie T-wa 92,40 zł.

II; Na 1-5-1938r. pozostawało w Kasie T-wa 92,40 zł.
Od tej daty do 31-XII-38 wpłynęło:

a) Od członków T.M.H.L.K.	191,00
b) Za sprzedane zeszyty czas. „M-K.”	140,65
c) Otrzymało od M. M. R. i D.P. zapomogę w wysokości	200,00
d) Z powrotem otrzymało od drukarni P.K.O.	2,25

Wrazem: 92,40 + 191,00 + 140,65 + 200,00 + 2,25 = 656,30 zł.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
Rankraščių

da ten sacis akasu:

a) Vydatki liurame vyposity	16,905.
b) Vyplacano o' konto dlugu, zatsygnitogo ad p. A. Sajsmana v r. 1931 na vydanie zesytku N: 9 esas. "M-K"	150,00
c) Vyplacano drukarni "Lentis" za vydacovanie "Ksytzi Pomišt'kavij. - i" N: 12 esas. "M-K"	450,00
d) Vyplacano drukarni P. K. O.	2,25
e) Vyplacano p. A. Sajsmanovi za 4 esas. knizixi "Kadnicstvo Keraimskie na zemiščik M. K. L." i) Omytkowo byt'o vplacane na konto F-va prez. p. J. Foxdemskogo za sprzedane zesytky - 4,20	
razom vyplacano	623,3525.
Pozostato na 1-5-3pr. v Koste F-va	<u>22,9525</u>

II; Pozostato dlugu do vplacenia p. A. Sajsmanovi 225,3025
Zmag: ad r. 1931 vyplacano p. A. Sajsmanovi 450,0025.

Na zasedanie postamovriema valnego zebrania V. M. K. i L. K. z dn. 4-iv-1934r. do Komisii Revizyjnej zastali vybrani za rok 1934r. p. p. Liasz Kalfa, Michal Koceni i Mikhael Lofatto. Z pravdu miedecnosti v Milnie p. S. Kaldy i miedadomego mi adresu p. M. Koceniya - Komisija Revizyjna skladala stz z p. p. Emanuela Branovicia i M. Lofatto.

W dniu dalsiejšym v Koste F-va znajduje stz — 852,9525.

A. Sajsman

7-II-1934r.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių
biblioteka
Rankraščių skyrius
F 301 vnt. 497 lap. 18v

Bibliografia

I Źródła archiwalne

1. **Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie)**
Zespoły:
Akta urzędów Litwy Środkowej:
Tymczasowa Komisja Rządząca Litwy Środkowej (f. 19)
Biuro Delegata Rządu RP (f. 20)
Akta urzędów Ziemi Wileńskiej RP (województwo wileńskie)
Urząd Delegata Rządu Ziemi Wileńskiej – Urząd Wojewódzki Wileński (f. 51)
Starostwo Grodzkie Wileńskie (f. 53)
Starostwo Powiatowe Wileńsko-Trockie (f. 55)
Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego (f. 172)
Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimejskiej (f. 289)
2. **Lietuvos Mokslių Akademijos Vrublevskių Biblioteka (Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie)**
Kolekcje dokumentów karaimejskich:
Archiwum Seraji Szapszała (f. 143)
Archiwum Szymona Firkowicza (f. 305)
3. **Archiwum Akt Nowych w Warszawie**
Zespoły:
Akta Wydziału Humanistycznego
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Ministerstwo Spraw Zagranicznych,
Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
Urząd Wojewódzki w Wilnie
4. **Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie**
Materiały Ananiasza Zajączkowskiego
5. **Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk (PAN) i Polskiej Akademii Umiejętności (PAU) w Krakowie**
Materiały Tadeusza Kowalskiego
Materiały Włodzimierza Zajączkowskiego
6. **Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego**
Katalog studentów z roku akademickiego 1928/29. Wydział Filozoficzny
Katalog studentów z roku 1933/34. Wydział Filozoficzny

II Źródła drukowane

1. Dzienniki ustaw

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1918–1919

Dziennik Urzędowy Delegata Rządu w Wilnie 1922–1924

Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego 1927–1939

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 1919–1939

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych 1920–1939

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1919–1939

Dziennik Urzędowy Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej 1920–1922

Dziennik Urzędowy Województwa Wileńskiego 1926–1939

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939

Wołyński Dziennik Wojewódzki 1927–1939

2. Wydawnictwa statystyczne, informacyjne, zbiory dokumentów

Dokumenty z dziejów polskiej polityki zagranicznej 1918–1932, J. Jędruszczak, M. Nowak-Kiełbikowa, Warszawa 1989.

Historia Polski w liczbach. Ludność. Terytorium, oprac. A. Jezierski, C. Leszczyńska, Warszawa 1993

Informator społeczno-gospodarczy m. Wilna oraz województw białostockiego, nowogrodzkiego, poleńskiego, wileńskiego, Wilno 1933.

Informator społeczno-polityczny województwa wileńskiego, Wydział Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Wojewódzkiego w Wilnie, Wilno 1927.

Krysiński A., *Liczba i rozmieszczenie ludności polskiej na Kresach wschodnich*, Warszawa 1929.

Krysiński A., *Ludność polska a mniejszości w Polsce w świetle spisów ludności z 1921 i 1931*, Warszawa 1933.

Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej, J. M. Majchrowski (red.), Warszawa 1994.

Mały Rocznik Statystyczny, Warszawa 1930–1939.

Podstawowe akty prawne. Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917–1977, oprac. M. Pęcherski, M. Świątek, Warszawa 1978.

Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów 1866–1925, H. Janowska, T. Jędruszczak (red.), Warszawa 1984.

Program nauki w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia, „Historia” (projekt), Lwów 1933.

Program nauki w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania (tymczasowy), Lwów 1934.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1921–1930.

Rocznik Statystyczny Wilna, Wilno 1930–1939.

Rocznik Szkolnictwa polskiego rok 1919, oprac. H. Rygier, Warszawa 1919.

Rocznik Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, Wilno 1937–1939.

Skład Osobowy Uniwersytetu St. Batorego w Wilnie w latach 1924/25, 1925/26, 1926/27, 1927/28, 1928/29, 1937/38, Wilno, b.r.w.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, t. 1–5, 7–9, 13–14, Warszawa 1923–1925.

Spis ludności na terenach administrowanych przez Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich, Lwów 1920.

Sprawy polskie na konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r., Dokumenty i materiały, R. Bierzanek, J. Kukułka (red.), Warszawa 1965.

Statystyka oświaty (na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego pt. Statystyka Oświaty i Kultury). Zeszyt specjalny. Wiadomości statystyczne, Warszawa 1932.

- Statystyka Polski, Pierwszy Spis Powszechny Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 30 września 1921 roku, Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 14, 15, 19, 230, 21, 23, 27, Warszawa 1926–1927.
- Statystyka szkolna. Szkoły ogólnokształcące w roku szkolnym 1921/22, cz. 1, Uczniowie według wyznań, wieku klas i zajęcia rodziców*, Warszawa 1922.
- Statystyka szkolnictwa, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1931/32 – 37/38.*

3. Pamiętniki, wspomnienia, relacje

- Abkowicz M., *Na tropach dziejów rodziny*, „Awazymyz” 2014, 3 (44).
- Abkowicz R., *Wspomnienie*, „Awazymyz” 1999, 1 (2).
- Była taka szkoła Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej w Wilnie 1915–1939*, E. Sławińska-Zakościelna (red.), Londyn 1987.
- Dubińska Z., *Przez zasłonę czasu*, „Awazymyz” 2009, 3 (24).
- Dubińska Z., *Dom gminny w Wilnie*, „Awazymyz” 2015, 1 (46).
- Dzieje Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Trokach 1924–1937*, „Tygodnik Wileńszczyzny – Rota” 2004, nr 271.
- Charczenko J., *„On jednak będąc miłosierny” (Ze wspomnień starca sędziwego Z.M.)*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2.
- Dubińska A., *Garść danych o Karaimach z Łucka*, „Awazymyz” 1999, 2 (3).
- Eliaszewicz B. S., *Początek drogi. Z autobiografii nauczyciela i działacza społecznego*, „Awazymyz” 2011, 1 (30).
- Eliaszewicz B. S., *W służbie narodu, W 130 rocznicę urodzin Borysa Eliaszewicza*, „Awazymyz” 2011, 2 (31).
- Jędrzejewicz J., *W służbie idei, Fragmenty pamiętnika i pism*, Londyn 1972.
- Jurkowski R., *Aleksander Meysztowicz – fragment „wspomnień”*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2004, nr. 21.
- Jutkiewicz G., Pilecki S., *Wspomnienia. Zofia Dubińska 15.01.1915–6.02.2008*, „Awazymyz” 2008, nr 1 (18).
- Kobecki A., *Michał Zajączkowski – mój Dziadek*, „Awazymyz” 2007, 1 (15).
- Kontowt-Okulewiczowa I., Kalenkiewicz-Mirowiczowa A. K., *Państwowe Gimnazjum im. św. Jana Kazimierza w Nowej Wilejce*, Bydgoszcz 2003.
- Kopycińska L., Abkowicz M., Abkowicz W., *Z Dalekiego Wschodu do... Szczecina*, „Awazymyz” 2012, nr 2 (35).
- Korwin St. A., *Na przełomie dwóch epok*, Warszawa 1966.
- Księga Pamiątkowa Państwowego Gimnazjum Żeńskiego imienia Księcia Adama Jerzego Czartoryskiego w Wilnie: 1922–1927*, Wilno 1928.
- Mainguy-Schpakowsky I., *Ze wspomnień Arkadiusza Szpakowskiego*, przeł. z j. fr. M. E. Zajączkowska-Łopatto „Awazymyz” 2012, 3 (36).
- Marcinkowski T., *Skarby pamięci*, Zielona Góra 2013.
- Mianowski S., *Świat, który odszedł. Wspomnienia Wilnianina 1895–1945*, Warszawa 1995.
- Németh M. S., *Rutkowski*, „Awazymyz” 2006, nr 3 (14).
- Paszowska M., *Księga pamiątkowa PPS*, Warszawa 1923.
- Pawelec M., *Plomień zgasły przedwcześnie, Lidia Karakasza-Szole, (1896–1943)*, „Awazymyz” 2011, 1 (30).
- Pawelec M., *Seraja Szapszał i jego wkład w polską orientalistykę*, „Awazymyz” 2012, 1 (34).
- Perl F., *Szkice dziejów P.P.S. Księga pamiątkowa P.P.S.*, Warszawa 1923.
- Pilecki K., *Cień z przeszłości*, „Awazymyz” 2000, 1 (4).
- Pilecki K., *Włodzimierz i Irena*, „Awazymyz” 2006, nr 1 (12).

- Pilecki S. B., *Chłopicz z Leśnik – Dziennik z lat 1939–1945*, Wrocław 2009.
- Piłsudska A., *Wspomnienia*, Warszawa 1989.
- Ruszczyc F., *Dziennik, cz. 2, W Wilnie 1919–1932*, Warszawa 1996.
- Siemieniec-Gołaś E., *Tadeusz Kowalski (1889–1948)*, „Studia Turcologica Cracoviensia” 1998, t. 5.
- Sulimowicz A., *Aleksander Mardkowicz – działacz społeczny, pisarz i wydawca*, „Awazymyz” 1999, nr 2 (3).
- Sulimowicz A., *Borys Kokenaj – kilka słów o autorze*, „Awazymyz” 2007, nr 2 (16).
- Sulimowicz A., *Bryczką do Wodnik*, „Awazymyz” 2012, 4 (37).
- Sulimowicz A., *Konwersja i kontrowersja*, „Awazymyz” 2013, 3 (4).
- Sulimowicz A., *Zachariasz Abrahamowicz (1878–1903)*, „Awazymyz” 1989, 1 (1), na podst. Achad Haam Zecharja Jicchak Abrahamowicz, „Karaj Awazy” 1931, nr 2.
- Sulimowicz J., *Z dziennika Józefa Sulimowicz*, „Awazymyz” 2012, nr 1 (34).
- Szkoła Nauk Politycznych w Wilnie przy Instytucie Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej*, Wilno 1934.
- Szpakowska A., *Hazzan Zachariasz Mickiewicz*, przeł. z j. ros. K. Pilecki, „Awazymyz” 2009, 1 (22).
- Szpakowski R., *Rodzinne wspomnienia*, „Awazymyz” 2009, 1 (22).
- Szpakowska A., *Życie w trosce o ludzi*, „Awazymyz” 2010, nr 1 (26).
- Ślisz A., *Henryk Rzewuski. Życie i poglądy*, Warszawa, 1986.
- Tomala T., *Kryczyński Stanisław*, [w:] *Słownik historyków polskich*, M. Prosińska-Jackl (red.), Warszawa 1994.
- Tyszkiewicz J., *Dorobek historyczny Leona i Stanisława Kryczyńskich*, [w:] *Środowiska historyczne II Rzeczypospolitej*, cz. 2, J. Maternicki (red.), Warszawa 1988.
- Tyszkiewicz J., *Olgierd, Leon i Stanisław Kryczyńscy, działacze kulturalni i badacze przeszłości Tatarów*, „Rocznik Tatarów Polskich” 1993, nr 1.
- Zaborski A., *Tadeusz Kowalski – pierwszy i ostatni nowoczesny orientalista polski*, „Rocznik Orientalistyczny” 1916–18, t. 1.
- Zajączkowska-Łopatto M. E., *Droga Jerzego Łopatto*, „Awazymyz” 2011, 4 (33).
- Zajączkowski A., *Kowalski Tadeusz Jan*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 4.
- Zajączkowska-Łopatto M. E., *Ksenia Abkowicz. Utalentowana poetka i prawniczka czuła na ludzką niedolę*, „Awazymyz” 2014, nr 3 (44).
- Zajączkowska-Łopatto M. E., *Obowiązek i ofiara. Życie i działalność mecenasa Izaaka Zajączkowskiego*, „Awazymyz” 2015, nr 1 (46).
- Zajączkowski A., *Pamięci tych co odeszli*, „Myśl Karańska” 1945–1946, t. 23.
- Zajączkowska-Łopatto M. E., *Z wileńskiego rodu*, „Awazymyz” 2014, nr 4 (45).
- Zajączkowska-Łopatto M. E., *Zofia Dubińska*, „Awazymyz” 2015, nr 1 (46).
- Zajączkowski M., *Po siedmioletniej tułaczce żołnierz wrócił do kraju. O poruczniku Romualdzie Ko Beckim*, „Awazymyz” 2005, 1 (10).
- Zajączkowski W., *Bibliografia Tadeusza Kowalskiego*, „Rocznik Orientalistyczny” 1953, t. 17.
- Zlat M., *Morełowski Marian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 21.
- Znamierowska-Prüfferowa M., *Wilno – miasto sercu najbliższe*, Białystok 1997.

III Opracowania i artykuły

- Abkowicz M., *Działalność organizacyjna Karaimów z pierwszej fali emigracji rosyjskiej w przededniu II wojny światowej na podstawie korespondencji z hachanem Serają Szapszałem*, „Almanach Karański” 2014, nr 3.
- Abrahamowicz Z., *Dzieje Karaimów w Haliczu*, „Przegląd Orientalistyczny” 2001, nr 1–2.

- Bohdziewicz P., *Śp. prof. dr Marian Morelowski*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 1964, z. 2.
- Chazbijewicz S., *Tatarzy krymscy: walka o naród i wolną ojczyznę*, Poznań – Wrzesnia 2001.
- Chojnowski A., Wróbel P., *Prezydenci i premierzy Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1992.
- Czarniawski M., *Sławoj Składkowski w legendzie*, Białystok 2007.
- Dubiński A., *Fragmety korespondencji prof. Tadeusza Kowalskiego z Aleksandrem Markowiczem (z okazji 40 rocznicy śmierci profesora)*, [w:] A. Dubiński, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994.
- Dubiński A., *Karaimska wystawa Etnograficzna w Trokach*, [w:] A. Dubiński, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994.
- Dubiński A., *Z życia Karaimów trockich w okresie międzywojennym*, [w:] A. Dubiński, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994.
- Dubiński A., *Życie społeczne i kulturalne Karaimów na Wileńszczyźnie lat międzywojennych*, [w:] A. Dubiński, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994.
- Dubiński A., *Dzieje badań karaimoznawczych. Prace prof. Tadeusza Kowalskiego poświęcone kipcackim elementom etniczno-językowym*, [w:] A. Dubiński, *Caraimica. Prace karaimoznawcze*, Warszawa 1994.
- Dzienniki czynności Prezydenta RP Władysława Raczkiewicza 1939–1947*, t. 1 i 2, (oprac.) J. Piotrowski, Wrocław 2004.
- Encyclopaedia Britannica*, wyd. 11, (red.) H. Chisholm, 1911 Cambridge University Press.
- Filipowicz R., *Klisze pamięci. Z wileńskiej ojczyzny*, Wrocław 2008.
- Firkowicz S., *Przyczynek do zagadnień wpływów obcych na język karaimski*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11.
- Fundusz Kultury Narodowej (1928–1937). Zarys działalności*, Warszawa 1937.
- Gąsiorowski S., *Karaimi w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, Kraków – Budapeszt 2008.
- Gąsiorowski S., *Karaimi w Kukizowie. Rekonesans badawczy*, [w:] *Żydzi i judaizm we współczesnych badaniach polskich*, K. Pilarczyk, S. Gąsiorowski (red.), t. 2, Kraków 1998.
- Gąsiorowski S., *Towarzystwo Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie i jego członkowie w latach 1932–1939*, [w:] *Karaj kiünłari Dziedzictwo Narodu Karaimskiego we współczesnej Europie*, M. Abkowicz, H. Jankowski (red.), Wrocław 2004.
- Głąbiński S., *Rządy sanacji w Polsce (1926–1939)*, Warszawa 2004.
- Górski T., *Pasterz zwaśnionych narodów*, [w:] T. Górski, *Kościół moją ojczyzną. Artykuły o bł. Jerzym Matulewiczu*, Warszawa 1999.
- Hanik J., *Ananiasz Rojecki*, [w:] *Polski Słownik Bibliograficzny*, t. 31.
- Hass L., *Wolnomularstwo w Europie środkowo-wschodniej w XVIII i XIX wieku*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1982.
- Hulewicz J., *Michalski Stanisław (1865–1949)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20.
- Jackson P., *Mongołowie i Zachód. Podbój Azji i Europy, tajemnice najazdów na Polskę, imperium Tamerlana*, Warszawa 2007.
- K. E. (Kobecki E.), *Kienesa Karaimska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1.
- K. E. (Kobecki E.), *W sprawie stosunku Karaimów do Rządu, organizacji duchownych władz karaimskich oraz wewnętrznego ustroju gmin karaimskich*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1.
- K. E. (Kobecki E.), *Z konferencji przedstawicieli organizacji karaimskich*, „Myśl Karaimska” 1925, z. 2; „Myśl Karaimska” 1926, z. 3.
- K. E. (Kobecki E.), *Z Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1924, z. 1.

- K. E., (Kobecki E.), *Kienesa karaimska w Wilnie (Z powodu rocznicy poświęcenia)*, „Mysł Karaimska” 1924, z. 1.
- Kalicki W., *Powrót do Sulejówka*, Warszawa 2001.
- Kałużyński S., *Ananiasz Zajączkowski 1903–1970*, „Nauka Polska” 1971, R. 19, z. 2.
- Karaimi*, B. Machul-Telus (red.), Warszawa 2012.
- Karaimi. Materiały z sesji naukowej Księży Werbistów w Pieniężnie*, A. Dubiński, E. Śliwka (red.), Pieniężno 1987.
- Karaite Judaism. A Guide to Its History and Literary Sources*, M. Polliack (red.), Brill 2003.
- Karaj jołłary – karaimskie drogi. Karaimi w dawnej fotografii*, (oprac.) M. Abkowicz, A. Sulimowicz, Wrocław 2010.
- Karaj kiunłari. Dziedzictwo narodu karaimskiego we współczesnej Europie*, M. Abkowicz, H. Janowski (red.), Wrocław 2004.
- Kowalski T., *Język karaimski*, „Mysł Karaimska” 1926, z. 3, t. 1.
- Kowalski T., *Karaimische Texte in von Troki eingeleitet erläutert und mit einem karaimisch polnisch deutschen Glossar versehen: Teksty karaimskie w narzeczu trockim z wstępem objaśnieniami w języku niemieckim, tudzież ze słownikiem karaimsko-polsko-niemieckim*, „Prace Komisji Orientalistycznej PAU”, nr 11, Kraków 1929.
- Kowalski T., *Materiały karaimskie ś.p. Jana Grzegorzewskiego*, „Mysł Karaimska” 1932–34, t. 10, z. 10.
- Kowalski T., *Najpilniejsze zadania karaimoznawstwa*, „Mysł Karaimska” 1936, z. 11.
- Kowalski T., *Pieśni obrzędowe w narzeczu Karaimów z Trok*, „Rocznik Orientalistyczny” 1927, t. 3.
- Kowalski T., *Przyczynki do etnografii i dialektologii karaimskiej*, „Rocznik Orientalistyczny” 1929, t. 5.
- Kowalski T., *Sprawozdanie T. Kowalskiego z wycieczki naukowej do Karaimów w Wilnie i Trokach, odbytej w dniach od 22 maja do 3 czerwca 1925 r. wygłoszone na posiedzeniu Komisji Orientalistycznej PAU 22 VI 1925*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU” 1925, t. 30, nr 6.
- Kowalski T., *Sprawozdanie z wycieczki naukowej do Karaimów w Wilnie i Trokach, odbytej w dniach od 22 maja do 3 czerwca 1925 r.*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU” 1925, t. 30, nr 6.
- Kto był kim w II Rzeczypospolitej*, J. Majchrowski (red.) i, Warszawa 1994.
- Kultura międzywojennego Wilna*, A. Kiezuń (red.), Białystok 1994.
- Lange T. W., *Archiwum i biblioteka Związku Polskich Kawalerów Maltańskich w Poznaniu*, „Biuletyn Związku Polskich Kawalerów Maltańskich i Pomocy Maltańskiej” 2002, nr 7.
- Lebediewa E. I., *Karaimi w Rosji podczas I wojny światowej (w okresie 1914–1916)*, [w:] *Karaj kiunłari Dziedzictwo Narodu Karaimskiego we współczesnej Europie*, M. Abkowicz, H. Janowski (red.), Wrocław 2004.
- Lewandowska S., *Wilno 1921–44. Czasy i ludzie*, Warszawa 2009.
- Lewicki M., *Władysław Kotwicz (20 III 1872 – 3 X 1944)*, „Rocznik Orientalistyczny” 1953, nr 16.
- List Zofii Łopatto do siostry Zinaidy opisujący podróż z Wilna do Florencji (około 2100 km) odbyłą Fiatem 522 koloru granatowego prowadzoną przez Michała Łopatto, brata Zofii i Zinaidy*, (tł.) E. i E. Łopatto, „Awazymyz” 2008, 1 (18).
- Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszała i Aleksandra Mardkowicza*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2.
- Ludy i języki świata*, K. Damm, A. Mikusińska (red.), Warszawa 2000.
- Łopatto K., *Krótki zarys higieny Karaimów w Polsce (według danych Karaimskiego Zarządu Duchownego w Trokach i Rocznika Statystycznego za rok 1934)*, „Mysł Karaimska” 1936, z. 11.
- Mardkowicz A., *Na Kukizowskim cmentarzu*, (tł.) A. Sulimowicz, „Awazymyz” 2009, z. 2 (23).
- Miknys R., *Sprawa Wilna a problemy narodowościowe według „Dziennika” Michała Römera*, „Krasnogruda” 2001, nr 13.

- Morelowski M., *Tkaniny ludowe karaimskie a sprawa pochodzenia Karaimów krymskich i polskich*, „Myśl Karaimska” 1932–1934, t. 10, z. 10.
- Muchowski P., *Z badań Ananiasza Zajączkowskiego nad folklorem karaimskim*, „Almanach Karaimski” 2014, nr 3.
- Naruszewicz A., *Tauryka czyli wiadomości starożytne i późniejsze o stanie i mieszkańcach Krymu do naszych czasów*, Warszawa 1805.
- Németh M., *A North-Western Karaim manuscript found in Lutsk – a case of dialect mingling?*, „Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis” 2012, nr 129.
- Nowacki J., *Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu*, „Ateneum Kapłańskie” 1936, t. 38, z. 2, Włocławek.
- Nowacki J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964.
- Orosz J., *Marian Morelowski*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1964.
- Pawelec M., *Karaimi polsko-litewscy wobec przynależności Wileńszczyzny w 1922*, „Awazymyz” 2014, nr 1 (42).
- Pawelec M., *Seraja Szapszał jako korespondent Ananiasza Zajączkowskiego*, „Almanach Karaimski” 2013, nr 2.
- Pełczyński G., *Karaimi polscy*, Poznań 2004.
- Piskurewicz J., Huebner P., Zasztowt L., *Zarys historii Kasy Mianowskiego*, [w:] *Kasa im. Józefa Mianowskiego, Fundacja Popierania Nauki 1881–1991*, Warszawa 1992.
- Przewodnik Litwa*, (oprac.) T. Krzywicki, Pruszków 2005.
- Rule W. H., *History of the Karaite Jews*, Forgotten Books 2015.
- S. J. (Szulimowicz Józef), *Pielgrzymka na cmentarz karaimski w Kukizowie*, „Myśl Karaimska” 1937–1938, z. 12.
- Sejdamet D., *Krym. Przeszłość, teraźniejszość i dążenia niepodległościowe Tatarów Krymskich*, Warszawa 1930.
- Sioma M., *Obcy wśród swoich: losy gen. dyw. Sławoja Felicjana Składkowskiego w latach 1939–1941*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Lublin 2005.
- Składkowski F. S., *Nie ostatnie słowo oskarżonego*, Warszawa 2003.
- Słownik folkloru polskiego*, J. Krzyżanowski (red.), Warszawa 1965.
- Smogorzewska M., *Posłowie i Senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik Biograficzny*, t. 1, A–D, Warszawa 1998.
- Soysal A., *Z dziejów Krymu. Polityka – Kultura – Emigracja*, Warszawa 1938.
- Stachowski K., *Władysława Kotwicza niepublikowany Rzut oka na losy orientalistyki w Polsce (1938)*, „LingVaria” 2012, nr 7/2.
- Stravinskienė V., *Stosunki międzyetniczne w Wilnie w latach 1920–1939*, „Biuletyn Historii Pogranicza: pismo Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Białymstoku” 2013, nr 13.
- Sulimowicz A., *Czasopisma karaimskie*, „Awazymyz” 1999, nr 2 (3).
- Sulimowicz A., *Polscy turkolodzy Karaimi. Od przedmiotu do podmiotu badań*, [w:] *Karaimi*, B. Małchul-Telus (red.), Warszawa 2012.
- Syrokomla W., *Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna (Troki, Stokliszki, Jezno, Funie, Niemiez, Miedniki etc.)*, Wilno 1857.
- Szabbarowski W., *Karaimi na Wołyniu. Szkic portretu tajemniczego narodu*, Łuck 2013.
- Szapszał S., *Adam Mickiewicz w gościnie u Karaimów*, „Myśl Karaimska” 1934, z. 10 (1932–1934).
- Szapszał S., *Słów kilka o księżkach karaimskich Czelebi i ich działalności oświatowej (Na 200-lecie ukazania się na Krymie pierwszej książki drukowanej)*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11.
- Szyszman A., *Osadnictwo karaimskie i tatarskie na ziemiach W. Księstwa Litewskiego*, „Myśl Karaimska” 1934, z. 10 (1932–1934).

- Szyszman A., *Osadnictwo karaimskie w Trokach za wielkich książąt litewskich*, „Myśl Karaimska” 1936, z. 11.
- Szyszman A., *Pieśń epicka o poręczniku Tapsaszarze*, „Myśl Karaimska” 1938, z. 12.
- Szyszman S., *Das Karäertum. Lehre und Geschichte*, Wien 1983.
- Szyszman S., *Karaimizm. Historia i doktryna*, Wrocław 2005.
- Szyszman S., *Les Karaites d'Europe*, Uppsala 1989.
- Tomal M., *Z dziejów antyrabinicznej polemiki karaimskiej w X wieku*, „Studia Judaica” 2003, t. 3.
- Wierzyński J., *Dokument z r. 1706 z archiwum Karaimskiego w Trokach*, „Myśl Karaimska” 1932–1934, t. 10.
- Wilczek-Karczewska M., *Rozwój kolei żelaznych na ziemiach polskich w ujęciu historycznoprawnym*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 1 (4), <http://ikar.wz.uw.edu.pl/numery/24/pdf/100.pdf> [dostęp 20.08.2015].
- Wilno – Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur: materiały I Międzynarodowej Konferencji, Białystok 21–24 IX 1989*, t. 1, E. Feliksiak (red.), Białystok 1992.
- Wilno – Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur: materiały I Międzynarodowej Konferencji, Białystok 21–24 IX 1989*, t. 2, *Historia i pamięć*, E. Feliksiak (red.), Białystok 1992.
- Wilno – Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur: materiały I Międzynarodowej Konferencji, Białystok 21–24 IX 1989*, t. 3, *Nuka i oświata*, E. Feliksiak (red.), Białystok 1992.
- Wilno – Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur: materiały I Międzynarodowej Konferencji, Białystok 21–24 IX 1989*, t. 4, *Literatura i język*, E. Feliksiak (red.), Białystok 1992.
- Wilno i Kresy Północno-Wschodnie: materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r.*, t. 1, *Historia i ludzkie losy*, E. Feliksiak, A. Mironowicz (red.), Białystok 1996.
- Wilno i Kresy Północno-Wschodnie: materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r.*, t. 2, *Kultura i trwanie*, E. Feliksiak, A. Mironowicz (red.), Białystok 1996.
- Wilno i Kresy Północno-Wschodnie: materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r.*, t. 3, *Polszczyzna kresowa*, E. Feliksiak, A. Mironowicz (red.), Białystok 1996.
- Wilno i Kresy Północno-Wschodnie: materiały II Międzynarodowej Konferencji w Białymstoku 14–17 IX 1994 r.*, t. 4, *Literatura*, E. Feliksiak, A. Mironowicz (red.), Białystok 1996.
- Wilno i świat. Dzieje środowiska intelektualnego*, t. 1 i 2, E. Feliksiak, M. Leś (red.), Białystok 2002.
- Wilno i ziemia Mickiewiczowskiej pamięci: materiały III międzynarodowej konferencji w Białymstoku, 9–12 IX 1998*, t. 1, *W kręgu spraw historycznych*, E. Feliksiak, E. Konończuk (red.), Białystok 2000.
- Wilno i ziemia Mickiewiczowskiej pamięci: materiały III międzynarodowej konferencji w Białymstoku, 9–12 IX 1998*, t. 2, *W kręgu literatury i sztuki*, E. Feliksiak, E. Konończuk (red.), Białystok 2000.
- Wilno i ziemia Mickiewiczowskiej pamięci: materiały III międzynarodowej konferencji w Białymstoku, 9–12 IX 1998*, t. 3, *W kręgu języka*, E. Feliksiak, E. Konończuk (red.), Białystok 2000.
- Witkowski R., *Protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich w II Rzeczypospolitej (1924–1928)*, „Almanach Karaimski” 2015, t. 4.
- Wittlinowa H., *Atlas szkolnictwa wyższego, Wilno – Wileńszczyzna*, t. 3, Warszawa 1937.
- Wołkonowski J., *Miasto polsko-żydowskie*, „Karta” 2002, nr 34.
- Wróblewska U., *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Białystok 2015.
- Wróblewska U., *Działalność oświatowa mniejszości tatarskiej wobec polityki II Rzeczypospolitej*, [w:] *W kręgu dorobku edukacyjnego II Rzeczypospolitej*, K. Jakubiak, T. Maliszewski (red.), Kraków 2011.
- Wróblewska U., *Działalność wileńskiego oddziału Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej*, „Acta Baltico-Slavica” 2013, t. 37.
- Wróblewska U., *Oświata Tatarów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012.

- Wróblewska U., *Pokolenie młodzieży tatarskiej wobec procesów oświatowych*, „Przegląd Polonijny” 2004, z. 3 (113).
- Wróblewska U., *Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP*, „Nauka” 2011, nr 2.
- Wróblewska U., *Religia Tatarów polskich w szkołach w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Szkoła polska od średniowiecza do XX wieku. Między tradycją a innowacją*, I. Szybiak, A. Fijałkowski, J. Kamińska (red.), Warszawa 2010.
- Wróblewska U., *Sytuacja prawna Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej w świetle aktów ustawodawczych*, [w:] *Państwo – Religia. Instytucje państwowe i obywatele wobec religii w Europie Środkowo-Wschodniej w XX wieku*, J. Durka (red.), Kalisz 2014.
- Wróblewska U., *Wiedza kulturowa Tatarów polskich – komunikat z badań*, „Archiwum Etnograficzne” 2005, t. 43.
- Wróblewska U., *Wielowymiarowość tożsamości kulturowej Tatarów polskich (raport z badań)*, „Też różniejszość – Człowiek – Edukacja” 2004, nr 1 (25).
- Wróblewska U., *Wileńskie Koło Młodzieży Tatarskiej, jako główny inicjator i koordynator działalności społecznej młodzieży tatarskiej w okresie międzywojennym*, [w:] *Wśród „swoich” i „obcych” Rola edukacji w społeczeństwach wielokulturowych Europy Środkowej (XVIII–XX wiek)*, S. Walasek (red.), Kraków 2006.
- Wróblewska U., *Znaczenie społeczności karaïmskiej w rozwoju orientalistyki na uczelniach wyższych w okresie międzywojennym*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, E. J. Kryńska, M. Głowska-Sołdatow, A. Kienig (red.), Warszawa 2015.
- Wróblewska U., *Źródła wychowania państwowego Tatarów polskich w latach 1918–1939*, [w:] *Etniczność i obywatelskość w nowej Europie. Konteksty edukacji międzykulturowej*, J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, M. Sobiecki (red.), Białystok 2007.
- Wrzeszcz M., *Imieniny Marszałka*, „Miejsca Święte” 2007, nr 11.
- Zajączkowski A., „Pieśni” Kobeckiego, „Myśl Karaïmska” 1928, t. 1, z. 4-5.
- Zajączkowski A., *Karaïms in Poland. Language. Folklore. Science*, Warszawa 1961.
- Zajączkowski A., *Literatura karaïmska*, „Myśl Karaïmska” 1926, z. 3.
- Zajączkowski A., *Teksty i studia folklorystyczne I Wykładanie snów, II Lecznictwo ludowe*, „Myśl Karaïmska” 1938, z. 12.
- Zajączkowski A., *Z dziejów literatury wróźbiarskiej*, „Myśl Karaïmska” 1936, z. 11.
- Zajączkowski I., *Akty ustawodawcze o Karaïmskim Związku Religijnym w Rzplitej Polskiej*, „Myśl Karaïmska” 1938, z. 12.

IV Prasa

- „ABC – Nowiny codzienne” 1936, nr 71.
- „Acta Baltico-Slavica” 1990, 2013.
- „Almanach Karaïmski” 2007, 2013, 2014, 2015.
- „Ateneum Wileńskie” 1929–1936.
- „Awazymyz” 1989–2015.
- „Czas” 1920–1934.
- „Dziennik Łódzki” 1890, nr 181.
- „Dziennik Wołyński” 1920, 1922–1924.
- „Dzień Polski” 1935–1939.
- „Etnografia Polski” 1958.
- „Euhemer” 1978.
- „Gazeta Lwowska” 1929, nr 235.

„Głos Wileński” 1922–1925.
„Goniec Częstochowski” 1910.
„Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1910–1939.
„Kalendarz Ziemi Wschodnich” 1935–1939.
„Karaj Awazy” 1931–1939.
„Kultura i Społeczeństwo” 1969.
„Kurier Wileński” 1924–1939.
„Kurier Wileńsko-Nowogródzki” 1932.
„Lud” 1932–1982.
„Myśl Karaimska” 1924–1947.
„Naprzód” 1916.
„Nauka Polska” 1929–1938.
„Novum” 1978.
„Oświata i Wychowanie” 1934, 1936.
„Problemy Europy Wschodniej” 1939.
„Przegląd Antropologiczny” 1926–1938.
„Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1949–2015.
„Przegląd Islamski” 1930–1931, 1934–1947.
„Przegląd Orientalistyczny” 1983, 2008.
„Rocznik Muzułmański” 2006.
„Rocznik Tatarów Polskich” 2001–2002.
„Rocznik Wołyński” 1934.
„Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1958–2014.
„Słowo” 1922–1939.
„Sprawy Narodowościowe” 1927–1939.
„Studia Etnograficzne” 1999.
„Studia Źródłoznawcze” 1957.
„Szkice i Studia Historyczne” 1922.
„Tolerancja. Studia i szkice” 2005.
„Trakų žemė” 2014–2015.
„Tygodnik Ilustrowany” 1930.
„Tygodnik Polski” 1926.
„Tygodnik Wileńszczyzny” 2003–2015.
„Wieczór Warszawski” 1936, nr 86.
„Wschód – Orient” 1930–1939.
„Ziemia Wileńska” 1919–1926.

Skróty zastosowane w źródłach

b.p.	–	błogosławionej pamięci
br.	–	bieżący rok
dr	–	doktor
dyr.	–	dyrektor
g., godz.	–	godzina
gr	–	groszy
inż.	–	inżynier
j., jęz.	–	język
J.E.	–	Jego Ekscelencja
kom. rew.	–	komisja rewizyjna
LOPP	–	Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej
mec.	–	mecenas
min	–	minuta, minut
nr	–	numer
RP	–	Rzeczypospolita Polska
p.	–	pan, pani
p.p.	–	panowie, panie
prof.	–	profesor
red.	–	redakcja
ś.p.	–	świętej pamięci
T-wo/a	–	Towarzystwo/Towarzystwa
r.	–	rok, roku
r.b.	–	rok, roku bieżącego
zł	–	złoty
ZSRR	–	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
[?]	–	nieczytelny zapis, określenie wersji najprawdopodobniejszej
[1]	–	strona dokumentu w zapisie oryginalnym

Skróty zastosowane w legendzie i przypisach rzeczowych

AAN	–	Archiwum Akt Nowych
ap.	–	<i>apyrašas</i> – inwentarz archiwalny
b.	–	<i>byla</i> – teczka archiwalna
b.a.	–	brak autora
b.k.	–	brak karty
b.r.w.	–	brak roku wydania
b.s.	–	brak strony
BLAN	–	Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie im. Wróblewskich
d.	–	<i>dielo</i> – teczka archiwalna
Dz. U. RP	–	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz. Urz. Min. WRiOP	–	Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
Dz. Urz. WW	–	Dziennik Urzędowy Województwa Wileńskiego
f.	–	<i>fond, fondas</i> – zespół archiwalny
fot.	–	fotografia
k.	–	karta, strona
KOSW	–	Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego
PSB	–	Polski Słownik Biograficzny
LCAP	–	Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie
MSW	–	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MWRiOP	–	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
MSZ	–	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
mps	–	maszynopis
KZR	–	Karaimski Związek Religijny
o.	–	opis – inwentarz
rps	–	rękopis
sygn.	–	sygnatura
USB	–	Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
UWW	–	Urząd Wojewódzki w Wilnie
zesp.	–	zespół
w.	–	wiek, wieku
woj.	–	województwo

Wyrazy karaimskie zastosowane w źródłach

<i>arecha</i>	– składki finansowe wpłacane na rzecz utrzymania gminy karaimskiej
<i>dżymat</i>	– gmina
<i>gabbaj</i>	– skarbnik w gminie
<i>hachan</i>	– przywódca i zwierzchnik duchowny
<i>hazzan</i>	– duchowny
<i>ułtu hazzan</i>	– starszy duchowny
<i>joldży taszy</i>	– karaimski pomnik wznoszony na cześć zmarłego
<i>Juz jil</i>	– karaimska pieśń dziękczynna. Karaimi odśpiewywali ją trzykrotnie podczas uroczystości związanych z działalnością hachana lub hazzana.
<i>kienesa</i>	– dom modlitwy
<i>kurultaj</i>	– zgromadzenie książąt, księżniczek i dowódców, zwołane w celu dokonania wyboru chana lub, aby podjąć decyzje polityczne
<i>kynysz (purym)</i>	– święto
<i>midrasz</i>	– w karaimskiej tradycji określenie karaimskiej szkoły religijnej; komentarz rabinów do ksiąg religijnych
<i>Mitpallel</i>	– „cudowny śpiewak w kienesie”, przydomek nadawany Karaimom w uznaniu za ich zdolności w śpiewaniu psalmów i pieśni religijnych
<i>miziarat</i>	– osoba zajmującą się cmentarzem karaimskim zwanym zierat
<i>ochuwczu</i>	– pomocnicy szamaszów
<i>szamasz</i>	– pomocnik hazzana
<i>zecher</i>	– modlitwa karaimska za zmarłych
<i>zemer</i>	– pieśń religijna
<i>zierat</i>	– cmentarz religijny

Indeks nazwisk

A

- Abkowicz Aleksander 40, 50, 51, 75, 79, 99, 128
Abkowicz Izaak 32, 39, 100
Abkowicz Mariola 14, 15, 117, 140
Abkowicz Rafał, hazzan 23, 32, 34, 68, 71, 84, 86,
89, 92, 93, 131, 145
Abkowicz Włodzimierz 117
Abkowiczówna Ksenia 22, 23, 32, 33, 53, 55, 80,
88, 94, 97, 99, 100
Abraham Szemoel 34
Abrahamowicz Estera 151
Abrahamowicz Izaak 59, 60
Abrahamowicz Nozrach 64
Abrahamowicz Sabina 151
Abrahamowicz Zachariasz, poeta 171
Abrahamowicz Zygmunt 14, 140
Abram Szyszman 109
Abramowicz Aron 43
Achitofel z Gilo, postać biblijna 167
Achmatowicz Konstanty 140
Ali-Szah Mohammad Kadżar 79
Erinczek z Durunczów Anastasija-Nazły 105
Aronowicz Eliasz 88, 89
Aronowicz Emanuel 23, 32, 33, 43, 53, 55–58, 60,
61, 64, 66, 69, 100, 103, 104, 107, 109, 110,
111, 112, 114–116, 121–123, 125, 127, 128,
138, 152
Atatürk Mustafa Kamal, turecki polityk 166
August II Mocny, król 143

B

- B. S. [b.d.] 92
Babowicz Hadzi Aga Sim 172
Bang-Kaup Johann Wilhelm Max Julius, nie-
miecki orientalista 146
Baranowski Bohdan, historyk i orientalista 184
Bartel Kazimierz, polityk 82
Baszjaczi Eliasz z Adrianopola 47
Bobowicz Lewi Towiasz, hachan 169

- Bogdan Danuta 12
Bohdziewicz Piotr 143

C

- Charczenko Aleksander 128
Chazbijewicz Selim 85
Chisholm Hugh 144
Chojnowski Andrzej 82
Corrado Gini, włoski statystyk i demograf 171
Czaprocki Daniel 128
Czarniawski Marek 82
Czelebi Ishak 160
Czerwiński Sławomir, minister WRiOP 169
Czyrkowski Kazimierz 20

D

- Damm Krystyna 167
Daniel, prorok 184, 185
Dawid Nowicki z Trok 60
Dawid, król 167
Dawid, s. Mordechaja 151
Dobrucki Gustaw Karol, minister WRiOP 81,
169
Dubińska Elżbieta 45, 125
Dubińska Maria 53
Dubińska Zofia 15, 32, 54, 62, 87, 125, 176, 177,
184, 185
Dubiński Aleksander 14, 68, 146
Dubiński Ananiasz 53
Dubiński Efrem 128
Dubiński Izaak 128
Dubiński Jakub 128
Dubiński Jozua 128
Dubiński Józef, gabbaj 39, 40, 75, 89
Duruncza Mojżesz 22, 39, 40, 52, 58, 59, 61, 62,
95
Dworakowski Włodzimierz 92
Dziewulski Władysław 38

E

- E. K. patrz Kobecki Emanuel
Egiz Borys 79
Erak Josif 171
Erak Józef 171
Ester, żona króla perskiego 45
Eszwowicz Debora 151
Eszwowicz Helena 151
Eszwowicz Leon 59
Eszwowicz Zofia 151

F

- Falkowski Czesław 140
Feliksiak Elżbieta 20
Filipowicz Ryszard 20
Firka Milli 85
Firkowicz Abraham 177, 178
Firkowicz Aleksander 60, 128
Firkowicz Józef 62
Firkowicz Michał 128, 131
Firkowicz Mojżesz 22
Firkowicz Szymon, uflu hazzan 23, 68, 78, 91, 92,
95, 136, 138, 139, 145, 152, 155, 157, 159, 162,
164, 165, 166, 169, 171, 173, 176, 177, 180

G

- Gąsiorowski Stefan 14, 25, 87, 151
Głębiński Stanisław 82
Górski Tadeusz 30
Grabski Stanisław, polityk 169
Grzegorzewski Jan, etnograf i orientalista 141

H

- Hanik Jan 38
Hass Ludwik 148
Hlebowiczówna Janina 38
Hübner Piotr 175
Hulewicz J. 178

I

- Ickowicz M. [b.d.] 151
Ihnatowicz Ireneusz 13

J

- Jackson Peter 166
Jakubowiczowa [b.d.] 40
Jan III Sobieski, król 143, 151
Jan II Kazimierz Waza, król 143
Jankowski Czesław 92
Jankowski Henryk 14
Jeziński [b.d.] 95
Jędrzejewicz Janusz, minister WRiOP 169
Jędrzejewicz Wacław, dyplomata, polityk i historyk 169
Juchniewicz Jakub 128
Juchniewicz Leon 128
Juchniewicz M. [b.d.] 151
Judea Mordochaj 45
Jurkowski Roman 82
Jutkiewicz Arkadiusz 128
Jutkiewicz Beata z Kobeckich 34
Jutkiewicz Efim 32, 33
Jutkiewicz Elias 23, 24, 33–36, 39, 41–47, 49,
50–54, 67, 68, 75–80, 83, 85, 86, 89, 91, 92,
95, 99, 100, 102–107, 135, 137, 163, 166, 171
Jutkiewicz Johan 34
Jutkiewicz Josafat 128
Jutkiewicz Józef 23, 33
Jutkiewicz Ludwika 128
Jutkiewicz Michał 128
Jutkiewicz Mojżesz 128
Jutkiewicz Naum Rafał 32, 107, 108

K

- Kalfa Elias 23, 30, 36, 37, 67, 80, 81, 82, 99, 100,
128, 176
Kalicki Włodzimierz 56
Kałużyński Stanisław, orientalista 33, 136
Kapłanowski Bogusław (Boaz) Izaak 166

- Kapłanowski Józef 128
 Kapłanowski Maurycy 128
 Kapłanowski Romuald 33
 Kapłanowski Saul 89, 112, 128
 Karakas- Szole Lidia 88, 138, 139, 141
 Katyk Aron 22
 Kefeli Jacques 185
 Kieżuń Anna 20
 Kirtiklis Stefan 92
 Kobecka Beata 176
 Kobecka Anna 125
 Kobecka Beata 30
 Kobecka Marynia 125
 Kobecka Wiera 125
 Kobecka Zofia 33, 43, 64, 55, 58, 59, 69, 71, 85, 88, 94
 Kobecki Aleksander 23, 32, 75, 79, 128
 Kobecki Aleksander, ojciec Michała 52
 Kobecki Awenir 42, 43, 53, 71, 100, 103, 104, 119, 126, 128, 131, 135, 138, 152, 173
 Kobecki Eliaz 127, 128
 Kobecki Emanuel 21, 23, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 44, 52, 62, 79, 80, 98
 Kobecki Emil 79, 167
 Kobecki Gabriel Aleksander 54, 55, 80
 Kobecki Józef 128
 Kobecki Józef 44, 71
 Kobecki Juliana 100
 Kobecki Michał 53, 54, 55, 67, 68, 77, 85, 86, 87, 90, 101, 106, 119, 126, 128, 173, 176
 Kobecki Michał, s. Aleksandra 100, 128
 Kobecki Michał, s. Eliasza 99
 Kobecki Osip 32, 54
 Kobecki Romuald 43, 44, 53, 79, 88, 128
 Kobecki Szaltiel 128
 Kobecki Szymon 127, 128, 157
 Kodzak Eliaz 152
 Kokenaj Borys 22, 155
 Kokenaj Borys Jakowlewicz 155
 Kolabiński Stanisław 13
 Konończuk Elżbieta 20
 Kopiński Krzysztof 12, 13
 Kopycińska Ludmiła 117
 Kotwicz Władysław, orientalista 155
 Kowalski Tadeusz, orientalista 19, 136, 138, 141, 145, 146, 152, 155, 165, 170
 Kozyrowicz Aleksander 129
 Kozyrowicz Józef 23, 43, 51, 80, 89, 94, 100, 103, 104, 126, 128, 160
 Kozyrowicz Marek 89
 Kozyrowiczowa Raisa 125
 Kryczyński Leon 182
 Kryczyński Olgierd 144
 Kryczyński Stanisław 182
 Krzywicki Tadeusz 166
 Krzyżanowski Julian 141
 Kukizow Jehuda 151
 Kuna Béla (wł. Béla Kohn), węgierski polityk, premier Krymu 85
- L**
- Lange Tadeusz Wojciech 175
 Laurent Francois 144
 Lebediew Emil 22
 Leonowicz Marek 60
 Leonowicz Sabina 151
 Leś Mariusz 20
 Lewandowska Stanisława 20
 Lewi-Babowicz Tobiasz 22, 160, 162, 169
- Ł**
- Łabanos Józef 79, 129
 Łakowicz Bolesław 92
 Ławrecka Raisa z Jutkiewiczów 40, 45
 Ławrynowicz Georgij 115
 Ławrynowicz Helena z Dubińskich 115
 Ławrynowicz Szymon 129
 Łobanos Abram Samuelowicz 151
 Łobanos Józef, hazzan 23, 62, 84, 86, 87–89, 93–98, 102, 104, 107, 109, 111–116, 118, 119, 121, 122, 126, 136, 138, 150, 157, 164, 173
 Łobanosówna Walentyna 117, 160, 164, 161, 165, 168, 169, 170

Lopato Michał 176
Łopatówna Zofia 45
Łopatto Józef 45
Łopatto Aron 117
Łopatto Abraham 117
Łopatto Aleksy 129
Łopatto Eliasz 46, 117, 120, 122, 129
Łopatto Gabriel 129
Łopatto Józef 21, 34, 35, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 49,
50, 51, 53–62, 64, 66, 69, 71, 72, 76, 83, 85,
88, 89, 93, 94, 97–100, 102, 104, 107, 108,
111, 114, 121, 126, 127, 129, 131, 145, 171
Łopatto Konstanty 87, 90, 126, 129
Łopatto Marcin 89, 127, 129
Łopatto Michał 152
Łopatto Michał-Mosze 129
Łopatto Mojżesz 38, 118, 119, 124, 127, 131
Łopatto Nadzieja, c. Konstantego 87
Łopatto Raisa z d. Juchniewicz 45
Łopatto Romuald 21, 34, 87
Łopatto Zenaida 88
Łopatto Zofia 45
Łopatto Nina 125
Łopattówna Raisa 125
Łopattówna Zina 125
Łukasiewicz Jan 169

M

Machul-Telus Beata 14, 145
Majchrowski Jacek M. 81, 82
Majkowski Edmund, ksiądz 175
Majstowicz Aleksander 81
Malecki Fines Feliks 21, 22, 31, 35, 41, 43, 45,
47, 48, 49, 57, 58, 60, 61, 64, 66, 68, 69, 71,
73–75, 79, 83–86, 94
Maleszewski Wiktor 56
Mardkowicz Aleksander 136, 137, 140, 145, 151,
155, 171, 173, 175, 177, 180
Mardkowicz Anatol, s. Aleksandra 137
Mardkowicz Marek, s. Aleksandra 137
Mardkowicz Tamara 137
Mardkowicz Anna z d. Łokszyńska 137

Mardkowiczowa W. [b.d.] 151
Maszkiewicz Azariasz 129
Maszkiewicz Michał 129
Maternicki Jerzy 182
Meton, grecki astronom 47
Meysztowicz Aleksander 82
Michajłowicz Eugeniusz 129
Michajłowicz Izaak 87, 88, 90, 93, 99, 100, 101,
102, 103, 104, 107, 129, 171
Michajłowicz Jakub 129
Michajłowicz Józef 129
Michajłowicz Michał 129
Michajłowicz Rafał 129
Michajłowicz Szymon 129
Michajłowiczówna Anna 125
Michalski Stanisław 178
Michał Korybut Wiśniowiecki, król 143
Mickiewicz Adam 148
Miklaszewski Bolesław 169
Miknys Rimantas 20
Mikusińska Aldona 167
Mironowicz Antoni 20
Mordechaj, s. Nisana 151
Morelowski Marian, historyk 141, 143, 155
Mościcki Ignacy, prezydent RP 43, 91, 168
Muchowski Piotr 167

N

Naruszewicz Adam 175
Nawrocki Szymon 72
Németh Michał 166
Nowachowicz Sabina, z d. Samuelowicz 140,
145, 151, 176, 180, 181
Nowachowicz Zachariasz 23, 60, 136, 137, 140,
145, 151, 180, 181
Nowacki Józef 175
Nowicka [b.d.] 157
Nowicki Józef 104, 109
Nowicki D. [b.d.] 23
Nowicki Eugeniusz 129

Nowicki Józef 23, 50, 85, 105, 109, 110, 111, 112,
129

Nowicki Józef z Trok 138

Nowicki Szymon 30, 32, 33, 37, 42–46, 53, 55, 69,
71, 83, 85, 89, 117–119, 124, 129, 173

O

Orosz Janina 143

Ozenbasz Amet 85

P

Pampułow Samuel, hachan taurydzki 79

Pawelec Mariusz 15, 23, 88, 166

Pełczyński Grzegorz 48, 166

Pilarczyk Krzysztof 151

Pilecki Achiezer 129

Pilecki Aleksander 99

Pilecki Alfons 22, 32, 33, 39, 40, 41

Pilecki Azariasz 129

Pilecki Eugeniusz 129

Pilecki Izaak 129

Pilecki Leon 129

Pilecki Mojżesz 22

Pilecki Owidiusz 22, 32, 33, 53, 55, 77, 80, 88

Piłsudska Aleksandra 57

Piłsudski Józef, marszałek RP 56, 77, 81, 82, 91,
164

Piotrowicz Wiktor 92

Piotrowski Jacek 56, 140

Piskurewicz Jan 175

Polliack Meira 48

Ponikowski Antoni 169

Poziemski Marek 45, 62

Poziemski Jakub 45, 49, 62, 109, 111, 127, 129

Poziemski Włodzimierz 129

Prauss Ksawery 169

Prik Józef 152

Prosińska-Jackl Maria 182

R

Raczkiewicz Władysław 56, 77, 78, 81, 91, 92,
140

Rataj Maciej 169

Reicher Michał 83, 85

Robaczewski Noe (Noj) 32, 33, 43, 44, 49, 51, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 64, 69, 129

Rojecka Zefiryra z d. Szpakowska 38

Rojecki Ananiasz 23, 25, 33, 38, 39, 40, 42, 52, 53,
54, 74, 76, 79, 83, 85, 88, 129, 149

Rojecki Eleazar 38

Rojecki Isaj 50, 53, 55, 69, 88, 100, 129, 103, 104,
106, 107, 126, 131

Rojecki Izaak 95, 102

Rojecki Jahud 36

Rojecki Johonadaw 36

Romanowa Zofia Kobecka 85

Rudkowski Sergiusz 145

Rule William Harris 48

Ruszczyc Ferdynand 20

Rydz-Śmigły Edward 56

Rzewuski Henryk 148

S

Sandomirska Rozalia 137

Sejdamet Dżafar 85

Siemieniec-Gołaś Ewa 138

Siła-Nowicki Stefan 92

Sioma Marek 82

Składkowski Felicjan Sławoj, premier II RP 81,
82

Smogorzewska Małgorzata 81

Soysal Abdullah Zihni 85

Srebrakowski Aleksander 20

Stachowski Kamil 155

Stankiewicz Kazimierz 92

Stankiewicz Maria 40, 47, 58, 59, 61, 62, 95, 97

Stefan Batory 143

Straszyńska Helena 38

Stravinskienė Vitalija 20

Sujkowski Antoni 169

- Sulimowicz Anna 15, 32, 33, 39, 40, 86, 136, 137, 140, 145, 151, 155
- Sulimowicz Bogusław, s. Marka 117
- Sulimowicz Leon 145
- Syromkła Władysław 146
- Szabarowski Wołodymyr 14
- Szpakowski Eliasz 49, 176
- Szapszał Seraja Bej 19, 24, 25, 31, 42, 52, 56, 71, 72, 77, 78, 79, 81, 82, 86, 87, 88, 91, 92, 98, 100, 105, 107, 112, 114, 119, 125, 126, 131, 135, 138, 140, 141, 144, 148, 149, 152, 153, 155, 157–166, 168, 169, 170, 172, 173, 177, 179, 180, 182, 184, 185
- Szapszał Wiera 79, 125, 173
- Szpakowska Anna 86
- Szpakowska Eleonora 129
- Szpakowska Elżbieta 125
- Szpakowska Dorota z Pileckich 53
- Szpakowski Zachariasz z Łucka 60, 176
- Szpakowski Adolf 22, 104, 130
- Szpakowski Borys 129
- Szpakowski Eliasz 53, 54, 73, 79, 81, 82, 100, 124, 129, 130, 178
- Szpakowski Eliasz z Łucka 171
- Szpakowski Emanuel 53, 130
- Szpakowski Józef 59, 130
- Szpakowski Michał 130
- Szpakowski Romuald 15, 53
- Szpakowski Salomon 129
- Szpakowski Wiktor 129
- Szpakowski Zachariasz 136, 180, 181
- Szulimowicz Józef 151
- Szulimowicz Helena 151
- Szulimowicz Izaak 59
- Szulimowicz Lina 151
- Szulimowicz Marek (Sulimowicz) 117, 124, 130
- Szulimowiczowa Walentyna 171, 172, 173, 174, 175, 176
- Szyszman Abraham (Abram) 22, 85, 87, 88, 93, 95, 97, 98, 100, 103, 104, 109–112, 114–117, 119–122, 124–127, 130, 131, 138, 148, 149, 150, 152, 153, 155, 159, 161, 164, 169, 173, 176, 177, 179, 180, 183–185
- Szyszman Borys 23, 31, 32, 33, 36, 39, 42, 51, 94, 119, 120, 130
- Szyszman Józef 39
- Szyszman Szymon 48, 138, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159

Ś

- Ślisz Andrzej 148
- Śliwka Eugeniusz 14
- Świętosławski Wojciech Alojzy, chemik i biofizyk 169
- Świtalski Kazimierz 169

T

- Tandecki Janusz 12, 13
- Tapsaszar Marek, porucznik 185
- Tomal Maciej 48
- Tomala Tomasz 182
- Tych Feliks 13
- Tynfowicz Zachariasz 55, 61, 69, 71, 88, 98, 103, 104, 107, 109, 110, 119
- Tynfowicz Aleksander 53
- Tynfowicz Michał 36
- Tyszkiewicz Eustachy, hrabia 178
- Tyszkiewicz Jan 182

W

- Wierzyński Józef 141, 152, 153
- Wilczek-Karczevska Magdalena 43
- Wiszniewski 61
- Witkowski Rafał 14, 15, 42, 52, 77, 87
- Wittlinowa Halina 20
- Wojciechowski Stanisław 30
- Wołkonowski Jarosław 20
- Wróbel Piotr 82
- Wróblewska Urszula 79, 140
- Wrzeszcz Maria 57

Z

Zaborski Andrzej 138

Zajączkowska Anna 125

Zajączkowska-Łopatto Maria Emilia 15, 31, 32,
87, 125

Zajączkowski Izaak 47, 62

Zajączkowski Achizer 31

Zajączkowski Aleksander 119, 130

Zajączkowski Ananiasz, orientalista 14, 23, 25,
33, 45, 78, 118, 136, 138, 143, 145, 149, 152–
154, 157, 160, 164–167, 169, 172, 177, 178,
180, 182, 183, 184

Zajączkowski Izaak 23, 31–35, 39, 40–47, 50,
53–56, 60, 64, 66–89, 91–95, 97–100, 104,
111, 112, 114–122, 124, 126, 130, 131, 135,
137–139, 148, 149, 151–157, 159, 163–167,
169, 170, 172–181, 183–185

Zajączkowski Jakub 23, 72, 130, 173, 176

Zajączkowski Józef 60, 96, 138

Zajączkowski Włodzimierz 138

Zakrzewski Stanisław 182

Zarachowicz Zarach z Halicza 136–138, 145, 176

Zasztowt Leszek 175

Złat Mieczysław 143

Znamierowska-Prüfferowa Maria 20

Zygmunt I Stary, król 143

Zygmunt III Waza, król 143

Ż

Żeligowski Lucjan 77

Содержание

Караимы Вильнюса в межвоенный период: редактирование первоисточников

Представляемые первоисточники были проанализированы с целью ознакомления с культурно-просветительской деятельностью караимов Вильнюса и обеспечения доступа к содержанию протоколов собраний Караимской религиозной общины в Вильнюсе и Общества друзей истории и литературы караимов.

Мы хотим обеспечить доступ к протоколам собраний, содержание которых свидетельствует о разнообразных формах общественной и религиозной деятельности караимов Вильнюса, до недавнего времени не являвшейся предметом исследования.

Вследствие появления новых границ и раздела территорий после 1945 года доказательства подтверждения активности, креативности и предприимчивости караимов сохранились в документах, собранных в архивах стран Восточной Европы, доступ к которым ограничен.

Первоисточниками, являющимися источником выбора материала для настоящей публикации, являются документы, сохранившиеся в Центральном государственном архиве Литвы в Вильнюс (Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas) и в Библиотеке Литовской академии наук им. Врублевских в Вильнюсе (Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka).

Работа состоит из введения; части, посвященной культурно-просветительской деятельности караимов Вильнюса в межвоенный период; методических и технических указаний замечаний к редактируемым источникам и восьмидесяти трех документов из Библиотеки Литовской академии наук им. Врублевских в Вильнюсе и Центрального государственного архива Литвы в Вильнюсе, которые были разделены на две основные части с учетом их происхождения, что является следствием работы двух независимых друг от друга организаций: Караимской религиозной общины в Вильнюсе и Общества друзей истории и литературы караимов.

Собрание редактируемых источников, не публиковавшихся ранее, пополнилось «Положением о караимской религиозной общине в Вильнюсе» и Уставом Общества друзей истории и литературы караимов.

(tłumaczył Aleksander Gadomski)

Summary

Karaims of Vilnius in the interwar period editing sources

In order to bring closer cultural-educational activities of Karaims in Vilnius and to provide the content of the minutes of the meetings of the Karaim religious community and the Society of Friends of Karaim History and Literature, this presented source material was developed. My intention is to provide minutes of the meetings, the content of which testifies to the diverse forms of social and religious activity of Vilnius Karaims, which has so far not been the subject of separate research interests. As a result of charting new borders and territorial divisions occurring after 1945 evidence of such activity, creativity and entrepreneurship of Karaims remained in documents deposited in the eastern-European archives, to which access is restricted.

The basis for the source for the publication are files stored in the Lithuanian Central State Archives in Vilnius (Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas) and the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences (Lietuvos mokslų Akademijos Vrublevskių Library). This publication consists of an introduction, topic outline presenting issues in the form of a discussion of socio-cultural activities of Karaims in Vilnius in the interwar period, methodological and technical comments to the edited sources and eighty-three documents from the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilnius and the Lithuanian Central State Archives in Vilnius, which have been divided into two main parts, depending on origin. The division into two parts was a consequence of the operation of two independent organizational structures: Karaim religious community in Vilnius and the Society of Friends of Karaim History and Literature. Published sources have been supplemented by, unpublished until now, Statute of the Karaim Religious Community in Vilnius and the Statute of the Society of Friends of Karaim History and Literature.

„Od jakiegoś czasu widoczna jest w środowisku naukowym aktywność Pani Doktor związana z przywracaniem pamięci, szczególnie odnoszącej się do aktywności kulturalno-oświatowej Karaimów. Recenzowana publikacja jest kolejnym krokiem naukowym w kierunku zobrazowania wspomnianej wcześniej aktywności mniejszości karaimskiej, w tym przypadku tej zamieszkałej i tworzącej gminę w Wilnie.

Recenzowana publikacja stanowi wybór źródeł związanych z działalnością Karaimów w Wilnie. Jej konstrukcja opiera się na trzech elementach składowych. Pierwszy stanowi wstęp oraz charakterystykę działań podejmowanych przez wileńskich Karaimów w zakresie działalności społeczno-kulturalnej. Dodatkowo opisane zostały uwagi metodologiczne dotyczące wybranych przez Autorkę opracowania materiałów źródłowych. Drugim, określonym jako *Część I* jest zbiór protokołów gminy karaimskiej w Wilnie z lat 1923–1938 (...). Kolejny zbiór dokumentów – *Protokoły z zebrań Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej* z lat 1932–1938.

Publikację uzupełnia aneks, który zawiera dwa cenne źródła – *Statut Karaimskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie* oraz *Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie*. Dodatkowo w recenzowanej publikacji umieszczono bibliografię, indeks nazwisk i streszczenia w języku angielskim i rosyjskim.

Publikacja stanowi cenny wkład w utrwalenie pamięci o działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej Karaimów zamieszkujących przede wszystkim Wilno w okresie międzywojennym”.

Z recenzji dr hab. prof. UAM Piotra Gołdyna